

SUMAR

▶ Mihai EMINESCU, <i>Satiră I</i>	3	PERSONALITĂȚI ALE LITERATURII ROMÂNE	
EDITORIAL		▶ Marin SORESCU	78
▶ Dan MOVILEANU, <i>Poartă mască !</i>	4	▶ Emil-Iulian SUDE	79
EMINESCU, MEREU		▶ Virgil MAZILESCU	79
▶ Ștefan MUNTEANU, <i>Liviu Rusu despre antischopenhauerismul lui Eminescu (I)</i>	5	▶ Simona POPESCU	80
▶ Vladimir RADU, <i>Dimensiuni istorice în teatrul eminescian. Text și spectacol</i>	8	▶ Iulian TĂNASE	81
IN MEMORIAM CEZAR IVĂNESCU	10	▶ Nora IUGA	81
▶ Adrian Dinu RACHIERU, <i>Cezar Ivănescu, un trubadur hăituit</i>	17	▶ Ana BLANDIANA	82
▶ Petre ISACHI, <i>Seduția spiritului baroc în lirica lui Cezar Ivănescu</i>	21	▶ Dan C. MIHĂILESCU	82
▶ Dan SANDU, <i>Glycon cu câtă nevoie...!</i>	25	SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ	
▶ Angela BACIU, <i>Interviu cu Cezar Ivănescu</i>	26	▶ Ioana SCĂRLĂTESCU, <i>Apocalypses / Apocalipse</i>	83
▶ Petruș ANDREI, <i>Alături de poetul Cezar Ivănescu</i>	30	▶ Elena NETCU, <i>Poezii bilingve</i>	86
▶ Viorel BURLACU, Constantin VELICU, <i>Un film-omagiu adus de tecuceni poetului</i>	32	▶ Ionel RUSU, <i>Constantin Galeriu</i>	88
2020 - ANUL LECTURII		PROZĂ	
▶ Cristian Gabriel CĂLUGĂRU, <i>Lectura și starea de libertate</i>	34	▶ Firiță CARP, <i>Surâsul unei revederi</i>	89
EVENIMENTE		▶ Val RĂZEȘU, <i>Lup flămând</i>	90
▶ Lucia OLARU NENATI, <i>Ecouri de sărbătoare: Ziua Limbii Române; Din dor de cedrii Libanului</i>	36	▶ Georgel RUSU, <i>Mărturii</i>	94
IN MEMORIAM		▶ Gheorghe Andrei NEAGU, <i>Lădoiul cu orz</i>	97
▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Dionisie Duma, un prieten și colaborator apropiat</i>	40	▶ Nicolae DABIJA, <i>Manuc-Bei</i>	99
▶ Katia NANU, <i>In memoriam Radu Macovei</i>	45	▶ Ion AVRAM, <i>Dialoguri neconvenționale</i>	104
▶ Theodor PARAPIRU, <i>Expresii celebre: „Heliocentrismul lui Copernic”; „Iconoclasmul lui Leon al III-lea”; „Iertarea lui Dumnezeu”; „Iezuiții lui Ignațiu de Loyola”</i>	49	▶ Marin NĂSTASE, <i>Domnul Fusulan</i>	106
ESEURI		▶ Violeta IONESCU, <i>Babylon; Jețul</i>	112
▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Dor de Macedonski</i>	52	▶ Elena NETCU, <i>Sari Saltuk Baba</i>	117
▶ Petruș ANDREI, <i>Logofătul Costachi Conachi – Poet al nurilor</i>	55	▶ Marta VASILIU, <i>Marta și fotografia ucigașă</i>	122
▶ Elis RÂPEANU, <i>Petru Cărare</i>	61	PAGINI DE ISTORIE	
POESIS		▶ Daniel DOJAN, <i>Moartea Senatorului A. Cincu</i>	127
▶ Emil BRUMARU	64	▶ Ghiță NAZARE, <i>Monumente ale eroilor gălățeni eternizați în piatră</i>	128
▶ Dan Bogdan HANU	65	▶ Daniel DOJAN, <i>Regele Carol la Tecuci</i>	134
▶ Norica ISAC	69	▶ <i>Bătălia de la Mărășești</i>	135
▶ Cristina LUCA-PARAPIRU	72	IMPRESII DE CĂLĂTORIE	
▶ Liviu Ioan STOICIU	74	▶ Ștefan ANDRONACHE, <i>Siena, cea de a doua emblemă artistică a Toscanei</i>	136
		LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ	
		▶ Gh. N. VASILACHE, <i>Unele probleme ale exprimării corecte (VII)</i>	141
		CRONICI	
		▶ Vladimir RADU, <i>O declarație poetică de dragoste</i>	144
		▶ Doru SCĂRLĂTESCU, <i>Liber perennis</i>	147
		▶ Lina CODREANU, <i>Portrete poliedrice</i>	151
		▶ Tase DĂNĂILĂ, <i>O carte scrisă la lumina inimii</i>	153
		▶ Livia CIUPERCĂ, <i>Despre credință și cultură, în societatea actuală</i>	155
		▶ Petre ISACHI, <i>Eboșele lui Dan Movileanu sau un (post)modern „Butoi al Danaidelor”</i>	157
		▶ Dan MOVILEANU, <i>Revista revistelor</i>	160
		▶ Paul Surugiu - FUEGO, <i>Picturi</i>	161

Redacția

Director onorific: **Dr. Constantin TEODORESCU**

Director executiv: **dr. Petru BLAJ**

Redactor-șef: **Eleonora STAMATE**

Redactor-șef adjunct: **DAN MOVILEANU**

Tehnoredactori: Eleonora STAMATE,
Bogdan ARTENE

Membrii redacției

Paul Blaj
Vasile Sevastre Ghican
Vladimir Radu
Săndel Stamate
Ionuț Petică
A.G. Secară
Tănase Dănăilă
Mihail Pohrib
Constantin Oancă
Adrian Racaru
Ștefan Andronache

Colegiul editorial

Acad. Mihai Cimpoi
Acad. Nicolae Dabija
Prof. Dr. Theodor Codreanu
Acad. Vasile Tărășteanu
Prof. Univ. Dr. C. D. Zeletin
Prof. Dr. Mircea Platon
Prof. Dr. Lucia Olaru Nenati
Liviu Ioan Stoiciu
Prof. Dr. Narcisa Florentina Boldeanu
Prof. Univ. Ștefan Munteanu
Daniel Corbu

REVISTA SE DISTRIBUIE GRATUIT

Potrivit art.2016 CP, responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor aparține exclusiv autorilor.

Adresa redactor-șef Eleonora STAMATE:

Str. Cpt. Gh. Decuseară nr.7, bl. H3, sc.2, ap.30
Tel.0742.402.999
e-mail: stamate.eleonora@yahoo.com

Adresa redacției:

Biblioteca Municipală „Ștefan Petică”
Str. Republicii nr. 11, Tecuci
ISSN 1843-0198

Nu primim decât materiale corectate și în format electronic

Revista noastră publică textele colaboratorilor pe teme culturale cât mai diverse.

Polemicile și confruntările de idei le considerăm necesare și dinamizatoare, dar numai în manifestări cordiale.

Materialele care vor avea în conținutul lor injurii, atacuri la persoană sau expresii obscene nu vor fi publicate.

SATIRĂ I (FRAGMENT)

► Mihai EMINESCU

.....
 Poți zidi o lume'ntreagă, poți s'o sfărâmi... ori ce-ai spune,
 Peste toate o lopată de țerină se depune.
 Măna care-au dorit sceptrul universului, și gânduri
 Ce-au cuprins tot universul, încap bine-n patru scânduri.
 Or să vie pe-a ta urmă în convoiu de'nmormântare,
 Splendid ca o ironie, cu priviri nepăsătoare;
 Ear deasupra tuturor va vorbi vr'un mititel,
 Nu slăvindu-te pe tine - lustruindu-se pe el
 Sub a numelui tău umbră. Iată tot ce te așteaptă.

Ba să vezi... posteritatea este încă și mai dreaptă.
 Neputând să te ajungă, crezi c'or vrea să te admire?
 Ei vor aplauda de sigur biografia subțire,
 Care s'o'ncerca s'arete că n'ai fost vr'un lucru mare,
 C'ai fost om cum sunt și dănșii. Măgulit e fiecare
 Că n'ai fost mai mult ca dănșul. Și prostatecele nări
 Și le umflă ori și cine în savante adunări,
 Când de tine se vorbește. S'a'nțeles de mai nainte,
 C'o ironică grimasă să te laude'n cuvinte.
 Astfel încăput pe mâna a ori căruia, te va drege,
 Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege.
 Dar afară de acestea, vor căta vieții tale
 Să-i găsească pete multe, răutăți și mici scandale;
 Astea toate te apropie de dănșii. Nu lumina
 Ce în lume'ai revărsat'o, ci păcatele și vina,
 Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt
 Într'un mod fatal legate de o mână de pământ;
 Toate micile mizerii unui suflet chinuit
 Mult mai mult îi vor atrage de cât tot ce ai gândit.

.....
 (reproducere cu grafia din ediția princeps
 a volumului **Poesii, de Mihail Eminescu**,
 Editura Librăriei SOCECU & Comp. –
 București, 1884)

EDITORIAL

POARTĂ MASCĂ !

► Dan MOVILEANU

Sunt unul dintre acei români, tot mai puțini, care respectă legile și regulile sociale. Ale unei societăți tot mai bolnave de schizofrenie și de paranoia. O societate profund coruptă, anomizată, haotică, fără nici un țel, fără nici o motivație. Trăim de azi pe mâine sub tot felul de amenințări. Supraviețuim, deși nu este o motivație, ci o traumă. Amenințați de clanuri violente, de criza economică, de dezastre naturale, de foamete, iar de curând și de acest sars-cov 2 fabricat sau venit din neant. Port mască, mănuși și sticlute cu dezinfectant peste tot unde mă deplasez pentru rezolvarea unor treburi de strictă necesitate. Am devenit astfel ținta ironiilor unor apropiați care mă apostrofează amical că mi-ar fi frică de moarte. Nu e momentul să dezvoltăm această temă, tratată din păcate cu dezinvoltură de analiștii nației dar și de urmașii glorioși ai ciobanului mioritic. Nu voi spune nici ca poetul că „nu de moarte mă cutremur”, ci de cinismul celor deghizați în statisticieni ai acestei morți anunțate. Recunosc, în schimb, că mi-e teamă de acest coronavirus perfid, invizibil, periculos. Sunt posesorul unor comorbidități și am ajuns la o vârstă la care, dacă m-aș infecta, mi-ar fi fatal. Mai mult, trăiesc într-o comunitate restrânsă, rurală care sfidează cu nonșalanță sfaturile virusologilor și, infectat fiind, aș deveni un pericol pentru mai tinerii sau mai vârstnicii mei concetățeni. Concetățeni care continuă să protesteze împotriva purtării măștii, cu proprii copii de mână, punând în pericol sănătatea și viața acestora. În condițiile în care valul II al virusului mortal se prăbușește peste noi cu peste 2-3 mii de infectări zilnice. Port masca pe care concetățenii mei, protestatari inconștienți, ignoranți (nu-i numesc covidioți), o numesc „botniță”, fără să-și dea seama (oare?) că-i jignesc astfel pe toți medicii (chirurghi, stomatologi, etc.) care o poartă de sute de ani, ca pe o obligație

de serviciu. Port mască deși nu sper că poate astfel îi conving pe unii să o poarte și ei, așa cum suna un slogan guvernamental. Nu mai vorbesc de păstrarea distanței interindividuale. Multora le face plăcere să se înghesuie la diverse cozi (la puparea moaștelor, de ex.), să se bage în față, să se bage în seamă, să-și exprime părerea de cunoscători în toate. Nu-i numesc „covidioți”, repet, ci doar inconștienți de, măcar, sechelele acestui nenorocit de sars-cov 2. Iată, în lume numărul celor infectați a ajuns la aprox. 30 de milioane, iar al celor morți de aprox. 2 milioane. Toți specialiștii avertizează că doar unul din două sute de locuitori ai planetei ar putea scăpa neinfectat în următoarea perioadă cât are de gând acest Covid-19 să bântuie printre noi și să-și modifice structura. Sau până se descoperă atât de râvnitul și necesarul vaccin, fără afecte secundare grave, la care se lucrează cu disperare în renumitele laboratoare ale lumii! Portul măștii ar putea deveni a unsprezecea poruncă. Ar putea salva o parte a lumii. Nu poți salva pe cel care nu vrea să fie salvat, dar am putea încerca să ne salvăm copiii, tot mai afectați în ultima perioadă. Sau tinerii, care ar putea salva specia umană! Pentru ca viața să meargă înainte cu sau fără noi, cei care am ajuns să nu mai credem în nimic, cei care doar supraviețuim de azi pe mâine. Port mască, măcar să-mi ascund ignoranța!

ESEU

LIVIU RUSU DESPRE ANTISCHOPENHAUERISMUL LUI EMINESCU (I)

► Ștefan MUNTEANU

Motto:

„Adevărata filozofie a lui Eminescu nu trebuie s-o căutăm în aceste teoretizări, care în ansamblul lor formează o filozofie *căutată*, fără aderențe solide, până la rădăcini, în ființa sa intimă. Adevărata lui filozofie, gândirea lui cu adevărat personală este cea *cântată*, cea care se exprimă prin ideile sale poetice, adică totalitatea gândurilor și sentimentelor ieșite din străfundul inimii, concretizate în imagini neîntrecute și purtate de ritmul și melodia fără pereche a versurilor sale. În ele pulsează ca într-o grandioasă simfonie dragostea față de oameni, admirația față de lume și univers, convingerea adânc trăită că oricâte suferințe ar fi în lume și oricâte rele s-ar ivi în cale, viața merită să fie trăită și merită toate eforturile pentru a o duce pe căile marilor idealuri. Acesta este «tonul sufletului» eminescian, în care este cu adevărat el însuși”. (Liviu Rusu)

Esteticianul, criticul și istoricul literar Liviu Rusu s-a născut la 9 noiembrie, anul 1901, în comuna Sărmaș, județul Mureș. Aici parcurge primele trei clase primare, iar pe a IV-a la Liceul Evanghelic German din Bistrița. Tot la acest liceu urmează clasele gimnaziale și liceale. Între anii 1920 și 1925 frecventează cursurile Facultății de Litere și Filosofie la Universitatea din Cluj. În anii 1928 și 1929 se află la specializare în Germania (Leipzig, Berlin și Hamburg). La întoarcere își va susține doctoratul în filosofie, la Universitatea „Regele Ferdinand I” din Cluj, cu teza *Selecția copiilor dotați* (1929). În perioada cuprinsă între anii 1929 și 1939 publică mai multe studii de psihologie. Urmează o specializare la Paris (1933 – 1935, când se orientează și către estetică. Își susține doctoratul în estetică, la Sorbona, în 1935.

Liviu Rusu își începe cariera universitară încă din 1923, când este numit preparator, deși era încă student. După licență devine asistent al psihologului Florin Ștefănescu-Goangă, la Institutul de Psihologie din Cluj. În 1929 devine conferențiar, iar în 1939 este numit profesor universitar de estetică la Universitatea din Cluj. În 1948 este înlăturat de la catedră și va activa, până în 1961, ca bibliotecar la Biblioteca Filialei Cluj a Academiei, alături de Lucian Blaga. În 1961 revine în învățământul superior, fiind integrat la Catedra de literatură universală și comparată a universității clujene.

Ca cercetător, Liviu Rusu a publicat, pe lângă multitudinea articolelor din reviste interne și internaționale, un număr însemnat de volume, în domeniul psihologiei și esteticii, toate aducând idei originale. Dintre acestea amintesc: *Selecția copiilor dotați*, Cluj, 1929; *Aptitudinea tehnică și inteligența practică*, Cluj, 1921; *Goethe. Câteva aspecte*, Cluj, 1932; *Essai sur la création artistique*, Paris 1935 (Ed. II, București, 1972); *Estetica poeziei lirice*, Cluj, 1937 (ed. II, București, 1944, ed. III, 1969); *Logica frumosului*, Cluj, 1946 (ed. II, București, 1968); *Eschil, Sofocle, Euripide*, București, 1961 (ed. II, București, 1968); *Eminescu și Schopenhauer*, București, 1966; *Scrieri despre Titu Maiorescu*, București, 1979; *De la Eminescu la Lucian Blaga și alte studii literare și estetice*, București, 1981; *Eseu despre creația artistică*, București, 1989.

Liviu Rusu, deși a lăsat o operă importantă în peisajul culturii europene, nu s-a bucurat de onorurile cuvenite. „Într-un fel, s-ar putea spune că Liviu Rusu a avut un mai mare ecou în străinătate cu primele sale cărți decât la noi: inserția sa dificilă în peisajul literar și cultural românesc, agravată de lipsa de la catedră și din presă, durată mai mult de un deceniu și, apoi, de spiritul său polemic, a împiedicat multă vreme să se vadă în Liviu Rusu ceea ce el a fost de fapt, și anume, alături de Tudor Vianu, unul din foarte puținii autori de sisteme din estetica noastră și, deci, unul din cei mai însemnați reprezentanți ai ei” (Marian Papahagi,

Studiu introductiv la cartea lui Liviu Rusu, *Eseu despre creația artistică. Contribuție la o estetică dinamică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, p. 5).

Această observație este subliniată și de către esteticianul Grigore Zmeu: „Într-adevăr, autorul pe care îl analizăm a început să fie cunoscut și să se bucure treptat de prestigiu nu în țara sa, ci în străinătate. Debutul acestui succes a avut loc în Franța la mijlocul deceniului al patrulea și s-a datorat primei lucrări ample de estetică elaborată de Liviu Rusu. Împrejurarea a constituit-o susținerea doctoratului de stat în litere, specializarea Estetică, la Facultatea de Litere a Universității din Paris, cu mențiunea «très honorable»” (Grigore Zmeu, *Liviu Rusu în estetica europeană a secolului al XX-lea*, Editura Academiei Române, București, 2013, p. 13).

Desigur că o asemenea soartă nu putea fi acceptată cu indiferență. Capacitatea intelectuală și tăria de caracter l-au ajutat însă, pe ardeleanul Liviu Rusu, să depășească dificultățile și neînțelegerile, până la sfârșitul vieții. S-a stins din viață în 17 decembrie 1985, la Cluj-Napoca.

Petru Comarnescu consideră că Liviu Rusu, în domeniul esteticii, „a căutat să accentueze realitatea esențial omenească a activității artistice, dinamismul procesului de creație, continua interrelație între artist și lumea înconjurătoare, valoarea spirituală a creației, locul ei în intuirea sensului metafizic al existenței sau vieții, în sfârșit, calitatea spirituală a artei, pe care formalismul o nesocotește, fiind o problemă de conținut și nu o constantă formală” (Petru Comarnescu, *Kalokagathon*, Editura Eminescu, București, 1985, p. 188).

a. Eminescu și Schopenhauer

Am consemnat și opinia lui Petru Comarnescu, foarte onestă, întrucât ne ajută să înțelegem mai bine perspectiva lui Liviu Rusu asupra creației eminesciene, sintetizată în lucrarea *Eminescu și Schopenhauer*. Această lucrare, *Eminescu și Schopenhauer*, a fost publicată în 1966, la Editura pentru literatură. Întrucât aborda o problemă de actualitate, cartea a intrat în atenția specialiștilor, fiind formulate și opinii critice. Este o lucrare de mică întindere, dar foarte interesantă și originală, structurată pe opt capitole.

În primul capitol, intitulat **O nouă perspectivă în studiul problemei**, ne sunt prezentate aliniamentele cercetării, pornind de la situația eminescologiei din timpul respectiv. Este subliniat, mai întâi, rolul lui Eminescu în evoluția literaturii noastre. „Eminescu a introdus orizontul filosofic în literatura noastră, orizontul marilor idei, al marilor înălțimi și adâncimi. Din acest punct de vedere, el face în sânul poeziei noastre un adevărat salt calitativ, deschide perspective neîntâlnite și nebănuite până la el” (*Eminescu și Schopenhauer*, Editura pentru literatură, București,

1966, p. 5). Rețin acest gând, cu care sunt de acord, ca pe un reper de judecare a comentariile care urmează. Observ deja că în ediția din 1981 autorul nu mai vorbește de „salt calitativ”, ci de „salt enorm”.

Este păstrată totuși o idee care nu prea mai este de actualitate: „Este o părere curentă până astăzi că adevăratul inițiator filosofic al lui Eminescu a fost Schopenhauer” (*Idem*, p. 5). Nu trebuie să uităm că această idee a fost criticată, pe bază de argumente, de către Sergiu Al-George în lucrarea *Arhaic și universal*, apărută chiar în anul 1981. Iar multe dintre cercetările ulterioare nici nu o mai creditează. Oricum, oricâtă încredere avea în opiniile lui G. Călinescu, Liviu Rusu comite o nedreptate atunci când susține că „Schopenhauer a fost cu adevărat ghidul filosofic al lui Eminescu” (*Idem*, p. 7).

Prin urmare, constatăm că Liviu Rusu pleacă de la unele premise adevărate, dar și de la unele îndoielnice. Bine face că își pune întrebări. „deși toate aceste date sunt incontestabile ne punem întrebarea: oare într-adevăr a fost Eminescu un schopenhauerian fără nici o rezervă, a fost el oare un adept așa de devotat al pesimistului german încât și pentru dânsul lumea se reduce, în fond, la «nimic»? Dacă există atâtea pasaje evident schopenhauriene la Eminescu, acestea nu sunt oare numai reflexii *teoretice*, speculații *abstracte*? Și dacă ne gândim că adevărata poezie nu este teoretizare abstractă, ci o înlănțuire de imagini vii, pline de simțire, ieșite din «fundul inimii», ne întrebăm: oare nu cumva găsim la Eminescu, în afară de filosofia teoretizantă, o vână de gândire imagistică, poetică, plină de viață și căldură, care în concepția ultimă ce se degajă din ea se deosebește fundamental de ceea ce a enunțat el așa de des în mod teoretic? Cu alte cuvinte: nu cumva întreaga «problemă Eminescu» este cu mult mai complexă decât suntem obișnuiți s-o privim, oare marele nostru poet nu are, în fond, două fețe, una mai superficială și alta mai adâncă, și nu cumva aceasta din urmă, fața lui autentică, este cea care scapă din mrejele marelui pesimist reacționar? Oare n-a fost Eminescu socotit cu atâtea exclusivitate schopenhauerian tocmai fiindcă această față corespundea mentalității reacționare a vremurilor și fiindcă era în același timp mai accesibilă de la prima privire, pe când cealaltă, cea mai adâncă, este mai greu de descifrat?” (*Idem*, p. 7-8). Pentru a răspunde la aceste întrebări, autorul pregătește terenul în capitolele următoare.

Capitolul al doilea, intitulat **Linii esențiale ale gândirii lui Schopenhauer**, o schiță simplificată a filosofiei din *Lumea ca voință și reprezentare*. „În momentul în care se ivește Schopenhauer, gândirea germană este stăpânită de filosofia idealistă, inițiată de Kant și dusă la apogeu de idealismul german, care ajunge la concluzia cunoscută că existența este determinată de conștiință. Față de această concepție, care subliniază primatul conștiinței, de care ar depinde

totul, se vor ivi două reacțiuni mai importante. Una, cea mai radicală și cea mai importantă în consecințe, va fi materialismul dialectic al lui Marx, care va afirma răspicat că nu conștiința determină existența, ci existența, și anume existența socială, este cea care determină conștiința. Cu aceasta subiectivismul implicat în doctrina idealistă este răsturnat. Cealaltă reacție o formează Schopenhauer. El se va ridica în modul cel mai categoric, chiar cu injurii, împotriva dialecticii hegeliene, care preconizează atotputernicia rațiunii (față de dialectica materialistă el va manifesta un adevărat «dezgust»), va căuta să demonstreze că inițiativa lui Kant a fost greșită înțeleasă și dusă mai departe și că linia de gândire a filosofului de la Königsberg trebuie continuată în alt sens decât cel urmat de școala idealistă a lui Shelling, Fichte și Hegel” (*Idem*, p. 10-11).

Urmează explicarea felului în care Schopenhauer a înțeles că poate duce mai departe învățătura lui Kant. „După cum se știe, Kant, ca ultimă consecință a filosofiei sale, a ajuns la problema lucrului în sine. Lumea în fața căreia ne găsim, spune Kant, este o lume a aparențelor, pe care o sesizăm cu ajutorul simțurilor noastre. Dacă lumea n-o putem percepe decât prin mijlocirea simțurilor, adică prin interpretarea subiectivității, înseamnă, spune Kant, că lumea așa cum este ea în obiectivitatea ei n-o putem cunoaște, nu putem ști ce este în dosul aparențelor, în dosul lucrurilor, lucrul în sine nu ne este accesibil. Iar cu aceasta Kant ajunge la agnosticism. Aici este firul pe care caută să-l ducă mai departe Schopenhauer. Kant se înșeală, spune filosoful nostru, când afirmă că lucrul în sine nu este accesibil. Acesta-i perfect accesibil, însă trebuie să-l căutăm acolo unde trebuie. Este fals, spune Schopenhauer, că conștiința are primordialitate în sânul existenței – și cu aceasta critica lui coincide cu a lui Marx. De unde însă părintele materialismului dialectic inversează problema, aducând pe prim-plan existența obiectivă, Schopenhauer merge în direcția cu totul contrară, scrutând complexitatea lumii subiective. Aici găsim, spune el, ca un dat nemijlocit, lucrul în sine, care nu este altceva decât voința” (*Idem*, p. 11-12).

Dar ce înțelege Schopenhauer prin voință? Știm deja că în acest caz vorbim despre voința de viață, despre totalitatea pornirilor pentru menținerea vieții. Trebuie însă subliniat că Schopenhauer „nu se oprește la problematica voinței ca dat psihologic, la el

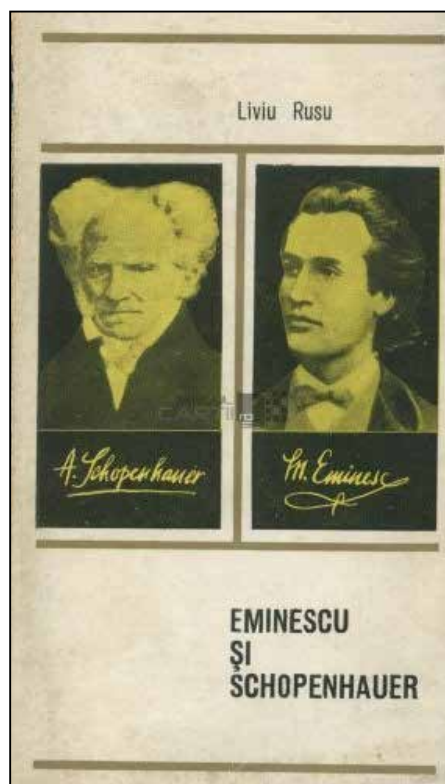
această noțiune devine o entitate metafizică substanțializată, entitate care este la baza întregului univers. Nu numai omul și în general viețuitoarele sunt într-o veșnică agitație a voinței, ci întreaga existență, sub toate formele ei... Prin urmare, după Schopenhauer, voința este factorul primordial în lume, ea este cea care determină existența, și nu conștiința. Aceasta din urmă este numai un derivat, este un mijloc pe care și-l creează voința în vederea îndeplinirii scopurilor sale, adică în vederea conservării vieții. Ea are un rol subordonat voinței” (*Idem*, p. 13). Deducem deci că voințele individuale sunt reflexe ale unei voințe universale. Dar motivul ultim al voinței generale nu-l putem ști. De ce? Fiindcă voința universală „nu are nici un motiv în

afară de ea însăși, nu urmărește nici un scop mai înalt, ea este oarbă, există fiindcă există și în fond nu duce la nimic. La baza desfășurării voinței universale este, în fond, neantul” (*Idem*, p. 14).

Fiind lipsită de orice ideal rațional, înseamnă că, „în fond, lumea n-are nici un rost” (*Idem*, p. 15). A vrea ceva înseamnă că acel „ceva” îți lipsește, iar lipsurile, care se perpetuează la nesfârșit, înseamnă suferință. Sigur că în viață apar și satisfacții. Acestea însă sunt percepute numai pe plan individual și momentan. Pe plan universal „voința nu încetează nici un moment, ceea ce înseamnă că suferința este un dat permanent și originar al lumii” (*Idem*, p. 16).

Liviu Rusu aduce în discuție și problema fericirii. Și crede că, potrivit concepției lui Schopenhauer, pe plan universal fericirea nu este posibilă. Pot exista

momente de fericire doar pe plan individual, în măsura în care suferința este eliminată. Chiar și în acest caz nu putem vorbi decât de o fericire în sens negativ, adică obținută prin eliminarea temporară a suferinței. „Toate ființele, inclusiv omul, sunt împinse imperios, orbește, de voință, adică de nevoia satisfacerii necesităților instinctive, în sânul cărora pârgăia însăși a existenței o formează foamea și sexualitatea, instincte în baza cărora se conservă și se perpetuează viața” (*Idem*, p. 16). De aceea, toate ființele sunt egoiste. „În sânul acestei lumi, în care totul se dușmănește și se mănâncă, omul, spune Schopenhauer, în măsura în care tinde spre o atitudine morală, trebuie să caute să-și învingă egoismul, străduindu-se să cristalizeze sub formă de *milă*” (*Idem*, p. 17). Numai că, nici pe această cale problema nu este rezolvată, întrucât și această străduință este tot o suferință.

ESEU

DIMENSIUNI ISTORICE ÎN TEATRUL EMINESCIAN. TEXT ȘI SPECTACOL

► Vladimir RADU

Integralitatea creației literare eminesciene a determinat prin masivitate și diversitate sintagme celebre și intens mediatizate: *simfonia eminesciană*, *eternul eminescian*, *despre Absolut*, *miracol al culturii românești*, *poetul nepereche*, *geniul nostru tutelar*, *omul deplin al culturii românești* și multe astfel de formulări cu acoperire temeinică în spațiul argumentației critice literare. O trecere în revistă a creației eminesciene în condițiile aparițiilor editoriale de tip integralist relevă un aspect rar întâlnit la alți scriitori români: abordarea unei diversități de specii literare din toate genurile, liric, epic și dramatic. Spirit romantic, adept al conceptului și ipostazei de scriitor și om de cultură total, Eminescu deține întâietatea, cultivând cu egal talent: elegia, oda, poemul, meditația, idila, egloga, satira, epistola, romanța, cântecul, sonetul, glossa, gazelul, doina, epigrama, poezia gnomică, strigătura, colinda, basmul, nuvela, romanul, povestirea, schița etc. pentru care putem oferi exemple arhicunoscute din creațiile antume sau postume. La nivelul studiului didactic școlar și universitar din România profesorii grupează – din rațiuni metodice – creațiile eminesciene în versuri ori în proză, mai puțin pe cele dramatice ca parte integrantă a „simfoniei” eminesciene.

O prima editare cu adevărat „științifică” a operelor dramatice are loc încă din 1978 într-un volum bine primit de specialiști. Odată cu apariția celui de al VIII-lea volum din *Opere* de Mihai Eminescu, ediție coordonată și prefațată de Petru Creția (Editura Academiei, 1988) și a volumului *Teatru* îngrijit de același autor la Editura Eminescu în 1990, publicul iubitor și avid de cunoaștere a valorilor naționale are la dispoziție o noua dimensiune a *Întregului* creației eminesciene.

Nu lipsesc din lucrările anterioare referiri la faptul că Eminescu a fost pasionat de domeniul dramaturgiei românești (a participat în tinerețe ca suflor și ca actor improvizat însoțind trupele de teatru, a cunoscut bine repertoriul acestora, a publicat

numeroase cronici dramatice în ziarul *Timpul*, a încercat să-și traducă astfel de creații din literatura universală, a imaginat el însuși un proiect de dramaturgie originală. Când avea doar 20 de ani, Eminescu publicase în revista *Familia* un articol „lucid și coerent” despre *Repertoriul nostru teatral* cu referiri pertinente la dramele istorice în versuri, rămase până astăzi celebre: *Răzvan și Vidra*, de Bogdan Petriceicu

Hasdeu (1867) și *Despot-Vodă*, de Vasile Alecsandri (1879).

În descendența firească a scriiturii romantice, Eminescu însuși avea să se aplece peste pagini din istoria națională cu subiecte generoase și necesare generațiilor viitoare, lăsând între manuscrise fragmente dramatice consistente valoric și emoțional. Dacă tabloul dramatic *Mureșanu* conceput într-un act, datează în prima dintre cele trei variante încă de prin 1869-1870, *Decebal* – drama istorică în cinci părți poartă ca datare anul 1873, tragedia *Bogdan-Dragoș* structurată în șapte scene era încheiată înainte de 1879 iar drama istorică într-un act *Alexandru Lăpușeanu* se împlinște artistic prin 1881. Acestea sunt secvențele duse până la capăt dintr-un proiect amplu de oglindire a istoriei naționale de la Decebal până la Tudor Vladimirescu pe componenta susținerii *dacismului*, preocupat de mitul etnogenezei și de realizarea unei mitologii naționale. Nu se cuvine să nu amintim și operele realizate doar fragmentar: *Mira*, *Petru Rareș*, *Ștefan cel Tânăr*, *Gruii Sânger*, *Cei din urmă Mușatini*,

Bustul poetului din incinta Mănăstirii Putna

Călugărul și chipul, Infamia, Cruzimea și disperarea, Județul împăratului, Județul lui Vodă, Gogu tatii, La gura sobei, Amor pierdut-viață pierdută, etc.

Biografiile au scos la iveală documente din care aflăm că Eminescu a întocmit pe la 26 de ani un proiect îndrăzneț pentru un *Dodecameron dramatic*, „o suită de piese spusă în douăsprezece zile (câte una pe zi), reluate cu modificări, din istoria Moldovei, de la întemeiere până la Alexandru Lăpușneanu”.

Această figură emblematică din istoria noastră ar fi trebuit să încheie apoteotic proiectul imaginat de poet, potrivit unui adagiu din celebrele versuri „*Vede-n capăt începutul/ Cine știe să le-nvețe*” (*Glossă*). Domnitorul Alexandru Lăpușneanu prezentat magistral în nuvela lui Costache Negruzzi publicată în primul număr al renumitei reviste „*Dacia literară*” în 1840, a devenit în viziunea artiștilor (scriitori, pictori, muzicieni, scenariști de film etc.) sinonim cu disimularea, cruzimea, viclenia, sadismul, nebunia sfârșitului dramatic. De la cronicari până la regizorii de film contemporani putem identifica un leitmotiv devenit în timp o *temă literară: cruzimea domnitorului feudal în conflictul cu boierii țării pentru puterea absolută*.

Mihai Eminescu detaliază în drama sa istorică esența acestui conflict abordând demersul său teatral dintr-un unghi de vedere original, identificând în comportamentul și deciziile lui Lăpușneanu un dublu „*machiavelism*”, cel al sentimentului justițiar și cel al rațiunii politice.

Lista personajelor stabilită de Eminescu însuși în mss. 2254 se circumscrie tradiției în viziunea scriitorilor noștri romantici cu nume sonore: Gruie din Vrancea (în doua ipostaze: leș/glas din alta vreme), Bogdana (văduva lui Gruie), vistiernicul Ioan, boierii de curte Veveriță, Movilă, Moțoc, Brad, Arbore și boierii de țară Bran, Irimie cărora li se adaugă în roluri episodice uricarul Căpotescul, vlădica din Suceava, preoți, aprozi, străji etc.

Subiectul trimite la o altă crimă premeditată de Lăpușneanu și împlinită de supușii săi. Viteazul pârcaș Gruie aflat la Hotin este ucis de un pașă turcesc pentru îndrăzneala de a nu se supune străinilor și nici domnitorului Moldovei, a cărei putere nu o recunoaște. Apreciat altădată de Lăpușneanu, acum Gruie îi „*dădea mereu de*

furcă cu împărăția” și „*Vodă a simțit cum că-l încurcă*”. Prin uneltiri numai de el știute, folosindu-se de vistiernicul Ioan și de patima acestuia pentru Bogdana, domnitorul se vede nevoit să-l sacrifice pe Gruie. Motivul pare a fi preluat de la Shakespeare, din piesa *Macbeth*.

Iată – ca leitmotiv – o replică celebră a boierilor, reluată de către domnitorul însuși la începutul celei de a doua scene:

„– *De se-ntâmplă-n astă țară vreo mare fărădelege,*

Cine poate fi de vină? Lăpușneanu, se-nțelege!”

Sunt scene de intimă prezentare a domnitorului într-o cu totul altă lumină decât la Negruzzi, spre exemplu. Acesta va trăi sub imperiul unei duble conștiințe: imposibilitatea unei înțelegeri cu turcii atâta timp cât Gruie apăra cu îndârjire orice palmă de pământ și rațiunea etică, cea care îl determină să-l elogieze pe viteazul Gruie ucis din rațiuni politice.

„– *O, tu ramură din urmă dintr-un vechi și drept copac,*

Iată-acum a tale visuri în nimica se desfac

Ș-a ta inimă vitează, ș-ale tale nalte gânduri

Au găsit a lor răsplată: giulgiu- acesta, patru scânduri...”

Este impresionantă dilema aceasta dramatică a personajului. Ecouri similare vom identifica peste ani în alte două mari capodopere cu eroi trăind un conflict interior: *Vlaicu-Vodă, de Alexandru Davila* și *Apus de Soare, de Barbu Ștefănescu Delavrancea*.

Personajul dilematic, tragic prin măreția sacrificiului, acțiunea structurată în cinci scene bine echilibrate narativ, descriptiv și dialogate cu măiestrie, versificația impecabilă, perfectă în ritm, rimă și măsură, cu o cadență adecvată tensiunii dramatice – iată alte valențe ale textului dramatic eminescian care poate fi inclus în orice antologie tematică ori în studiile de caz referitoare la dimensiunea istorică a literaturii române. Este o sugestie și un îndemn către împătimitii culturii naționale de toate vârstele, cititori ai revistei noastre, de a re-descoperi valențele scrierilor eminesciene în întregul și armonia unei opere comparabile cu o simfonie de grai și suflet românesc.

Alexandru Lăpușneanu.
Gravură de epocă

IN MEMORIAM

CEZAR IVĂNESCU

(6 august 1941, Bârlad – 24 aprilie 2008, București)

! mă voi pierde: și port în gură limba amară:
 un infinit de trupuri albe
 mi-am amintit
 pe-al căror pântec am sperat să-mi așez
 tonul unui ideal de perfecțiune!
 (Cezar Ivănescu, *Rod*)

Cezar Ivănescu a fost un poet, dramaturg, traducător și director de editură român.

Provenind dintr-o ilustră familie de intelectuali moldavi, nepot al marelui lingvist Gh. Ivanescu, rudă cu Octav Onicescu, Cezar Ivănescu a dus mai departe blazonul genialității familiei sale.

A absolvit Facultatea de Filologie din Iași. Redactor la revista „Luceafărul”, îndrumă în anii '80 cenaclul Numele poetului, frecventat de tineri scriitori precum Gabriela Crețan, Mircea Șoncuteanu, Florentina Vișan, Delia Dună, Tiberiu Dăioni, Ioana Bălan, Valeriu Mircea Popa, Dan Oprina, Mihaela Muraru-Mandrea, Mircea Drăgănescu, Petruț Pârvescu, Marian Constandache.

Cezar Ivănescu își face debutul poetic în revista Flacăra Iașului în iunie 1959. Debut în teatru (1969), cu piesa Mică dramă, care se joacă la Teatrul „Al. Davila” din Pitești, fiind montată „într-un spectacol coupé” cu Vin soldații de George Astaloș, în regia lui Radu Boroianu. În anul 1968 îi apare volumul de debut *Rod*, eveniment editorial de excepție despre care criticul Nicolae Manolescu scria: „Când în proză se va debuta cu cărți de valoare Rodului lui Cezar Ivănescu, vom putea vorbi nu de o evoluție, ci de o adevărată revoluție”. Volumul este încununat cu Marele Premiu al Festivalului național de poezie „Mihai Eminescu”, Iași, 1968, ediția întâi.

Din 1968, îl găsim profesor de limba și literatura română în Ardeal și Moldova, apoi redactor la Almanahul literar al Uniunii Scriitorilor și la revista Argeș din Pitești. În 1971 începe spectacolele de muzică și poezie, cu propria-i orchestră numită „Baaad”, preludiu la capodopera sa poetică de mai târziu intitulată *La Baaad*. Despre *Rod III*, Marin Preda afirma: „Am citit volumul lui Cezar Ivănescu în redacția editurii Cartea Românească. Din zecile de volume de poezie care ne vin, deodată am auzit o voce obsedată de un singur sentiment cîntat cu o mare adîncime și forță de expresie... Cititorul poate

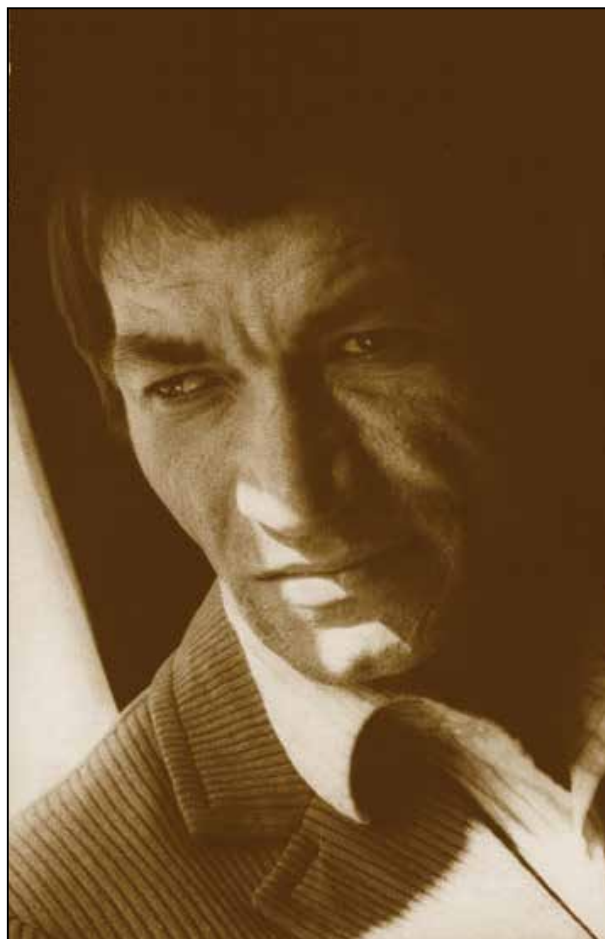
fi șocat de unicitatea sentimentului, dar în cele din urmă cîștigat și emoționat. O adevărată voce de mare poet”. Insolitul personalității sale este izbitor prin aceste manifestări. Cezar Ivănescu reînvia printr-o formulă modernă, sincretismul baladesc medieval al poeziei și muzicii. A creat muzică și a cîntat propriile versuri, dar și poeme de Pindar, Rutebeuf, François Villon, Lorenzo de Medici, Charles Baudelaire, Edgar Allan Poe, Henri de Regnier, Mihai Eminescu și George Bacovia. I se tipărește la Editura Minerva antologia de poezie românească sub titlul *[[Cîntecul amintirii]]* (1978), cuprinzînd poeți de la Dosoftei la Dumitru M. Ion. Prefățează celebrul roman al lui Louis F. Celine, *Călătorie la capătul nopții*, în traducerea soției sale Maria Ivănescu, talmăcire

căreia i s-a decernat Premiul pentru traducere al Asociației Scriitorilor din București. Traduce din franceză, împreună cu Maria Ivănescu, lucrarea lui Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-han*. De la Păltiniș, Constantin Noica îi împărtășește gândurile despre *La Baaad* și *Muzeon*, ca și despre traducerea din *Mircea Eliade*, scriindu-i la 8 martie 1980. În vremea cenzurii, poetul avea obiceiul să transcrie de mână, pe volumele dăruite cu dedicație, versurile cenzurate. Noica îi mulțumește pentru următoarele stihuri din *Rosarium* (*Muzeon*): ! stau în pământul sterp fără noroc, cadavrul mi-l îngrop și mi-l dezgrop, gropar al vieții mele fără viață trăită-n scîrbă, în dezgust și greață, plătit cu Timpul care mă omoară dator vîndut celui ce mă plătește din groaza mea nu pot ieși afară cum Soarele arzînd se osîndește! Pe drept cuvînt Constantin Noica apreciază strofa ca fiind extraordinară, identificînd în lirica lui Cezar Ivănescu „o experiență gravă”, cu o profundă intuire a sacrului. În anul centenarului morții lui Mihai Eminescu are gata pentru tipar un volum cu poeme închinare „Marelui său Maestru în absolut” (1989), dar cartea este respinsă de dirigitorii editurii *Cartea Românească*. La 10 decembrie 1989, forțază, de aceea, organizarea unui spectacol de muzică și poezie sub genericul „*Doina*, închinare lui Eminescu”, la Casa de cultură „*Mihai Eminescu*” din București. În noaptea de 21 spre 22 decembrie, la Radio „*Vocea Americii*” i se recită premonitor *Doina* despre Fiara cea Apocalipsă și despre marginalizarea poporului român. Continuă seria de traduceri, împreună cu soția sa Maria Ivănescu, din *Mircea Eliade*, apare la Editura Științifică, volumul *[[Eseuri]]* (*Mituri, vise și mistere și Mitul eternei reîntoarceri*).

Volume (selectiv)

- *Rod*, Editura pentru Literatura, 1968
- *Mica drama*, debut in teatru, 1969
- *Rod III*, Ed. *Cartea Românească*, 1975
- *Rod IV*, Ed. *Cartea Românească*, 1977
- *Muzeon*, Ed. Eminescu, 1979
- *La Baaad*, Ed. *Cartea Românească*, 1979
- *Fragmente din Muzeon*, Ed. *Cartea Românească*, 1982
- *Doina*, Ed. *Cartea Românească*, 1983, 1987
- *Rod*, Ed. *Albatros*, 1985 (Col. „*Cele mai frumoase poezii*”)
- *Sutrela muțeniei*, Ed. *Princeps*, 1994
- *Jeu d'Amour*, Ed. *Helicon*, 1995
- *Rosarium*, Ed. *Helicon*, 1996

- *Rod/Seed Time and Harvest*, Ed. *Cogito*, editie bilingva româna-engleză, 1996
- *La Baaad*, Ed. *Eminescu*, 1996
- *Pentru Marin Preda*, Ed. *Timpul*, 1996
- *Timpul asasinilor*, documente si mărturii despre viața, moartea și transfigurarea lui Nicolae Labiș, volum semnat împreună cu Stela Covaci, 1997
- *Poeme*, Ed. *Crater*, 1999
- *Efebul de la Marathon*, Ed. *Minerva*, 2000 (*Biblioteca pentru toți*)
- *Doina (Tatăl meu Rusia)*, Ed. *Junimea*, 2000
- *Opera poetică*, 2. vol., Ed. *Cartier*, Chișinău, 2000
- *La Baaad/In Baaad*, editie bilingva româna-engleză, Ed. *Junimea*, 2006
- *Lojë Dashurie (Jeu d'Amour)*, antologie de poeme in limba albaneză, traducere din limba română în limba albaneză de Luan Topciu, Botime Ora, Tirana, 2007
- *Poeme și Proză*, ediție coordonată de Mircea Coloșenco, proiect inițiat de Fundația Culturală „*Dr. C. Teodorescu*” Bârlad, 6 august 2008

Astăzi se împlinesc 78 de ani de la nașterea lui Cezar Ivănescu, cel despre care cineva¹, cândva, a spus totul în numai două cuvinte: „Poeta Magnus”. Despre el s-au spus și s-au scris lucruri minunate, dar și feroase neadevăruri, și ar fi dificil să adaug lucruri noi. Azi, la Aniversară, vă pot împărtăși însă o amintire legată de prima întâlnire cu Cezar Ivănescu, atunci când am văzut cum era privit de o ființă fără de grai, de o creatură necuvântătoare, căreia i-ar fi fost tare greu, dacă nu imposibil, să se alăture unei tabere, fie de-o parte, fie de alta...

CEZAR

L-am cunoscut pe Cezar Ivănescu în primăvara lui '90 la el acasă, pe Silvestru, care nu-i departe de Cometei, strada cu plopii fără soț. Trăia într-o sărăcie îngrozitoare. Unde-i sărăcie e și mizerie? Nu. La el nu se vedea din cauza cărților, care înobilează.

Stătea pe un vechi scaun de lemn, un scaun de bucătărie, în mijlocul cărților care acopereau totul - și masa, și somiera, și foamea. Ne-a spus să nu ne speriem ca reportera aia de la TV care a venit să-i ia un interviu.

- De ce să ne speriem?

- Păi, eu i-am spus că am aici un câine mare și nu m-a crezut...

- Unde?

- Aici.

- Aici... unde?

- Aici, sub scaun.

Și cu asta a făcut un semn și a șoptit: “Daisy, ieși fetiță să te vadă Andi și Cris!”

Și-atunci...

De nicăieri, deși în mod necesar de sub scaun se pare, a apărut Loch Ness!

Câinele din Baskerville... DAISY ! Cel mai mare Dog German pe care l-am văzut în viața mea. Suplu, cenușiu... Nu, nu era cât un vițel. Era cât un pui de elefant!

S-a uitat la noi.

Foto © A. Ștefănescu

Noi ne-am uitat la el, amuțiți...

Daisy s-a uitat apoi la Cezar, care i-a făcut doar un semn din ochi. Și-atunci, Daisy s-a întors și a dispărut din nou. În mod necesar, probabil că sub scaun, deși era greu de crezut - nu mi-a venit să cred atunci, și nu cred nici acum. Dar, ce nu face un câine din supușenie și iubire absolută!

Notă:

1. Petru Creția

Un poet incomod și derutant. Poezia lui Cezar Ivănescu n-are nici o legătură cu moda literară actuală. Pare preparată în laboratoarele de alchimie poetică din Evul Mediu. Și totuși, nu este demodată. Ne atrage deopotrivă prin vechime și prin noutatea ei radicală.

(Alex ȘTEFĂNESCU)

6 August

“În epoca nouă, Cezar Ivănescu a trecut fără să-și fi curbat coloana vertebrală în cea zisă de Aur și fără să regrete avantajele care ar fi decurs din adaptare. Și pentru că Istoria, pe intervale mai mari, reglează perfect atât imposturile, cât și nedreptățile, e tot mai evident, azi, că poezia lui Cezar Ivănescu este și va fi în continuare citită, în timp ce a altor colegi de generație, nu. Este tot mai limpede că succesul vedetelor din socialismul real nu se prelungește în epoca democratică, întrucât era unul circumstanțial și contextual; și că, în schimb, cota lui Cezar Ivănescu rămâne neatinsă de ruptura revoluționară de sistem și de fluctuațiile inerente, pentru că ea s-a datorat strict poeziei și valorii acesteia.”

Daniel Cristea-Enache, Portret de poet (fragment), România literară, nr. 46, 2014”

JEU D'AMOUR (Fecioarei Fericitoarei Sora Soarelui)

! cei care se iubesc n-au voie să se vadă,
să-și uite Chipul lor, să-și uite Sufletul,
cei care se iubesc n-au voie să mai creadă
că-n veci vor sta din nou alătura-ndestul,
cei care se iubesc n-au voie să se vadă,
să-și uite Chipul lor, să-și uite Sufletul !

CEZAR IVĂNESCU: 6 august 1941
(Schimbarea la Față a Domnului) – 24 aprilie 2008
(Joia Mare)

«! ca-n veci de veci să nu rămîie,
o, Doamne-Dumnezeule,
din creștet pînă la călcîie
trupu-mi străpuns de sulițe,
nici încrețit de vîntul morții,
nici asudat de-atît ponos,
nici îndoit de lutul tortii
nici otrăvit cel vas frumos,
plînge-l și-l spală și-l botează
cînd toate omenelile
s-au împlinit și încetează
sfiioasele, greșelile,
și mă călăuzește-n Hăul
care atît ne-a despărțit,
și mă desparte de tot Răul
ce-asupra mea s-a săvîrșit...»

EXORCISM (poem ascensional) (Fragment)

„Eu sunt convins că existența noastră de aici, de pe pămînt, este negativul alteia, plină de lumină. Moartea este doar un ritual de trecere spre adevărata noastră esență și ființă. Nu trebuie să credem că această experiență a călătoriei noastre pe pămînt este o experiență în totalitate negativă. Iisus strigă pe cruce: «Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit?» Se întunecă. Pentru că pămîntul este un loc atît de sinistru, încât fiul divin își poate uita tatăl și poate crede că a fost părăsit. Și totuși, în acest infern, învățăm să iubim, să ne sacrificăm, să ne dăruim, să fim generoși. Este un infern feeric. Anamneza angelică pe care ne-o facem, din cînd în cînd, ne indică spre ce ne îndreptăm. Spre Dumnezeu. Și toată viața noastră trebuie să fie o lecție de modestie.“

TURN

cînd m-am născut, mama
pe-o masă, întinsă,
cumplit suferea,
mama mea cea bună
pe-o masă;
dar pe cealaltă,
mama mea Moartea
goală, lungită, surâdea
atît de frumoasă,
mama mea Moartea
surâdea
căci copilul ei mă nașteam
fără ca ea să sufere!

ECPYROSIS

! Pămîntule, Tu, Maica mea, și voi,
Femei ale Pămîntului
care m-ați legănat în pîntece,
arde și arde și Sufletu-mi frige
Sufletul meu strălucind
mai strălucitor
decît o mie
de miliarde de sori, –

arde și-n veci nu se mistuie
de o mie de miliarde de ori,
Carnea mea cu ochii sfârâitor!

JEU D'AMOUR (JURUINȚĂ)

! Împărăția mea de azi,
atinge-mi mâhuri și obraz
cu ochiul tău luminător
că-n orice clipă pot să mor !

! Sufletul meu reînviat
în mâhuri astăzi ți l-am dat
precum ai da un măr creșesc
de-aceea-ți zic și tânguiesc:

când nu te-oi mai iubi deloc
cu mâna mea am să-mi dau foc
să-mi amintească focul cum
ardeam în ceasul de acum,

când nu mă vei mai iubi tu
ți s-o aprinde părul cu
numai cu gândul că te-ating
cu mâni de flăcări ce se sting !

MELODIE FĂRĂ SFÎRȘIRE I.

! cine vrea mă scui pă,
scui pă cine vrea,
eu mereu tot urcu,
urc pe Golgota,
pielea-i sînge și scui pat,
pielea și țărîna,
tu-mi ungi trupul cu balsam
numai cît pui mîna,
pielea-i sînge și scui pat,
pielea și țărîna,
tu-mi ungi trupul cu balsam
numai cît pui mîna!

! cine vrea-și înfige
gheara-n carnea mea,
cine vrea mă scui pă,
scui pă cine vrea,
trupul care mi-l mai port
roș ca trandafiru-i,
tu cu ochii tăi mi-l plîngi
tu mi-l plîngi și-l mirui,
trupul care mi-l mai port

roș ca trandafiru-i,
tu cu ochii tăi mi-l plîngi
tu mi-l plîngi și-l mirui!
! ce-am avut avutul
al nevestii e,
coroană de spinuri,
sceptru-trestie,
azi mă duc mereu la deal,
dealul căpățînii
și-ți las treizeci de arginți
și arginții țîni-i,
azi mă duc mereu la deal
dealul căpățînii
și-ți las treizeci de arginți
și arginții țîni-i!
! m-am vîndut pe treizeci
treizeci de arginți,
să avem ce pune,
ce pune sub dinți,
azi mi-i bine doar la deal
să urcu și plîngu,
doar un boț de carne roș
ca în Maică pruncu,
azi mi-i bine doar la deal
să urcu și plîngu
doar un boț de carne roș
ca în Maică pruncu!
! primește-mă, Maică,
tot precum m-ai dat,
iacă înc-o Roată
trupul mi-a sfârmat,
eu cu mînile-l împart
cu mînile ru-pu-l
ca să-mi mîntui păcatul
de-a-ndrăgire trupul,
eu cu mînile-l împart,
cu mînile ru-pu-l
ca să-mi mîntui păcatul
de-a-ndrăgire trupul!
!
! n-ai putut Tu, Doamne,
Doamne-Dumnezău,
ca să nu faci Lumea
după Chipul Tău,
căci și Tu ești preursit
la Visul, la Somnul,
Prunc Bătrîn și fericit
înțelept e Domnul,
căci și Tu ești preursit
la Visul la Somnul,
Prunc Bătrîn și fericit
înțelept e Domnul!
! înțelept e Domnul

că mănîncă și bea,
ținut de Nevoie
rob la Curtea sa,
apoi doarme și visea-
doarme și visează,
Timpul, Sfinții Lucrători,
Templu îl lucrează,
apoi doarme și visea-
doarme și visează,
estimp Sfinții Lucrători,
Templele-i lucrează!
! visurile Sale-s
Sfinții Lucrători,
lucră a mirarea
Domnului din zori,
lucră, lucră de cu zor,
de cu zori de ziuă
să ne țină-amînduror
Viața asta Viuă,
lucră, lucră de cu zori,
de cu zori de ziuă
să ne țină-amînduror
Viața asta Viuă!
! mulțumescu-ți, Doamne,
lucru noapte, zi
să mă pot în tine
însumi oglindi,
să-i dau drumul Sîngelui,
să-i dau Drumul Roții,
să mă judece întii
curvele și hoții,
să-i dau Drumul Sîngelui,
să-i dau Drumul Roții,
ca să vin la tine-ntii
să mă-treacă toții!
! ca să nu fii singur
pe mine mă ai
și-mi gătești anume
Raiul după Rai,
numai, Doamne, măsură-mi
bine suferința-mi
că-ar putea să nu-ți mai vrea
Raiul Tău ființa-mi,
numai, Doamne, măsură-mi
bine suferința-mi
că-ar putea să nu-ți mai vrea
Raiul Tău ființa-mi!

II.

! cine vrea mă scui pă,
scui pă cine vrea,
eu mereu tot urcu,

urc pe Golgota,
 fața-i sînge și scuipat,
 fața și țărîna,
 tu-mi ungi trupul cu balsam
 numai cît pui mîna,
 fața-i sînge și scuipat,
 fața și țărîna,
 tu-mi ungi trupul cu balsam
 numai cît pui mîna!
 ! cine vrea-și înfige
 gheara-n fața mea,
 cine vrea mă scuipă,
 scuipă cine vrea,
 trupul care mi-l mai port
 roș ca trandafiru-i,
 tu cu ochii tăi mi-l plîngi
 tu mi-l plîngi și-l mirui,
 trupul care mi-l mai port
 roș ca trandafiru-i,
 tu cu ochii tăi mi-l plîngi
 tu mi-l plîngi și-l mirui!
 ! tu, muierea mea
 și balsamina mea,
 tu-mi faci suferința
 cărnii și mai grea,
 că numa privirea ta
 dacă mă privește
 raul tot, pe cît socot,
 nici el nu-mi tihnește,
 că numa privirea ta
 dacă mă privește
 răul tot pe cît socot
 nici el nu-mi tihnește!
 ! iaca nu-mi tihnește
 binele deloc,
 îl mănîncă răul
 ca focul pe foc,
 rău-n care mă îmbrac,
 rău-n care zacu,
 tu mi-l strici cu mîna ta
 de izvor ca leacu,
 rău-n care mă îmbrac,
 rău-n care zacu,
 tu mi-l strici cu mîna ta
 de izvor ca leacu!
 ! sufletul meu toată
 suferința bea,
 lasă-mi-l să beie
 pîn' s-o sătura,
 bea la suferință, bea
 cu o cană veche
 și cît bea suferința-i
 floare la ureche,

bea la suferință, bea
 cu o cană veche
 și cît bea suferința-i
 floare la ureche!
 ! amăruie cană
 trupul meu de lut,
 beau ca dintr-o rană
 fără început,
 eu țin cana-n mîna mea,
 ori mă ține cana?
 beau și Domnu-n ceriuri bea
 ră-mi aline rana,
 eu țin cana-n mîna mea,
 ori mă ține cana?
 beau și Domnu-n ceriuri bea
 să-mi aline rana!
 ! amăruie cană
 trupul meu de lut,
 bem a nimăruie
 rană de-nceput,
 eu țin cana-n mîna mea,
 ori mă ține cana?
 beau și Domnu-n ceriuri bea
 să-mi aline rana,
 eu țin cana-n mîna mea,
 ori mă ține cana?
 beau și Domnu-n ceriuri bea
 să-mi aline rana!
 ! amăruie cană
 trupul meu de lut,
 bem a nimăruie
 rană de-nceput,
 bem otravă și ichor,
 soma și oțetul,
 ni-i băutul băutor,
 Domnul și Profetul,
 bem otravă și ichor,
 soma și oțetul,
 ni-i băutul băutor,
 Domnul și Profetul,
 ! sufletul meu toată
 suferința bea,
 lasă-mi-l să beie
 pîn' s-o sătura,
 bea la suferință bea
 cu o cană veche
 și cît bea suferința-i
 floare la ureche,
 bea la suferință bea
 cu o cană veche
 și cît bea suferința-i
 floare la ureche,
 ! îmi închină Domnul,

eu închin spre El,
 sufletele noastre
 două sînt le fel,
 bem otravă și ichor,
 soma și oțetul,
 ni-i băutul băutor,
 Domnul și Profetul,
 bem otravă și ichor,
 soma și oțetul,
 ni-i băutul băutor,
 Domnul și Profetul,
 ! mi se-nclină Domnul,
 eu mă-nclin spre El,
 adumbriți de paos
 chipul ni-i la fel,
 El se-nclină și mai mult,
 eu mă-nclin spre Domnul
 ca un rainic Pomn preaplin
 creanga-și pleacă Pomnul,
 El se-nclină și mai mult,
 eu mă-nclin spre Domnul
 ca un rainic Pomn preaplin
 creanga-și pleacă Pomnul!

III.

! cine vrea mă scuipă,
 scuipă cine vrea,
 eu mereu tot urcu,
 urc pe Golgota,
 ține, Doamne, drumul lung
 cît urc pe Golgota,
 ca toți cei care mă-mpung
 să-și înfigă bota,
 ține, Doamne, drumul lung
 cît urc pe Golgota,
 ca toți cei care mă-mpung
 să-și înfigă bota!
 ! să-și înfigă bota
 înfierată-n cap,
 sulițele-n mine
 cu razele-n cap,
 razele Fratelui Soa-
 Fratelui meu Soare
 consîngeni plătindu-vă
 pentru-nsîngerare,
 razele Fratelui Soa-
 Fratelui meu Soare
 cu lumină vă plătind
 pentru sîngerare!
 ! ține, Doamne, drumul
 și privește-n jos,
 dacă tu pe mine

din Raiul m-ai scos,
 eu-mi îndur Calvarul, blînd,
 eu-mi îndur Calvarul,
 cu sufletul sîngerînd
 dealu-l ud și-l aru-l
 eu-mi îndur Calvarul, blînd,
 eu-mi îndur Calvarul,
 cu sufletul sîngerînd
 dealu-l ud și-l aru-l!
 ! ține, Doamne, drumul
 și privește-n jos,
 dacă tu pe mine
 din Raiul m-ai scos,
 eu ar Calea Sîngelui
 din zori pînă-n noapte,
 tu ca Pruncii Fericîți,
 ții Calea de Lapte,
 eu ar Calea Sîngelui
 din zori pînă-n noapte,
 tu ca Pruncii Fericîți,
 ții Calea de Lapte!
 ! Sufletul meu toată
 suferința bea,
 bea din cană sînge,
 surioara mea,
 gura mea pe care-o țin
 de Soră-Fecioară
 bea acest ciurmernic vin
 care mă omoară,
 gura mea pe care-o țin
 de Soră-Fecioară
 bea acest ciurmernic vin
 care mă omoară!
 ! gura mea bea sînge,
 soră, gura mea,
 mîna mea o plînge,
 o plînge pe ea,
 mîna mea pe care-o țin
 ca pe-o altă Soră
 și cu care mă închin
 euteoforă,
 mîna mea pe care-o țin
 ca pe-o altă Soră
 și cu care mă închin
 euteoforă!
 ! mîna mea ca Luna
 cea de alaba-
 îi dă gurii mele
 sîngele să-l bea,
 mîna mea pe care-o țin
 ca pe-o altă Soră,
 cu otrava-acestui vin
 vecinic ne devoră

mîna mea pe care-o țin
 ca pe-o altă Soră
 să bem cest amarnic vin
 vecinic ne imploră!
 nu-i pot spune mîinii
 mele să nu-mi dea,
 asta-i Legea căreia
 îi slujește ea,
 și nici sîngelui nu-i pot
 spune ca să treacă
 de la mine-acest pahar,
 el ar vrea să-mi placă,
 nu-i pot spune sîngelui
 cest pahar să-mi treacă
 că-n sinea ființei lui
 el ar vrea să-mi placă!
 ! el ca o Mireasă
 mi se dă de tot
 iară eu cu Sufle-
 tul pios nu pot
 să nu vă cît de frumoa-
 cît e de frumoasă,
 Apa Morții, Mireasa,
 a Lumii Mireasă,
 să nu văd cît de frumoa-
 cît e de frumoasă,
 Apa Morții, Mireasa,
 a Lumii Mireasă!
 ! de aceea, Doamne,
 spre tine mă-nchin,
 mîna țina cana
 cu-al uitării vin,
 eu țin cana-n mîna mea,
 ori mă ține cana,
 beau și Domnu-n ceriuri bea
 să-mi aline rana,
 eu țin cana-n mîna mea,
 ori mă ține cana,
 beau și Domnu-n ceriuri bea
 să-mi aline rana!
 (fragment)

DOINA

! sînt bolnav și nu-ți pot scrie
 nici că sînt bolnav eu ție,
 azi mi-s blîndul și umilul,
 nu pot ține-n mîna stylul,
 nu pot ține-n mîna cartea,
 sînt bolnav mîncă-m-ar Moartea...
 nu pot ține-n mînuri dară
 nici chiar sufletul tău, Dară !

! sînt bolnav și nu-ți pot scrie
 îmi pot scrie numai mie,
 scriu pe inimă și creier
 toată Moartea ce-o cutreier,
 îmi pun palma peste gură,
 gura-mi scrie cu arsură,
 gura-mi arde, focul ard-o,
 suflet rătăcit în Bardo !
 ! mă rog, dară, Dară, ție,
 pune mîna tu și scrie
 la un meșter de sicrie
 să-mi facă sicriul mie
 și pe lemnul lui să scrie:
 mortul ăsta o să-nvie,
 n-a putut gura să-și ție
 nici cînd nu putea să scrie !
 ! sînt bolnav și nu-ți pot scrie
 nici că sînt bolnav eu ție,
 azi mi-s blîndul și umilul,
 nu pot ține-n mîna stylul,
 nu pot ține-n mîna cartea,
 sînt bolnav mîncă-m-ar Moartea...
 nu pot ține-n mînuri dară
 nici chiar sufletul tău, Dară !

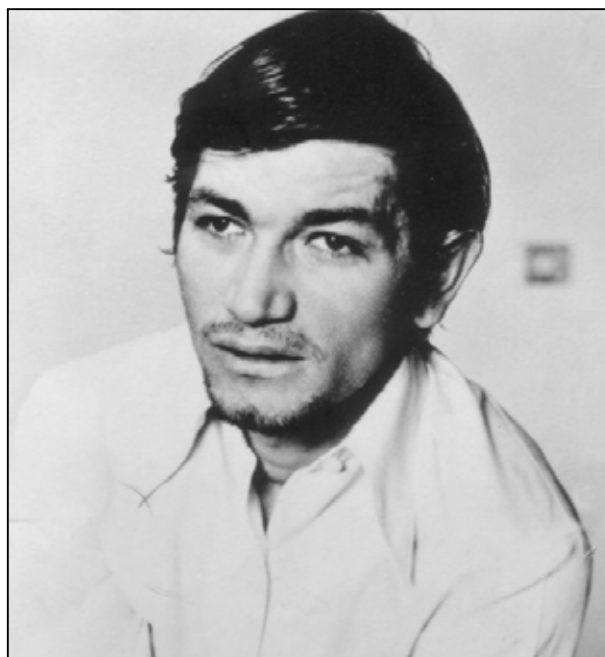
IN MEMORIAM

CEZAR IVĂNESCU, UN TRUBADUR HĂITUIT

► Adrian Dinu RACHIERU

Coborând în arhivele CNSAS (adică „în iad”, cum mărturisea), poeta Ioana Diaconescu ne-a oferit, în anii din urmă, ca cercetător de istorie recentă, câteva prețioase volume dedicate unor scriitori „văzuți” prin documentele Securității (Marin Preda, Mihai Ursachi). Recent, prin *Poezia ca act de insurgență* (Editura Junimea, 2017), cel readus în atenție era Cezar Ivănescu, supus acțiunilor de verificare de la 18 ani, „de profesie elev” (atunci) la Bârlad, urmărit cu sârg de-a lungul a trei decenii, fie pentru atitudinea „ostilă” în perioada piteșteană (la revista *Argeș*), fie ca redactor luceferist, ocupându-se (într-o „atmosferă promiscuă”, zic rapoartele, periculoasă pentru cultura română) de cenaclul *Numele Poetului*, propus pentru desființare. Privindu-și, așadar, „toată viața dușmanul în față”, scria cercetătoarea, încercându-se temperarea și recuperarea lui.

Incomodul poet, ins orgolios și, inevitabil, polemic, risipind – în apariții zgomotoase, vădind o „iritație perpetuă” – cuvinte grele, atacuri și laude, trăia *întru poezie*, împărțindu-se între reprize de teatralitate, cu public și lungi însingurări, scriind, cu o furie rară, pentru a-și „mântui” existența. Și aducând în peisajul liricii noastre *un sunet nou*, sfidând constrângerile socio-istorice și rezistând prin poezie. Insurgentul Cezar Ivănescu, urmaș de drept al lui Labiș (cum se considera) apărea, reamintim, într-o epocă de restaurare a lirismului. Chiar dacă își reproșa că s-a lăsat „îmblânzit”, domesticit etc., că, debutând, a publicat „două poezii comuniste”, că în *Luceafărul*, la rubrica *Dintre sute de catarge*, invoca lumina zilelor de august („fugărind noaptea de pe coardele inimii mele”; v. *Noapte și zile de august*), poetul bărlădean, deja „o celebritate” în anii studenției ieșene, a regândit, de fapt, poezia, înțelegând-o ca artă tradițională. Existența sa aventuroasă (fost boxer, cu cenaclu interzis, intrat în greva foamei, supus linșajului mediatic, mereu marginalizat, neavând vreo carte tipărită „în întregime” etc.), trăirile paroxistice, ieșirile vitriolante (intolerant, acuzator-pe-depsitor, dar și pătimitor) i-au creat *adversități trainice*. Chiar dacă, declarativ, credea că „adversitățile fac bine”, poetul, speriat de ideea literei tipărite și

a sa poezie *insubordonată* (față de un Nichita, de pildă, „oficializat”), au suportat consecințele. Încât „eliadistul” Cezar, înființând la Pitești orchestra *Baad* și-a asumat calvarul christic: „! cine vrea mă scui-pă, / scui-pă cine vrea / eu mereu tot urcu / urc pe Golgota”. Într-un splendid portret (*Maître de la clarté*, în *Contemporanul-ideea europeană*, mai, 2010), Gabriela Crețan vorbea despre iluminarea prin suferință și iradierea „de fascinație și tremendum”, întreținute de răzvrătitul poet.

Așadar, poetul-trubadur (baladeur), experimentalist, certat cu lumea, scria „pe creier” și voia să ia în posesie conștiința, asumându-și destinul. Sondează, cu efort reconstituitiv, adâncurile mitice, dezvăluie amintirile traumatiche și universalizează, s-a observat, biografemele (precum în *Tatăl meu Rusia*); icoana înlocuită cu portretul lui Stalin consfințește triumful Răului (pre-existent, care se întinde însă) și, uitat de „Părintele din ceriuri”, aduce – ironic – „laude” părintelui biologic („vrednicia ta de Tată”). Plângerile sale, prevestirile rele, suferința atingând pragul sacrificial, trase într-o rostire ritualică, impregnată de tragism se lovesc de neîncredere: „acolo unde nu te-ajută nimeni, acolo toată viața

mea am stat". Acuzat pentru „senzualitate excesivă”, izvodind „o poezie dezordonată” (scria Marian Popa), aglutinând motive, autorul *Rod-ului* este, înainte de orice, un inovator de limbaj, cântând sacralitatea ființei. Cu o ritmică proprie, repetiții, vocale rare și durițăți de limbaj, cu semnul exclamației „plasad iberic” (după un curs facultativ, meteoric, cu profesorul Lazăr, la Politehnica ieșeană), mânat de un impuls melodic și vizând sincretismul antic, acest poet vocalic (în sens aedic) își dorea reprezentarea scenică, cântându-și versurile. Arhaizant, incantatoriu, de rafinement grav, pendulând între limbajul naiv și cel esoteric, căutând *rădăcina comună* a artelor și cultivând, cu bocet sincopat, speciile oralității (doină, colind, descântec), el se plasează în tradiția mestrelor medievale. Dar, în decriptarea simbolurilor, astfel de texte (corespondente) se dezvăluie prin *co-semantizare*, observa Petru Ursache. Încât citatul / tiparul folcloric, substratul distilat slujesc un vizionarism cu virtuți inițiatice, chemând în sprijin, în seria *Doinelor* (daina), „cuvântul adamic” (cf. Theodor Codreanu) pentru a ajunge, pe urmele lui Eminescu, la adevărul din inimă, nu la cel mortificat.

La „ceasul cărnii bolnave”, poetul vrea să iasă din temnița sinelui și acest ecou baladesc, de o naturalețe rafinată, întreține vraja orfică și, în același timp, obsesia lutului sexualizat, împăcând chiotul di-onisiac cu puritatea liliacă. Lângă dulceața cântecului de leagăn, Cezar Ivănescu încheagă, cu virtuozitate, tablouri terifiante, hrănindu-se din esența comună a muzicii și a poeziei. Căinarea pentru precaritatea omenescului, drama spiritului și năruirea trupului converg; acest lirism thanatic face din iubire reperul existenței și invocă moartea pustiitoare ca iubită, sfârșind în Mariolatrică. Cu nostalgia Paradisului (inventat în amintire), cu vocație de eretic și experiență de „marginal”, poetul pare, s-a observat, un posedat al reînvierii, căutând în fascinantul Baaad o lume „de la-nceput”. El își îndrăgește propria-i tristețe (cum mărturisea în *Jeu d'amour*), făcând saltul în cultura sentimentului; cântă așadar, în manieră incantatorie, o absență, făptura ideală, eterată – proiecție a unui truver villonesc, de fibră eminesciană. Pe bună dreptate, Theodor Codreanu¹⁾ insistă asupra eminescianismului de fond, abisal, al poetului, râvnind întoarcerea la primordial. *Eminescu – Dumnezău* are un „ales”; el e chiar poetul-profet, uimit și umilit, cu destin „de victimă ispășitoare”. Într-o „țară de murit”, Cezar Ivănescu deplânge tragismul condiției noastre după deceniile suportate de un „popor de hibrizi”, sub teroarea *Racului roșiu*. Și, desigur, venind dinspre tabăra luceferistă se va război cu postcominterniștii. Om revoltat, pătimaș, incomod, dificil, orgolios, frustrat etc., Cezar Ivănescu a fost, inevitabil, stigmatizat. Ținut „în lesă” în perioada comunistă, supus

apoi linșajului mediatic, suportând agresiunea haitei (hăituit), pendulând între tăcerea instituționalizată și mitizare, turbulentul poet a fost văzut ca *un om al extremelor*, fie înconjurat de sicofanți, în chip de învătător, cultivând discipolatul (vezi cenaclul *Numele Poetului*), fie urcând Golgota, convertindu-și trăirile, exasperările, reprimanda etc. în *gnoză*, deviind – crede D. Micu – într-un experimentalism burlesc, de textură postmodernistă.

Rivalitatea carnalitate/spiritualitate, drumul anabasic, dematerializarea l-au „confiscat” pe poetul-profet, anunțând dorita eliberare din „închisoarea” trupului. Acest vector ascensional, asupra căruia stăruia demult Alexandru Horia, definește emblematic, dincolo de accesele paranoide, lirismul ivănescian. Iar omul, pătimaș, nedrept (uneori) și generos, hăituit și vindicativ, o fire violent-resentimentară, prins în felurite diferende și încăierări a rămas un răzvrătit, accesele de mânie mascându-i timiditatea. Sau, cum zice Th. Codreanu, producând „o proză flagelată”, frustă, radiografiind acel timp al asasinilor și experimentul „hașișinic”, aruncând vorbe grele la adresa *prostmodernismului*, a „imbecililor piramidali”, regretând boala discordiei sau cinstind mitologia sacrificială (Labiș, Marin Preda). Persuadant chiar prin monotonie, captiv al unei fascinații morbide, apt de splendide dezlănțuiri vizionare, poetul (un *poeta magnus*) și-a croit un destin involburat. Un inovator ispitit de chemarea arheității, cu o imensă cultură poetică impunând *o viziune*; tortura Poeziei, cauza scrisului, prezența sacralului, tragismul condiției umane, gestul sacrificial (în sensul zidirii ființei), în fine, sufletul-copil cu „carnea flagelată”, ura din jur ș.a. nu l-au deturnat și nu l-au înrăit, găsind, finalmente, tămăduirea: „să las surâsul să alunge / aceste fețe de coșmar”. Sau: „dar lângă Tine-i numai bine, / de-a- ceea-Ți zic neprefăcut, / fie să treacă de la mine / tot răul ce mi s-a făcut!” Urmând a fi redescoperit, într-o bună zi, ca un uriaș poet, Cezar Ivănescu a stăruit „pe crucea zăbavniceii file” pentru a ne dezvălui înțelesul mitic, inițiativ al unui lirism pierdut în societatea noastră *orizontală*.

Cum bine se știe, întreaga lirică a lui Cezar Ivănescu stă sub metafora rodirii și obsesia morții, îndemnând la exerciții de exorcizare prin repetiție; sau, altfel spus, celebrând rodirea morții (cf. M. Mincu). Poezia devine terapie (soteriologie), îmblânzind spaima de moarte: „Vorbind despre moarte mă simt mai puternic și mai viu”, simțea nevoia să (se) mărturisească poetul. Artistul (tânăr, de regulă), iubindu-și arta și îndurând „groază”, contemplă rodul pieritor (deci nu increatul), descompunerea, degradarea etc., vegheat de trupul bănuielnic. Metamorfozele trup / suflet în variantele *Doinei*, moartea (ritualizată) ca „rod perfect”, prezența ei (familiară, senzuală) par

a întreține – accentua N. Manolescu – un manierism fundamental, nutrinde „o poezie monocordă”, condamnată: „suferințele mari se făcură, / De cum am ieșit din tine, / ca un ochi din orbită / Toată căldura soarelui / Menită fu să mă usuce”.

Cultul iubirii, erotismul ce impregnează țesăturile acestei poezii cheamă în memorie poezii noștri timpurii, veșnic înamorați. Cezar Ivănescu are însă, spunem, ideea morții, o neliniște scormitoare, cu refrene obsedante, thanatofile. În oglinda iubirii el descoperă rânjetul morții; de aici și jalea cosmică, umilința unui spirit ce conștientizează pierderea tinereții și trăiește cu obsesia sfârșitului (ca experiență impusă). Erosul lui Cezar Ivănescu e thanatic. Poezia sa „funcționează” în doi timpi, cu fluxuri și refluxuri erotice, asemeni trupului „iluminat” ori al celui „otrăvitor”. De la acele versuri de rugă și de libovie, tincturând tânguirii amoroase („...prea frumosu-ți chip / e numai muzică și taină”), poetul ajunge la marea revelație: trupul e amenințat, „groaza de a fi om pe pământ” strecoară sentimentul torturant al destinului tragic. „Eu mă-nvăț să mor” – va spune Poetul (reluând aici vocea eminesciană), „timpul dus n-o să mai vină / Tânăr eu n-am să mai fiu”. Observăm însă că Moartea e personificată, cutremurul extincției se îmblânzește, trecut printr-o intimizare care seamănă a identificare; spaima devine extaz. Ființă tragică („De ce cu moartea te-ndrăgești mereu?”), poetul descoperă că Moartea e chiar lubita. Spectacolul tinereții, al vieții e permanent amenințat; vitalitatea acestei lirici se autosubminează, înregistrând cu finețe jocul stărilor de suflet, având ca poli efemeritatea și eternitatea. Credem că Hristu Căndroveanu avea dreptate notând că poeziile lui Cezar Ivănescu sunt *contraimnuri*. Poetul deplânge destructurarea materiei (conștientă de sine), realizează miracolul existenței ca neîntinare, procesualitatea și zvârcolirile ei, nașterea și extincția, invazia răului și a întunericului, dărnicia și risipa – toate ca variațiuni cuibărite într-o aceeași temă: implacabilul sfârșit și reîntemeierea vieții. În lirica sa, *Rodul* rămâne simbolul tinereții eterne iar crezul poetic îmbracă gestul sacrificial.

Prin repetiție motivică și reluări obsedante, Cezar Ivănescu risca impresia de monotonie. Un Baaad fictiv, simțit ca real, de neevitat, în care respirăm un aer bacovian („tot Pământul e-o provincie”) vorbește de această grație fragilă, pioasă a poeziei sale, mereu amenințată. Cezar Ivănescu este „un rob răbdurii”, muncind asupra versului, evitând luxurianța lexicală. Experiența scrisului, urmând convulsii interiorității constituie un supliciu ce duce la purificare: scrie pe creier „cu negreala de pe suflet”. Infernul Baaadului, cu a sa pecete funebră îngăduie acum revelația seninătății: o iubire expurgată, de limpezimea cerului sticlos, și-a domolit furiile

temperamentale, rămânând senină și sfâșietoare totodată. Descoperim aici atitudinea mioritică; poetul elimină suferința, își vindecă spaima de urât doinind: „Doina o îngân și-o uitu”. Grefele de poezie populară în registrul bocetelor și colindelor fortifică această lirică (care, rămânând doar „de inimă albastră”, s-ar

fi anemiata). Or, Cezar Ivănescu actualizează doina și ne reamintește efectul ei cathartic pentru sufletul românesc; încercat în timp de atâtea potrivnicii, el își află aleanul în Doină: „alina-m-oi cu Doina!” – zice și Cezar Ivănescu sfidând, cu o sinceritatea împinsă la paroxism și într-un decor ce trimite la austeritatea monahală, fluctuațiile modei. Dealtfel, poetul ignoră ceasul modelor; ca dovadă, deși spiritele firave, alertate de marea modei au expediat doina în sala de reanimare a liricii, dezinteresându-se de soarta ei, Cezar Ivănescu o cultivă. În consecință, el respinge risipa verbală și evită arborescența lirică. Așa cum s-a mai spus, recuzita sa nu e săracă ci esențială. Într-un moment poetic care traversa canonada antilirică, poezia lui Cezar Ivănescu se încarcă de afectivitate; ea este rugă fierbinte și sfâșietoare, o implorație deznădăjduită, o muzică tânguitoare care redescoperă omul muritor: sublimul și eroarea coexistă, materia folclorică e surdinizată, dar evidentă. Această *tulpină folclorică* a unui baladesc „cultivat”, de un tardiv trubaduresc provoacă o revelație etnologică. Coborând în arhaic, ecurile străvechirii se simt, potențând efectul soteriologic. Formulelor de invocație, vechii tehnici a repetiției, rimelor simple, termenilor livrești li se alătură vocabulele arhaice (moldave, cu deosebire) și cuvintele „retezate”. Dar arhaismul său este, întâi, o stare de spirit. Desigur, Cezar Ivănescu confirmă și aici uriașa sa forță de absorbție, fiind o personalitate ce intersectează mari albiile lirice. *Sinteza ivănesciană* își subordonează

aceste experiențe poetice, brodată pe canavaua unei concepții despre poezie. Lirismul său curat și elevat, de o simplitate savantă, folosește un sever filtru cultural, poetul-receptacol impunând tocmai prin forța originalității. Sub cupola acestei lirici, amestecând mulți afluenți și folosind tipare de împrumut, răsună doar o coardă, forând încăpățânat câteva teme, întoarse obsesiv spre tensiunea conceptelor antitetice: iubirea și extincția. Cezar Ivănescu nu este un colonist, anexând universului său liric noi teritorii; nu este, în pofida virtuozității formale, un poet-orchestră, dar cântecul său suav și terifiant, de rafinament filigranatic, trădează superbia celui ce nu-și expune în vitrină ciornele. El trăiește cu mistica literei tipărite. Și vede în poezie (necrezând în evoluția genului) un *discurs fundamental*, un act liturgic prin care ne salvăm (în spirit) de infernul teluric. Recuperată, spunem, ca artă tradițională, poezia ca rugăciune (prepolifonică), cantabilă, ca exercițiu exorcizant (îmbrățișând senzualismul estetizat) dezvoltă de fapt o suferință poetizată, trăită – cu calm contemplativ – între granițele imaginarului thanatic, temperând combustia temperamentală. Fiindcă rodul înseamnă „înaintarea în moarte”; iar moartea-„curvană” (v. *Doină / Moartea peste tot*), moartea ca „program zilnic” își dezvăluie puternicia, lucrând – zice poetul – pentru gloria ei. Dincolo de imprecizii și substituiri, refugiat în fabuloasa cetate a Baaadului, așteptând să coboare noaptea în păcătosu-i trup, Cezar Ivănescu a invocă pe cea cu „râs frumos”, „Moartea Bună” sau „Mama mea Moartea” ca întâlnire norocoasă. Dar e vorba de un Eros thanatic, îmblânzind seductiv chinul, răul, teroarea etc. într-o interminabilă căinare și descoperind „transparența desăvârșită a morții” și, negreșit, precaritatea omenescului, ruina trupului. Bătăios, incomod și imprevizibil ca om, Cezar Ivănescu – poetul știa prea bine că „tot ce-a fost se pierde”; versurile sale fiind „cântare și amintire”, ne propun, pe portativ imnic, spectacolul genezic, rememorând „vremea cu greime”, întunecimea, suferința; sau, mai evident în *Rosarium*, într-o epocă de-spiritualizată, sensul ascensional: „eu la cer m-aș înălțare”. Paradoxal, la Cezar Ivănescu poemul ascensional, râvnind *descătușarea*, devine posibil prin imersiunea în adâncul Istoriei; doar așa, știind că drumul „e de făcut înapoi”, bardul din Bârlad, întregind strălucita falangă moldavă, află, prin stihurile sale psalmice, puterea genezică a cuvântului. Încât, scăpând din strânsoarea trupului, mângâiat de gândul morții (curățat însă de „otravă”) va zări – eliberat – izbăvitoarele „lumine”.

Evident, poezia lui Cezar Ivănescu (1941-2008) trebuie examinată și în contextul promoției '70, pe care mulți o consideră „al treilea val” al generației Labiș. Ivită în spațiul de liniște dintre două

explozii (zicea Laurențiu Ulici), această promoție infirmă ideea „vacuum-ului poetic” al acelor ani, incriminând – prin argumentele ei valorice – tăcerile unor critici, al căror interes a fost confiscat fie de momentul '60, fie de agresivitatea junilor anilor '80. Exegeza rămâne încă datoare acestei promoții (care, să observăm, nu a pătruns „grupat”), dar, mai ales, acestui poet. Glumind, Cezar Ivănescu se considera un nouăzecist; afirmația rămâne valabilă doar în sensul unei visate purificări, volumele ivite / recuperate după seismul decembrist oferindu-i statutul de „nou născut”. În rest, el este și rămâne, indiferent la mode și clasificări, *un mare poet*. E drept, redundant, ritualic, cantabil, dezvoltând un discurs visceral (nota Bogdan Crețu) și o poezie simplă, hipnotică (cf. Al. Dobrescu), citită ca *document psihic* (cf. Al. Cistelean). Volumul oferit de Ioana Diaconescu ne propune, complementar, „imaginea securistică” a celui care, devenit „obiectivul Ivanov” (1959-1987), recrutat ca informator și exclus după doi ani, urmărit și verificat, a suportat „agresiunea haitei”, cum se mărturisea, în 1993, într-un interviu. Hărțuit în anii din urmă, considerându-se abandonat, părăsit de cioraci, victimă a unei campanii întreținută cu metodă (o „vânătoare de oameni”, zicea Basarab Nicolescu), Cezar Ivănescu își preconizase sfârșitul: „mă omoară, știu, dar cu zăbavă”. Într-o carte, nici ea îndeajuns comentată (v. *Eros & Thanatos la Cezar Ivănescu*, Editura *Contemporanul*, 2010), Petru Ursache observă, cu temei, că „primează (încă) legenda omului”. Iar omul „a murit cu zile”, fiind victima unui „malpraxis evident” (cf. M.R. Iacoban). Poetul, care a fost și traducător și memorialist (dezordonat, justițiar, condamnat cu franchețe – în cărți care au iscat scandal – ocultarea adevărilor) a rămas o figură incomodă, singulară, cu orgoliu supradimensionat.

Note:

¹⁾ Dezvoltând („ameliorând”, cum zicea, cu modestie, însuși autorul) o mai veche tentativă exegetică (*Eseu despre Cezar Ivănescu*, apărută la Târgoviște, 1998), prizată, aflăm, „cu reticență”, Theodor Codreanu propunea o carte fundamentală despre *Cezar Ivănescu – transmodernul*. Criticul de la Huși tipărea, se știe, și o primă sinteză românească asupra transmodernismului (în 2005), deschizând colecția *Ananta. Studii transdisciplinare*, inițiată chiar de poetul *Sutrelor muțeniei* în anii directoratului său junimist. Încât, ca „trubadur” transmodern, configurând, alături de Labiș și Nichita, o *trinitate paradigmatică* (demonstra Petru Ursache), neîncadrabilul Cezar Ivănescu îmbrățișează o nouă paradigmă, reprezentând ethosul transdisciplinar și voința recuperatoare a Tradiției, într-o vreme a anemierii conștiinței arheale. Între un util *Tabel cronologic* și un dialog hușean, din 1993 (cules la *Addenda*, sub titlul *Hoții de istorie*), Theodor Codreanu, un critic doctrinar, cercetând „în vizorul criticilor” destinul creației lui Cezar Ivănescu, realizează, cu apetit polemic, un alert excurs, temeinic documentat, el însuși transdisciplinar, cu observații referențiale, gândind imagini arhetipale și semne zodiacale, încercuind un *idiom poetic inconfundabil*.

CONFLUENȚE - DINCOLO DE ISTORIE

SEDUCȚIA SPIRITULUI BAROC ÎN LIRICA LUI CEZAR IVĂNESCU

► Petre ISACHI

Motto:

Cine știe dacă a trăi nu înseamnă a muri
Și a muri – a trăi? (Euripide)

Pentru a scrie însemnările critice de față am recitat **Cezar Ivănescu -111 cele mai frumoase poezii** – Ediție alcătuită de Daniel Cristea-Enache, Nemira, 2014, București, din care voi fi obligat să citez, pentru a confirma vocația și arta inimitabilă a scriitorului ieșean, ce a modernizat *Doina* populară și mai ales pe cea cultă, părăsită de „ai noștri tineri”, după ce a fost prezentată Europei, de Alecsandri și de Eminescu. Tot autorul vol. **Sutrelle mușeniei** este creatorul **Baaadului** – topos fictiv, provincie arhetipală, cetate thanatică, ce reconfigurază baroc, în cultura autohtonă, (im) perfectul labirint borgesian, în care atât frumoasa Ariadna, indecisă între Tezeu și Dionysos, cât și Minotaurul sunt prizonierii aceluiași spațiu. Atât în labirintul borgesian, cât și în Baaadul ivănescian – punct de întâlnire dintre Paradis și Infern – nu te poți apăra de rătăcire, cum nu te poți apăra de iubire sau de moarte. Destinul își urmează fatal calea. Totul devine sămânța unui posibil infern.

În sine, Don Cezar (v. poemul cu același nume, p.106) e un scriitor cu o metafizică pe care o găsim configurată genial-paradigmatic în studiul lui G. Călinescu, **Clasicism, romantism, baroc**. Apariția lui C. I., în literatura română – împreună cu întreaga generație 60: Nichita, Dimov etc. - mi se pare providențială. Poetul, proteic prin excelență, este fascinat eminesciano-borgesian, de geniul morții, pe care-l consideră forța care mișcă omenirea/universul, încât legea creștină: *dacă iubire nu e, nimic nu e*, devine dacă moarte nu e, nimic nu e. Imagine a instabilității, spiritul baroc care-i definește personalitatea – „întreaga plăcere stă în schimbare” - și se insinuează în toate activitățile scriitorului (n. 6 VIII 1941 – d. 24 IV 2008): poezie, filosofie, artă, dramaturgie, muzică etc. - pleacă de la relația *trup-mormânt*, speculată mai întâi de orfici, de la care au împrumutat-o sofistii, apoi Socrate, Platon și urmașii acestora. (v. **Gorgias, Cratylus, Phaidros**). Nu întâmplător, scriitorul Cezar Ivănescu, legat spiritual și de melancolicul Tecuci, insinuează permanent ideea că sufletul uită ceea ce știa, tocmai fiindcă s-a întrupat. Fenomenul anamnezei este potențat însă și de lipsa

virtuții, încât obligația reîncarnării este gândită platonician ca un fel de repetenție a sufletului.

Poemele ivănesciene sunt toate o infinită mirare = sentimentul unui filosof autentic, după același Platon. Nu întâmplător, toate poemele sale încep și sfârșesc cu semnul exclamării – urmând modelul ortografiei din limba lui Cervantes. Dar să vedem jocul donjuanesc sub care se ascunde geniul morții - seducător, liber, imprevizibil, omniprezent, tandru, profetic. Măștile morții sunt egale, numeric vorbind, cu Toți locuitorii Pământului. Absolut pe toți, Moartea îi seduce și-i obligă să-și gândească iluziile drept realitate. Victoria ficțiunii asupra realității pleacă de la arta seducției, așa cum o definea Jean Baudrillard: „**A seduce înseamnă a muri ca realitate și a te prezenta ca momeală**”. Autorul vol. **Rod** personifică perfect, scriitorul (post)modern, hărțuit de istorie, de predecesori, de contemporani ce trăiește uimit doar magia clipei; „**! frumoasă și perfectă ca Moartea-n care toate/ se-adună cu-nveliș, îți jinduim toți clipa/ când goală-n fața noastră vei apărea lucind:/ o, urletul cu care te despăcarăm, Moarte,/ o, sângele, pe buze al primului hymen**

!” (Prima fecioară a omului). Asemenea lui Eminescu, Borges, Mircea Eliade, Ion Barbu, Cezar Ivănescu are instinct mitic și voință estetică, specifică scriitorului de excepție.

Chemarea abisului face omniprezentă muzica elegiacă, enesciană. sublimo-tragică a lumii, cu rădăcini mitice într-o problematică de circulație universală: corelația eros – thanatos (cât dor de iubire, atâta dor de moarte), vanitas vanitatum, fortuna labilis, carpe diem, vina de tip dostoevskian, uitarea, minciuna, înstrăinarea, libertatea, viața ca vis, morala turmei, frica etc. dar mai ales „*timpul această infinită țesere de ieri, de azi, de viitor, de totdeauna și de niciodată*”. (J. L. B.). Voința wagneriană de adevăr a poetului trădează prin limbajul inimitabil, ca într-o imagine onirică a labirintului borgesian, nu doar chemarea eternității/morții, ci, mai ales, faptul că nu există – folosesc opinia poetului Nietzsche – expresie proprie și

cunoaștere proprie fără metaforă – „singura care poate da stilului o poartă de/ spre eternitate” (M. Proust).

Metafora ca semn și instrument al poetului romantic-clasic-baroc decide originalitatea și valoarea estetică-gnomică a scriiturii - inimitabilă muzical, polifonică, polisemantică și exclamativo-interogativă: „! **presimt cum va/ veni moartea... într-o/ dimineață ca aceasta/ mă voi trezi cu ochii/ nevăzând nimic mai/ mult decât o cameră,/ tu vei fi plecată ca/ acum, îți voi strânge/ lucrurile (așternutul)/ apoi voi întinde încet/ cuvertura... îmi va prii/ liniștea și voi fuma/ țigară după țigară/ și voi bea cafea, câte/ puțin să-mi ajungă.../ voi cânta încet la/ chitară o melodie/ auzită la tele – și-mi/ voi șterge lacrimile/ din colțul genelor și/ mă voi convinge că/ am fost bun în toate/ pentru a putea muri/ împăcat... așa mor/ doar atâția oameni/ nevoiași în Baaad.../ (...). ...într-o dimineață/ ca aceasta, ducându-mă la apă, am/ întâlnit o fetiță/ pe care ți-am arătat-o și ție/ numind-o un pic depravată/ căci se purta cu o rochie albastră/ cu un umăr gol.../ am privit-o mai cu atenție/ și m-au surprins/ ochii ei încercânați enorm/ și buzele palide de femeie/ și glasul-i moale ca o deschidere de petale -/ am întrebat-o: cine ești? tu ești?/ și mi-a răspuns: eu sunt!/ Cine? cum așa, eu sunt, cine?/ eu sunt, mi-a răspuns din/ nou, cu pudoare, și părul/ ei lung și mătăsoș spunea totul - / și de ce ai venit tocmai în această dimineață? (...) ... tu ești singura/ care mă mai poți salva/ dar – atenție - / rolurile sunt inversate,/ căznește-te să mă ridici în brațe/ și ca o libelulă/ dă din picioare/ să te ridici cu mine deasupra orașului !” (*La nympnette*). Voința de a manifesta libertate totală față de realitate, aspirația spre distanțare, dorința borgesiană a spiritului de a descoperi/ a recrea iluzia, stilul epitetiv/ metaforic (desigur, unde arta compoziției/ arhitectura textului o cere: monocord, bacovian monoton, repetitiv, redundant, tautologic, pleonastic etc.), digresiunea întâmplătoare, mișcarea (dez)ordonată, preponderența vizualului, punerea în abis, devenirea imprevizibilă, recurența, ilimitatul, excesul etc. sunt tot atâtea particularități ale imaginarului baroc (re) inventat de autorul **Baaadului**.**

Tipul de om visat/ transfigurat de Cezar Ivănescu (cel pentru care „*numai scrisu-mi este Fapta*”,) se vrea un „nemuritor”- ca să folosesc un concept borgesian. Grație artei, poeziei, este fericit, iubește viața deghizată în aparență și în frumusețe. Este un erou „vesel” (în sensul atribuit de Fr, Nietzsche), liber de orice sărăcie, de orice lipsă, de orice bogăție, fără complexe de inferioritate, cum au românii de când se știu. Prototipul unui asemenea *modus vivendi* ar putea fi grecul presocratic, tip heraclitian ce disimulează urâtenia lumii în frumusețe (= „iluzie ce ascunde virtuțile, mascând viciul”). Ceea ce domină la acest tip de „nemuritor” este nu atât proximitatea iluziei, cât starea de blazare, înstrăinare de sine însuși și inefabil dor de iubire/ moarte: „! **ți-ai crescut parcă anume/ părul cel mai lung din lume/ ca-ntr-un giulgi să-ți ții într-însul/ trupul tău curat ca plânsul/ lin pornit și-ncheiat lin/ ca-ntr-o șoaptă de amin...// eu de-acum ți-s străin...// nu mai vii și nu mai vin/ să mă-mbăt de sfântu-ți vin/ unde-i vin gălesc venin/ eu de-acum nu mai vin...// unde vin gălesc venin...// nu-i mai ști**

nici cui mă-nchin,/ pe ce perină mă-alin.// nu-i mai ști cum mă clatin/ ca frunzuca de arin.// nu-i griji pe unde-nsăr/ ca o mumă-ntr-adevăr// nu-i griji pe unde-nsăr...// unde-nsăr, cu Moartea-nsăr/ Muma celui mai lung păr,// unde-nsăr, cu Moartea-nsăr/ Muma celui mai lung păr !”... (*Doina – Părul cel mai lung din lume*). Cu certitudine, datorită harului, autorul este menit a se răsfăța în propria-i personalitate, cum l-ar fi caracterizat cu mulțumire profesorală, criticul și istoricul literar, Eugen Lovinescu.

Din ciclul **Rosarium**, Daniel Cristea-Enache reține în antologia pe care o consult, 13 poeme – începe cu *Bocet* și încheie cu *Sfântă*. Și în aceste atipice configurații lirice, cititorul va remarca polifonia nietzscheiană a poemelor și misterioasa mișcare labirintică a Lumii. Cezar Ivănescu se consideră – în spiritul lui J. L. Borges, Mircea Eliade, Lucian Blaga, Eminescu, Mircea Vulcănescu, Ion Barbu etc. – un moștenitor al mitologiilor atemporale, al civilizațiilor văzute ca o panoramă a deșertăciunilor, dar, și, paradoxal, ca o anamneză a viitorului. Totul se (auto)relativizează și totul este relativizat. Relativul/ indecisul perpetuează nostalgia absolutului. Citez incipitul din **Rosarium - Domus vitae**: „! **amintescu-mi Baaadul Paradisul cărnii Sfînt/ unde Magul Simon Magul grai avea, n-avea Cuvânt (...), patru versuri ce trădează amestecul de sacru și profan: „! amintescu-mi Baaadul, înger Rău la Podul Rău/ nu mai pot să-l osebească ochii mei de chipul tău !/ Timp acoperă mireasă, răstignit în tine însuși,/ Curvă Sfîntă, dulci mătăniei eremiții-și fac din plânsu-ți ! și deznodământul ce confirmă teza că nici un nou adevăr nu se va naște vreodată dint-un liber arbitru: „! amintescu-mi Baaadul Paradisul Cărnii Sfînt,/ plângeți lacrimi să-mi pară ca și când n-am fost nicicând”.**

Distanță și proximitate, (in)diferență și pasiune, formă și haos constituie tot atâtea opoziții majore, omniprezente în gândirea mitico-poetică a lui Don Cezar. Ca și în filosofia lui Nietzsche sau la autorul mistrișului **Aleph**, viața e dionisiacă și amestecă, parcă în delir, contrariile prin care se afirmă. Viața nu vrea nimic, nu vizează nimic, e un joc donjuanesc, pe care-l joacă cu ea însăși, își urmează „vesel”, sensul/ contrasensul, predestinarea. Natura e instinct, naștere, corupție, iubire/ moarte, forță (un indice al Adevărului, în opinia celui ce a configurat **Ecce Homo**), care se afirmă și se sfâșie, coincide mereu cu sine și e mereu proiectată afară din ea însăși. Acesta este mesajul celor „mai frumoase 111 poezii” din Opera lui Cezar Ivănescu, care, pentru cititorul de elită, borgesian vorbind, este o probă magică a Baaadului-labirint, imposibil de trecut fără ajutorul mitologiei, filosofiei, teologiei, esteticii, literaturii comparate, psiho-sociologiei istoriei etc.

Iată, de pildă, un fragment din **Doina (Melodie fără sfârșit)** – Variantă: „! **într-o noapte am muri/ într-o noapte am murit/ fără teamă de orbire/ pre Domnul l-am întâlnit,/ fără teamă de orbire/ pre Domnul l-am întâlnit!!! ! sufletu-mi vârtej ca hăul/ stătea gol în fața lui,/ spune-mi, Doamne, care-i Răul/ tot Răul Pământului?/ spune-mi, Doamne, care-i Răul/ tot Răul Pământului?// dacă tot murim cu totul,/ înviem apoi de tot?/ spune-mi, Doamne, care-i rodul/**

încarnării noastre-n Tot?/ spune-mi, Doamne, care-i rodul/ încarnării noastre-n Tot?!" Așa cum are grijă să atenționeze și prefațatorul antologiei, criticul și istoricul literar, Daniel Cristea-Enache, poetul Cezar Ivănescu „scapă unei lecturi grăbite, superficiale,... fiindcă acest autor a făcut din aproape fiecare text al său o experiență revelatorie și unică”. Paradoxal, unicitatea limbajului poetului - care a fondat și la Bârlad revista „Baaadul Literar” (despre care, îmi spune Gruia Novac, actualul redactor-șef, tocmai și-a întrerupt apariția, din motive financiare!?) - include programatic în scriitură, lirismul repetitiv, monocord, tautologic, redundant, pleonastic, nu doar din rațiuni estetice, ci și pentru a suprima condițiile opțiunii între ficțiune și realitate, adevăr și fals, bine și rău etc., în condițiile în care imaginările volumelor antologate – **Sutrelle muțeniei, Către discipoli, Rosarium, Doina, Jeu D-Amour, Rod** - configurează experiența unei lumi imemoriale, văzută în cheie mitică, ce ține deopotrivă de vis, de inconștient și de tentația permanentă a individului de a prefera finitul, infinitului, imaginarul, realității, creatura, creatorului și, mai ales, în temeiul că totul se află într-o mișcare de conversiune. Conversiune în sublim, tragic, absurd, comic..., urât, „Identice – Totul revine ca reîntoarcere a Aceluiași”. Cheia acestei reîntoarceri înscrisă în metafizica lui Cezar Ivănescu (cu rădăcini în ontologia eminesciană, nietzscheeană/borgesiană) este devenirea. Dacă totul e devenire, totul e luat de fluxul timpului; dacă totul devine, atunci nimic nu devine, deoarece devenirea nu ar putea fi apreciată decât față de ceea ce nu se schimbă. Aceasta ar presupune existența unui sistem de referință imuabil. Dar dacă nimic nu devine, totul revine ca reîntoarcere a Aceluiași.

Obsesiva „Reîntoarcere a Identiceului”, aceasta este cea mai fascinantă supratemă în lirica poetului născut în aristocraticul Bârlad, astăzi uitat de el însuși. Aceeași convingere/ obsesie filosofică explică și confluența clasicismului, cu romantismul și barocul în Lirica lui Don Cezar. Vă las sub magia poeziei, rugându-vă să observați obsesiva reîntoarcere a Aceluiași. Admirabilă rămâne jalea metafizică, imemorială, fără egal în poezia cultă: „! **jale mi-i că mereu/ mă săruți și tot mă uiți,/ mă alinți și tot mă minți,/ tu, singura la părinți;/ cumu-s eu așa iubeți/ de mai pun pe tine preț?/ te-aș schimba, când să te schimb/ n-ai decât de mine timp,/ ți-aș da foc, daru-s milos,/ cum să arzi tu pân-la os?/ treacă de la mine dar/ trupul tău ca un pahar!!! prostul meu, peană de struț,/ mângâie-te-oi mereu,/ eu-ți pun inima la loc,/ cum să-mi pui tu mie foc?/ și-apoi ce te-ai face tu/ să pui foc la o padu-?/ revii vara-n ea te culci/ căpătâi de țâțe dulci.../ arz-ar focul gurile/ și lase pădurile...!!!** ! mă, muieră cu păr lung,/ văd eu că nu-ți mai ajung,/ cauți Moartea dumneata/ vino-ncoa să vezi Moartea:/ știe când îmi prisosești/ lunecă pe la ferești,/ cu ochi ca jăratecul/ ca și eu lunatecul/ ne privim, cum ne privim,/ din noi doi nici unul știm/ de-s eu ori ea-i Moartea/ fermecați toată noaptea!”... *Doina (Jale mi-i că mereu)*. Acesta este „lunatecul” Cezar Ivănescu, iar Însemnările critice sunt, pentru cine mai știe să (re) citească, o biografie interioară, mitico-poetico-filosofică, a gândirii acestui poet însingurat în muieră „cu păr lung”.

Oricum, Poezia rămâne un act de iubire absolută, necondiționată, care se adresează Aleșilor, celor care, asemenea lui J. L. Borges, își mai imaginează încă, Paradisul „ca pe un fel de bibliotecă”.

Cezar Ivănescu și Vasile Sevastre Ghican alături de laureata Festivalului Național de Poezie „Costache Conachi”.

Cezar Ivănescu avea toate datele pentru a fi un mare poet – și a fost. Posteritatea lui este asigurată de critica literară care, în continuare, încearcă să ajungă la codul unei poezii de o uimitoare, oximoronică diversitate în monotonie; și, nu mai puțin, de către discipoli fideli care au creat și au întreținut în jurul artistului o mitologie... Cezar Ivănescu poate scrie în modernitatea noastră postbelică, așa cum numai Eminescu le-ar fi putut scrie în epoca de clasicitate târzie a literaturii române? De unde vine forța poemului compus cu cele mai obișnuite cuvinte și inteligibil noțional fiecărui vorbitor de limbă română? Arta lui Cezar Ivănescu constă în aceea că poetul își ascunde arta cu grijă. (Daniel Cristea-Enache)

Născut într-o familie de intelectuali moldavi, **Cezar Ivănescu** (6 august 1941 – 24 aprilie 2008) își face debutul poetic în revista „*Flacăra Iașului*” în iunie 1959, pentru ca apoi să urmeze teatrul (1969), cu piesa „*Mică dramă*”, iar în anul 1968 să îi apară volumul „*Rod*”, eveniment editorial de excepție despre care criticul Nicolae Manolescu scria: „*Când în proză se va debuta cu cărți de valoare Rod-ului lui Cezar Ivănescu, vom putea vorbi nu de o evoluție, ci de o adevărată revoluție*”. Volumul este încununat cu Marele Premiu al Festivalului național de poezie „Mihai Eminescu”, Iași, 1968, ediția întâi.

Despre *Rod III*, Marin Preda afirma: „*Am citit volumul lui Cezar Ivănescu în redacția editurii Cartea Românească. Din zecile de volume de poezie care ne vin, deodată am auzit o voce obsedată de*

un singur sentiment cântat cu o mare adâncime și forță de expresie... Cititorul poate fi șocat de unicitatea sentimentului, dar în cele din urmă câștigat și emoționat. O adevărată voce de mare poet”.

A creat poeme dramatice, poeme în proză, a fost cel în a cărui poezie regionalul se contopea cu universalul. La adresa autorului „*Baaad*”-ului s-au folosit, și nu o dată, termeni precum „labirintic”, „paradoxal”, „manierism”, iar poetul a fost, uneori, negat radical. Polemic și dezinvolt, Cezar Ivănescu rămâne, însă, un poet de primă mărime în literatura română.

Clubul „Junimea-Scriptor” se va întâlni cu publicul ieșean iubitor de literatură astăzi, de la ora 16.16, în Parcul Copou, în spațiul din fața noului sediu al instituției.

Invitatul special al acestei ediții este primarul Mihai Chirica, amfitrionii întâlnirii fiind Simona Modreanu și Lucian Vasiliu. Cu această ocazie va avea loc și inaugurarea Librăriei „Cezar Ivănescu”, fiind sărbătorită totodată și Schimbarea la Față, și ziua poetului Cezar Ivănescu, fost director al Editurii „Junimea”. Celor prezenți li se va prezenta numărul 7-8 al revistei *Scriptor*, precum și Catalogul *Junimea*. Totodată, programul întâlnirii cuprinde și o serie de semnale editoriale, cu cărți apărute recent la „Junimea”. Astfel, se va vorbi despre „Comunitatea artiștilor”, carte semnată de Adrian Alui Gheorghe, „Biblioteca din Parla”, semnată de Eugen Barz, de „Apokalyptic”, scrisă de Cătălin Boghiu, de „Echipa de șoc și Gânditorul” a Cristinei Chiprian, sau de „Gheorghe Banu. Portret într-o galerie”, semnată de Silviu Florea.

De asemenea, se va prezenta și cartea Cristinei Hermeziu, „Între timp îți vezi de viața ta”, „Confesiuni farmecologice”, semnată de Ostin C. Mungiu, „Povești din tabloul unei femei” de Lucia-Gabriela Munteanu, dar și „Efectul îndelungat al pasiunilor de tinerețe” semnată de Adrian G. Romilă. Cei care doresc să participe la manifestare, sunt rugați de organizatori să poarte mască de protecție și se recomandă evantai sau umbrelă, în funcție de vreme.

Articol din Ziarul de Iasi

IN MEMORIAM

GLYCON CU CÂTĂ NEVOIE...!

► Dan SANDU

„... Nu-i lumină nicării
Or murit tăți oamini...”

Numa' la mândruța me
Arde lampa ca și-o sté
Crede c-ăi mere la ié...”

... Versuri pe care **Cezar**-ul le recita sau le cânta cu patimă, ori de câte ori se ivea ocazia...

Un Crist îngenuncheat în stea
Se cheamă spaimă către tine.
Câtă iubire aproape: și prea
vă purtați chinuitor tinerețea, masca și sudoarea
și osul de părinți.

... Vor fumeга
vrăjitoare,
știi bine,
nu cunosc jalea, mila și dorul;
încrâncenat susură Moartea prin trupuri
din noi (de colb călător!).

Vis à vis de Argosul crimei, Don Cezare,
Caut cuvântul ce nu vine – te poticnește disperarea!

...!!!

...În vecinătatea sa mă simțeam stingher... Eu,
ca eu... El, sigur c-a fost un “incomod”...! Când își
vizita vreun prieten, nu uita s-arunce o pernă pe
telefonul din cameră... Știa el ce știa...

DAN SANDU

Albind de-atâtea primăveri

O noblețe secretă

L-am cunoscut pe Dan Sandu prin anii '80, pe când frecventa cenaclul „Numele poetului”, adus la cenaclu, dacă nu mă înșel, de Radu Cange... Îmi amintesc și de felul în care scria în acea vreme, prețios, încârcat, sclipitor pe alocuri...

Poezia lui de astăzi din *Albind de-atâtea primăveri* e neschimbată, dar nu aș spune că e ceva rău în asta, ba dimpotrivă...

E felul lui de a-i rezista timpului, cu o delicatețe plină de-amărăciune, c-o frăgezime de cuvinte... Scrise cu o bună credință maximă, versurile lui Dan Sandu au o noblețe secretă, a tăcerii și a singurătății...

Cezar Ivănescu
8 decembrie 2000

Editura JUNIMEA
2000

Pentru
Dan Sandu
cu căta dragostea
Cezar Ivănescu
5 ianuarie 1984
București

► Angela BACIU

INTERVIU - IN MEMORIAM

CEZAR IVĂNESCU

...M-am simțit obligat să scriu despre Preda așa cum l-am cunoscut eu, cu toate că știu că o să trezesc anumite antipatii...

Fac parte dintr-o generație care de foarte devreme a trebuit să înfrunte niște situații teribile și să se dedubleze.

I

A.B. - Aș vrea să încep cu o întrebare pe care o consider foarte importantă: ce-l mai poate determina astăzi pe un scriitor sau om de știință să muncească ani de zile pentru o carte?

– Întrebarea are o tentă dramatică, firească, cred eu, dar s-a depășit totuși acel moment postdecembrist destul de nefast pentru scriitori, pentru autorii de cărți, în general, în România. Și pentru că suntem acum într-o situație de echilibru și de reaşezare a lucrurilor, eu cred că un autor, la ora de față, poate lucra liniștit, mai ales că a apărut și noua lege a drepturilor de autor, care reglementează drepturile acestuia. Au apărut și editori puternici, interesați de autori de valoare din România, gândindu-se că un autor în viață nu îți aduce întotdeauna beneficii. Dar trebuie să te gândești la faptul că opera, odată tipărită și deținându-i copyright-ul, în timp îți poate aduce ceva beneficii. Îți dau un singur exemplu: Cioran. Cioran, în Franța, a fost tipărit permanent de Gallimard, în tiraje foarte mici; dincolo de gloria lui universală, nu se știe ce mari beneficii aducea Gallimard-ului. În schimb, acum se vede foarte bine, Cioran a devenit un autor universal, a început să fie tradus în toate limbile din lume, în toate marile culturi, în ediții complete, și prin aceste apariții se scot înzecit toți banii pe care editura i-a dat o viață întreagă lui Cioran

ca să-și poată scrie liniștit opera. Sper că o asemenea politică să ghideze și niște editori inteligenți de la noi, astfel încât autorul român să nu-și mai pună aceste probleme, știu eu, sfâșietoare, apropo de rostul și întemeierea actului său creator.

A.B. - Ați luat o serie de premii, ați publicat numeroase cărți valoroase; care considerați că este starea poeziei actuale? – Starea poeziei actuale la români este bună, în sensul că sunt niște generații puternice, dacă e să le delimităm, sunt aproximativ patru-cinci generații creatoare cu forță la ora actuală, autori care dau cărți, de la generația lui Nichita Stănescu și până la generația nouăzecistă, din care faci și tu parte. Avem reprezentanți foarte buni, autori foarte dotați, care tipăresc și, din acest punct de vedere, strict, lucrurile stau bine cu poezia. Acum se întâmplă altceva: noi, românii, n-am știut niciodată să ne punem în valoare autorii, poeții români. Pot afirma că marele roman sau marea proză se scrie în America de Sud și marea poezie din lume se scrie în Estul Europei, adică

în partea asta a Balcanilor – România, Iugoslavia ș.a.m.d. Dar nu prea avem posibilitatea și inteligența să ne punem în valoare autorii importanți pe care îi avem. Sigur, starea poeziei acum este bună, dar ar fi foarte important să găsim niște modalități, adică manifestări oficiale, internaționale, premii, care să lanseze și să pună în valoare autorii. În orice caz, vreau să spun că am fost impresionat astă-toamnă când am făcut călătoria la Paris. La Centrul Cultural Român, francezii nu erau foarte încântați de poezia românească, de climatul creator din România. Dovezile vor fi în curând palpabile, în sensul că va apărea în Franța o antologie de poezie românească – comandă a Statului Francez, antologie realizată de colegul meu de generație și un foarte bun prieten Gheorghe Astaloș. De asemenea, un important intelectual și poet francez actual, Michel Camus, intenționează să dea drumul la o colecție specială de poezie românească. Deci poezia românească începe să fie așezată la adevărata ei valoare; eu, o repet, cu riscul de a deveni patetic, cred că este una dintre cele mai mari care s-au scris în acest secol în lume, poezia românească de după război.

A.B.- Cum credeți că ar trebui să se procedeze, pentru ca revistele de cultură să nu mai trăiască înfricoșate de ziua de mâine?

– Revistele de cultură din România au o situație destul de încurcată la ora actuală, unele fiind susținute (finanțate) de Uniunea Scriitorilor, altele de Ministerul Culturii. Sigur că la români a rămas obișnuința de a citi revistele de cultură și de a se interesa de ele, dar până la urmă, pentru că știm că ele nu aduc nici un fel de profit, se va ajunge și la noi în situația din Occident. Adică, o revistă de cultură ca să poată rezista trebuie să fie susținută foarte clar de o instituție sau de un patron foarte puternic, un trust de presă, televiziune, de o editură puternică ș.a.m.d. Cred că nu trebuie să mai ascultăm de un canon de tip comunist, adică revistele de cultură trebuie subvenționate numai de stat. Dar e bine să se rețină acest lucru și e foarte înțelept că mi-ai pus această întrebare, pentru că românul este omul care citește mult, dar pe lângă cărți el vrea să mai citească și o revistă culturală, să abandoneze presa aceasta de scandal, controversată, și în acest sens, ca și revista „Porto-Franco”, la care scrii și tu, revistele sunt necesare la ora actuală. Însă nu știu câte dintre ele vor supraviețui, dar sunt semne bune că mulți oameni care au câștigat și câștigă din cultură sunt dispuși să reinvestească, în continuare, în cultură. Există totuși anumite reviste importante, fapt ce mă bucură foarte tare, o revistă permanentă ce apare la Satu-Mare, numită „Poesis”, o revistă ce apare la Iași, de format: „Secolul XX”, numită „Poezia”, condusă de Cassian Maria Spiridon și în curând, altă revistă de poezie ce va apărea la Piatra Neamț, tipărită de Daniel Corbu.

A.B.- Așadar dați totuși șanse revistelor de cultură?

– Dau șanse, în sensul că românii, care sunt realiști, au reușit și reușesc să câștige din tipărirea unor cărți și au rămas cu acest orgoliu de a ajuta la

tipărirea unor reviste frumoase, bine scrise, și care să însemne ceva pentru cultura românească, căci revistele reprezintă enorm de mult o epocă, dincolo de cărți și autori.

A.B.- Luna martie este luna în care, din nefericire, un mare poet și un bun prieten din generația Dumneavoastră, Ioanid Romanescu, prieten și al poezilor gălățeni, a trecut în nemurire. Cum vă simțeați lângă omul și artistul Ioanid Romanescu?

– Eu v-aș povesti foarte multe, începând de la o mică istorie trăită. Cu puțin timp înainte de moartea lui Ioanid, am fost la Iași. Înainte de venirea mea, poetul Lucian Vasiliu, care îl vizitase pe Ioanid acasă și îl prinsese într-un moment bun, ca să spun așa, au discutat și chiar i-a cântat lui Lucian câteva piese dragi lui, la pian. Dar ceea ce m-a determinat să-l vizitez pe prietenul meu, atunci, în agonie, a fost ceea ce mi-a povestit Lucian, anume că în discuția cu Ioanid revenea ca un leitmotiv o frază: „...ei, adevărații nebuni ai generației noastre am fost eu și cu Cezar Ivănescu, nebuni autentici...”. El se referea la următorul lucru: noi doi ne cunoaștem și am fost prieteni din copilărie, școală, studenție. Este adevărat, poate mai mult chiar decât mine, Ioanid a fost un personaj care a trăit fără nici un fel de prudență, a fost un om care s-a risipit într-un mod tragic în existență, i-a plăcut să se epuizeze, a călătorit în multe locuri, a avut multe slujbe, neveste, iubite, a scris imens și ar fi vrut să mai facă și altele, dar nu a avut timp. Eu am ținut foarte mult la el, ne-au legat multe și, pentru că este vorba de Galați, pot să spun că o frumoasă amintire este de la Festivalul de poezie „Baladele Dunării”, nu mai știu exact în ce an, 1980 și ceva. Știu că după câțiva ani ai luat tu Marele Premiu, deci spuneam că atunci, eram în juriu împreună cu Ioanid, într-o iarnă teribilă și după

jurizare urma să susținem niște recitaluri poetice. Eu cu Ioanid am urcat pe scenă și am făcut un spectacol la două microfoane, atunci Ioanid a amintit că într-o anumită perioadă și el și eu am făcut box, că nu am urcat pe ring niciodată împreună și că atunci aveam ocazia, și așa am început un recital de poezie, el citind, eu cântând, și realmente am adus sala într-o stare de delir. A fost un moment unic și uluitor, pe care nu am putut să-l uit. El era genul neprevăzut și un mare generos... Datoria noastră acum este să-l edităm, să apară niște poezii din antologia lui, sau inedite, care să-i facă o anumită dreptate pe care nu prea i-au făcut nici critica literară, nici contemporanii.

A.B.- S-au împlinit 115 ani de la nașterea lui Octavian Goga (1 aprilie 1881 – stil nou, Rășinari, Sibiu). Aniversarea ne oferă prilejul de a vorbi despre actualitatea unui poet foarte popular atât pe plan cultural, cât și pe plan politic (a fost președintele

Partidului Național Creștin, ministru, primministru alături de profesorul ieșean A.C. Cuza). Cum îl citiți azi pe Octavian Goga, poet-publicist-politician? Cum credeți că va fi receptat mâine?

– Octavian Goga are, în opinia mea, o situație privilegiată, care n-ar trebui să dea idei proaste; a venit într-un moment istoric foarte bun. Nu e ușor să fii un poet profetic al neamului tău și profețiile să ți se împlinescă chiar pe parcursul vieții. Poezia lui Goga a avut o mare rezonanță în epocă și ar fi foarte greu ca cineva să-și ia ca exemplu pe Goga, căci poezia lui Goga e foarte grea și cred că cine ar încerca o asemenea poezie ar da un fiasco.

A.B.- La ce lucrați în prezent și ce planuri aveți?

– Fac parte dintr-o generație care de foarte devreme a trebuit să înfrunte niște situații teribile și să se dedubleze. Am avut mereu o viziune despre poezie cu totul ieșită din comun (la 19 ani am scris prima piesă de teatru). Acum încerc să-mi recreez imaginea despre mine, ceea ce ar fi trebuit să fac acum 30 de ani. Eu consider că un poet poate să înceapă să scrie și să publice și la 50-60 de ani. Acum vreau să-mi reeditez cărțile însoțite de discuri.

La Editura „Nemira” voi publica o antologie de poezie clasică însoțită de un compact disc. De asemenea, vreau să-mi adun toate manuscrisele care au apărut, fie cenzurate, mutilate sau pe fragmente. Cred că acesta este pariul meu cu viața de la vârsta asta, dacă Dumnezeu mă va ajuta, sper să îmi pun în ordine lucrările. Și mai aștept o carte pe care mi-ar plăcea s-o lansez și la Galați, o carte despre Marin Preda. Pentru că s-au inventat tot felul de povești la un mod absolut neobrăzat și s-au creat atâtea scenarii, m-am simțit obligat să scriu despre Preda așa cum l-am cunoscut eu, cu toate că știu că o să trezesc anumite antipatii.

A.B.- Faceți portretul artistului în zodia Leului.

– Se spune că Leul este foarte tolerant. La casa de creație Mogoșoaia, când ne adunam toți „Leii” – Marin Preda, Mazilu, eu – ne simțeam foarte bine, tocmai pentru faptul că ne toleram unii pe ceilalți și știam să privim valorile. Chiar Fănuș Neagu, când vroia să se amuze pe seama noastră, spunea: „... V-ați găsit voi, genialii...”. Din zodia mea consider că este adevărată acea toleranță față de oameni și mai ales față de artiști. Am avut mereu generozitatea să recunosc talentul și mai ales marile și tinerele talente. Îmi aduc aminte, în anii '80, am publicat o carte *Despre discipoli* și pot spune că mereu m-am simțit mult mai bine între cei tineri și am posibilitatea acum să rivalizez cu alte generații.

A.B. Cum și când scrie poetul Cezar Ivănescu?

– Am să vă spun un lucru foarte sincer: anul acesta aș vrea să stau mai mult acasă, să scriu; mă gândesc la faptul că sunt un om care scrie și trebuie să-și pună în ordine manuscrisele. Acum scriu tot timpul, dar îmi este foarte bine dacă îmi crez o anumită atmosferă, un acompaniament muzical. Și acum îți voi spune un lucru pe care l-am mai spus și la Iași: cred că o să fiu obligat să mă mai reîncarnez o dată pentru că nu o să am timp să fac tot ceea ce mi-am propus. Eu nu am fost întrutotul literat, ci și muzician. Dar ca un fel de cenzură transcendentă, de fiecare dată când am vrut să mă apuc de muzică, mi s-a întâmplat ceva. Și, așa, am simțit că în existența asta nu voi putea sămi duc până la capăt și calitățile mele de muzician.

II

A.B.- Domnule Cezar Ivănescu, mă bucur să ne revedem aici, la Galați, la „Zilele de Poezie Antares”, moment în care ați primit și un impresionant premiu. Ce reprezintă?

– Și eu mă bucur să vă revăd, dragă Angela Baci, și va felicit pentru tot ceea ce faceți. Este o mare onoare pentru mine să fiu încununat cu această „Medalie a Cavalerilor Danubieni în Rangul de Comandor al Literelor”, pentru că este o distincție foarte bine găsită, străveche, împletește un trecut

al unei civilizații, și vine ca să facă o acoladă cu eforturile noastre actuale pentru a reînțemeia civilizația noastră românească. Sigur că eforturile celor de aici, de la Galați, au fost foarte mari, au primit asemenea distincții și alți prieteni de-ai mei, Premiul „Opera Omnia” lui D.R. Popescu, și în această conjunctură mam simțit fericit și onorat să mă reîntâlnesc cu vechi colegi de literatură: Adam Puslojić, George Astaloș, dar și cu gălățenii Corneliu Antoniu, Sterian Vicol, până la colegii mai tineri, mulți privegheați de mine în debuturile lor, până la prietena Angela Baciu.

A.B. Astăzi a fost o zi a evocărilor, amintiri, prietenii, regrete.

– Da, evocările de astăzi au fost excepționale, cu totul peste nivelul obișnuit. Acestea sunt momente unice în viața, și e bine că dumneavoastră nu le lăsați să treacă, ca poet și publicist le așterneți pe hârtie, le înregistrați, adunați în cărți, nici nu știți ce lucru bun faceți, aceste evocări inedite și frumoase nu trebuie să dispară, trebuie să le adunați pentru literatură. Atunci când sunt personalități puternice laolaltă, probabil ați observat acest lucru, undeva se cam ciocnesc între ele și scor scânteii, dar toate aceste fapte produc un climat propice dezvoltării fondului profund în scriitori, și nu cel de suprafață, care uneori poate fi neinteresant și atunci dialogurile sunt ceva mai aprige, mai scânteietoare, unghiurile de vedere sunt ceva mai variate, mai deosebite decât la comunicările sau întâlnirile plicticoase și comune.

A.B.- În amintirile dumneavoastră, despre relația specială Preda – Nichita – Ivănescu, ce regretați foarte mult astăzi? Vă simțiți un om norocos?

– Multe lucruri le regret. Ce regret foarte tare, cum zicea celebra cântăreața Edith Piaf, regret totul.

A.B.- De ce?

– Pentru ca astăzi aș ști să mă port mai înțelept, mai bun, mai diplomat, să nu mai privesc totul atât de simplu, de cunoscător, cu aerul că se întâmplă des în viață relațiile apropiate cu unii oameni privilegiați. Când ești tânăr ai impresia că prilejurile vor fi nenumărate în viață, cum crezi și despre femeile pe care le întâlnești și le iubești, că vor fi nenumărate, care mai de care mai frumoase și mai deștepte, și până la urmă descoperi că tot primul amor, prima femeie iubită, aceea rămâne alături de tine. Așa se întâmplă și cu prietenii... Prietenii, abia după ce au trecut sau au dispărut, începi să le descoperi adevăratul gust și adevărata valoare, unicitatea. Recunosc, într-o viață am avut printre colegii mei literați șanse nenumărate, zeci, sute, puteam să am mulți prieteni, până la urmă s-au redus la câteva persoane, cu unele, recunosc, am ratat această prietenie, cu altele am reușit-o, dar numai pe segmente foarte reduse de timp, asta a fost. Cu Marin Preda consider că am realizat marea prietenie

literară a vieții mele, și alianța literară a întregii mele cariere, pentru că am avut cinci ani desăvârșiți, adică ultimii din viața lui Preda. Pentru că firile noastre erau foarte puternice și tari, Marin Preda era un adevărat maestru al literaturii romane, impus, recunoscut ca atare și a putut să-mi ofere cam ceea ce a oferit Sadoveanu lui Labiș, adică o mare protecție literară și autoritate. Am putut, în umbra lui Preda, la o perioadă când eram foarte fragil și mai ales foarte slab pentru cei din jurul meu, să-mi protejez și mai ales sămi dezvolt adevărata personalitate până în clipa în care a făcut actul suprem ca orice maestru, și... mi-a tipărit o carte de poeme de 500 de pagini în anul de grație 1979, „La Baaad”, prima ediție. Și, ca să vă răspund complet la întrebare, da, pot să mă consider un mare norocos, pentru că sunt unii care trec prin literatura română și nu știu ce este aceea o mare prietenie literară și gustul acestei relații. E mare păcat!

A.B.- Dar cu Nichita cum a fost?

– Cu Nichita, cu tristețe spun, am eșuat, am ratat, nu mi-a ieșit această prietenie literară, dar nu l-am învinovățit niciodată pe el. Niciodată.

A.B.- Astăzi știți de ce? V-ați redescoperit?

– După moartea lui Nichita Stănescu, abia atunci, am descoperit unicitatea. Astăzi, aș prefera un sfert de oră de conversație cu Nichita, decât săptămâni întregi de coabitare cu un alt coleg antipatic, de la care nu ai ce învăța și nu-ți poate oferi nimic. Nichita avea o generozitate imensă, și chiar dacă uneori, să spunem, mai cădea și el în

lucruri mărunte, meschine, insignifiante, reușea apoi printr-o vorbă frumoasă, printr-un gest special să-și răscumpere puținele momente de mediocritate. Din nefericire, și vreau să subliniez acest lucru, așa suntem noi oamenii, descoperim și regretăm valoarea cuiva abia după ce dispare și... lasă un gol imens lângă noi, dar mai ales *în noi*...

(Galați, 2003)

Interviuri publicate în volumul „Despre cum nu am ratat o literatură grozavă”, Editura „Junimea”

► Petruș ANDREI

IN MEMORIAM

ALĂTURI DE POETUL CEZAR IVĂNESCU

Scriind despre alții, împrumuți cerneală din călimara lor.
(Sainte-Beuve)

Cei care se întorc în pământ, în cei care rămân mai sunt. Dintre întâlnirile mele cu poetul Cezar Ivănescu două îmi sunt foarte dragi:

În 1995 fusesem invitat de poetul Daniel Corbu la serile de poezie de la Vânători Neamț. În sala Bibliotecii, care devenise neîncăpătoare, se așezau scaunele la masa prezidiului unde urmau să stea Iolanda și Lucian Vasiliu, Cezar Ivănescu, Daniel Corbu și oficialitățile. Mai înainte de asta, scriitorul Lucian Vasiliu ne-a recomandat poetului Cezar Ivănescu, pe mine și pe jumătatea mea mai bună, Livia, ca fiind bârlădeni.

După ce distinșii oaspeți s-au așezat, am observat am că Cezar Ivănescu nu avea astâmpăr, părănd nemulțumit de ceva, cineva s-a ridicat de la prezidiu și la cererea lui a mai adus două scaune; atunci poetul a întrebat cu vocea sa puternică:

- Unde sunt bârlădenii?

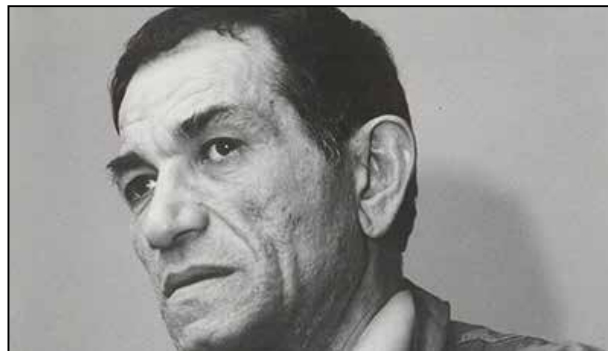
Ne-am dat seama că despre noi era vorba și am venit, neîntârziat, de-a dreapta sa. Nici nu m-am așezat bine că poetul Cezar Ivănescu mi s-a adresat brusc:

- Citește-ne o poezie!

Surprins, pentru că mă pregătisem să aștept până îmi vine rândul, m-am ridicat militărește și am recitat poezia

Părți de vorbire

*Eu - substantiv, tu - substantiv,
Aveam și-articol, și-adjectiv.
Eram ingenuu, imberb,
Când m-a rănit perfid un verb.
Mă rog la zeul din Olimp
Să redevin adverb de timp,
Dar prepoziții și conjuncții
Deși-ar putea lega și munții,
Chiar și dușmanii otrăviți
Pe noi ne țin tot despărțiți.*

*Absent la ultimele lecții
Mai sunt rămas în interjecții.*

Când m-am oprit, cei prezenți, elevi, profesori, oficialități, membrii prezidiului au izbucnit în aplauze. După ce s-au mai rărit, Cezar Ivănescu s-a uitat la mine și a cerut autoritar:

Mai recită una!

Și atunci am recitat:

Credință

Era un timp când tu și eu
Slăveam același Dumnezeu.
Evlavioși pe la vecernii
Plesnea de ciudă frigul iernii,
Iar toamna, când se-nfruntă cerbii,
Ne îmbăta mirosul ierbii
Când slujba ne lua sfârșit
Amirosea a fân cosit.
Te Deum când oficiam
Cu tine-n gând psalmodiam.
Făptura ta:catapeteasmă,
Sărutul: nafură și-aghiazmă
Ațățător te-mpotriveai
Și a muștrare mă priveai.
Cu ochi, cu gură și crivat
Nici nu știi când m-ai creștinat
Și fratele, și-ai tăi părinți
Mi-erai și ei un fel de sfinți.
Dar tu mi-erai, din toți, divină.

Ne-am despărțit...Cine-i de vină?
Muri iubirea noastră mare.
Mai licărește-o lumânare
Și ne prefacem în țărână-
Eu-credincios, și tu-păgână.

M-am așezat copleșit încă de emoția debutului în public și i-am ascultat după aceea pe toți poeții aflați de față iar la sfârșitul regalului poetul Cezar Ivănescu și-a cântat, ca de obicei, câteva poezii.

Seara de poezie de la Vânători Neamț a fost o deplină reușită iar poetul Daniel Corbu, prefațatorul și editorul volumului meu de debut („Descântece de inimă rea”, Casa de editură Panteon, 1995, Piatra Neamț) a fost, comme d’habitude, la înălțime.

A doua întâlnire cu poetul Cezar Ivănescu a fost la lansarea celui de-al patrulea de versuri „Cântecul toamnei” (Editura „Sfera”, Bârlad, 2003), acolo unde genialul Eminescu își citea poeziile și unde pașii lui încă se mai aud, la Muzeul Literaturii Române de la „Vasile Pogor” Iași.

Sala arhiplină: profesori de la Universitate, colegi de facultate, prieteni, membrii familiei, cele două fete Loredana și Elena, lipsind poeta Oana Andrei, mijlocia care se afla pe atunci în Canada.

La masa prezidiului Liviu Apetroaie, Daniel Corbu, Lucian Vasiliu, Iorgu Gălățeanu, Simion Bogdănescu și Cezar Ivănescu.

Am convenit ca să citesc trei poezii; când am început să citesc dintr-a treia poezie, aleasă rău inspirat:

Adoarme toamna...

*Copiii mi se-nstrăinează
Și anii mei rămân puțini,*

Gândindu-mă la Oanabella, cum îi spun și acum, că, că cine știe, poate n-apucăm să ne mai vedem, vocea mi s-a înecat și am izbucnit în lacrimi, cu chiu, cu vai am dus poezia până la capăt cu eforturi vizibile:

Pe-oglanda inimii burează
Și în altar se sting lumini.

Adoarme toamna obosită
Și frunze moarte cad în noi
Iar ploaia trece ca prin sită
De parcă plângem amândoi.

Când toate-n lume se destramă,
Pe pânza vremii-ncerc să prind
O căprioară de aramă
Într-o pădure de argint.

Am zugrăvit și eu odată
Mișcarea gândului în mers
Și-a inimii care-o să bată
Cândva în rostul unui vers.

Când m-am așezat, în timp ce aplauzele nu mai conteneau, mi-am cerut scuze maestrului Cezar Ivănescu pentru „incident”. Atunci, la microfon, cu o voce care răsuna în toată sala, s-a auzit:

- Fugi, dom’ le, de-aici! Ce n-aș da să-mi mai pot plânge și eu versurile!

Aplauzele au izbucnit iar, parcă mai însuflețite.

Maestrul Cezar Ivănescu nu-și plângea versurile, ci și le cânta.

Îi mai aud și acum glasul și-mi pare ca o mângâiere de suflet.

IN MEMORIAM

REMEMBER - CEZAR IVĂNESCU*- Un film-omagiu adus de tecuceni poetului -*

În filmul acesta emoționant regăsim câteva mărturii înregistrate la Iași, despre viața, opera și destinul marelui poet, gânduri pe care le-am transcris mai jos:

**Poetul Lucian Vasiliu,
director al revistei
„Dacia literară”**

„Am fost unul din cei favorizați de faptul că poetul Cezar Ivănescu, cel care a cultivat peste 300 de autori contemporani, fiind

și bărlădean, mi-a oferit prietenia și susținerea din vremea juneții. Ca Muzeu al literaturii la Iași, noi am dedicat, proaspăt, un număr din revista „Dacia literară” memoriei poetului. Cezar Ivănescu este o sumă a limbii și culturii naționale în varianta final de secol XX și început de secol XXI și pentru eternitate, de altfel. A fost – cred – unul din fiii Domnului cu un har special, e și va fi din ce în ce mai prezent în abecedarele noastre culturale ca un creștin veritabil și un poet, muzician, cărturar de stirpe rară, venit dintr-o familie de intelectual

Prezent pe scena Festivalului Național de Poezie „Costache Conachi” de la Tecuci, ediția din primăvara anului 2005, poetul „întonează” în fața tinerilor poeți din țară și a unui numeros public *Doina (De la Nistru pân' la Tisa)*, de Mihai Eminescu.

deosebiți (de-ar fi să îl numim pe unchiul său, marele lingvist, George Ivănescu. Cezar Ivănescu, Iași, „Triunghiul poezilor orfici” - împreună cu Mihai Ursachi și Dan Laurențiu. Poeți plecați la Domnul, dar spirite care ne rămân exponențiale, pilduitoare, într-o vreme în care spunem încă o dată „La început a fost Cuvântul” iar numele poetului este Cezar Ivănescu, cel atât de atașat de valorile culturii, inclusiv în varianta Festivalului Național „Costache Conachi” de la Tecuci.”

**Doctorul Dumitru
Ivănescu, fratele
poetului**

„Îmi vine greu să vorbesc despre fratele meu la timpul trecut. Pentru mine, Cezar e undeva plecat la un festival de poezie, la o întâlnire cu admiratorii lui, la lansarea unei cărți. Oricum Cezar trăiește, e viu și nu mă pot împăca cu ideea că n-o să-mi dea mâine un telefon, să mă anunțe că-mi face o vizită, că vrea să se întâlnească cu familia, cu prietenii... Cezar a fost un frate cu totul special. Încă de mic avea foarte multă personalitate. Își impunea punctul de vedere în relație cu familia, cu profesorii, cu prietenii. Avea stofă de lider. Credea în munca lui. Am fost sceptic la început că va ajunge un poet. Dar când l-am văzut cât citește, cum muncește, am realizat că într-o zi va reuși și că numele lui se va impune în literatura românească. Am fost unul dintre primii fani ai lui. l-am citit versurile publicate în reviste, eram sensibil la recenziile care i se făceau și, cu timpul, mi-am dat seama că am un frate cu totul deosebit. Cezar înseamnă ceva pentru literele române, iar pentru noi, familia, rămâne o amintire acum dureroasă pe care timpul probabil o va estompa. Moștenirea lui literară să

fie cunoscută, ca posteritatea lui Cezar să fie cea adevărată, și pentru noi toți să rămână în suflet cel care a fost marele poet Cezar Ivănescu.”

Cassian Maria Spiridon,
redactor-șef la
revista „Convorbiri
literare”

„După cum am scris în numărul din august al „Convorbirilor literare” din acest an (2009), dispariția poetului Cezar Ivănescu a marcat practic dispariția ultimului poet orfic pe care l-a avut România la sfârșitul secolului 20. El a fost un nucleu incandescent pentru tinerii scriitori dar și pentru mai bătrânii autori. El a fost cel care a știut să coaguleze lirica moldavă, să dea o direcție poeziei românești, și cred că opera lui va fi întotdeauna așezată în patrimoniul literelor naționale. Pentru cei care i-am fost în preajmă a fost o bucurie că l-am avut și l-am cunoscut și am putut să călătorim împreună cu el, să discutăm, să-l ascultăm cântând, să-l ascultăm povestindu-ne lucruri atât de interesante. Am învățat ce înseamnă să vezi poetul, să ai șansa de a sta în preajma unui mare poet. Dumnezeu să-l odihnească și opera lui va rămâne pentru totdeauna un reper pentru toți scriitorii români.”

În fața tecucenilor aflați în sală, poetul Cezar Ivănescu recită din propriile creații câteva versuri premonitorii:

*„Vă iubesc, dar lângă mine
Nimăru n-am spus să stea.
Mai îngăduiți-mi locul
Cât măsoară umbra mea,
Cât măsoară umbra mea.
Bate vânt în pomul care
Lemn de cruce o să-mi dea
Mai îngăduie-l, săcure,
Cât îi tremură frunza,
Cât îi tremură frunza.”*

Alte versuri doinite a jale cad răscolitoare asupra celor tineri sau mai vârstnici din sală, sunând amenințător:

„Asta-i țară de murit/ Nu e țară de trăit...”

Preotul Constantin Velicu

„Pe Cezar Ivănescu, Dumnezeu l-a chemat la Sine când merii dădeau în floare, pentru ca noi, cei care am avut prilejul să-l cunoaștem, să rămânem mai aproape de opera lui.”

Interviuri solicitate și consemnate de **Viorel Burlacu**, director al Casei Municipale de Cultură din Tecuci în anul 2009

Producător, filmări, tehnoeditare și montaj, pr. **Constantin Velicu**, membru al UFR, realizator video

Întâlnire cu membrii Cenaclului literar „Hyperion”, cu elevii și profesorii Colegiului Național „Calistrat Hogaș” Tecuci, luna mai, 2003

2020 - ANUL LECTURII

LECTURA ȘI STAREA DE LIBERTATE

► Cristian Gabriel CĂLUGĂRU

Auzind de statisticile folosite în discuția despre cititul la români (printre ultimii din Europa la cumpărat cărți, cele mai puține librării la 100.000 de locuitori, cele mai mici bugete de promovare a cărților și cele mai multe ore petrecute în fața televizorului sau în mediul virtual) nu poți să nu observi și efectele de duș rece. Vocabularul din ce în ce mai sărăcăcios, la vârste din ce în ce mai mari, neputința de a descrie o întâmplare petrecută cu sine, calchieri întâlnite la tot pasul, necunoașterea sensului cuvintelor folosite în conversație sau - și mai des - necunoașterea semnificației arhaismelor din operele clasice, nu ne fac să fim prea optimiști.

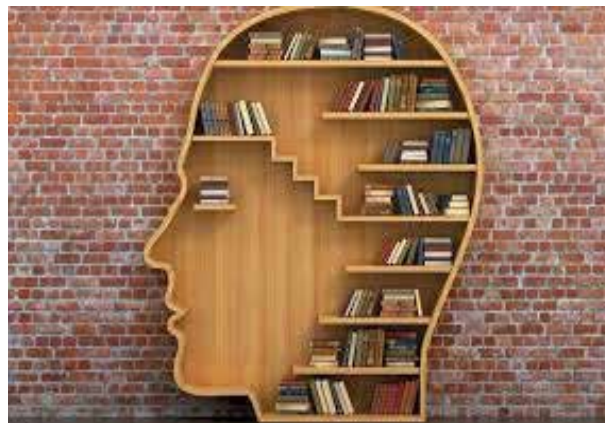
Cititul în aceste zile are o misiune foarte dificilă: trebuie să se lupte cu informația gata prelucrată din mediul *on line*, un mediu care pare gratuit și bine intenționat, dar care în ultimă instanță supraviețuiește devorând informațiile despre utilizator, folosindu-l ca pe o marfă. Cronofagia internetului e extrem de evidentă ca și posibilitatea oricui are o tastatură și un ecran să emită orice fel de teorii privitoare la orice, rămânând ca cititorul de internet să ceară informația dobândită. Dar cu ce instrumente să facă asta, când nu are exercițiul analizei, răbdarea de a cerceta din mai multe surse, privirea de ansamblu pe care ți-o dă, iată, cartea?!

Experiența utilizatorului de internet e cea a bolnavului dintr-un spital, conectat la aparatele de terapie intensivă punându-și pe deplin nădejdea în medici, numai că în cazul nostru, aceștia din urmă nu au cele mai bune intenții...

Despre televizor nu are niciun rost să mai vorbim pentru că șirul de adicții și comportamente pe care le provoacă este bine cunoscut, dar prea puțin contracarat!

Cu acești adversari se confruntă cărțile! Lupta e inegală, dar nu e sfârșită!

Nu, nu e sfârșită căci, **lectura și cărțile** sunt antidotul la acest caz de „vrăjire a lumii” cum

spune Virgiliu Gheorghe în volumele sale. Nimic din ce s-a realizat, descoperit, creat și cercetat nu s-a făcut fără ajutorul cărților și al lecturii de-a lungul generațiilor trecute. Nici un tânăr sau tânără, porniți să descopere tainele lumii nu s-a împărțit de acestea fără exercițiul lecturii, fără să strângă între degete cartea mustind de litere tipărite! Dar, ca să înțelegi lumea nu ai nevoie doar de cunoștințele din vechime acumulate între pagini ci și de sentimentul și de certitudinea libertății pe care nu ți-o oferă decât cărțile!

Libertate - la aceasta se rezumă cititul, mai ales în vremurile pe care le trăim acum. Ce poate fi mai liberă decât imaginația copilului călătorind cu Jules Verne în locuri extraordinare sau sentimentul adolescentului îndrăgostit de personajele cărților lui Dickens, sau ale liceanului pregătit să devină enciclopedist ca Hașdeu sau sărind din carte în carte și din autor în autor, dintr-o lume în alta ca în volumele lui Eliade... Nu sunt filme pregătite să speculeze sensibilități și comportamente firești sau să educe corect-politic populații întregi și să creeze supereroi de mucava! De fapt, cărțile îți dau timp să gândești, să ai propria ta opinie nu cea transplantată de mediul virtual în care se scufundă din ce în ce mai mult lumea!

Cărțile îți dau răgazul să descoperi cine ești cu adevărat, de unde de vii, încotro te îndrepti, cine au fost strămoșii și de ce viețuiești aici în

acest loc. Poate că lumea de azi așteaptă de la om să parcurgă traiectorii simple: dinspre trecut invizibile și ușor de urmărit din prezent.

S-ar spune, totuși, că memoria umanității e mai bine protejată de *hard disk*-uri decât de biblioteci sau că lectura de pe *kindle* e la fel de interesantă ca cea de pe hârtie. Interesante, spectaculoase inovații, doar că emană un aer dens de surogat gata să-și deoaleze adevărata înfățișare: centralizare și control. Prețul comodității pare mic astăzi dar, din păcate, în viitor va fi de nesuportat!

Scăderea dramatică a interesului față de cărți în lumea de astăzi stă, în definitiv, în victoria comodității, a facilităților de tot felul asupra omului modern. Sinteza informației stă, de cele mai multe ori, în puterea unei mașini-computer, de fapt a celui care o programează. Alegerea e deja făcută - omul transferă din ce în ce mai mult opțiunea alegerilor sale în exteriorul său, sau celui care îi oferă răspunsul cel mai rapid și mai facil.

De fapt, libertatea de toate felurile, fie că e cea legată de drepturi sau de cea a spiritului, implică jertfă, o suferință asumată, dar pe care omul modern o ocolește cât poate de mult sperând că va putea fi liber fără efort. Nu! Niciodată omul nu a fost mai înrobitor ca în timpurile moderne, căci el trăiește acum într-o multitudine de locuri, numai în sine, nu!

Cititul devine, pe zi ce trece, o îndeletnicire exotica demnă de expus în muzeele obiceiurilor pierdute, lăudat de toată lumea, practicat de foarte puțini! Și totuși mai e o speranță: în timpurile

noastre minoritățile de tot felul sunt protejate și susținute, n-ar strica să ne declarăm ca atare și să supraviețuim în rezervații...

Ex libris

Carte frumoasă, cinstei cui te-a scris
Încet gândită, gingaș cumpănită;
Ești ca o floare, anume înflorită
Mâinilor mele, care te-au deschis.

Ești ca vioara, singură, ce cânta
lubirea toată pe un fir de păr,
Și paginile tale, adevăr,
S-au tipărit cu litera cea sfântă.

Un om de sânge ia din pisc noroi
Și zămislește marea lui fantomă
De reverie, umbră și aromă,
Și o pogoară vie printre noi.

Dar jertfa lui zadarnică se pare,
Pe cât e ghiersul cărții de frumos.
Carte iubită, fără de folos,
Tu nu răspunzi la nici o întrebare.

(Tudor Arghezi, volumul *Cuvinte potrivite*, 1927)

► Lucia OLARU NENATI

ESEURI

ECOURI DE SĂRBĂTOARE

În acest an Ziua Limbii Române a cunoscut parcă o emulație mai deosebită, în ciuda restricțiilor create de blestematul Covid. În frunte s-a situat nordul românesc, samavolnic răpit, al Bucovinei, de unde răsună ecourile accentelor paroxistice ale suferințelor noi care se adaugă, colac peste pupăză, peste suferința cronică și tenace de-a locui fără voia lor într-o țară străină și care, mai nou, a emis legi prin care să îngrădească și să subțieze filonul românesc autohton și legitim în această, cea mai veche și mai frumoasă parte a României, după părerea lui Eminescu. Acestei stări de lucruri i se datorează o sporire paroxistică a intensității atașamentului față de limba-mamă, manifestat sub diferite forme, prin cântece, recitări și care cunosc acum o resuscitare după ce ani întregi oamenii au sperat că lucrurile vor reveni la normal. Doar că au putut afla că partea românească, nu numai că nu a întreprins diligențele cuvenite pentru repararea nedreptăților, dar a și parafat oficial injusta stare de lucruri, în timp ce alte țări păstrează mereu cu sfințenie dreptul lor și dorința recuperării nedreptăților.

Și în Moldova de peste Prut s-au desfășurat manifestări onorabile dedicate acestei sărbători la nivel academic, în ciuda restricțiilor pandemice, dar fără a le încălca. Astfel, la Centrul Academic Eminescu din Chișinău s-a derulat o manifestare de ținută culturală în care s-a tratat tema valorii limbii române, cu participarea unor vorbitori competenți printre care academicienii Mihai Cimpoi și Nicolae Dabija, nelipsiți de la orice manifestare importantă de conștiință, drept care poate părea că ei au dobândit cumva o anume ubicuitate. Poate cel mai impresionant a fost programul artistic derulat de către copiii români care, prin patetismul lor îndreptățit, au transmis subliminal ardoarea și speranța intensă a comuniunii cu restul românității. Accesul la tehnica modernă a făcut ca toate acestea să poată fi urmărite on-line de pretutindeni, zădărniciind astfel eforturile monstrului Covid

care a interzis reunirea fizică. De remarcat că și oficialitățile au salutat, de asemeni, sărbătoarea, numai că au numit-o doar "Ziua limbii noastre", fără să specifice, prudent, care o fi aia. Acolo s-a manifestat cu succes și o inițiativă pornită de la Botoșani pe care o vom prezenta ulterior, acordându-i toată considerația meritată.

Acum se cuvine accentuat, iar și iar, care este azi modul de-a celebra în fiecare zi această sărbătoare, nu în ultimul rând, luând act exact de această ardoare patetică a celor evocați mai sus. Această misiune revine cu asupră de măsură românilor deșțerați, adică plecați să muncească în străinătate "pentru un trai mai bun" cum sună formula confortabilă a justificării. Aceștia au datoria uriașă de-a păstra limba de origine în familiile lor, indiferent în ce limbă învață copiii lor; ba, mai mult de atât, această limbă oficială trebuie neapărat să se oprească la pragul casei lor, în interiorul căreia să se vorbească numai românește, (cum fac atâtea alte nații!), păstrându-se obiceiurile, tradițiile, bogata noastră cultură cu care, știu prea bine de la sursă, alte nații obosite nu mai pot ține pasul. Celor plecați să nu li se pară că e un lucru de glumă și să se lase legănați în voia orgoliului stupid de-a putea să vorbească bine alte limbi, căci înstrăinarea copiilor de trunchiul originar e un păcat greu care se plătește mai devreme sau mai târziu.

Voi menționa aici un alt exemplu elocvent concret al unei absurdități, petrecut în străinătate. Un român aflat acolo într-o situație socială bună, dobândită prin competență, este rugat de un tânăr din Republica Moldova să-l ajute să găsească un "job". Printre altele vine vorba despre șansa de-a se putea înțelege între ei în limba română, la care moldoveanul sare ca ars, protestând violent că el nu vorbește românește, ci moldovenește. Celălalt îl întreabă atunci cum de se înțeleg în două limbi diferite dar și cum a ajuns el în țara occidentală, nu cumva prin șansa de-a obține cetățenia română ca membră a Uniunii Europene? Moldoveanul

recunoaște ultima presupunere, pe care însă o consideră a fi una convenită de la sine, dar susține cu încăpățănare că ei vorbesc limbi diferite și acceptă abia în sfârșit că aceste limbi poate doar seamănă între ele. Câte astfel de cazuri nu se vor fi petrecut în acest timp, alienând sufletul și

conștiința de sine a românilor! De aceea părinții, dar și statul român au obligația fermă de-a trata cu maximă responsabilitate această misiune majoră, dacă nu vrem ca, mai devreme sau mai târziu, să urmăm soarta limbii dalmate, al cărei ultim vorbitor, Tuone Udaina, s-a stins din viață fără urmași!

ZIUA LIMBII ROMANE

„Călătorie în inima unei sărbători”...

... Așa se intitula articolul pe care l-am publicat în revista Caiete botoșănene nr. 84 din 8 septembrie 1990, editată atunci de Gazeta de Botoșani, după ce am participat la prima ediție a marii sărbători din Basarabia ce avea să se numească de atunci, din 31 august 1990, Ziua Limbii Române până azi când, iată, reușim și noi, cei din țară și nu numai, să ne alăturăm acestei mari și simbolice manifestări. Regăsind și recitind acel text cât o întregă pagină de ziar ce avea în inima lui un text olograf scris atunci, “la cald”, la cererea mea, special pentru cititorii publicației botoșănene, de către Grigore Vieru și un altul de Nicolae Dabija, am trezit amintirea acelei stări cu nimic asemănătoare pe care o poate trăi un om poate o singură dată în viața lui, doar dacă are noroc să participe la mari evenimente colective cu reverberații istorice.

Ca să ajung la Chișinău am parcurs atunci, cu un autobuz precar, un drum foarte lung și oclitor căci încă nu se deschiseseră punctele vamale directe de mai târziu și a trebuit să trec mai întâi prin Cernăuții Bucovinei, adică prin Ucraina, apoi să străbat Basarabia de la nord la sud trecând prin Râșcani, Bălți, Orhei, s.a., cu multă trudă și oboseală. Dar și cu multă bucurie văzând în toate localitățile steaguri, eșarfe și însemne sărbătorești căci aceasta însemna și aniversarea entuziasată a unui an de la apariția mult așteptatei legi ce conferea statut oficial limbii, grafiei și însemnelor românești.

Când am ajuns la Chișinău am intrat într-un ocean omenesc ce făcea neîncăpătoare marea Piață a Adunării Naționale din centrul orașului unde în noaptea precedentă încă se mai băteau dalele de piatră. Momentul principal al sărbătorii – dacă se poate spune așa – a fost dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare, realizată în perioada interbelică, restaurată și reșezată acum pe un măreț postament, după ce fusese izgonită și oculată în

toți acești ani. În cuvântul său, ministrul Culturii, regizorul Ion Ungureanu (după opinia mea, cel mai bun ministru de cultură posibil!) compară destinul statuii cu cel al poporului acestei provincii, adus la condiția unei rezervații de piei roșii, bun doar pentru dansuri folclorice și de turnat vin în pocalele stăpânilor. Președintele Snegur vorbește sobru despre lupta neamului și contribuția marilor scriitori patrioți, Vieru, Matcovschi, Lari, Dabija ș.a, la realizarea unei atmosfere de coeziune și dăruire fără preget în slujba idealului național. Cuvântul lui Nicolae Dabija, ca de obicei, mereu logic dar și înaripat, face “priză” cu sufletele celor din mulțime, urmat de zeci de preoți în odăjdii de preț a căror slujbă de sfințire a statuii nu are nimic fals sau convențional. Apoi se aprinde candela cu flacăra adusă de la Putna și se înconjură statuia cu țărână de la sfântul mormânt al domnitorului-simbol în timp ce un copil de 11 ani cântă angelic în liniștea de nimic tulburată, dar densă de unanima emoție colectivă. Femei în port național oferă agheazmă, vin sfințit și frânturi din inegalabilii colaci moldovenești în chip de nafură numeroșilor oaspeți din pretutindenești colțuri de lume locuite de români: scriitori, actori, oameni de cultură, preoți dar și țărani în portul lor alb, imaculat, cu ochii în lacrimile nesperatului liman visat o întregă viață. Argumentele patriotului Mircea Druc conving rațiunea; versurile și cuvintele poezilor Grigore Vieru și Leonida Lari străpung văzduhul și sufletele, la fel și cântecul soților Ion și Doina Aldea Teodorovici, ca și personajul Eminescu întrupat de un actor după filmul lui Loteanu; dar și poezii din țară: Doina Uricaru, Mircea Florin Șandru, Dan Verona, Liliana Ursu contribuie la reușita sărbătorii. O femeie de la țară își povestește cu dramatism copilăria petrecută în deportare. Apoi se prind cu toții într-o uriașă horă în care toți se simt egali participanți la o împărtășire fără seamăn. În alte spații se desfășoară simpozioane savante în care istoricii demonstrează, în sfârșit fără spaima și inhibiții,

cu dovezi științifice, că nu există cele două limbi proclamate de tiranii înșelători ai poporului, ci este una singură și indivizibilă, limba română sărbătorită atunci pentru prima dată în chip oficial într-o revărsare de entuziasm și impecabilă desfășurare. Oricare a fost contextul concret, importantă și dominantă a fost atmosfera de patetism înălțător și prin nimic desuet, de fericire gravă, profundă, greu de înțeles din afară dar firească pentru acei oameni exilați de atâta vreme printre străini, fără a se fi mișcat de la casele lor. Suficiența, aroganța, neputința de-a înțelege ce înseamnă interzicerea rostirii graiului părintesc, blazarea, comoditatea, rezerva superioară și snoabă față de revărsarea de sentiment îndelung reprimat, considerat poate indecent, sunt mai mult decât imorale. Am trăit atunci un sentiment al sublimului colectiv ce nu seamană cu nici o altă trăire afectivă și mi s-a părut că acea călătorie nu a fost numai una în timp și în spațiu, ci într-o epocă esențială a unei națiuni în care extuziasmul popular este călăuzit de personalități culturale și politice de excepție, într-o deplină armonie în fața scopului ideal, însuflețite

deoptrivă de logică și de élan, de har și de ingeni-ozitate strategică, rezultanta fiind o măreață realizare națională.

*

Azi știu cât de iute trecător și schimbător avea să fie acel sublim moment istoric de armonie colectivă dar mă bucur că încă mai există oameni cu sufletul neperversit care înțeleg valoarea și prețul minunatei limbi pe care o vorbim și al tuturor valorilor noastre naționale care au astăzi alte conotații dar și alte dramatisme decât atunci. Acum se petrece, din păcate, un alt fenomen de deznaționalizare, neimpus de nici o dictatură, ci doar de cea economică, aceea care determină românii să se împrăștie în toate colțurile lumii unde încep să-și uite limba și, mai ales, să nu mai aibă timp, răbdare, tenacitate de a o transmite copiilor lor care devin treptat cetățeni ai altor popoare, adică oameni fără rădăcini și identitate. Să sărbătorim așadar această zi, în sfârșit împreună, chiar dacă mulți nu înțeleg încă, așa ca basarabeni și bucovinenii, cât de tare doare seceta de limba părintească.

DIN DOR DE CEDRII LIBANULUI

Catastrofa petrecută de curând la Beirut mi-a adus vertiginos în memorie atâtea conexiuni existente între ținutul Libanului și existența noastră, a celor din această parte de lume dar, de fapt, cu întreaga istorie și cultură a lumii, încât poți exclama: O țară atât de mică și o poveste atât de bogată! La o nuntă auzi printre alte melopei ale tradiției și "despre mireasa din Liban"; în *Cântarea Cântărilor* șirul comparațiilor mitice ale iubirii conțin și acest înalt superlativ: "mirosul hainelor tale este ca mirosul *Libanului*", toate conducând către dulcea invitare: "Vino cu mine din Liban, mireasa mea!". În același registru se situează numele cedrului libanez, numit "Copacul lui Dumnezeu", aceștia fiind poate cei mai cunoscuți copaci din lume și prin faptul că în Vechiul Testament sunt menționați de zeci de ori.

Când e vorba despre Liban, nu se pot eluda numeroasele sale repere culturale, contribuția la dezvoltarea scrierii, drept care numele cărții și a îndeletnicirii se leagă de cel al marelui oraș Biblos; calitatea educației locuitorilor, foarte talentați în învățarea limbilor străine – în epoca noastră, cu precădere franceza, și ca urmare

a influenței administrative. Desigur, nu se poate ignora numele unui poet considerat a ocupa un loc trei în harta valorilor literare ale lumii din toate timpurile: Khalil Gibran. Dar și azi există scriitori și animatori literari ai unor concursuri literare larg internaționale, la care au fost premiați chiar și scriitori din România. Priceperea neguțătorilor și navigatorilor fenicieni de altădată, cei care au civilizat fără arme bazinul Mediteranei, a proliferat și ea până în zilele noastre în rândul libanezilor de acum. În această țară atât de mică coexistă de secole 18 grupuri religioase între care cele mai importante sunt, în esență, musulmanii și creștinii, aceștia fiind de rit maronit, denumire ce provine de la Sfântul Maron, considerat a fi misionar întru Hristos și care a transformat un templu păgân în biserică creștină. Dar nu numai atât, el a atras către marea credință mii de libanezi, așa că în prezent, orice călătorie prin această țară fascinantă oferă privirilor și sufletelor, la tot pasul, o multitudine de biserici, mici altare, statui ș.a ale Maicii Domnului, de-o frumusețe și expresivitate inubliabilă, dar și o salbă de mănăstiri săpate în stâncă, precum aceea izvodită în piatra roz, numită și "piatră vie",

sau mirifica grotă a Sfântului Antonie ș.a. De fapt, Libanul s-a dovedit a avea un rol important de dialog între culturi, atât în interiorul țării când a reușit să realizeze, în perioadele de stabilitate, un adevărat și profitabil mozaic de culturi, cât și în chip de echilibru internațional, el fiind considerat a fi "Elveția estului", un fel de răscruce între Asia, Europa și Africa, având un rol de mediator între culturi.

Cine a călătorit în Liban a cunoscut modul de trai al localnicilor, bucătăria apetisantă, cu acele tabuli și baba ganouj irezistibile, cu nesfârșitele dulciuri rafinate (și nediabetice?), precum baclavalele cu migdale, cât degetul mic, pe care le deguști cu ochii închiși; eleganța femeilor, deprinsă din copilărie, magazinele superbe, dar și uimitoarele și perfectele autostrăzi și câte altele. Noi, românii, l-am cunoscut pe unul dintre premierii lor – dintr-o perioadă fastă, pe reductabilul Rafic Hariri, cel care ne-a vizitat țara într-o atmosferă cordială și memorabilă, lăsând o impresie excelentă; dar, din păcate, urmare veșnicilor tensiuni subterane, alimentate de morbul corupției, defazările

intrreligioase și de apropierea Siriei, el nu mai dăinuie azi decât cu numele, acesta atribuit aeroportului principal al țării, în semn de omagiu acestui lider remarcabil și providențial. El a căzut victima uneia dintre luptele nefericite ce sparg din timp în timp liniștea țării care, altminteri, ar putea beneficia din plin de darurile sale bogate și de armonia unei existențe calme.

Iar aici am ajuns la factorul care mi-a determinat scrierea acestui text: acea cutremurătoare, catastrofală, năucitoare, ucigașă explozie care a desenat o uriașă, dar perfect conturată și albă ciupercă atomică (?), a ucis 158 de oameni, a rănit 6000, pe alți 300.000 i-a lăsat sub cerul liber; a produs un crater imens, a distrus portul Beirut, vital pentru economia țării, dar a și marcat groaznic și profund această viață vie și complexă a unei țări vechi și plină de istorie, cultură, frumusețe și valoare. De ce?

P.S. E adevărat că în portul Constanța e depozitată o cantitate dublă de asemenea explozibil decât în Beirut?

Luis Claudio Morgilli, *Fetiță citind*

*„Citește!
Citind mereu, creierul
tău va deveni un
laborator de idei și
imagini, din care vei
întocmi înțeleșul și
filosofia vieții.”*

M. Eminescu

IN MEMORIAM

DIONISIE DUMA, UN PRIETEN ȘI COLABORATOR APROPIAT

(80 de ani de la nașterea poetului)

► Ștefan ANDRONACHE

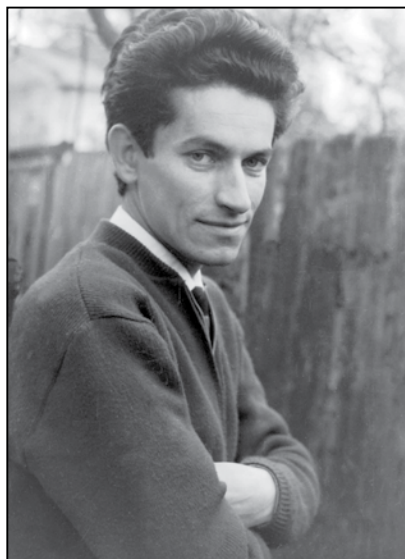
Pe Dionisie Duma l-am cunoscut, pentru întâia oară, la o ședință a Cercului pedagogic al profesorilor de limba și literatura română din fostul raion Tecuci. Acest lucru s-a întâmplat, pe la jumătatea lunii octombrie a anului 1962, când ne-am întâlnit într-o sală de clasă situată la parterul Școlii Elementare nr. 5 (astăzi Școala Gimnazială „Elena Doamna”) din orașul Tecuci.

Eu de abia îmi făcusem debutul în învățământ, la Școala Elementară nr. 1 din Cudalbi, iar el venea de la Școala Elementară din satul Nârtești unde lucra ca suplinitor. Cum amândoi eram destul de tineri, plini de entuziasm și lipsiți de ifosele pe care nu ezitau să și le etaleze câteva dintre profesorele cu grade didactice, ne-am împrietenit destul de repede. M-au uimit la el franchețea, seriozitatea și pasiunea pentru tot ce era frumos, adică acele trăsături ce aveau să constituie ingredientele relației noastre de prietenie parcă fără de sfârșit.

Din acel moment, vreme de aproape doi ani, cu excepția vacanțelor școlare, ne revedeam la ședințele lunare ale cercului în cadrul căruia se prezentau referate sau se țineau lecții demonstrative. În singura pauză creată între acestea, obișnuiam să discutăm pe holul instituției și cu alți colegi de-ai noștri mult mai în vârstă, precum Georgescu Jean Florea (Ovid Caledoniu) de la Furceni ori Gabriel Drăgan de la Nicorești, despre conținutul unor articole interesante pe care le întâlneam prin puținele reviste de cultură ale vremii: „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Iașul literar” sau „Tribuna”. Totodată, ne mărturiseam impresiile și despre conținutul unor cărți citite sau filme străine vizionate. Mărturisesc că nu pot să uit acele momente de autentică emulație intelectuală în care

noi, dascălii de la țară, dovedeam că nu eram cu nimic prejos decât colegii din zona urbană.

Promovarea mea intempestivă în domeniul culturii, care s-a produs în vacanța de vară a anului 1966, a contribuit, desigur, la cimentarea legăturilor amicale dintre noi. Cum, pentru început, lucram ca instructor metodist la Casa Raională de Cultură, deoarece nu întruneam vechimea necesară în „câmpul muncii” pentru a deveni angajatul Bibliotecii Raionale, unde de fapt se dorea să ajung, ne vedeam cel puțin o dată pe săptămână. Acest lucru devenise posibil deoarece Dionisie Duma reușise să-și găsească un post de profesor suplinitor la Școala Elementară din cartierul tecucean Cernicari, drumul dus-întors, parcurgându-l, când vremea era propice, mai mult cu bicicleta. Deci, mă bucuram într-un fel că el nu mai făcea naveta tocmai la Nârtești, așezare situată dincolo de Berheci.

Dionisie Duma la 28 ani

Descinderea sa regulată în instituția de cultură menționată era motivată într-un fel și de faptul că el era membru activ al Cenaclului Literar, la ședințele obișnuite ale acestuia participând și alți binecunoscuți creatori din urbe: Emil Băicoianu, George Balan, Ovid Caledoniu, Doru Scărlătescu sau Dumitru Matală. La un moment dat, chiar primisem ca sarcină de serviciu să mă ocup de buna desfășurarea a activităților sale specifice.

Și fiindcă tot l-am pomenit pe Dumitru Matală, care este de fapt și autorul moral al aducerii mele la Tecuci (demers pe care am să-l relatez poate cu un alt prilej), trebuie să precizez că atât eu, cât și Dionisie, frecventam destul de des biroul de director al acestuia de la Biblioteca Raională care se găsea în clădirea învecinată fără etaj. Aici, am

pus la cale realizarea unor activități culturale comune precum: recitaluri de poezie, proiecții de diafilme dedicate scriitorilor români (M. Eminescu, Ion Creangă, M. Sadoveanu etc.), procese literare după romane remarcabile și chiar montaje literar-cinematografice așa cum s-a întâmplat, în vara anului 1964. Îmi amintesc că ne-am dus la cinematograful „Arta” pentru a oferi publicului o manifestare inedită pornind de la poemul cinematografic „Memoria Trandafirului” al lui Sergiu Nicolaescu care, anterior, fusese bine primit și la Festivalul Internațional al Filmului de la Cannes. În timp ce se proiecta filmul pe ecran sau după unele întreruperi ale secvențelor sale, într-o latură a scenei, noi lecturam la microfon, la lumina unei veioze, versuri de-ale poeților contemporani dedicate patriei ori eroilor din cel de al Doilea Război Mondial. Aflându-se de inițiativa noastră și la regiune, ne-am pomenit invitați să mergem și la cel mai important cinematograf din Focșani.

În aceeași perioadă, mai precis spus în primăvara anului 1966, Dionisie Duma mi-a adresat invitația de a-i face o vizită acasă. Locuia cu chirie, pe strada Popa Șapcă (fostă Hatman Șendrea), într-o casă situată în partea de miazănoapte a actualului Restaurant „La Pietricele”, unitate care s-a construit chiar pe spațiul generos al grădinii imobilului menționat. Cu această ocazie, am avut posibilitatea să-i cunosc familia formată din soția Lala, tot profesoară, și Otilia, primul copil. Ținând cont de faptul că atunci fusem invitat și la masă, am încercat să mă recompensez într-un fel. Cum aveam în geantă aparatul de fotografiat „Zorki 4”, înainte de plecare, i-am provocat pe cei trei la o „ședință foto”, cum se spune astăzi. Întâmplarea a făcut ca una din fotografiile realizate cu tânăra familie Duma, pe care o invitaseam atunci să se așeze în fața unui mărar încărcat de flori, să-și găsească locul printre ilustrațiile alese cu grijă ale uneia dintre antologiile poetice realizate de scriitor, lucru care, firește, nu a

Dionisie Duma cu un grup de prieteni din Tecuci, 1964

Dionisie Duma împreună cu soția și fiica, 1966

putut decât să mă încânte. Privind peste timp, înclin să cred că acea fotografie din grădina, care știu că-l inspirase adesea, surprindea unul din puținele momente fericite din viața familiei lui Dionisie Duma.

Pentru că el, în nenumărate rânduri, îmi vorbea la modul entuziast despre scriitoarea Natalia Negru pe care avusese privilegiul să o cunoască la Tecuci cu puțin înainte ca aceasta să se fi retras discret în lumea tăcută a umbrelor, la un moment dat i-am propus lui Dionisie Duma să facem o deplasare până la fosta reședință de vară a acesteia de la Tecucelul Sec, ținând cont și de faptul că, pe atunci, se discuta despre o posibilă punere în lucrare

În vizită la Casa Nataliei Negru de la Tecucelul Sec

a dorinței exprese a a Nataliei Negru (exprimată conducerii Uniunii Scriitorilor din R. P. România) aceea de a se amenaja, în cătunul pe care l-a iubit atât de mult, o casă memorială și de creație care să-i poarte numele.

Împreună cu profesorul Ștefan Pascal, secretarul Comitetului Raional de Cultură, ce era interesat să afle și starea de fapt a donației scriitoarei, ne-am deplasat cu microbuzul instituției până în comuna Buciumeni. Ghid ne-a fost însuși Dionisie Duma, cel care mai trecuse pe acolo, pe vremea când încă mai trăia scriitoarea. El ne-a prezentat gospodăria izolată de pe dealul acoperit de podgorii, ne-a condus prin camerele care-i găzduise pe soții Ștefan O. Iosif și Dimitrie Anghel, ori pe Nicolae Iorga sau Mihail Sadoveanu, cei doi din urmă fiind invitați la petrecerea prilejuită de căsătoria religioasă care avusese loc, în august 1904, la Biserica din Buciumeni. Tot atunci, l-am cunoscut și pe Ali, omul de casă al proprietarei, un turc originar din Țepu, care continua să mai păzească ceea ce începuse deja să se degradeze sau să se risipească ca urmare a dezinteresului manifestat de autorități. De la acesta am aflat mai multe lucruri despre tabieturile „cucoanei“, fosta sa stăpână, inclusiv despre tragica întâmplare provocată de gelozia, imposibil de stăpânit, a lui Dimitrie Anghel, cel de al doilea soț care, dorind doar să-și sperie consoarta cu un glonte, în urma unei crize de gelozie, a decis, în cele din urmă, să se împuște, gest care avea să-i fie din păcate fatal.

Am avut inspirația atunci ca să surprind pe peliculă mai multe laturi ale binecunoscutei case, inclusiv un fel de hambar de care era atașată o scară la capătul căreia se mai păstra un postament de pe care aveai o priveliște admirabilă asupra Munților Vrancei. Dionisie s-a urcat sprinten pe ea, spunându-ne că, pe timpul șederii sale la Tecucel, Ștefan O. Iosif obișnuia să se aciuze acolo sus și să stea multă vreme nemișcat în fața spectacolului oferit de apusurile de vară. M-a rugat să-l fotografiez în ipostaza în care se afla, după care aveam să-i invit și pe ceilalți însoțitori ai grupului să se așeze în latura din stânga prispei largi din scândură din fașa casei pentru a immortaliza momentul trecerii noastre pe la Tecucel. Pe toate aceste cadre le păstrez și astăzi.

Odată cu angajarea mea, la cerere (și nu prin transfer, din care motiv aveam să pierd vechimea în muncă), în funcția de bibliograf la Biblioteca Raională din Tecuci, după ce fusesem „nevoit“ să părăsesc Casa Raională de Cultură din cauza unei sancțiuni disciplinare menționate și în cartea de muncă (pentru că, în vara anului 1966, sfidând obligațiile stricte de serviciu, organizasem un Salon Internațional de Artă Fotografică după modelul celui

de la București), am căutat să țin o strânsă legătură cu Dionisie Duma.

În acea perioadă, din cauza lipsei de spațiu, eram nevoit să-mi exercit atât atribuțiile de serviciu care îmi reveneau ca bibliograf, cât și pe cea de custode (din lipsa personalului) al sălii de lectură în care se găseau expuse și publicațiile cu caracter literar. Din acest motiv, Dionisie Duma nu lăsa să treacă o zi fără să frecventeze sala ori să mă vadă pe mine.

În perioada când s-a creat, în primăvara anului 1972, așa-zisul Muzeu de Literatură (care a funcționat din păcate, din lipsă de finanțare, doar trei ani, acesta fiind un excelent mijloc de educație pentru elevii din școlile municipiului) în vila lui Gh. Glod de pe bulevardul Victoriei, Dionisie Duma nu a ezitat să sprijine Biblioteca Municipală în amenajarea încăperilor. A adus din colecția proprie fotografii, ediții princeps sau scrisori legate de viața și activitatea scriitorilor tecuceni: Ștefan Petică sau Natalia Negru care aveau să-și găsească un loc de cinste în vitrinele dedicate acestora.

Pe vremea când îndeplineam și funcția de președinte al Comitetului Municipal de Cultură am invitat, în toamna anului 1973, la Tecuci, pe membrii binecunoscutului Salon Literar-artistic al Casei de Cultură din Sectorului IV - București. Descinderea acestora în orașul nostru și programul bogat și interesant pe care l-au susținut în sala de la etaj a Casei de Cultură l-au determinat pe Dionisie Duma să se simtă mai mult decât satisfăcut de plăcutul eveniment motiv pentru care avea să stabilească, pe parcurs, relații strânse cu scriitorii Paul Teodorescu și Ion Larian Postolache. Împreună ne-am deplasat atunci la Țigănești pentru a le prezenta oaspeților istoria locurilor și monumentele istorice și de arhitectură care se păstrau încă acolo. Dionisie Duma le-a dezvăluit mai multe întâmplări din viața și activitatea logofătului și poetul Costache Conachi care și-a legat numele de acest autentic sit istorico-literar.

După cedarea, în anul 1976, a încăperilor ocupate de Casa de Cultură (instituție care se instalase în clădirea vechii Primăriei), Biblioteca - care în urma desființării raionului își exercita atribuțiile specifice numai pentru locuitorii municipiului Tecuci - și-a amenajat, la etaj, în partea cea mai spațioasă și mai luminoasă a clădirii, o sală de lectură modernă. Această oportunitate ne-a determinat să organizăm aici numeroase manifestări culturale, motiv pentru care Dionisie Duma din simplu cititor de publicații cu caracter literar avea să se transforme într-un un asiduu colaborator al instituției noastre.

Dionisie Duma s-a implicat în organizarea și desfășurarea unor concursuri de creație literară pentru adolescenți inițiate de Biblioteca Municipală

precum „Ștefan Petică“ (1976, 1993, 1994) sau „Iubirea“ (1993 - 1997), acesta din urmă fiind cu caracter interjudețean. În calitatea sa de membru permanent al juriilor acestora, notele pe care le acorda ori aprecierile sale pertinente contau cel mai mult în promovarea talentelor autentice și, implicit, în acordarea premiilor. Legat de Concursul de creație „Ștefan Petică“, trebuie să relatez faptul că s-a întâmplat ca trofeul și premiul al III-lea de la ediția din anul 1993 să fie atribuite unor membri ale Cenaclului „Steaua de Vineri“ din Căușeni, Republica Moldova, condus de tânărul profesor Ioan

Dionisie Duma împreună cu poetul basarabean Ioan Găină, Tecuci, 1993

Dionisie Duma la una din activitățile Bibliotecii Municipale, 1995

Găină, întemeietorul și custodele Casei Memoriale „Alexei Mateevici“ din satul Zaim. Atunci, Dionisie Duma i-a oferit în dar lui I. Găină volumul său „Catedrala de cuvinte“, o excelentă carte de poezie ce avea să-l marcheze pe poetul de dincolo de Prut din care motiv acesta i-a consacrat o poezie, în una din ultimele sale cărți apărute în anul 2017. Trebuie să mai menționez și faptul că de câte ori are prilejul să revină la Tecuci, poetul basarabean I. Găină ține să îi aducă elogiul maestrului său într-ale scrisului, Dionisie Duma.

Nu pot să nu scot în evidență și un alt aspect care nu ar trebui să fie uitat. Întotdeauna am beneficiat de intervențiile sale avizate în cadrul altor proiecte importante ale Bibliotecii Municipale. Amintesc aici „Artis-Clubul“ sau Cercul „Interferențele artelor“ care au ființat între anii 1974 - 2000. În postura sa de profesor și, mai ales, de scriitor, el și-a asumat misiunea de a prezenta publicului tecucean (format, de regulă, din intelectuali, studenți, elevi sau pensionari) poeți precum: Mihai Eminescu, Lucian Blaga, George Bacovia, Nichita Stănescu, Ioanid Romanescu sau Adrian Păunescu. Evocarea emoționantă a personalității acestora sau recitalurile din versurile lor s-au bucurat întotdeauna de o binemeritată apreciere.

Întorcându-mă în timp, trebuie să amintesc că reușisem să-i creez, la rândul-mi, o mică bucurie lui Dionisie Duma. În anul Centenarului nemuririi lui Mihai Eminescu, pe 7 ianuarie 1989, am organizat, la Sala de Lectură a Bibliotecii Municipale, o gală de diaporame în culori dedicată acestuia. Cele trei realizări audio-vizuale inspirate de viața și creația poetică l-au emoționat profund având cuvinte de laudă atât pentru selectarea versurilor, alegerea imaginilor, fondului muzical, cât și pentru interpretarea de excepție a profesorului Vasile Ghica.

În vara anului 1994, atunci când am început demersurile pentru atribuirea numelui unei personalități adecvate Bibliotecii Municipale din localitate, prima persoană cu care am discutat despre acest lucru a fost, desigur, profesorul Dionisie Duma. În cadrul unei convorbiri pe care am purtat-o cu el, i-am prezentat care sunt criteriile impuse de județ și i-am cerut opinia în legătură cu numele scriitorului Ștefan Petică, venind și cu argumentul forte, acela că, la numai o lună după înființarea Bibliotecii Comunale, din toamna anului 1931, mobilierul și fondurile de carte (cca. 2500 volume cu care aceasta a pornit la drum) proveniseră din donația expresă a fostului Ateneu Cultural „Ștefan Petică“, instituție ce reușise să dinamizeze, ce-i drept doar pentru câțiva ani, viața spirituală a urbei noastre. Firește că și el, care-l respecta și iubea atât de mult pe poet (consacrându-i și lucrarea de diplomă de la

Facultatea de Filologie din Iași), a fost întrutotul de acord și chiar m-a felicitat pentru propunerea inspirată spre deosebire de un alt salariat din cultură care mi-a imputat alegerea făcută, susținând că am optat pentru numele său deoarece prenumele îi coincidea cu cel pe care îl purtam, dorința mea fiind chipurile aceea de a mă scoate în evidență.

În ziua de 28 octombrie 1994, când l-am comemorat pe Ștefan Petică și am sărbătorit și 70 de ani de lectură publică la Tecuci, am inclus în program și dezvelirea noii firme cu numele instituției. Atunci, Dionisie Duma a avut grijă să aducă de acasă și să expună cam tot ce avea legat de personalitatea poetului simbolist. Ulterior, toate aceste însemne neprețuite din propria-i colecție aveau să fie donate instituției fără nicio pretenție, ele fiind expuse, astăzi, la intrarea în Biblioteca Municipală.

În primăvara anului 1995, pe vremea când Dionisie funcționa ca profesor la Grupul Școlar Industrial, am aflat că se îndrăgostise de o fostă elevă de-a sa, Silvia Bradea. El nu s-a sfiit să vină cu aceasta la manifestările instituției noastre, pentru ca, ulterior, spre sfârșitul lunii mai 1995, să-i văd împreună și într-o excursie pe la mănăstirile Buciumeni și Sihastru organizată cu prilejul descinderii la Tecuci a profesorului universitar Constantin Ciopraga. L-am întrebat discret dacă noua sa jumătate nu este prea tânără pentru el. Mi-a răspuns, zâmbind, că avea nevoie de o muză mai tânără care să-l inspire. Într-adevăr, avea să-i dedice acesteia mai multe poezii și chiar a avut curajul de a o cere de soție. Din păcate, din cauza diferenței de vârstă, mariajul acestora mi se pare că nu a durat niciun an.

Venirea doctorului Constantin Teodorescu la Spitalul Municipal „Anton Cincu” din Tecuci, care se remarcase la Bârlad ca un mare animator cultural și colecționar de artă, a determinat coagularea forțelor intelectuale locale în vederea realizării unor evenimente de excepție. Dionisie Duma se numără, desigur, printre apropiații acestuia, punând umărul la apariția revistei „Tecuciul cultural”, la organizarea unor expoziții de carte sau de artă plastică dedicate lui Mihai Eminescu sau Nichita Stănescu ce aveau să fie organizate în cadrul Galeriei de artă „Helios” a Bibliotecii Municipale „Ștefan Petică”.

Cu ocazia tipării elegantului său volum de versuri „Un alt popas”, la „TipoMoldova” din Iași, în cadrul prestigioasei colecții de poezie contemporană „Bibliofil”, Dionisie Duma mi-a oferit în dar, cu prilejul lansării din ziua de 29 noiembrie 2016, un exemplar pe a cărui foaie de titlu a ținut neapărat să aștearnă următoarele rânduri : „Prietenului meu drag Ștefan Andronache cu care am traversat trei sferturi de veac de existență terestră, acest «Popas»

Dionisie Duma cu prilejul simpozionului dedicat lui Calistrat Hogaș, Tecuci, 2007

ca o confirmare a înaltelor sentimente afective, care ne-au legat pentru totdeauna destinele.”

Din păcate amiciția noastră avea să se curme brusc, pe 19 ianuarie 2018, atunci când sufletul sensibil și delicat a lui Didi Duma, afectat de o boală necruțătoare, s-a urcat la ceruri ocupând locul ce i se rezervase în panteonul valorilor spirituale tecucene.

Dionisie Duma a lăsat o importantă moștenire lirică concretizată în zece volume, numele său meritând cu prisosință să figureze la loc de cinste într-o viitoare antologie a poeziei de sorginte tecuceană.

Dionisie Duma la 70 ani

IN MEMORIAM

RADU MACOVEI

Per aspera ad astra

► Katia NANU

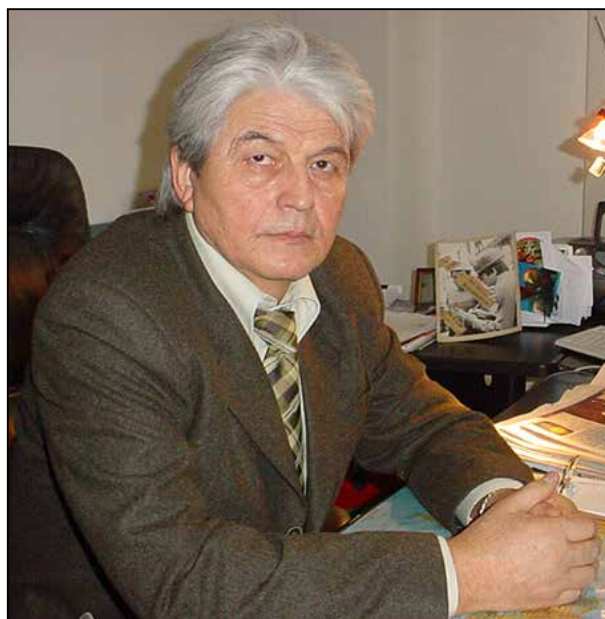
Trebuia să scriu despre lectură, despre dulcea și înrobitoare pasiune a cititului. Care deznoadă vieți și întregeste oameni. Să mă bucur că mai există biblioteci, chiar și electronice, să recunosc cum m-a ajutat pe mine dragostea de Carte.

Dar, între timp, s-a săvârșit din viață o poveste, pe care o credeam fără sfârșit. Acea a unui om care n-a lecturat ci a încorporat atâtea cărți în propria sa ființă! Este vorba despre ziaristul **Radu Macovei**, un maestru al cuvintelor, un om dedicat scrisului pentru o viață întreagă. Nu trebuie să spun eu ce înseamnă **să citești** pentru a putea cu adevărat **scrie**. Chiar dacă anii și timpurile au răsturnat puțin sensul normal al lucrurilor, acum mulți scriu când abia știu să acorde subiectul cu predicatul, povestea lui **Radu Macovei** este nu doar o pildă și un îndemn pentru lectură, este dovada vie a faptului că mintea înțeleaptă, înnobilită de carte, naște gânduri care puse pe hârtie rămân veșnic "în picioare". Să începem așadar cu începutul...

De la început până la sfârșit

Radu Macovei s-a născut pe 1 martie 1943, la Roman, într-o familie cu respect pentru carte și pentru valorile autentice. Este nepotul după mamă al marelui compozitor, dirijor și profesor Sergiu Celibidache. Sora sa, Nicoleta Ioniță, este de o viață profesor, soția, Viorica Macovei, cadru didactic universitar.

A absolvit Facultatea de Filologie (acum Facultatea de Litere) din Iași, promoția 1965. După stagiul militar, a ajuns la Galați, la cotidianul „Viața nouă”. Se spune că a fost primul absolvent de Filologie “pe bune” care a plecat din facultate direct în presă și acolo a rămas peste cinci decenii. Pentru că **Radu Macovei** era un ziarist născut, nu făcut, era un mânuitor miraculos al cuvântului. El a găsit resursele necesare de răbdare și înțelepciune și înainte de 1989, când din poziția

de redactor și apoi șef de secție la Cultură, a servit interesele intelectualilor gălățeni, actori, scriitori, plasticieni, profesori. A ajutat revista studentească “Orientări”, a colaborat anual la revista Festivalului de teatru gălățean, a reprezentat județul, prin anii '70, la competiții naționale de cultură generală, ieșind pe primul loc, cum primul era în toate. După 1989, a fondat, împreună cu un grup de ziaristi și prieteni, cotidianul “Viața liberă”. A fost redactorul șef, directorul, motorul acestui prim ziar românesc al Revoluției până după ieșirea sa la pensie. În afara celor doi ani (1972-1974) când a fost scos pe motive de “dosar” din presă, **Radu Macovei** a scris aproape întreaga sa viață.

Pe 25 septembrie 2020 a plecat spre Cer, lăsând în urmă mii de articole, texte apărute în reviste literare și o singură carte: “Vremea struțo-cămilei”, al cărui redactor am avut onoarea să fiu. Despre cartea acesta vreau să vă vorbesc. Este un document ce trebuie aflat și prețuit.

O carte cât o istorie

Apărut în 2003, volumul “Vremea struțo-cămilei” este de fapt o culegere de articole (selecție)

publicate în ziarul "Viața liberă" din 1989 și până în anul apariției. Dacă ar fi fost după voința lui **Radu Macovei**, cartea nu ar fi apărut niciodată, Omul acesta avea o decență a raportării la sine, o modestie și un bun simț care cu greu pot fi înțelese astăzi. Spunea că ziarele sunt făcute să trăiască o zi, că el surprinde clipa în ceea ce scrie și că trebuie să te smerești în fața viitorului pe care nu îl cunoști, chiar dacă îl poți bănuși.

Frumusețea este că fiecare dintre articolele din această carte, indiferent de subiect sau de anul apariției, este valabil până la ultima literă și în ziua de astăzi. Putea să scrie despre orice, tocmai datorită culturii sale, a uriașului bagaj de cunoștințe și a unor biblioteci rânduite temeinic sub cupola părului său argintiu.

Când a primit cartea, în dar, la împlinirea a șase decenii de viață, n-a putut spune decât: "Ce mi-ai făcut? Dacă nu este o selecție bună? Dacă n-am scris cum trebuie?" S-a dovedit că volumul a fost exact ceea ce trebuia ca **Radu Macovei** să rămână drept exemplu pentru, cel puțin, cei care doresc să devină jurnaliști. Articolele lui, în cea mai curată limbă română, pline de idei, înțelepte, amuzante, incitante, stau mărturie a talentului, culturii și inteligenței, bunului simț și dărnicii unui om aparte. Care a văzut lumea așa cum este, a surprins-o într-o analiză atentă și a intuit exact ce se va întâmpla cu noi. Și nu pentru că avea puteri de vizionar, ci pentru că avea atât de multă

carte încât putea vedea mai clar decât noi ceilalți. Înțelegea ceea ce nouă, încă, ni se pare de neînțeles.

O lectură a volumului "Vremea struțo- cămielei" ar putea fi recomandată oricui. Oricui este interesat de evoluția acestei țări, de istoria ei, de prezentul ciudat și nesigur. Cartea este un document al anilor '90, al finalului de secol, dar și o probă a nevoii permanente de cultură.

Prezentul continuu

Pentru a vă convinge, voi cita câteva fragmente din carte. Rețineți, însă, faptul că nu există eveniment, de la frământările sociale, alegeri, politică internă și externă, tranziție economică etc., care să nu fi fost surprins, analizat de penița autorului. Despre perenitatea opiniilor sale, despre credința sa și despre frumusețea zicerilor sale, vă veți convinge singuri.

"Am uitat cu toții - sau aproape cu toții - ce însemna România nu mai departe de anul trecut - câtă bucurie și câtă admirație pentru purtătorii de flacăra Noica, Liiceanu, Pleșu, câtă speranță... câți pumni strânși pentru gestul Doinei Cornea, câtă înfiorare la lectura versurilor Anei Blandiana, ale lui Mircea Dinescu, câtă fraternitate, bine ascunsă, cu românii de dincolo, cu ziariștii "Europei libere" - luptători care n-au încetat niciodată să-și servească cu infinite riscuri țara, care n-au mâncat soia, dar s-au supus loviturilor de cuțit. Câteva pagini din "Orizonturile Roșii" ale lui Pacepa și ar fi suficient să înțelegem mai bine prin ce am trecut și n-am știut, prin câte amenințări inimaginabile..." (14 decembrie 1990)

"Lipsa de inteligență, de cultură, de aptitudini, prostia majusculă au invadat fără nicio jenă micul ecran... Închizi televizorul cu un sentiment de lehamite care - fie vorba între noi - e cât se poate de periculos. Va trebui să-i ascultăm până la capăt pe acești obraznici care se înghesuie spre Putere. Altfel, nu vom mai avea o Duminică a orbului, ci o Duminică a surdului. Și va fi totuna! Adică vom avea patru ani bătuți pe muche cu un Parlament de handicapați." (22-23 august 1992)

"Când te duci la Teatrul Național sau la Opera Română, îți pui cămașă albă, cravată, îți lustruiești măcar pantofii, îți pui costum. Când ești parlamentar, nu-ți ștergi nasul cu mâneca, nu-ți sufleci cămașa că nu ești la câmp, nu fluieri, nu hăhăiești, nu ghiorăi... Și dacă te apucă furia, părinte conșcris al neamului fiind (bietul Tacitus!), n-ai voie să te lovească damblaua la prima tribună

a țării. Numeri până la 1995, îți amintești de Cicero și Cezar, faci apel la cunoștințele tale solide de retorică, evocând școala asianică. Citezi din Vechiul Testament, eventual din Ecleziast, și pe urmă abia deschizi gura, ca să nu te faci de răs...”(4 iulie 1995)

“Ce și-au zis candidații între ei, tot împungându-se, enervându-se și desconsiderându-se, seamănă cu un documentar. Orice străin... surprinde din această poveste vorbită la televizor imaginea clară a României de astăzi. Țara care a ajuns în coada cozilor, țara care-și omoară bătrânii și își ucide în fașă copiii, țara în care trebuie create cantine ale săracilor, eventual cu ajutor de la Unchiul Sam, Fritz sau Kim.” (15 noiembrie 1996)

Nevoia de Don Quijote

“...De ce nu avem voie și noi să punem la nivel oficial problema unirii României cu Basarabia? De ce nu putem vorbi răspicat în forurile internaționale de acest act de rapt prin care țara noastră a pierdut un sfert din populația și pământul cel mai mănos al său, aflat între Prut și Nistru? De ce ungurii pot să-și susțină conaționalii din România, Slovacia, Serbia etc., hiperbolizându-și chiar situația, apelând la toate forurile internaționale, trimițând articole incendiare în toate marile ziare și reviste de pe continent și din Statele Unite? E atât de roză viața românilor, aromânilor și istroromânilor din Bulgaria, Ungaria, din sudul și din vestul Basarabiei?... Să o spunem cât mai direct: politica românească în ultimii 50 de ani - mai precis până în 1996 - a fost politica pigmeului.” (18-19 ianuarie 1997)

“Plecat în lume cu avântul și iluzia cavalerului medieval anacronic care i-a jurat Dulcineei(României) dragoste eternă, Don Quijote al nostru trece de trei luni înapoi prin toate vămile realității naționale, ca pe sub furcile caudine. Lupta sa cu corupția e încă o luptă cu morile de vânt, prietenii care îl întâmpină la popasuri sunt numai lapte și miere, îi dau onorul, dar sunt plini de ironie și sarcasm pe la spate, iar “iubita” se simte jenată la aproape toate avansurile pe care i le face Rătăcitorul. Emil Constantinescu - distinsul profesor de geologie, rectorul universitar, omul de drept, omul cinstit și încrezător în oameni și în dorința lor de a propăși - e pe cale să se trezească. Mai nimic nu e cum a visat că este și, ce e mai trist pentru acest Cavaler al Tristei Figuri, scutierii săi

au cam început să dea înapoi, cu gând de retragere la vatră.”(22-23 martie 1997)

“La București, Clinton n-a făcut apel la trecut, ci la prezent și la viitor. Noi știm însă că, dacă domnii Roosevelt și Churchill ar fi fost la înălțimea misiunii lor istorice și n-ar fi tratat unele popoare ca pe o marfă, blocul penitenciar al Europei de Est n-ar fi existat și n-ar fi provocat urmașilor favoriți ai laltei atâtea strâmbături din nas. Detașați fiind, cu noul hap nedigerat până la capăt, românii n-au de ce să mulțumească Americii pentru felul cum i-a tratat timp de 52 de ani și nici pentru veto-ul exprimat la Madrid.” (12-13 iulie 1997)

Durerea de acasă

“Să luăm de pildă, Galațiul. Suntem înconjurați de locuri și cetăți celebre. Pe Dunăre, până la Brăila, se puteau face insule (“chiciuri”), adevărate oaze turistice pentru cei îndrăgostiți de lumea lui Bănulescu (vezi insula din Cărțile de la Megalopolis, cea a lui Constantin Pierdutul Întâiul). Am pus dig ca idiotii la intrarea Dunării prin privele care băteau până la Isaccea, am lăsat Dinogeția pe “mâna” șerpilor. Canalele secătuite, locurile în care se puteau petrece concedii de vis au rămas de izbeliște... Cu Brateșul, cel mai mare lac din țară, am rezolvat-o cum știți, nu mai e nici cal, nici măgar, doar un cretin și-a putut închipui că o crescătorie de pește rentabilă se poate face pe sute de hectare. Câte sporturi nautice, câte yole, bărci, restaurante plutitoare s-ar putea face în acest polder al Chinejii! Înconjurați de apă, gălățenii nu prea au unde să facă baie. Cocuța de vizavi au lăsat-o în plata Domnului, bucelele Siretului s-au umplut de mîl. În pădurile de pe malul Dunării, ale Siretului sau ale Prutului, nu se poate ajunge decât cu riscuri, cu mașini înfundate

în parf sau glod, milogindu-te pe la fel de fel de bariere ...nesimțite. Peste cetatea Barboșilor s-a amenajat un Service, la Piroboridava ajungi doar consultând reviste de istorie... Ce să vadă un turist la noi?”(15 octombrie 1998)

„E bine la noi ca niciunde, e ca într-un bazar și ne mirăm că turiștii străini nu dau buzna. Sus la Sarmisegetusa te poți cățăra cu lopata și cu târnăcopul, mai jos, la Ulpia Traiana, poți ara într-un amfiteatru, ai șansa să-ți iei acasă un ciob din patul lui Zamolxes, peste fluviu, la Dinogetia, faci focul direct ă pe altarul bisericuței din secolul al XI-lea, dacă vrei iei drumul Tecuciului să cauți tabăra unde a stat Attila, sar galbenii din lutul Barboșilor și poți să-i bagi prin buzunare, la Enisala te culci printre pietre și visezi netulburat bizantini în straie de aur.” (31 decembrie 1999)

Lăsați-i pe tineri!

„În mileniu trei vin alții la rând - simt asta bine copiii, puberii, adolescenții și tinerii - noi am fost, lele, exact cât am fost, vin alții la rând și cei care uzurpă ca Valentin Dragobetele și cei care se pun stavilă, și cei care dărâmă și cei care construiesc... Dar nu strică puțină engleză, pentru că un computer nu e mărgică de sticlă. Când stră-europenii noștri dăruiau mărgele, luau în schimb aur, blănuri și mirodenii. Când americanii dăruiesc

computere, faxuri și rachete, nu vor în schimb cărbune de Tg, Jiu sau porumb de Popricani, nu vor mașini de pe vremea lui Pazvante Chiorul și nici castraveți îndopați cu chimicale. Vor inteligență și pricepere... Dacă ți-neți la copiii măcar și la nepoți, luați loc doamnelor și domnilor, lăsați-i la start pe cei tineri care înțeleg mai bine cum merg lucrurile și nu mai puneți piedică. Zău așa!” (16 februarie 2000)

Aș putea continua, dar vreau să las bucuria lecturii celor care se vor învrednici să caute cartea. Ca să dezlege, prin lectură, misterul acestor „Vremuri ale struțo-cămilei”, pe care, după trei decenii, încă le traversăm.

Radu Macovei s-a înălțat către stele. A lăsat moștenire (cui oare se mai învrednicește?) Trustul de Presă „Dunărea de Jos”, Filiala Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România – Galați, al cărui fondator și președinte a fost, așa cum a fost și vicepreședinte al UZPR. A mai fost deputat în Adunarea Națională Bisericească și în Adunarea Eparhială a Arhiepiscopiei „Dunării de Jos”. Are medalia și brevetul Ordinul ziariștilor, clasa I, dar și „Crucea Patriarhală”, acordată de Patriarhul Teoctist și „Vrednicia andreiană”, din partea Înaltpreasfințitului Părinte Arhiepiscop Casian al Dunării de Jos. Este Cetățean de onoare al județului Galați și câte altele.

Și totuși, **Radu Macovei**, jurnalistul care a creat o școală de presă în Galați, cel care ne încuraja să citim, să nu „crăpăm” de seriozitate, dar să ne punem mereu mintea la contribuție, a plecat să se odihnească puțin. Lăsând locul celor care vin.

Radu Macovei nu nega greutățile. Știa să le învingă. De data asta, a pierdut pământul de sub picioare și s-a înălțat către stele.

Îi plăcea limba latină. Acum puțin timp, îmi scria: „Dum spiro, spero! Și, dacă nu va fi să fie: Per aspera ad astra.” Știa exact cum va fi.

*În orice bibliotecă, scriitorii
în viață alcătuiesc o
minoritate infimă; marii
cititori stau toată viața de
vorbă cu morții.”*

G. Ibrăileanu

EXPRESII CELEBRE

„HELIOCENTRISMUL LUI COPERNIC”

„L'héliocentrisme de Copernic”

„The Heliocentrism/Heliocentric Model of Copernicus”

► Theodor PARAPIRU

Concepția omenirii despre univers a rămas datoare timp îndelungat teoriei geocentrice a învățatului grec Ptolemeu (c.83-c.161 e.n.), autorul cărții „Marea Compunere” (*Megale syntaxis*) – *Almagest* (în preluare arabă), care încheiase reprezentarea științifică a ideilor lui Aristotel (384-322 î.e.n.): *Luna, Soarele și sferile cristaline pe care se află planetele se rotesc în jurul Pământului* nemișcat, ca într-o formă de omagiu ritualic. Principiul este adoptat de Biserica Creștină (*Pământul* fiind un fel de altar în construcția generală) și de oameni (mândri că sunt *specia aleasă* a universului), chiar cu prețul unei erori de aprox.1300 de ani, în care *neascultătorii*, temerarii, rebelii, cei de alte păreri etc. au fost stigmatizați ca *eretici*, având de suportat reprimări crunte, condamnări și execuții prin ardere pe rug (Giordano Bruno, 1548-1600), claustrarea în închisori sordide (Tommaso Campanella, 1568-1639), ori obligarea la declarații de umiltoare detractări (v.*Abjurarea lui Galilei*).

Pe terenul pregătit de contribuția științifică a astronomului german Johann Müller (1436-1476), canonicul învățat polonez Nicolaus Copernicus (1473-1543) elaborează și prezintă, în etape, o nouă teorie despre imaginea *cerului* mai aproape de realitatea și de *rațiunea* fenomenelor. El propune un model cu Soarele în centru („Despre rotația sferelor”, carte interzisă de Biserică în 1616), spulberând imaginația mărginită și ignorantă a contemporanilor săi și având de înfruntat un orizont ostil copleșitor, de interese religioase și de confort mintal.

Dificultățile calculării datei pentru *Paști* și progresul științelor (matematică, fizică, medicină etc.) determină Biserica la demersuri științifice controlate. Din 1530, Copernic publică articole despre *heliocentrism* (*Commentariolus*), dar abia în 1540, apare opera fundamentală *De Revolutionibus Orbium Coelestium – Despre*

mișcările de revoluție ale corpurilor cerești, care oferă lumii o perspectivă vizionară de explorare fără prejudecăți stupide, fără fanatism, fără ignoranță, ci în spiritul cunoașterii, atribuit și revelației divine: „Savantul a respins învățăturile aristotelice și ptolemaice referitoare la motivul pentru care corpurile cad la *locul lor natural*, a detronat omenirea și Pământul, iar în cele din urmă, munca lui a dus la revizuirea conceptului omenirii despre univers – o schimbare fundamentală a modului de gândire, cunoscută drept *Revoluția Coperniciană*.” (David Eliot Brody, Arnold R. Brody, *Descoperiri epocale ale științei și autorii lor*).

În limbaj figurat, „*Heliocentrismul lui Copernic*” desemnează o *descoperire excepțională*, care schimbă radical *înțelegerea fenomenelor*, a stării lucrurilor într-un domeniu, într-o situație, într-un ansamblu cu aparență definitivă.

„ICONOCLASMUL LUI LEON AL III-LEA”

„L'ictonoclasme de Léon III”

„Leo III's (The Isaurian) Iconoclasm/
Iconoclast Campaign”

În jurul celei de-a doua porunci a *Decalogului* („Să nu-ți faci ție chip cioplit nici altă asemănare de cele ce sunt în cer sus, sau jos pe pământ, sau în apă sub pământ.”), încă din creștinismul timpuriu (sec.IV), se dezvoltă opinii și atitudini conflictuale, generate de interpretările diferite exprimate în privința reprezentărilor figurative, a căror idee nu se regăsea în credința originară. Icoana (*eikon*, gr. – *imagine, chip*) prezintă variante argumentative pentru medierea sensibilă în spațiul sfințeniei, fără a fi *un scop în sine*, ci un mijloc: „Este, se spune, o fereastră deschisă între pământ și cer, dar în ambele sensuri.”; „...icoanele se află la limita

dintre lumea senzorială și lumea spirituală: ele sunt reflectarea celei de-a doua în prima, dar și calea de acces de la prima la a doua.” (Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri, Icoana*). Lucrurile se complică mult când credinciosul adresează rugăciunea nu figurii reprezentate, ci icoanei în sine, atribuindu-i puteri salvatoare, dar adâncind confuzia sentimentului religios: „Încât, în sec.VII, icoanele deveniseră demult obiecte de adorație fanatică – ceea ce se asemena mult cu practicile păgâne.” (Ovidiu Drâmba, *Istoria culturii și civilizației*, vol.2).

Vizând nivelarea credințelor (creștină, iudaică și musulmană), printr-o *împăcare* a rigorilor ritualice, *împăratul-episcop* (după propria formulare) Leon al III-lea ia măsuri radicale. În sensul decretului dat de califul arab Jesid în 723, anunță edictul din anul 730, stîrnind o teribilă reacție între creștini: „Actul împăratului Leon al III-lea Isaurul (717-741) de a interzice cultul icoanelor a împărțit poporul în două partide: *iconodulii* (cinstitori ai icoanelor) și *iconoclaștii*. Prima partidă era majoritară, din cea de-a doua făcând parte împăratul, armata și câțiva clerici.” (Sergiu Tofan, *Mic dicționar al ereziilor evului patristic*). Dezavuate și respinse de patriarhul din Constantinopol și de papi (Grigore al II-lea, 715-731, și Grigore al III-lea, 731-741), măsurile de oficializare a *iconoclasmului* (*sfărâmarea icoanelor*) sunt luate prin violență, dar distrugerea icoanelor, a relicvelor și a moaștelor (cu excepția *crucii*) provoacă emoție copleșitoare și o amplă mișcare de revoltă populară, așa încât *împăratul-mare preot* Leon al III-lea renunță aparent la poziția de forță și la înfruntarea directă, alegând calea intrigilor criminale și a uzurii diplomatice ipocrite.

Între timp, Sf.Ioan Damaschin (675-749) nuantează înțelegerea termenilor, *închinarea la icoane* având sensul de *venerare respectuoasă* pentru orice personaje purtătoare de sfințenie, iar *adorarea* fiind fapt dedicat, exclusiv, lui Dumnezeu. Totodată, alte întâmplări semnificative din *lucrarea* Noului Testament sunt adăugate ca surse inspiratorii și motivaționale. După mai mult de un secol de lupte aprige între *iconoclasam* și *adorare*, cu alternanță de jertfe și de victorii amare, în domenii practice (economic, militar, social, financiar, cultural etc.), în 843, este consfințită victoria *iconodulilor* și încadrarea iconoclasmului în rândul ereziilor.

În limbaj figurat, expresia „*Iconoclasmul lui Leon al III-lea*” definește o atitudine de contestare

violentă a unor valori/concepții/tradiții/obiceiuri dintr-un domeniu (artistic/religios/științific/politic/filozofic...), din partea unor persoane cu idei/interese/opinii/principii diferite, opuse.

„IERTAREA LUI DUMNEZEU” „Le pardon de Dieu” „God's Pardon/Forgiveness”

Natura umană oscilează între aspirația spre puritatea credinței și frecventarea dorințelor, a ispitirilor, a numeroase feluri de abateri, de păcate (v.*Cele Șapte Păcate*): „Și lucrările cărnii sunt cunoscute, ca unele care sunt desfrânare, necurătenie, necumpătate, Idolatrie, fermecătorie, vrăjmășii, pricire, râvnire, întărâtări, zavistii, desbinări, deosebiri, Pismuiri, beții, ospete desfătătoare și cele asemănătoare acestora, pe care vi-le spun mai nainte, după cum mai nainte am spus, că cei care făptuiesc unele ca acestea nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu.” (*Epistola către galateni*). Duhul Sfânt călăuzește pe credincios și pe cel ce alege să se împotrivescă săvârșirii de păcate.

Miracolul *iertării* divine este un fapt cu sublim conținut și cu semnificație inefabilă. Dumnezeu este orizontul de necuprins al acestui fenomen: „Doamne de vei lua aminte la fărădelegile noastre, Doamne, cine va mai sta? Dar cu tine este iertarea, Ca temut să fii.” (*Psalzii*, 130); „La Domnul, Dumnezeuul nostru sunt îndurărilor și iertăciunile...” (*Daniel*); „Părăsească nelegiuitul calea sa, Și nedreptul cugetările sale, Și întoarneze la Domnul, și-l va milui, Și la Dumnezeuul nostru, că multe îi va ierta.” (*Isaia*); „Să dai cunoștință de mântuire poporului său, În iertare de păcatele lor, Pentru mila duioasă a Dumnezeuului nostru, Cu care ne cercetă răsăritul din înălțime, Ca să lumineze celor care stau în întunec și în umbră de moarte, Spre a îndrepta picioarele noastre pe cale de pace.” (*Luca*).

Dumnezeu este „iertător, milos și îndurător, târziu la mânie și plin de bunătate” (*Neemia*), dar iertarea sa nu intră în categoria reflexelor, ci apare ca formă de înțelegere pentru cei ce își recunosc greșelile și umblă pe calea îndreptării lor, asumându-și ispășirea pedepselor cuvenite: „Și fiii voștri vor pășuna în acest pustiu patruzeci de ani și vor purta *pedeapsa* abaterii voastre, până

ce toate leșurile voastre se vor pierde în pustiu.” (*Numerii*). Actul iertării este absolut și de frumusețe fără asemănare: „Căci voi ierta fărădelegile lor, Și nu-mi voi mai aminti de păcatul lor.” (*Jeremia*).

Există însă și vinovății imprescriptibile în veșnicie, care cuprind păcatele de contestare a rolului de Creator al lui Dumnezeu și cele îndreptate împotriva Duhului Sfânt. Din perspectiva *Noului Testament*, *harul iertării* trebuie însușit de credincioșii adevărați și practicat în viață după prezența în rugăciunea către Dumnezeu, având exemplul inegalabil al Mântuitorului Iisus care cere îngăduință pentru torționarii săi: „Dar Iisus zicea: Tată, iartă-i; căci nu știu ce fac.” (*Luca*).

Fenomen cu profunde semnificații spirituale și sufletești, conceptul de *iertare* divină a fost administrat compromițător prin politica mistificatoare a vânzării de indulgențe de către Biserică (v. *Indulgențele lui Tetzel, Reforma lui Luther*), rămânând un aspect fundamental al credinței creștine, dincolo de ingerințe, de circumstanțe nefericite și de interpretări abuzive.

„Iertarea lui Dumnezeu” este metaforă pentru absolvirea de vină și de pedeapsă a unei persoane doritoare de repararea greșelii, de către cineva lezat, care a suferit pierderi mari și care pare inspirat de o forță divină în atitudinea sa de neverosimilă generozitate și înțelegere.

„IEZUIȚII LUI

IGNAȚIU DE LOYOLA”

„*Les Jésuites d’Ignace de Loyola*”
„*The Jesuits of Ignatius of Loyola’s*”

După o existență aventuroasă, în spiritul vremurilor, nobilul basc Ignatius de Loyola (1491?-1556) este rănit la picior într-o bătălie cu francezii (1521). Operat de două ori, rămâne în spital timp îndelungat. Lecturile intensive de literatură religioasă îl conduc prin eșafodaje mistice la ideea că este chemat să-și dedice viața și activitatea apărării credinței în Dumnezeu și a credinței romano-catolice. După un pelerinaj în Țara Sfântă (1523), urmează studii la Paris iar, în 1534, înființează „Societatea lui Iisus” (*Ordinul Iezuiților*), primind confirmarea și binecuvântarea papei Paul al III-lea (1468/1534-1549), care se arăta foarte preocupat de găsirea unor căi de contracarare a ofensivei protestante, precum și de recuperare a

terenului pierdut în lumea creștină (v. *Reforma lui Luther, A pune la Index, Tribunalele Inchiziției*).

Dincolo de titlul de General al Ordinului, Loyola se implică în măsurile *contrareforme* – reprimarea celor desprinși de Biserica Romei: „O inițiativă care prevestea parcă această rigidizare a poziției pontificale a fost înființarea Sfintei Inchiziții Romane și Universale (1542), care avea scopul de a feri de greșeli credința catolică, pedepsind cu severitate pe cei care persistau în erezie. Condușă de o comisie de șase cardinali care a primit, mai târziu, numele obișnuit de Sfântul Oficiu, această instituție i-a avut ca promotori pe Ignatius de Loyola și Gian Pietro Carafa, viitorul papă Paul al IV-lea...” (Claudiu Rendina, *Papii, istorie și secrete*).

Lucrarea „Exerciții spirituale” (1541) a lui Ignatius de Loyola devine un fel de manual de inițiere în Ordin. Primul General prevede aici obligativitatea unor reflecții profunde pe durata mai multor săptămâni asupra păcatului (v. *Păcatul Originar*) și a evenimentelor vieții lui Hristos. Jurământul solemn, de recunoaștere și devotament față de autoritatea papei și a Generalului, încunună accesul în rândul membrilor confreriei și presupune asumarea îndeplinirii oricăror însărcinări din partea superiorilor. Prin educație, prin misionarism și prin influență, iezuiții impun interesele politicii pontificale, contribuind consistent la recâștigarea unor teritorii, la dirijarea Inchiziției și a Indexului, până la determinarea unor teribile măceluri și persecuții împotriva adversarilor (v. *Noaptea Sf. Bartolomeu*).

Sub deviza „Ad Majorem Dei Gloriam” (*Spre mai marea glorie a lui Dumnezeu*), acțiunea iezuiților permite lipsa de scrupule, cinismul, teroarea și, pe scurt, utilizarea celor mai reprobabile forme de constrângere: „Dar în aceste lupte, chiar eficiența iezuiților a fost cea care i-a făcut fără suflet; relativismul lor etic i-a făcut să justifice orice mijloace de realizare a ceea ce părea a fi un scop bun; înscrierea conducătorilor de state în lupta împotriva ereziei a dus la un amestec inoportun în politică, ceea ce mai târziu le-a atras antipatia oamenilor.” (Earle E. Cairns, *Creștinismul de-a lungul secolelor, O istorie a bisericii creștine*).

În contexte comparative sau metaforice, expresia „Iezuiții lui Ignatius de Loyola” se referă la un grup organizat riguros, care își urmărește obiectivele cu perseverență și cu ambiție, făcând uz de procedee descalificante (ipocrizie, perfidie, intrigă tenebroasă, aplicarea copleșitoare a forței, intoleranță fără limite etc.).

ESEU

DOR DE MACEDONSKI

► Livia CIUPERCĂ

Treizeci și trei

Mă frământă, de mult, o întrebare. Am putea mângâia, doar simbolic, nefericirile trecutului?

Personal, mi-aș dori mult. Și puteți crede, sunt multe ființe care-au pățimit, nemeritat, în trecutul mai mult sau și mai puțin îndepărtat!

Și pentru că-mi doresc un sincer omagiu Omului, în primul rând omului Alexandru Macedonski – să-ncep cu domnia-sa.

Vă întrebați de ce-i spus „domnia-sa”? Simplu. A fost un Domn în sensul cel mai nobil al cuvântului.

Și dacă (să zicem!) veți ridica genele întrebător, n-am să vă reproșez. Defel! Fiecare are părticica lui de – (nu de adevăr) – ci de sensibilități. Ascunse. Și care se cer întru zvârcolire – nu neapărat întru liniște și-mpăcare cu cei din jur. În fapt, e ceva genetic. Să fim mereu contra. De asta-și scot ochii taberele (nu spun care!), pășind chiar strâmb. Și nu de puține ori!

Și pentru a vă îmbuna, nițel, ce-ar fi să lecturăm împreună mini-poemul (metaforă revelatorie), *Genele ei* („Literaturul”, duminică, 20 ianuarie 1880). Un fel de remediu îndulcitor și-ntru armonizare: „Genele ei ca niște nori / Molatic să scoboară / Ș-ascult doi ochi strălucitori, / Doi ochi ce mă omoară! // Dar de n-ar fi-n jos acei nori, / Ce-ar fi de mine oare?... / Poți să te uiți oare-n doi sori, / Când nu poți într-un soare?...”

Ei, dragilor, dacă v-am binedispus, gândind la frumusețea împăcării dintre doi îndrăgostiți – din/în categoria căreia am putea să ne afiliem și noi, îndrăgostiții de Poezie –, să-mi continui visul. Da, pentru că e vorba de un vis. Visul stelei de foc.

Să ne imaginăm. Suntem în Țara dragostei și a durerii.

Se deschide fereastra unei căsuțe simple, în care se întrezărește o imagine celestă... un pătuț și o mamă cu pruncul în brațe, cu privirea

spre sfânta icoană a Măicuței Domnului, și făclia pâlpâindă a unei candeluțe, simbolul steluței de foc. Dar cum prea bine știm, sărăcia se-nfrățește cu suferința. Dar ceea ce triumfă este credința că ființa fi-va miluită de bunătatea Preaînaltului.

Și-atunci, gându-mi zboară spre un mare nume din panoplia personalităților noastre românești pe care mi-aș dori să o conduc în Țara lubirii și-a... Împăcării! Doar acolo – și numai acolo – fi-va zdrobit „ucigașul vicleșug al nălucirilor”.

Da, ați auzit prea bine. În Țara lubirii și a Împăcării. Și astfel, să mângâiem suferințele trecute. Chiar și pe ale acelora care au tocit pana zdrelind liniștea omului Alexandru Macedonski. Spre exemplu.

Vă amintiți? Macedonski, un filo-francez, prin formație, decide, ca în 1918, după Pacea de la Buftea, să scrie două articole elogioase la adresa lui unui dușman al Țării, considerând (la acel moment, nefast) că „patriotismul adevărat îndeamnă să rămânem în bune și sincere legături”.

Nu intru în detalii. Bucata aceasta (uriasă, sângerândă) de Istorie o știm prea bine. 1916-1918 au fost ani de foc. De suferință, de jefuire și de moarte. Și doar citind consemnările lui Nicolae Pătrașcu despre ocuparea germană în București – te-ngrozești!

Unii ar spune că Alexandru Macedonski nu a fost singurul care s-a înșelat – deloc mulțumitor.

Alții ar arăta cu degetul spre profitorii români (din aceeași perioadă), care n-au fost deloc puțini – și tot n-ar fi satisfăcător.

O a treia categorie ar arăta cu degetul (spre exemplu) spre un colonel, Alexandru Sturdza, trădător de țară, rămas nepedeptit...

Și dacă dorim să continuăm a fi curțați de emoția lui... *a fost odată...* acel anonim care-l va ataca pe Macedonski în publicația „Neamul românesc”, în fraze părtinitoare, ne-ar putea aminti de atacurile care vor înroși, peste ani, alte

publicații ce-l vizau pe Marele Om Nicolae Iorga – până-n preziua asasinării pentru ca, apoi, să-l deplângă, diplomatic. De te-ngrozești, nu alta!

Pentru o epigramă – scrisă înainte de îmbolnăvirea lui Mihai Eminescu (nefericire uriașă!) – Macedonski va suferi până la moarte. Ați numărat anii? 1883 – 1920. În total, 33.

Doamne, 33!...

Dar 33 nu mai este o cifră, ci o încărcătură de destin.

Nicolae Bălcescu (1819-1852) – 33!

Laszlo Paal (1846-1879) – 33!

Mihai Eminescu – 33 ani de înflorire!

Ion Pena (1911-1944) – 33!

Dinu Lipatti (1917 - 1950) – 33!

Și exemplificările ar putea continua... la ce scară dorim fiecare.

Dar dacă-l amintim și pe Ioan Slavici? Ce concluzionăm? Suferința lui s-a numit Văcărești. Suferința lui s-a numit exilul în propria-i țară. În anul 2020 se împlinesc 95 de ani de când odihnește (odihnește împăcat? Mă-ndoiesc!) într-un cimitir din Panciu!

Câtă durere acumulată, Doamne! Pe mulți dintre înaintașii noștri i-am îngropat de vii, cu voluptate irațională, urzind în vârtelnița timpului... verzi și uscate...

Mă întreb și vă întreb, oare nu-i suficient „o măciucă la un car cu oale (de lut)”?!

Patima, bat-o vina!

De când e lumea și pământul, scormone-n ființa umană, neîncetat, uneori, cu urmări grave, patimi necontrolabile. Și când mă refer la Mihai Eminescu sau la Alexandru Macedonski, la modul general, i-aș așeza pe aceeași treaptă a nedelicateții. Nu de puține ori, ambii (și nu-s singurii, din nefericire) au rănit, cu sau fără voință, dar pățimaș, pe confrății lor.

Preabine se știe, exigentul gazetar Mihai Eminescu nu tolera defel mediocritatea, considerând-o „buruiană rea ce trebuie plivită, pentru a se face loc la soare plantelor celor de folos” („Timpul”, 8 aprilie 1879). Cât îl privește pe Alexandru Macedonski, ochiul său critic lovește, încă de pe la 1879. Dar, în timp ce la Eminescu tonul este grav, la Macedonski îi descoperim texte humoristico-parodice (un exemplu concludent, *Poeți noi*, publicat în „Literatorul”, iunie 1890).

Ambii sunt înzestrați cu temperament vulcanic, orgolios până-n zările înalte, cu reacții tranșante.

Dar când o cunună înspănată se așează pe fruntea celui învins, explicabilă concluzia lui Democrit din Abdera. „Cuvântul e umbra faptei”.

În adevăr, „vorba e imaginea faptei”. Când nu mai poți sau nu vrei să te stăpânești, vei cobori în măzgă, fără puțința de a te mai curăți. Și Macedonski s-a zbatut – până la moarte – în această necurățenie sufletească.

Răutățile unor lideri (în mod cert) s-au dovedit otrăvitoare și i-au încorsetat și după moarte. Ba chiar, până-n zilele noastre. Cu cel mai mare regret, faptele omului s-au răsfrânt, din nefericire, asupra artistului! Aceasta-i marea durere!

Aș zice, că la această distanță, în timp, ar trebui să învățăm câte ceva din greșelile înaintașilor. Din faptele și comportamentul lor contradictoriu. Și-mi vine-n minte doar un exemplu. Suficient și relevant. Știm, prea bine, câte invective au fost bombardate asupra lui V.A.Urechia, numit, la nesfârșit, „pseudo-”. Dar V.A.Urechia nu a reacționat. Dacă ar fi procedat și Macedonski, asemenea?! Mă-ntreb! Și nu-mi

găsesc răspuns. Și nici nu-l mai caut, pentru că nu mă mai poate mângâia nicio supoziție.

La ce bun, dacă nu l-au ascultat, la timpul potrivit pe Heliade, dascălul: „Răbdați, n-ardicați brațul, că pacea va domni!...”

Ei, v-aud șoptind...

<dar și asupra-i, înțeleptului, câte-mproșcări, Doamne!...>

Calm. Timpul vindecă.

Să avem această încredințare.

Și Mihai, și Alexandru, de pe soclul lor, din grădina nemuririi, ne veghează, gânditor și maiestuos, șoptindu-ne împăciuitoare:

„Răbdați, n-ardicați brațul, că pacea domnește!”

„Răsunetul furtunii”

La o sută de ani de la sfârșitul unei vieți extrem de agitate, am ferma convingere că dacă nu ar fi fost blestemata aia de epigramă, adversarii direcți ai lui Alexandru Macedonski tot ar fi născocit ceva – numai și numai pentru a-i minimaliza activitatea literară. E drept, a fost impulsiv și a greșit, dar, vorba românului, „Ajungă o măciucă la un car cu oale!”

Câtă verticalitate în atitudinea criticului literar G. Ibrăileanu (el însuși un om de o generozitate sacră): „Dar la urma urmei nouă ni se pare că în jurul acestei epigrame s-a exagerat în toate chipurile”. Și, în fond, nu are dreptate? „Nu se poate face o vină capitală lui Macedonski, că a scris-o. Artiștii de obicei sunt oameni reci și chiar răi, mai ales (...), nedelicați. Istoria anecdotică a literaturii e plină de ciocnirile ridicole și antipatice dintre acei care <pun steaua să zboare> și <se îmbată în scânteii din stele>” (*Scriitori români și străini*, 1926).

Dacă „răsunetul furtunii” nu se dorește „stins”, glăsuia, întristat, la 1939, profesorul Tudor Vianu, a cui este vina?!

A venit timpul să dispim „furtuna”.

Depinde numai de noi.

Și pentru a ne îmbuna, întrucâtva, să-l ascultăm, cu ceva mai multă îngăduință pe însuși Macedonski, cel care – pe la 1882 – filosofa, nonșalant: „Toți câți suntem, suntem materia ce a compus alte individualități”. „Toți câți suntem, vom trece din nou prin această sită, și vom reveni... cu alte individualități... sub un alt cer și în alți secolii” (*Capitole filosofice*).

Suntem materie vie, iertătoare și iubitoare.

Suntem – sau ar trebui să fim!

Să nu uităm, Acolo, la *Porțile Cerului*, unde nu este nici ură, nici întristare, cei doi, Mihai și Alexandru, sunt împăcați și liniștiți. Credința este una singură și aceasta înseamnă iertare!

(Extras din volumul *Dor de Macedonski*, StudIS, Iași, 2020)

Carl Spitzberg, *Devoratorul de cărți*

„Mi-am început viața așa cum, fără îndoială, o voi sfârși: în mijlocul cărților. Ele mi-au fost păsările și cuiburile, animalele de casă, staulul și satul; biblioteca era lumea cuprinsă într-o oglindă.”

Jean Paul Sartre

ESEU

LOGOFĂȚUL COSTACHI CONACHI – POET AL NURILOR

► Petruș ANDREI

„Cine poate tăgădui că cloșca de lăcomie și-au ploidit puii de vrajbă, pe strâmbătate, pe zavistie, pe pizmă, și toate nepoatele ei, pân' la atâta, încât abia ne cunoaștem unul cu altul.” (Costachi Conachi)

În timpuri de reclusiune și restriște, spiritele cultivate, departe de a se lamenta, se instruiesc. Aleg din bibliotecă volume citite în vremea studenției pentru a le studia, de data asta, temeinic, fugind astfel de înspăimântătoarea avalanșă postmodernistă. Așa am ajuns la reîntâlnirea cu dumnealui, logofătul - poet Costachi Conachi.

Boierul, deși a deținut funcții importante în epocă, ajungând chiar să fie candidat la domnie, interesează astăzi mai puțin, deoarece:

*Numai poetul
Ca păsări ce zboară
Deasupra valurilor
Trece peste nemărginirea timpului*
(Mihai Eminescu)

Om al pământului, tecucean prin naștere, a cunoscut literatura populară, dar și-a cultivat ogorul minții sale pe câmpiile vaste ale literaturii europene, prin cunoașterea limbilor: greacă, franceză, italiană, engleză.

Vor fi fost influențe, dar Conachi este un profund poet, autentic, al începuturilor, fiind considerat, pe drept cuvânt, părintele liricii erotice.

Poezia sa, ca și a Văcăreștilor și a lui Budai Deleanu, este în același timp și un document de limbă, vădită fiind neajungerea ei.

Talentul său este incontestabil, iar lupta lui de „a turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă” este admirabilă.

Boierul Costachi Conachi, lipsit de grija zilei de mâine, își face timp ca să privească în apele adânci ale sufletului și să dea glas celor mai intime simțiri etern umane. Iubirea lui statornică pentru

Smaranda Negri, născută Donici, îl apropie de marii poeți ai lumii: Petrarca, Dante, Eminescu...

În zilele noastre, când dragostea este confundată cu sexul, natura poeziei boierului Conachi este vindecătoare de nevroze: în versurile sale răsună toată gama iubirii. Acrostihurile divulgă secrete de alcov: Catinca, Lucsandra, Casandra, Elena, Marghioala și Smaranda. Pentru nemoldoveni palatizarea bilabialelor (transformarea consoanelor „p” și „b” în „chi” și „ghi”: „înghinate” pentru „îmbinate” și „cheie” pentru „pieie”, de exemplu, sau „chiaptănă”, „ochinci” ș.a.) poate fi supărătoare.

Citim, așadar, cărți vechi pentru că unele prea noi, postmoderne, lasă de dorit în special cele scrise de „inginerii de cuvinte” (Daniel Corbu).

Fragmentul desprins din „O scrisoare către Mitropolitul Veniamin despre învățăturile în Moldova”, așezat în fruntea acestei lecturi empatice, face dovada că boierul-poet ne este contemporan.

Născut la 14 septembrie 1778 la Țigănești – ținutul Tecuciului, Costachi (Alicsandru) Conachi ajunge, din mila Domnului, logofăt mare „dar păcătos cât vrei” și își dă obștescul sfârșit la 4 februarie 1849.

Din preocupările sale administrative nu străbate aproape nimic în opera sa poetică, de care ne vom ocupa îndeaproape.

Mare admirator al sexului frumos, statornic în nestatornicie, poetul Conachi are o Laura, o Beatrice sau o Veronică, în persoana Smarandei Negri, marea sa iubire de o viață și care îi devine, în cele din urmă, soție.

Poezia română era abia la începuturi. După marii cronicari moldoveni (Grigore Ureche, Miron

Costin și Ion Neculce), după prințul-savant Dimitrie Cantemir, apar câțiva pionieri ai poeziei române: Mitropolitul Varlaam (primele stihuri în „Cazania” de la 1643); Mitropolitul Dosoftei („Psaltirea pre versuri tocmită”), Matei Millo (bunicul vestitului interpret al comediilor lui Vasile Alecsandri¹, Ioan Cantacuzino, Pann și cei câțiva „epigoni” encomiați de Mihai Eminescu și, mai presus de ei, Ion Budai Deleanu, din păcate, cunoscut mult mai târziu.

Boierul Costachi Conachi are o cultură solidă, cunoaște bine literatura populară și cântecul de lume, dar și elegia meditația și satira, de aici „lirismul anacreontic, lăutăresc, sentimental, clasic decadent” al poetului tecucean. (op.cit.)

Opera poetică a lui Costachi Conachi trebuie apreciată „în raport cu epoca în care a fost produsă și față cu stadiul de atunci a literaturii, a limbii literare și artistice”. (op.cit., p. 23)

Din plan european, preferința poetului român se îndreaptă spre iluminiști, Voltaire și Alexander Pope, faima acestora determinându-l să-i traducă (Alexander Pope – „An Essay on Man” devenind „Prințipiile moralului sau cercare de voroavă asupra omului”).

Preromanticul Costachi Conachi este cunoscut abia postum (de la edițiile din 1856 și 1887). Dintre speciile literare, Costachi Conachi consacră oda („Moruz-Voievod”), elegia și meditația („Moartea părintelui dumisale vornicului Costachi Conachi”), romanța, madrigalul, epitalamul, în acrostih elogiind farmecele câtorva femei care i-au îndulcit existența.

Într-o adevărată „cântare a cântărilor” „Conachi este singurul nostru poet dedicat exclusiv eroticei”², „primul petrarchizant român”. Sonuri, culori, forme, parfumuri și glasuri i-au înseninat un trecător ceas al vieții, dar poetul este conștient și de florile otrăvite ale erosului. („sculament, șancăr, boboane, frență, zgârciuri, congrină - Sunt florile ce adună dintr-a dragostei grădină.”) „Amorul și toate harurile”.

Lirica erotică a logofătului-poet este profund originală, pe unele locuri asemănătoare cântecelor lăutărești care și-au asimilat-o și au introdus-o în repertoriul serenadelor de-o noapte, presărate cu ofuri și cu ahturi, după moda timpului, devenite, în zilele noastre, ofuri pe un palier cu mult mai larg.

Poetului Costachi Conachi nu îi este străină nici poezia patriotică, vizând idealul național de eliberare de sub dominația străină și socială, de critică la adresa păturii superpuse.

Este de presupus că unele versuri lacrimogene ale poetului tecucean vor fi fost cunoscute de Mihai Eminescu, de pildă poezia „Cine-i amoriul?”. Acesta, în poetica boierului este „ostașul viteaz al firii” ale

căruia arme nu-s de „heră”, „ci-s de milă, de iubire./ De durere, de suspinuri, de rugă fără contenire.”

La Eminescu, amorul „e un lung/ Prilej pentru durere/ Căci mii de lacrimi nu-i ajuns/ Și tot mai multe cere” („Ce-i amorul?”)

Dacă „ibovnica” de altă dată este înlocuită de „amantă”, gama iubirii are tot atâtea note: așteptarea chinuitoare, dorința revederii, dorul ucigător și nevoia de a împărtăși naturii înconjurătoare durerea despărțirii:

*Călător pe văi, pe dealuri, pe câmpii nemărginite
Umblu de urât cu ziua pe colnice părăsite
Udate de a mele lacrimi, cărările acelea toate
Or țânea spre pomenire urmele mele-nsămnațe
Până când vreodinioară pe-acolo, din întâmplare,
Vei trece și vei cunoaște, ah, cât te-am dorit de tare.*

În aceeași „scrisoare către Zulnia” sunt lamentații care vor face carieră: *Aș vrea să mor dar și moartea ce poate fi pentru mine/ Când perzând a mea viață, perd mai mult, te perd pe tine.* (Costachi Conachi)

*Mort aș trăi eu, viu, eu aș fi mort
Trăiește-mi dar, c-adânc în piept te port.*
(Eminescu - „Iubitei”)

*Alerg, mă duc și vin iarăși, cufundat într-o tăcere,
În durere cunosc viața și în viață tot durere.*
(Eminescu - „Iubitei”)

*Și apoi ce-i amorul? Visu-i și părere
Haină strălucită pusă pe durere.*
(Mihai Eminescu – „Care-o fi în lume...”)

Metafora „dulce lumină”, întâlnită la Dosoftei este reîntâlnită în elegia „Pe năsalie”, scrisă la moartea Zulniei.

*Ah, te-ai dus, dulce lumină, din zarea ochilor mei,
Unde-i viața, unde-i mila ce izvora dintr-a tăi!*

Iar la Eminescu ea capătă deplină frumusețe: *În privazul negru-al vieți-mi/ E-o icoană de lumină.* („Singurătate”); *Și te-ai dus dulce minune.* (Floare albastră); *Din sufletu-ți rece tu fă o grădină/ Cu râuri de cânturi, cu flori de lumină.* („Care-o fi în lume...”)

În toate poveștile de iubire ochii au un rol determinant; în lirica logofătului nu mai puțin; el se închină la „ochi frumoși” și drept dovadă a iubirii îi diminuează:

*Ah, ochisorii vii
Cam negri, căprij,
Blânzi și mult nurlij
Cât loviți de tare
Tocmai unde doare*

Inima mai tare.
(op. cit., p. 139)

Dar Conachi rămâne, întâi de toate un poet al nurilor, „ești nurlie, ești frumoasă”, acea calitate a unei femei „de a atrage, de a plăcea prin farmecul, dragălaşenia și grația sa.”³

Contează mult „alegerea ochilor”, poetul pledând pentru „ochii verzi”, dar când aceștia lipsesc pot fi sărutați și cei negri:

*Aleg, zis-au, cu plăcere,
Și la haz și la durere
Ochii acei negri, muri
Căci lor li s-a dat putere
Să robească prin vedere
Vii fiind și plini de nuri.*

Dragostea se poate isca din nimic, ei, nu chiar din nimic:

*De multe ori nu-ndrăgești
Lucrul înadins făcut,
Dar să placă și robește
La un nu știu ce plăcut
O clipală, o zâmbire
Un dar mic nesocotit
Săvârșește o robire
Unde însuși n-au gândit.*

Sentimentul iubirii de țară îl face pe poetul nurilor să ia atitudine împotriva domnilor fanarioți și a exploatării naționale de către venetici. (S-a schimbat ceva în zilele noastre?). „Răspunsul unei scrisori”, „Dintr-a dulcii patrie sâhuri” care anunță pe Alecsandri:

*Unde sunt acele locuri ce mi-au dat viață mie
Inima mea le jălește cu durerea cea mai vie
Oh, Moldavie iubită
(C. Conachi – „Dintr-a dulcii patriei sâhuri”)*

*Scumpă țară și frumoasă
Oh, Moldova, țara mea,
Cine pleacă și te lasă
E pătruns de jale grea.
(Vasile Alecsandri – „Adio Moldovei”)*

Cât privește „văicăreala” primilor noștri poeți, ea nu este, în opinia academicianului Nicolae Manolescu, decât un exces de lirism, de subiectivitate, de spovedanie erotică.⁴

Dintre versurile care au învins timpul cităm:

- o emoționantă și metaforică declarație de dragoste: *Ah, nu știi, dulce lumină,/ Ochii mei că ți se-nchină?* („Robirea”)
- terapia prin somn: *La a trupului durere/ Somnul este-o mângâiere;*
- încă un legământ de credință: *Râmâi dar încredințată/ Că orișunde voi merge/ Din mintea mea, niciodată/ Chipul tău nu se va șterge.*⁵
- ochii văzuți ca un dușman nemilos: *Și inima-mi rămână/ Ca un fulger otrăvit;*
- „imago mundi”: *Pruncii, născându-să, lacrimi varsă/ Tinerii cu inima arsă/ Vârșnicii viețuiesc cu suspinuri/ Și bătrânii se topesc în chinuri;*
- „fugit irreparabile tempus”: *Că toate trec într-o clipală/ Lăsând pe om în starea cea goală;*
- motivul ochilor: *„A ochilor tăi ivală/ Cu blândețea ce ne-nșală,/ Năvălind cuprinși de gene/ Săgetează din sprâncene”* („Nume”);
- „Darul” care dovedește harul: *Un trandafir ți-am ales/Din florile ce am cules/Cu mâna mea azi în zori/Și ți-l trimit, îndrăznesc/Ca un semn că te doresc/Într-un ceas de mii de ori;*
- moartea ca aspirație și presentiment: *Moarte, moarte, ce nu vii?/Să mă iei dintre cei vii?*
- elogiul ochilor este constant, dar și al numelor și dăm iarăși peste fenomenul palatizării specific graiului moldovenesc: *Căci ochii ce săgetează/ Ca luceferii cu rază/ Supt două arce-nghinate/ Inimile țin legate.*
- coup de foudre: *Eram hotărât să mor/Și să nu mai fac amor/ Lunecându-mă a gândi/ C-oi trăi fără-a iubi./ Ear acum dac-am zărit/ Ochii tăi ce m-au răpit,/ Nu pot a tăgădui/ Că mor de nu te-oi iubi/ Căci numai la ochii tăi/ Au fost scris ochilor mei/ A să închina curând/ De vreme ce foc aprind.* (p.58)

Singurătatea este văzută, metaforic, întocmai ca „tiranul inimilor omenești”, printr-o personificare: *Tu pre mine mă omori/ În vreme ce încă-s viu/ Și mă faci de mii de ori/ Să doresc să nu mai fiu.* („Singurătatea închisorii” la care suntem și astăzi condamnați).

Povestea dintre Zulnia și Ikanok (anagramă) se arată a fi una dintre cele mai frumoase. Poetul îndrăgostit declară ritos: *Tu numai supt cer ești una (Și era una la părinți – Mihai Eminescu)*

Admirând naturațea chipului de care este îndrăgostit condamnă și ceartă pe aceea care își unge fața și își muruiește obrazul *Cu băcan și cu vopsală*, recomandându-i *Mai bine-ai căta de grijă să câștigi acele daruri/ Cu care să faci podoabă la a sufletului haruri.*

De inima de piatră sau de gheață se plâng mai toți poeții: *Ochii negri, fața albă,/ Păr întunecat*

și mare/ Inima un sloi de gheață/ Alte semnalmente n-are. (George Topârceanu)

De câte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte/
Oceanul cel de gheață mi-apare înainte. (Mihai Eminescu)

Că nepăsarea ucide știu însă de la boierul Conachi: Ah, și-o inimă de piatră de-or fi fost s-or fi ndurat/ Numai tu ești acel tiran ce omori negiudecat, sau: Știi cu ce versuri de lacrimi te-am rugat de-atâtea ori/ Și în loc să cunosc milă, tu ai vrut să mă omori.

Ne amintim cu plăcere de lecțiile de dragoste oferite de „Călin (File din poveste)” și Cătălin („Luceafărul”).

Poemul „Iubitul și urâtul” ne oferă cu aceeași fermecătoare inocență, până la un punct, povestea dintre Amor și Aglaia. Șagalnicul și îndrăznețul copil culege flori lângă ea „umblând pe câmp”:

Tânăra se spăimântară de atâta haz cu nuri
Ce văzură fără de veste într-a lui căutături.
Îl privește, îl numește și să-nșală a-i zâmbi,
El pășește cu săială, dar fără a zăbovi
Și îndată se închină la doi ochi strălucitori,
Încât uită și pricina și cununa cea de flori.
Însuși Aglaia pătrunsă de pruncul nemuritor
Vra să-l ție cu nădejde că n-o fi supărător,
Dar acel prunc cu săială și măsurat la-nceput
Din minuntă în minuntă lua-ndrăzneală mai mult
Uneori găsind pricina că i-i părul încurcat
De zefirii ce pe-acolo năvălesc la dezmiertat,
Găsea chip și puneă mâna încetișor, dar deplin,
Pe grumazii ce albeața nu-i deosăbea de crin
Alteori pentru un flutur, ce zicea că mușcă rău,
Di pi pept rădica fluda și privea mormântul său.

Fata plină de nuri, „ca trandafirul între celelalte flori”, aparținând prostimii, (oameni din popor, fără știință de carte), îl subjugă pe boierul - poet cu farmecele ei, încât acesta ne ia drept martori ai pasiunii sale.

Ce ochi pot să te privească și dreptate să nu-mi dea/
Că-ți închin pentru iubire, neam și rang și viața mea?
Îmi ești dragă, îmi ești dragă peste cât pot
Ș-a gândi/ Dar vei crede atunci numai când întocmai vei iubi.

Din gama iubirii nu putea să lipsească dorul:

Ah, câtu-i de amărât
Dorul di pi despărțat
Nopti și zile lăcrimez
Pentru că nu te mai văz.

Durerea pierderii adorarei. Elegia „Mă sfârșesc, amar mă doare!” are un leitmotiv:

Moarte strig, moartea nu vine,
Nu vine la cine-o cere,
Toate-s crude cătră mine,
Toate-mi zic: mori de durere!”
Doamne, ce necaz cumplit
A pierde lucrul iubit!”

Cerbicia și nemilostivirea Zulniei smulge lirei poetului astfel de vaiete: *Dac-ai venit în lume numai ca să mă omori,/ omoară-mă, dar o dată, nu-ntr-un ceas de mii de ori* (pag. 96)

„Noaptea nenorocirii” este noaptea privegherii, a despărțirii definitive când lumina ochilor Zulniei se stinge pentru totdeauna. Poetul coboară în propriul suflet dând glas durerii: *Ce noian de cufundare, ce mormânt întunecat,/ Este noaptea privegherii pentru-un suflet întristat!* (p.97)

Din versurile lui Costachi Conachi putem desprinde metafore, personificări, comparații, hiperbole și epitete numeroase, care dau poeziilor un farmec aparte. Ne oprim o clipă asupra simbolurilor:

Sărutat pe pept ca crinul
Pe un sân cu flori sădit,
Pe-o guriță ca rubinul
Ce sufletul mi-au robit.

Crinul are o simbolistică bogată; el este „sinonimul albului și al purității, al inocenței, al fecioriei” (Conform ”Dicționarului de simboluri”, Editura ”Artemis”, București, 1994.)

Crinul de pădure (crinul roșu) simbolizează ispita sau poarta infernului; la Baudelaire și Mallarmé crinul devine floarea iubirii sau floarea gloriei.

„În tradiția biblică crinul este simbolul alegerii, al opririi la ființa iubită: Cum este crinul între spini așa e draga mea între fete” („Cântarea Cântărilor”, 2.1)

Crinul galben înseamnă „Frumoasa unei zile” iar Crinul din vâlcele reprezintă lumea desemnându-l pe Hristos.

De gândei că a iubi este lucru ușurel
Și că-i purta pe amori pe deget ca pe inel
Sau că gândei că orbit de frumuseță și nuri
N-oi cerceta, nici muștra a tale prefăcături (...)
Gândeam c-am iubit un înger din ceri supt chip femeiesc,
Dar n-au fost decât femeie din iad supt chip îngeresc. (1847, la iulie, la Slănic).

Inelul (nupțial, pastoral sau al Pescarului) simbolizează o legătură liber consimțită:

„Aceasta dă inelului valoarea lui sacramentală, el este expresia unei juruințe sfinte; inelul” nupțial pe degetul noivei o arată a fi mireasa lui Dumnezeu. La slujba săvârșirii căsătoriei, fiecare dintre soți este stăpânul și sclavul celuilalt.”

Inelul cu piatră prețioasă întoarsă spre interiorul palmei înseamnă că adevăratele puteri stau în noi înșine. În toate planurile (politic, social, etic, metafizic și mitic), inelul reprezintă conștiința puterii iubirii.

Boierul Costachi Conachi, spre deosebire de „boierii” de astăzi, își iubește patria:

*Dintr-a dulcii patrii sânuri vrăjmașul mă izgonește,
Deșteptat de-a ei suspin, zilele îmi otrăvește,
Unde sunt acele locuri ce mi-au dat viață mie,
Inima mea le jălește cu durerea cea mai vie.*

(p. 106)

„Toată lumea este-o școală” afirmă Costachi Conachi. Eminescu îl completează: „Adeseori femeia, ca și lumea, e o școală”

Cu toate acestea, femeia îndrăgostită este centrul universului său:

*Am iubit pe muritoare și pe loc s-au prefăcut
Bucuria în durere și iubirea în temut,
Am iubit-o pân la suflet și în nebunia mea,
Dumnezeu, noroc și lume pentru mine era ea.*

(„Jaloba mea”)

Madrigalul poetului este însoțit adesea de scripcă: *Scripcă jalnică, duioasă, răspunde la cântul meu/ Și spune la lumea toată cele ce pătimesc eu.*

Logofătul - poet rămâne neîntrecut în privința nurilor, ca izvor de inspirație:

*Ca tine nurlie
Alta să mai fie
Nu cred că se poate*

Nurul este împărat, „a podoabelor firești”, „ființă necunoscută priceperi omenești”, de aceea și legământul de vasalitate: *Ah, nurule, împărate, ție numai mă închin,/ Pentru tine slăvesc lumea, pentru tine eu suspin* („Ce este nurul?”)

Descriindu-și stările sufletești, poetul descoperă în mediul floral comparațiile potrivite:

*„Precum floarea zăcătoare
Făr' de rouă pe pământ
Se veștejește sub soare
Și se usucă de vânt*

*Așa întru despărțire
Să plânga inima mea
Ah, în lume fericire
Poate-să fără de ea? („Darul”)*

„Scrisoare către Zulnia”, din care am mai citat, conține, pe lângă versuri memorabile și acest „giurământ” pe care poetul și l-a ținut cu sfințenie: *Giurământ îți fac din suflet că și ceriul și pământul,/ De s-ar strămuta, Zulnio, eu nu mi-oi schimba cuvântul,/ De-a te iubi pân' la moarte, de a nu avea sub soare/ Altă stea de proslăvire, alt luceafăr de-nchinare.*

„Oare nu-i în lumea asta vreun ungher pentru iubit” se întreba Eminescu, tracasat de un „congres de rubedenii” care dădea buzna peste cei doi îndrăgostiți.

Locul ideal pentru îndrăgostiții Zulnia și Ikanok este în mijlocul naturii.

*Într-un loc pustiu și tainic, de curând aflat în lume
Unde spre tămăduire pățimașii merg anume,
Munți înalți până la nouri, pâraie prin stânci vărsate
Codri cu copaci sălbatici printre petre răsturnate,
Prăpăstii peste prăpăstii, adâncimi întunecoasă
Unde zmeura și fragii și mura cea mai frumoasă
Cresc în voie despre oameni, că numai câte-o potică
Slujește la bieții bolnavi de trecut cu mare frică,
Acolo, bietul Ikanok, aoclo, biata Zulnio
S-o-ntâlnit ah, cine poate întâlnirea lor s-o scrie?*

(p. 168)

Îndrăgostitul poate fi gelos pe adierea vântului, pe raza de soare, pe stropii de ploaie, de aceea cere ajutorul și primește „Darul umbreluței.”

*„Umbreluță norocită,
la sama că ești menită
Să umbrești un obrăjel
Plin de nuri și frumușel
Cată să mi-l păzești tare
Și de vânturi și de soare
Și câți alți ochi i-ar căta
Să te pui drept fața sa,
Că tu, umbreluță, știi
Că îl tem și de stihii.”* (p. 172)

Când ființa îndrăgită pleacă ia cu ea toată bucuria vieții, poetului rămânându-i să spună: „Ah, suflete amărât!”

*Ah, suflete amărât,
leși că viața s-a sfârșit
leși și nu mai suspina
C-ai pierdut suflarea ta*

*Ochilor de plâns topiți
Închide-vă-ți și muriți
Că lumina vi s-a strâns
Și-ntuneric v-au cuprins.*

*Trupule, prefă-te-n lut
C-ai perdut ce ți-au plăcut
Și-ai rămas înstrăinat
De iubire depărtat.*

Miracolul iubirii este zugrăvit cu pasiune și talent: „Tu ești raza vieții mele”, „Răsăritul și apusul”, „Îngerul meu de-o viață” sentiment potențat de fenomenele naturii: *Ploaia ce din cer se varsă,/ Tunetul ce trăsnește și fulgerul totodată.*

Aceasta este, pe scurt, toată povestea dintre „Zmaranda Conachi, logofeteasă născută Donici” și dumnealui logofătul poet Costachi Conachi ce-și stinge „focul lacrimilor” în valurile versurilor sale, realizând astfel terapia prin artă:

*Apoi plânsul cel de jele
Apoi vaiet și oftat,
Cu muștrare de greșele
Ș-apoi iarăși sărutat.*

*Sărutat pe-un pept ca crinul
Pe un sân cu flori sădit,
Pe -o guriță ca rubinul
Ce sufletul mi-au robit.
(„Luna plină” din 7 iulie, 1846)*

Câteva cuvinte despre teatrul lui Costachi Conachi: „Comedia banului Constantin Canta”, „Giudecata femeilor” și „Amoriul și toate harurile” conțin podoabe stilistice remarcabile:

*Căci ca o stea într-o apă ce în valuri strălucește
Și de mii de ori supt valuri întunecă și lucește
Ca un fulger ce s-aprinde și lumina se sfârșește
De se pare o nălucă omului care-l privește
Ca un vuiet ce răsună, ca un fum ce se preface
Sufletele meu în lacrimi se topește, se desface.
(„Amoriul și toate harurile”)*

Am citat în câteva rânduri și versuri din traduceri: „Cătră Leandru, că nu venea”, „Iulia cătră Ovidie și Abeliard cătră Elaiza”.

„A fost, pentru vremea în care a trăit și a scris, un om luminat” spune „acel rege-al poeziei” Vasile Alecsandri. Mare boier și om de cultură, poet talentat, care cunoștea bine greaca și franceza, Conachi scria totuși versuri originale, mici piese de

teatru, lungi și notabile traduceri, numai în limba națională” (op. cit., p. XXXVII)

Conachi nu este numai meseriașul conștiințios, susține academicianul Nicolae Manolescu, care a compus micul tratat „Meșteșugul stihurilor românești” (în feudalism prima noastră poetică), dar chiar un poet adevărat, superior tuturor celorlalți din prima parte a secolului al-XIX-lea. („Istoria critică a literaturii române”, Ed. Minerva, București, 1990, p. 104)

Lectura mea empatică a produs, pe lângă câteva parodii, și o creație-ecou ca urmare a lecturii temeinice a versurilor sale.

Zulnia - dulce lumină

*Logofătului poet
Costachi Conachi*

Uluit de câte vede
prinse-n farmecul făpturii,
Logofătul C. Conachi
cântă-n versuri calde nurii.

Dintre toate cele care
viața-ntreagă-i încântară,
Doar Zulnia cea nurlie
îi făcuse iarna vară.

El a fost cuprins de-ndată
de o dragoste divină
Și-atunci Ikanok Zulniei
i-a spus blând „dulce lumină.”

Noi aflăm povestea toată
din scrisoarea lui întinsă
Izvorâtă din iubire
de o flacăra aprinsă.

Toate trec în astă lume
însăși viața-i trecătoare,
Dar un adevăr rămâne:
dragostea în veci nu moare!

Note:

1. apud Ecaterina și Alexandru Toderescu în volumul: „Costachi Conachi – scrieri alese”, Ed. E.P.L., București, 1963
2. Călinescu, George – „Istoria literaturii române de la origini până în prezent”, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941, p. 90
3. cf. DEXI, Editura Arc, Chișinău, Republica Moldova, 2007
4. Manolescu, N. – *Istoria critică a literaturii române*, Ed. Minerva, București, 1990, p. 104
5. op. cit., p. 18

ESEU

PETRU CĂRARE

(1935-2019)

► Dr. Elis RÂPEANU

Românii care au rămas dincolo de granițele Țării nu și-au pierdut nici limba, nici credința, nici rădăcinile spirituale în seva cărora mustește și umorul specific românului. Pentru că fiecare popor are felul său de a-și manifesta predispoziția spre veselie, spre tratarea cu vioiciune spirituală a aspectelor esențiale, sociale, culturale, politice. De exemplu, englezii râd fără să se amuze și se amuză fără să râdă. Umorul face parte din natura românului, dar nu trebuie confundat cu divertismentul. E drept că produce o stare de bună dispoziție, dar ingeniozitatea spirituală i-a ajutat pe români, și nu numai pe cei cu inima tânără de hotar, ci și pe cei din Țară, să supraviețuiască, să facă față condițiilor vitrege impuse de istorie și de diverse regimuri. Deci nu e de mirare că și moldovenii rămași dincolo de Prut, când au pus mâna pe condei, cu tot riscul, au creat opere umoristice în ton cu natura lor de suguitori.

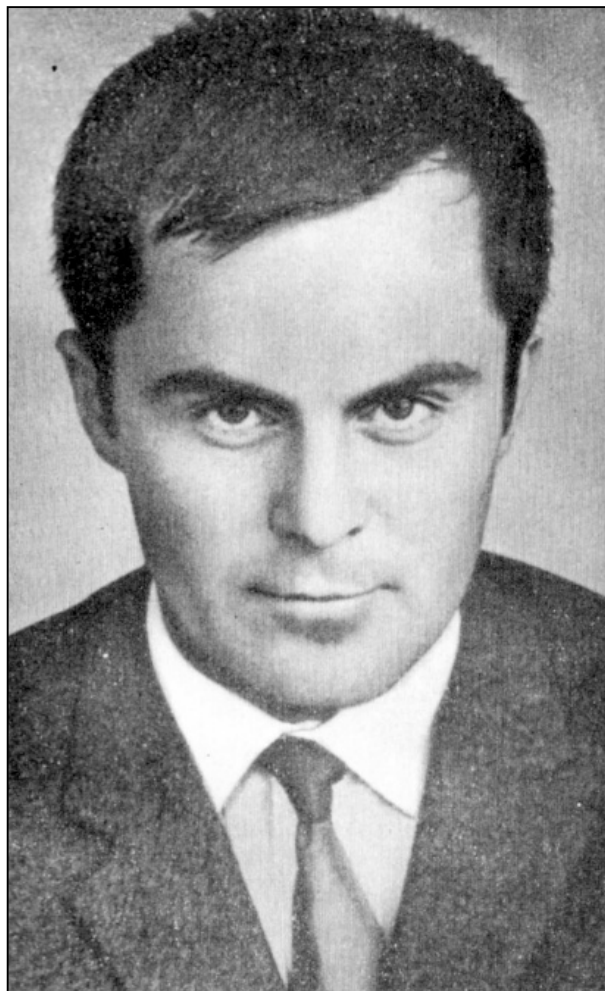
Academicianul **Mihai Cimpoi**, care a devenit un epigramist reabil, specifică faptul că epigrama nu lipsește din revistele literare basarabene ale anilor '30, remarcate chiar de **G. Călinescu** în monumentală sa *Istorie a literaturii române*. Astfel, prima monografie „*Cincinat Pavelescu*” a fost scrisă și editată la Chișinău, în 1938, de **Cezar Stoica**.

Printre cei care au deschis drumul epigramei, în această zonă a vechii Moldove, se numără și **Nicolai Costenco** (1913-1993) care a plătit scump pentru o replică adresată lui **Nichita Sergheevici Hrusciov** în 1940: „De ce n-am construi comunismul în limba română?” L-a costat 15 ani în exil siberian. Iată o epigramă a sa (cu scuzabile aritmii):

Sărac cu duhul
Unui tip îi merge buhul
Că a dat peste belea:
E-atât de sărac cu duhul
Că nu poate să și-l dea.

În perioada postbelică, se face remarcabil **Aureliu Busuioc** (1928-2012) care, ca poet dotat cu un spirit de observație foarte fin, adoptă și epigrama:

Spirit contradictoriu
Noi discutăm și hotărâm,

*El strigă și încurcă;
Noi din maimuță coborâm,
El urcă...*

Cel care a deschis drumul creației umoristice, chiar și al epigramei, în literatura română din R. Moldova a fost neobositul **Petru Cărare** care ne-a părăsit anul trecut pe 27 mai 2019 la 84 de ani.

S-a născut pe 13 februarie 1935, în Zaim, Tighina, regatul României, dintr-o familie de țărani: Profir Cărare și Nadejda Duca. Clasa I primară a urmat-o în limba română (1942-1943), apoi în rusă. A continuat școala medie în comuna natală și în Căușeni, pe care a absolvit-o în 1953. Un an lucrează ca profesor de Matematică în satul Cărnățeni, alături

de **Ion Ungureanu** (viitorul ministru) cu care a fost coleg de bancă la Zaim.

A absolvit Facultatea de Jurnalistică din Moscova, în 1956, și Cursurile superioare de Literatură de pe lângă Institutul de Literatură „Maxim Gorki” din Moscova (1969). După absolvire, a lucrat, un timp, ca redactor la Editura „Școala sovietică”, apoi la noua publicație „CHIPĂRUȘ”, a cărei viață s-a prelungit până în zilele noastre, astfel încât, în paginile ei, au apărut și scriitori din Țară. De fapt, versuri satirice începuse să publice încă din 1954, în ziarul „Tinerimea Moldovei”. În 1954, Uniunea Scriitorilor a propus spre editare primul său volum de poezii, intitulat „Soare cu dinți”, dar acesta a fost respins deoarece conținea texte considerate antisovietice și, în plus, a fost dat afară de la „CHIPĂRUȘ” și trimis în raionul Telenești, unde a editat ziarul „LUPTA” în satul Budăi. În 1961 a fost angajat ca secretar literar la Teatrul „Luceafărul” din Chișinău. În 1962 îi apare prima plachetă de versuri pentru copii – „Cale bună, lonele!” și, în același an, publică „Soare cu dinți” după înlăturarea textelor „antisovietice”. Doi ani mai târziu a publicat volumul de epigrame și parodii „Trandafir sălbatic”, fiind acceptat în Uniunea Scriitorilor din Moldova. Până în 1966 a colaborat la ziarul „Moldova socialistă”.

Spiritul său și condeii, pline de dragoste pentru pământul natal și pentru limba română, au primit lumina binefăcătoare de la simbolul nemuritor al torței aprinse de scriitorul-Preot și Preotul-militar, răpus pe front, **Alexei Mateevici** (Alec Mateescu, 1888-1917), cel care, în numai 29 de ani de viață, a lăsat moștenire poezii patriotice – embleme ale neamului românesc, ce vor rămâne în tezaurul nostru cultural: „Cântecul zorilor”, „Mama”, „Țară”. Cine poate să uite acel adevărat imn închinat limbii române – „Limba noastră” care a fost și este pe buzele tuturor românilor?

Limba noastră-i o comoară

În adâncuri înfundată

Un șirag de piatră rară

Pe moșie revărsată.

.....

Limba noastră-i numai cântec,

Doina dorurilor noastre,

.....

Limba noastră-i limbă sfântă,

Limba vechilor cazanii,

Care o plâng și care o cântă

Pe la vatra lor țărani.

Pana lui Petru Cărare a fost atrasă, în primul rând, de creația versificată. Dar, în afară de poezii pentru copii, a scris și scenete, comedii și alte piese de teatru. În 1971, când a fost numit director al Biroului de Propagare a Literaturii de pe

lângă Uniunea Scriitorilor, a publicat volumul de versuri satirice „Săgeți”. Cărțile au fost retrase din librării (pe internet se specifică faptul că un sac de cărți a fost salvat de un evreu de la Cimișlia). Scriitorul a fost concediat, neprimind nici o funcție timp de două decenii. La împlinirea a 50 de ani, editura „Literatura artistică” i-a tipărit, drept omagiu, volumul „Rezonanțe”. În 1990, cartea „Săgeți” a fost reeditată, fiind completată cu versuri noi și purtând alt titlu: „Săgeți. Carul cu proști și alte poeme”.

Economia articolului nu ne permite să enunțăm toate volumele acestui scriitor neobosit. Amintim, totuși, că în 1998 a devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România. Într-o plachetă de versuri, **Petru Cărare** publică poezia „Eu nu mă las de limba noastră” dedicată consăteanului său **Alexei Mateevici**, autorul imnului Republicii Moldova. În 2004 i-a apărut volumul *Scrieri alese* de 320 de pagini. A primit nenumărate decorații și distincții, dintre care amintim Medalia „Mihai Eminescu” (1996), Premiul Național pentru Literatură (2000), Ordinul Republicii (2008).

A fost căsătorit, din 1961, cu **Valentina Cărare**, cu care a avut doi copii: **Mihai** (n. 1962) și **Sandu** (n. 1964). În ultimii ani, s-a retras din viața publică, locuind cu soția într-un apartament din Chișinău. A decedat în dimineața zilei de 27 mai 2019. A lăsat, în urma sa, o moștenire valoroasă, de pionierat în literatura română, în partea de peste Prut a Moldovei lui Ștefan cel Mare și Sfânt, în care neamul nostru a dăinuit, cu toată invazia de neamuri „sovietice”. Petru Cărare a fost cel care, pe lângă poezie, literatură pentru copii, creații umoristice, a contribuit în mod esențial, la nașterea și impunerea epigramei ca produs spiritual românesc dincolo de Prut.

Încă din timpul studenției sale, deci imediat după 1950, **Academicianul Mihai Cimpoi** (n. 3 sept. 1942) a reținut o epigramă a acestui „umorist dublat de un satiric fin”, adresată revelionului, această „cumpănă de vremi”:

În calea anilor ce vin,

Nicând n-am să ți-o iert

Că mi-ai întins paharul plin

Cu sufletul deșert.

Tot de atunci datează și următoarea epigramă care-i ia în vizor pe *străinii bine știuți* care, odată veniți, se întorceau să-și aducă tot neamul pe aceste meleaguri mănoase, binecuvântate de Dumnezeu:

Moldovenii ies afară,

Fețele-s de lacrimi ude:

Pleacă rușii-n a lor țară...

Să-și aducă și-alte rude.

Ocupanții găseau nenumărate strategii de invazie:

Sute și chiar zeci de ani
Cum tot vor mereu fereastră
Să-și deschidă spre Balcani,
O deschid prin... casa noastră

Nu numai plaiurile împădurite sau vălurite
de podgorii i-au atras, pe ocupanți, ci și hărnicia și
omenia moldoveanului pe care e-n stare să-l urmeze
oriunde s-ar duce, chiar și în „Pohod na Sibir”:

Dacă-ți place țara noastră,
Haide s-o schimbăm cu-a voastră,
Dar mă tem că și-n Sibir
Ai să-mi vii ca musafir...

Dar iată cum e răsplătită ospitalitatea
moldoveanului de cei poftiți în casă:

Am poftit prea mulți la masă –
Musafiri în lung șirag,
De nu-ncap și eu în casă –
Stau ca un străin în prag.

Politica înrobitoare, lipsa de libertate pe
pământul strămoșesc l-au dus adesea la descurajare:

Mă străduiesc și îi dau zor
Cu tot ce am mai rezistent,
Dar cum s-ajung în viitor
Când n-am ieșire în prezent?

Dar are puterea să-i blesteme, chiar să-i
urască, e necruțător cu cei care-i pângăresc
credița, limba și neamul:

Fie ca să țină minte
Cei pe care-o să-i împung:
Pentru dragoste-am cuvinte,
Pentru ură nu-mi ajung.

Deși multe dintre catrenele sale sunt satirice,
chiar pamflete, vizând situația politică, lipsa de
libertate a românului în propria lui țară, nu lipsesc
epigramele umoristice cu frecvente motive în
epigramistica românească, dar cu tratare originală,
unele anticipând chiar poante care au circulat în
Țară. Bine-nțeles, nu putea lipsi *femeia*:

Uite care e ideea,
Nu știu numai dacă-ți place:
Mai întâi să-mbraci femeia
Și-apoi zi-i să se dezbrace
Ulterior, o epigramistă a mers mai departe cu

ideea:

Galant, cam mult ai cheltuit
C-o rochie faină s-o îmbraci,
Dar te-a costat poate-nsutit
Când ai ajuns s-o și dezbraci.

Îl critică și pe „satiricul cu prihană” care vede
paiul din ochiul altuia, nu și bârna din ochiul lui:

Vrând ca satira să cuprindă
Al lumii cât mai mic cusur,
El se privește în oglindă
Și-i critică pe cei din jur.

Am selectat epigramele care exprimă sufletul
și atitudinea curajoasă a scriitorului Petru Cărare,
care nu se sfia să-i persifleze pe atotputernicii care
considerau că sunt în măsură să ordone chiar și
Soarelui:

Soarele voia s-apună,
Iar eroul meu, cu foc,
I-a strigat de la tribună:
Stai, tovarășe, pe loc!

Deși ne-a părăsit de curând să-i întâlnească
pe **Alexei Mateevici** (plecat la nici 30 de ani), dar
și pe cel mai valoros urmaș al său într-o epigramă
– **Efrim Tarlapan** (17 mai 1944 – 8 dec. 2015),
Petru Cărare nu va fi uitat: el are imensul merit
de a fi deschis *cărarea*, printre alte specii literare,
și epigramei – produs spiritual care, în actualitate,
înflorește numai la români, oriunde s-ar afla ei. A fost
apreciat de Uniunea Scriitorilor din Moldova unde,
spre deosebire de Uniunea Scriitorilor din România,
nu se aplică tratament discriminatoriu epigramiștilor,
după cum precizează *Academicianul Mihai Cimpoi*.
Acest mare om de cultură afirmă despre Petru
Cărare: „După el, a venit **Efim Tarlapan**, urmat
de **Ion Diviza**, **Gh. Bâlici** și alții care s-au înscris
organic în contextul general românesc.”

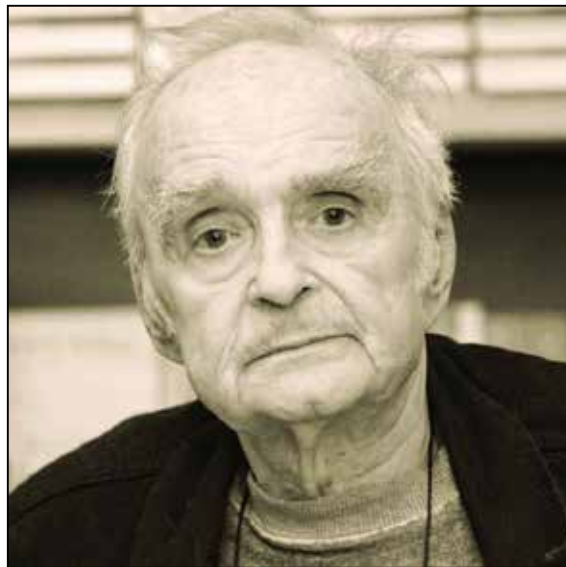

Iulia Șchiopu

POEMUL DE LUNI SEARĂ. EMIL BRUMARU - „O SĂ MAI PUTEM VREODATĂ...”

Vouă nu vi se face câteodată dor de Emil Brumaru?

„O să mai putem vreodată
Să trăim frumos și sfânt,
Când din rouă mi se-arată
Trupul tău pe-acest pământ?
O să ne mai poarte boarea
Raiului ce l-am pierdut,
Ca pe-un flutur, fericirea,
Printre îngerii plângând
Fără să deschidă gura,
Doar cu lacrima strigând?
Să ne-ntoarcem iar în pura
Poveste de la-nceput?...
O să mai putem vreodată
Să trăim frumos și sfânt,
Când din rouă mi se-arată
Trupul tău pe-acest pământ?”

Gheorghe Petrașcu, *Lectura*

POESIS

DAN BOGDAN HANU

CE(VA) RĂMÎNE

la șapte opt ani
 întâiul drum lung, de unul singur, între locul unde se mănâncă și se
 doarme (o casă)
 și cel unde se muncește și se câștigă dreptul la casă (o instituție)
 și la pachet dreptul de a alege greșelile de mai târziu,
 dreptul ca, după ghirlande de gesturi reverențioase, singurătatea,
 în căutarea (ser)viciului pierdut, să-mi crape în patru capul,
 dreptul pasului înapoi când visceralele și excrementele sînt special guest
 stars la opera mundi,
 dreptul de a concura pentru trofee, ah, goana asta după trofee
 m-a făcut să-mi închipui mereu
 ba o mulțime de alice pe care te chinui o viață să le scoți

din diferite părți ale corpului
 ba niște șoricea care rod cu sîrg
 la temelia unei biserici, o biserică mai neagră decît metafizica postmodernă
 pe vreme de noapte
 (mai intră și tu în ea, mai aprinde o lumînare și fă-ți cruce...că mai ești!),
 dreptul de a împleni un poem lung, a mi-l trage pe cap și a rămîne rece
 la ofertele gratuite
 și încă multe alte drepturi ale omului ce voi fi rămas,
 întâiul drum, presărat cu case vechi, scîrțîind, lungi și necunoscute,
 corăbii cu generații de pirați expirați, colcăind în vintre, un traseu de explorator
 sau măcar de patinator stîngaci nimerit pe pojghița de gheață a unei ape adînci,
 la zece ani, noaptea, pe derdelușul din apropierea căii ferate,
 auzind cum țipetele disperate ale prietenului cad, strivindu-se,
 undeva, în corpul meu înghețat,
 o distanță atît de mică, cîțiva metri doar
 tîrît de marfarul acela, unde ea, modestă ca întotdeauna, călătorea,
 fluturînd mîna ca pentru salut sau pentru o manevră nedeslușită la vreme,
 îndeajuns să-i simt degetele fără amprente,
 pînză de păianjen alunecată peste față.
 aproape zece ani mai târziu,
 noaptea, o portavoce a iernii, în curtea blocului, cu D,
 fața mea în umbră, a ei luminată bizar, ca într-un interogatoriu fără sfîrșit
 și umbrele noastre alungite în zăpadă,
 șine subțiri pe care iarna se apropia fără zgomot,
 va fi oprit în noi și nu va fi plecat mai departe,
 de atunci caută cea mai bună dintre poziții, ca să revină iară,
 în lumea cea mai în călduri, pe cale să dispară.
 toate, adunate acolo, în pupilă

aidoma insectelor pe un corp în descompunere.
coborînd mai departe, pe sub pleoape de nori,
printre gene de ceață
în ochiul de apă al parcului orb.
(septembrie 2002)

**LUAREA LA ȚINTĂ
(UN MOTOR ÎNTR-UN SINGUR TIMP ȘI
ACELA DEFECT
AL IEȘIRII DIN LUME)**

ereditatea
un vînt înteițit brusc
alunecînd precum rochia îmbrăcată în grabă
pe coapsele unei după amiezi secetoase
o recunoști după scrișnetul prelung
ca de ancoră în stîncării neprimitoare
lasă pămîntul sfîrîmicios apăsător de lumina de pe
urmă
și monologul crește peste măsură
în lipsa unor legi clare și onorabile
în lipsa unui program strict
de circulație a sîngelui
corpul se trezește ocupat
proprietate a nimănu
sechestrat prin instituțiile tăcerii
ajuns cu lexicul la pămînt
momeală reglabilă bine înșurubată
în cerul schimbător al ochilor
privitori mai departe
la nimicul care le încalcă pe toate
aproape – vorbitor
și deodată cineva deschide visul
meșterind acolo un motor al neliniștii
încărcată ca limba bolnavului
este ereditatea cuvîntului
lipitoare a sufletului
un alt fel de a copilări
răsfoind scene de gen
(cum ar fi
cel care am fost spală corpul comun
al celui ce sînt)
copilăria - roi de Erinii
răscolind bancuri de liniște nisipoasă
adăpost pentru oase împrăștiate
de bine de rău te-a dus de mîină
pe unde nici nu visai
printre lucruri ajunse fragmente de text
nepublicabil
fie-i hîrtia ușoară și departe
lucrurile se vor îndrepta
neapărat de la colțuri spre miez
colțurile se văd cel mai bine
ele deschid lumea și cu ele se întrerupe
responsabilitatea cruntă a acestui schelet
de care carnea refuză să se prindă

dincolo de clopotnițe de cartaluri și squaruri
risipite asemenea fructelor uscate
în gelatina așteptării
vei fi un orfan
privirea îndoită înapoia palmelor
va urmări înălțarea de zmeu a oboselii
peste gropile cu deșeuri
înainte ca povestea să mai schimbe ceva
încapsulat uitat în acest anotimp
ca o tabletă ce nu mai vindecă
nici măcar durerea ce-ți trece acum prin cap
iubite cetitor
nici măcar insomnia atîrnată
în galantarul nopților viitoare
cînd la atingerea întunericului
pupilele cresc precum sfîrcurile
la simpla vedere a degetelor
deasupra lumînării care lasă la vedere
bolboroseala dimineții
nici bine pusă pe foc
oglină gata să se aburească
muză de serviciu
doar știi
somnul e haina ruptă
prin care se vede pielea îmbătrînită
a celeilalte zile
și viața trebuie închisă ca orfelinatul
pe timpul nopții
cînd pisicile prind a scoate mai degrabă sunete
decît gheare
cu ochi strălucitori
ca minuscule ejaculări la vremea viselor
cînd marele îngrijitor se arată zdorbor
de degete mîini capete cutezătoare
și alte semne de întrebare
o nouă sensibilitate se infiltrează prin pereți
ne înmoaie inimile
pîină ce unul pe altul rînd pe rînd
treziți în același oraș plin de intersecții neanunțate
pasaje aglomerate și treceri pietonale
marcate cu resturi regurgitate așchii de os
mațe împrăștiate și stropi de sînge
grafitti la inaugurarea carosabilului
trăiesc mereu purtînd dolii
după ziua trecută
norocul meu să fiu prea bătrîn și mic
pentru o țintă atît de mare
să mă las
văl moale și ușor
peste frumoasa lume adormită
să-i acopăr respirația
păstrîndu-i doar forma nemișcată
pîină cînd ceața se ridică
și dezvelește mai întîi colții dimineții
apoi dimineața întregă

atîrnînd greu
 armură de gheață în care mă strecor
 ca în hala pustie a unui an oarecare
 falimentar
 ocupînd o poziție ilegală într-o istorie de sertar
 cu miros de tămîie în nări
 apoi începe să plouă iar în pieptul orașului
 poate chiar al patriei
 timpul se umflă
 și plutim departe de cerul
 holbat ca un ochi de ciclop
 păsări prinse între ziduri înalte
 apropiate miop
 fără a ști unul de altul
 la cererea ascultătorilor
 din spatele lor
 (septembrie 2001)

Din „Cartea invaziilor” (editura Vinea, 2004)...poem
 apărut, cîndva, prin toamna lui 2003 și în România
 literară...

VIS-CE-R(E)AL

în ocean sînt insule pe pămînt lacuri
 adevărul respiră iese la suprafață mereu
 un lac secat o insulă de gheață
 sînt evenimente
 pentru care soarele roșește de două ori în aceeași
 zi
 “e prea puțin, să-i desfacem contractul”
 astfel i-am auzit șoptind într-o dimineață
 o dimineață din acelea în care ieșind
 te simți ca și cum un ftizic și-ar împrăștia sputa
 vîscoasă
 pe fața ta
 ceața începuse să bată spre roșu
 alt răsărit criminal altă noapte pierdută
 trecători rari se opreau fără să știe de ce
 “nimic nu mai merge” mi-am spus
 cu gîndul să reintru în casă
 frigul însă mi-o luase înainte
 îi reușea mereu asta
 mă făcea să-mi simt corpul prea mare
 oricît de atent i-aș fi supravegheat mișcările
 ceva rămînea pe dinafară
 și amorțea
 se spărgeau mugurii nopții
 mi-am spus că ar fi bine să trag chepengul
 ăstaaa...visul
 dacă mai întîrziam puțin parfumul lor m-ar fi
 înghețat
 am privit prin geamul mic
 și l-am văzut pe Acela
 cosea iarba în lumina lunii
 o cosea cu acul

a doua zi tălpile aveau să nu simtă nimic
 să dea de știre mai sus că totul rămăsese
 neschimbat
 pînă departe se vedea strada
 de cîte ori o lustruisem
 cu privirea cu pașii cu gîndul
 ar fi trebuit să arate ca o argintărie fină și scumpă
 nu era decît un os o coastă acoperită de colb
 nu știam ce să fac
 corpul fusese îngropat demult
 cine să și-l mai amintească
 i-am auzit din nou acum vorbeau tare
 le simțeam miriapodice vorbe urcîndu-se pe mine
 iar undeva sus de tot
 aveau să înfigă un steag
 undeva sus de tot
 unde nici nu mi-aș fi trecut prin cap că exist
 aerul se umpluse cu urme de bocanci
 se lăsa un fel de negură
 o gargară leșioasă
 apusul era atît de aproape de dimineață
 încît nu mai avea rost să te trezești
 așadar eram o scară
 mă întrebam ce-or fi găsit de reparat deasupra mea
 și ridicînd privirea l-am văzut pe Heidegger
 dădea să coboare să se spovedească
 deși cam asta făcuse toată viața
 numai că obosise să tot urce
 și apoi de la o vreme nu se mai vedea țipenie de
 ființă
 aici unde nu mai e nici îndurare nici timp
 s-a uitat spre mine și a spus:
 „e bine de știut mai sînt cîteva evenimente
 cîteva firimituri împrăștiate după ospăț
 nu le mai dă nimeni atenție
 ai grijă cu poemul - se umflă în curînd va ceda
 lumea se va termina brusc
 fără convulsii
 eu sînt anestezistul!”
 (trăiam ceea ce înțelesesem demult
 pe cînd autosigilați ei trăiau ermetic departe de
 înțelegerere
 dar nu făceam altceva decît să mă lovesc
 de pereții aceluia încăpător – mulțumesc pentru
 împărtășanie! – sentiment postmodern
 o ultimă pilulă uitată într-un flacon
 și fără un rest de mîndrie le-am strigat
 să mă aștepte)
 (august 2002)

UNDE E REGELE? E GOL...PESTE TOT!

străzi. goale, ca oasele pneumatice ale păsărilor.
 străzi gata de înălțare,

înainte de a învia. mă întreb ce le mai ține pe pământ?! poate tăcerea închegată cu viteza luminii, îngroșată ca nisipul pe fundul mării.
tăcerea deltaică a închiriat mirosul, văzul, pipăitul, gustul...
în năvoadele ei se zbat, se cheltuie, se înăbușă simțurile!
unde sînt saltimbancii fără portofoliu, unde retorica lor stradală,
îndelung molestata, țirzia mea răbdare, unde?
terasele unde șezum și ne clătinarăm în valuri mărunte, cum apele în resac,
sînt acum atoli scufundați. febra e aici, e cadența pasului, bastonul de care te sprijini. curți pustii, precum
cutiile poștale ale adreselor la care am locuit.
curți pustii, unde se aude doar ronțăitul minimalist al luminii printre dărăpănături, scorjind zidurile. și cîini
răsăriți dintre stive de acareturi, zorind spre garduri,
cîini ridicați pe picioarele îndărăt. cîini care știu întotdeauna mersul norilor pe boltă.
ecce homo. le ating boturile printre uluci și merg mai departe,
lent și îngîndurat. ca după un interludiu maieutic, o șuetă în fond.
ce pisici!
străzi în absența stăpînului și la capătul lor ore întregi în absența stăpînului.
străzi în așteptarea autorului și la capătul lor ore întregi în așteptarea autorului.
străzi și ore întregi harcea-parcea, pe sub cer, carapacea luminată pe dinăuntru.
soarele, o spărtură extatică. aceeași, repetabilă, eroare sintactică.
străzi și ore. aziluri dezafectate, aliniate precum planetele. tectonică zero.
străzi și ore ce-au renunțat la fața umană.
străzi înnodate una de alta, deschise mereu spre aceeași fațadă care adună
întreaga, puțina lumină a unei zile despre care nu poate fi spus nimic altceva
decît că e o vertebră între anul nașterii și acela al morții.
ah, desigur!
pisici răzlețe, hieroglife indescifrabile pe un pergament aproape șters.
cineva șovăie în fața portierei unei dube, ca și cum acolo ar fi cutia pandorei.
pușchea pe limbă! dar limba e moartă deja.
și sirene îndepărtate, diacritice într-o versiune apocrifă a apocalipsei.
așa cum o scriu de peste zece mii de pagini încoace.
constelațiile răsturnate se numesc arhipelaguri. plescăitul apelor, la ore tîrzii,
ne vestește. lopătînd, cum sporim zestrea de guru a lumii.

David Hattinger, *Cartea specială*

POESIS

NORICA ISAC

Norica Isac (numele real, Gabriela Mihăeș) s-a născut în comuna Gioseni, județul Bacău, în data de 27. XI. 1970.

A publicat în reviste online și format tipărit, din țară și străinătate, poezie, proză și teatru.

- Parnas XXI, AntePortas, Sintagme literare, eCreator, Ateneu, Actualitatea literară, Bucovina literară, OltArt, Poesis, Discobolul, Conta, Monitorul de Poezie, Hyperion, Arte, Frequenze Poetiche (Napoli/Italia)

- Antologia „Cenaclul de la Roma”, Roma, 2017

- Antologia „Sintagme literare”, Timiș, 2019

- Antologia „OltArt”, Slatina, 2019

- Antologia poezilor contemporani din Balcani

- Collezione Altretterre - (Fano (PU) Italia)

Udine, 2019

- Antologia, Poezia 2019, Cluj, 2019

A tradus în italiană, volumul de versuri: „Cu Universul în mâini”/ „L’Universo nelle mani” al poetului Al. C. Miloș, Editura Solon, Bistrița, 2019

Publică în revista Hyperion din Botoșani, poezii traduse din limba italiană, 2020

A debutat cu volumul de versuri: „Cuvintele ca o mirare”, Editura Grinta, 2018

Publică volumul de versuri: „Ziduri ascunse”, Editura Grinta - Colecția Poezia vie - 2020, Cluj

Mențione la Festivalul Național de Poezie „Colocviile George Coșbuc” - Ediția a -XXXIV - Bistrița Năsăud (Coșbuc / Hordou) 2018, cu volumul de debut „Cuvintele ca o mirare”

n-a spus nimic niciodată

și n-a spus nimic niciodată

în care lumină se încălzea...

un șal alb de împrumut aruncat peste umeri

o lumânare arsă în unghii

o carte ascunsă-n încrucișarea brațelor

ploaia și prăbușirea ploii peste pădurea înaltă

fereastra din casă - fereastra de afară

odaia, scenă a unui act poemat în desfășurare

viața vie a unui poem într-un alt poem

pelicula tăiată - stop cadru sub reflectorul cerului:

-nu trezi poemul în lumea aceasta unde ploaia cade

amară dintr-o gură străină, c o p i l ă!

au strigat deschizând ușa cu groază mama și tata.

șalul a fost pus la loc în lada de zestre

c o p i l a a ieșit cu poemul din casă și a coborât între oameni

tata a plecat preatimpuriu pe dealul strămoșilor

mama a rămas răstignită în ușorii ușii

nu intră nimeni în casă

pe prag se preling din odaie poeme

scrise pe geam de un deget mic și subțire

într-un colț a rămas desenat gâtul poetului

mut ca o lebădă

peste pădurea înaltă de-atunci tot mai trec

„nori cu ugerele pline. și plouă...”

frig

spații, largi spații create de frig

intri ca într-o catedrală desacralizată.

cu fiecare pas

zidurile se îndepărtează făcându-ți loc.

spații goale

în care istoria nimănui nu a lăsat semne
 în care, lipsit de memoria oricărei treceri,
 cauți în tine pe celălalt
 cel pe care nu l-ai întrebat niciodată
 -tu, cine ești?
 un tribunal genealogic ad-hoc dovedește
 că voi doi v-ați separat de la naștere
 el, fidelă umbră
 tu, înfricoșat de umbra ta fugeai...
 de cine?
 catedrale de frig, largi și înalte
 în care,
 cu fiecare pas devii mic, tot mai mic...
 un punct peste care se-apeacă tot mai adânc
 un semn de întrebare.

gânduri marine

s-a făcut târziu pe mare
 o goeletă semnalizează alunecarea în larg
 privesc spre far- pâlpâie o lumină- poate fi un
 răspuns
 un exercitiu de dicție mută între bătrâne materii ce-
 au păstrat în contur identitatea mâinilor creatoare
 și simt în schelete nevoia de comunicare aproape
 umană
 desfac registrele timpului atât de ușor
 doar cu arătătorul desenând pe nisip file de carte
 din larg se tânguie un val prins în ghearele unui
 pescăruș
 în capătul mării scapătă lumina
 farul scoate din turn o mână aprinsă salutând apusul
 răcoarea nopții pătrunde în piele sărată

ziduri ascunse

într-o iarnă am fugit de acasă.
 se prăbușiseră interioarele, ardeau...
 prima zăpadă se murdărea în cădere
 o vedeam și nu mai era nimic de făcut
 o lăsam să se-aștearnă
 să mă acopere
 mă înspăimânta încremenirea timpului
 pietrificarea mea.
 prima zăpadă cădea murdară
 iubeam și rătăceam strângând în pumn
 o batistă albă și udă ce îngheța.
 era iarnă și plecasem să-l iubesc așa
 cu casa abandonată, cu interioarele surpate, în plin
 viscol
 cu haina neagră pe umeri, desculță
 cu batista udă în pumn
 carnea pe sub piele, sub focul atavic, arzând.

I-am găsit în mijlocul unei partide de șah
 i-am surprins femeia cu portjartier
 de pe perete
 regina neagră, înscăunată pe pat
 rânjea cu nebunii
 calea de-ntors indica înainte
 existam aparent, respiram prin ochiul rămas albastru
 aruncam moloșuri, grinzi arse afară
 ridicam interioare noi din nisip
 spălam prima zăpadă
 împrăștiu albul pereților cu var
 dar zidurile ascunse miroseau în casă

cu ochii închiși

aici s-a făcut cald, mamă!
 iar mie mi se pare că vine sfârșitul lumii
 că tu ai să pleci înainte ca eu să ajung
 să mai locuiesc o vreme cu tine.
 dimineața mă-nspăimântă pereții străini
 fotografiile vechi de o sută de ani
 din care surâd generații de copii îngălbeniți
 în file de istorie impersonală

o iubire târzie a prins contur
 din însemnările făcute pe-o carte
 a pus piciorul în ușă
 și ține deschisă fereastra
 foșnește în draperie și-o simt pe obraz
 purtată de curenții din casă.

țin ochii închiși între noapte și zi
 sfârșitul lumii vine deghizat în crepuscul
 pereții nu aud nimic
 poporul spune să taci pentru că au urechi
 iar în gaura cheii stă un ochi calv
 ce-ți caută pleoapa.

cruce vie - mama

știi că te gântești mult la plecare.
 frământările tale se leagă de ultima clipă în care e
 vorba de noi. întotdeauna de noi.
 și plângi pe mormântul tău, pentru noi. întotdeauna
 pentru noi.
 la tine nu-ți stă gândul. sufletul tău locuiește demult
 într-un albastru infinit din care cobori, pentru noi.
 altfel, ai sta acolo în mâinile cerului, vorbindu-i
 despre noi și despre vecini, despre ce-i pe care-i
 iubim și despre cei pe care nu-i iubim, despre
 oameni, despre o lume nouă
 lichefiată ce se coagulează în jurul tău.

pentru că tu ai depășit barierele și te dor durerile lumii. pas cu pas ai învățat să te răstignești cum făcea El, iubitul tău nepământean, pe calvarul tău, pe calvarele noastre, calvarele lumii. Îmi spuneai că nu ai vrea să te mai întorci, dar pe pământ suntem noi și crucile noastre ce le lepădăm deseori. le ridici pe umerii tăi gârboviți, alergi după noi și ni le pui în spinare. să le ducem, spui, să le iubim până la moarte. așa ne aduni, cât încă mai ești, și ți-e teamă să pleci, pentru noi. ți-e teamă ca la învierea de apoi să ne găsești morți iar tu, singură, fără noi, la ospățul ceresc, cum ai să te mai bucuri?

litere scarlate

pasărea nu s-a mai întors. pe cer i-au rămas amprentele zborului...
e ciudat că, încă, se mai văd după diluvienele ploii din acest noiembrie.
tu ai plecat de ceva timp...e ciudat că-mi dau seama de absența ta
în timp ce vorbesc cu tine, un sentiment abisal de abandon,
roade patologic din mine. un zbor planificat în viitor mă amețește în caruselul orelor
un cal din carton, pictat, se învârtă ca un ac pe vinil strângând ca pe-o zăbală între dinți, un bilet în alb la purtător
amintiri trăite la nivel senzitiv se reproduc aieva, vise copilărești, grizonate cu picanterii de oameni înțelepți, refuză cu îndârjire maturitatea -dar ne mai naștem, totuși, o dată-
pleci încet, silențios, în marșarier, să nu-mi calci inima sub roata virajului, să nu-i șifonezi memoria cu o vorbă spusă, sau scrisă cu litere scarlate.
primesc ca pe un ultim dans, acest delicat act de tandrețe, îți rămân datele cu un sărut, după moarte, pentru blândețea cu care m-ai înfrânt -prețul unei rugăciuni înălțate aici pe pământ, pentru tine și pentru noi-
contemplu amprentele zborului, rămase pe colțul acesta de cer, mă clatin... pe umăr mi se așază sufletul, întors dintr-o călătorie inițiată. mă bate cu aripa pe spate ca un prieten vechi, și depănăm înapoi firul tors de demult, dintr-o lună imensă și perfect rotundă.

simbioză

inima mea te doare
îmi strigi îngrozit
cu mâinile pline de sânge
nu m-ai crezut

când am refuzat să ți-o dau

acum
reașează-o la loc

dar tu
pleacă.

vita perpetua

voi îmbătrâni târziu
voi fi ultima frunză dintr-o toamnă
atât de cărunță
încât iarna mă va găsi
adormită pe ram
așteptând cuminte primăvara.

mă voi desprinde atunci
când mugurii vor pocni coaja
și legănată de vântul cald
mă voi așeza sub copac
să-i devin rădăcină.

spălare de vreme

bufnița aceea
ucisă de băieți în curtea școlii
se-ntoarce în timp.

nu plânge copilă cu ochii verzi, nu plânge!
trebuia ucisă de picioarele inocenților!
bufnița aceea trebuia plânsă
de ochi nevinovați
de ochii copilei ascunsă sub bancă, în clasă!

să nu vadă nimeni,
nimeni să nu vadă

cum se purifică lumea.

flori de fân

flori -sălbatice flori-
femei nesăpate-mprejur
flori ignorate
nu li se-nchină grădini suspendate
se coc sub clopotul cerului
odată cu iarba
prefăcute în fân când trece coasa
hrănesc turmele grădinarului bun
când vine iarna

ȘARM POETIC JUVENIL

CRISTINA LUCA-PARAPIRU

Balsam

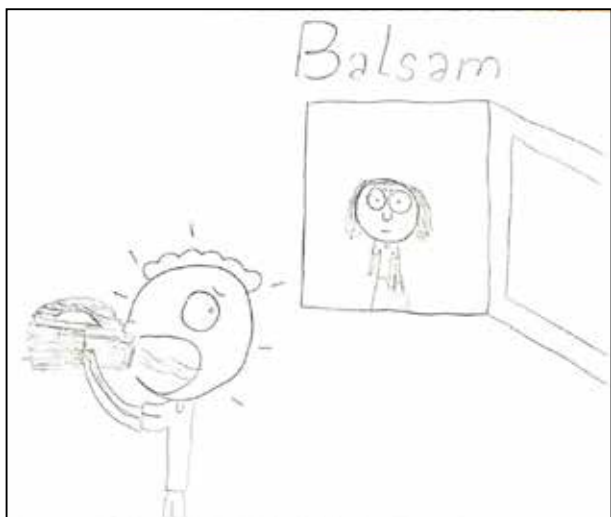
Mama are un balsam cu aromă
de ciocolată
Îl iau și beau din el o dată
Și mă fac verde la față:
Are gust de dulceață
De morcov și de varză murată
De cândva până niciodată.

Dar problema nu e asta,
Ci faptul că s-a deschis fereastra,
Iar mama tocmai vine de la piață
Și mă vede în scena mea de viață...

Și nu vă mai spun ce urmează –
Povestea devine mai brează!
Cu fel de fel de cuvinte
Care se spun la conflicte.

Și apoi cel din Alaska
A vrut să plece în Nebraska,
Fiindcă a făcut roșu urât
Unde-altundeva? – în gât!

Hotelul Aralasca

La hotelul Aralasca,
Vine unul din Alaska
Și întrebă ca o fată:
"Aveți niște înghețată?"

Eu știu orice

Cum adică eu nu știu?!...
Știe-Tot îs, orice știu;
Știu mâncarea populară,

Știu pensiunile de vară,
 Știu numele tău, să știi,
 Știu ce le place la copii,
 Știu ce este un pick-up,
 Știu pe ce se pune ketchup,
 Știu că Oana are câine,
 Știu că școala-ncepe mâine,
 Știu că-ți plac Calvin și Hobbes,
 Știu că ai tic să zici Ups!
 Știu că nu știi să citești,
 Știu din ce familie ești...

Cum adică $2 + 2 = ?$...
 Habar n-am, dar număr oi!

Scandal la teme

Mătur, mănânc legume,
 Învăț vârtos la zoologie despre pume,
 La muzică, ador să cânt la harpă,
 Numai eu umplu sticlele cu apă,
 Cumpăr personal mâncarea pentru cină,
 Pentru creion, i-am dat lui Matei o mină,
 Mă ocup de doftor și de farmacie,
 Știu drumul la cofetărie,
 Numai eu telefonez pentru pizza...

Însă părinții mei observă numai fița
 Că fac scandal la teme
 Fiindcă sunt multe probleme!

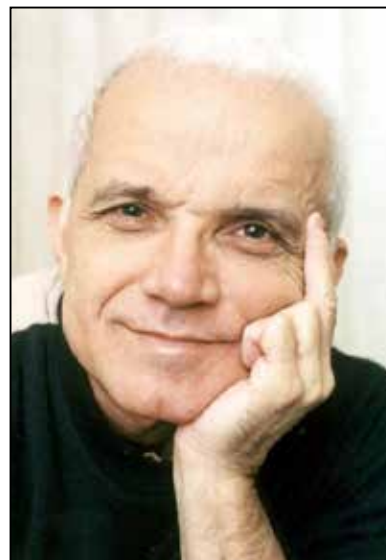

POESIS

LIVIU IOAN STOICIU

UN PĂCAT MIC

Acesta este un păcat mic, zice tânărul, rob sieși — și-și ridică, deasupra capului, cuțitul însângerat, după ce și l-a înfipt în inimă și l-a scos icnind, căzut în genunchi. În fața oglinzii dulapului. Ce am vrut să demonstrez cu asta, Moșule? Linge sângele de pe cuțit, „are gust bun”. E o dovadă de iubire. Aici, unde domnesc plecăciunile pe covoare roșii. Fapta mea vine din trecutul mai îndepărtat, care mocnește sub cenușă. Matala știi toate aceste lucruri mai bine ca mine: te rog, deschide fereastra! În duh. Moșul își face cruce: ești martor la întoarcerea ciocârlilor acum, fiule, către cine vrei să te îndrepti? Oprit la lumina tremurătoare a unei candelă. Ciocârlile te vor călăuzi, oricum, greșit — trei zile mai târziu. Să trimiți o telegramă, dacă ajungi, în genul: „Am sosit la Moscova, totul e bine”

INTERVIU CU LIVIU IOAN STOICIU

Irina Nechit: – *Dragă Liviu Ioan Stoiciu (LIS), ce i se întâmplă unui scriitor după ce promite că nu va mai publica nicio carte?*

LIS: În cazul meu, retras – au trecut aproape trei ani de când am anunțat că nu mai public nici o carte „fiindcă n-am cititori să-mi cumpere cărțile, nici n-am un critic literar care să mă susțină până în pânzele albe”. Cum mă simt? Bine, mersi de întrebare: eliberat, înseninat, „scăpat de o grijă”, lăsat în aer, „în așteptare cosmică” (în voia sorții), întors într-un fel în perioada când eram un anonim, în prima mea tinerețe, și nu aveam nici măcar ideea că voi scoate vreodată vreo carte (am dactilografiat prima mea carte în 1974, când aveam 24 de ani; asta, după ce am avut șapte tentative de sinucidere în 1973 și am descoperit că nu e exclusă o salvare iluzorie a sufletului prin definitivarea unei cărți de sertar; am avut 12 cărți de versuri în sertar, „în manuscris”, până să debutez editorial prin concurs

cu o carte a mea, în 1980, la 30 de ani, juriile m-au ținut cu capul la cutie). Scriam „regulat” de la 14 ani (având reviste ale mele, scrise de mână), conduceam din 1972 un cenaclu studentesc la București (intitulat „3,14”, care a scos o grămadă de scriitori bine cunoscuți azi), dar nu mă gândisem să public și o carte... Ajuns la o vârstă, pun punct aventurii editoriale, mi-am făcut datoria față de mine însumi, am publicat destule cărți (rămân cu sertarele pline cu versuri și proză, eseuri), mă consider învins, n-am reușit să atrag simpatia publică, nu mai vreau să stau la cheremul... necititorilor mei, să fiu umilit inutil, frustrant. Acum scriu iar numai pentru sertar, „pentru mine”, mai public prin reviste literare.

– *La vârsta de 70 de ani, ai redescoperit muntele? În copilărie, trăind la cantonul 248, Dumbrava Roșie, vedeai munții, urcai pe crestele lor?*

Acum sunt spre 71 de ani. Născut la Dumbrava Roșie (într-un canton CFR, tata fiind șef la întreținere de cale ferată; era detașat pe șantierul noii linii spre Bicaz), la 5 kilometri de Piatra Neamț, am avut muntele în sânge, cum se spune (munții Carpaților Orientali, Ceahlău, Tarcău). Cantonul 248 (Halta CFR Adjudu Vechi) era la câmpie, aici am copilărit (tatăl meu având familia de origine la Adjud, nu departe de locul unde se varsă Trotușul în Siret; mama a murit când eu aveam un an și patru luni, ea avea familia de origine la Adjudu Vechi, am fost crescut de o a doua mamă care avea familia de origine nu departe de Adjud, la Bâlca, pe Valea Trotușului). Am urcat pe munte de când mă știu, „din instinct, împins de la spate de necunoscut, spre înalt” (n-are nici o logică efortul fizic).

– *Cum sunt Carpații din Piatra Neamț și Carpații de la Brașov?*

Aceiași munți, Carpați Orientali și Meridionali (și de Curbură), privesc de sus, spirituală, „te contopește cu natura”; serios, sunt frumuseți (inclusiv subtile) pe care numai urcând pe munte le „revelezi” (le faci cunoscute prin inspirație divină, eventual), ele înnobilează subconștientul, fără să iei seama. Urcând pe munte, admirând Mama Natură sălbatică, evoluezi, faci mici cuceriri morale.

– *Împreună cu soția, scriitoarea Doina Popa și cu fiul Laurențiu, mergeți adesea în munți. Ce trasee montane ți-au părut deosebit de dificile? Ce reguli respectați urcând muntele? Cum reușiți să vă păstrați calmul acolo sus? De ce vă trebuie să ajungeți sus?*

După căsătorie, în 1975, deși locuiam la Focșani, am urcat an de an pe munte (Doina Popa e născută la Nereju, în zona montană a Vrancei). Am preferat Bucegi și Ceahlău (eu cu fiul am urcat și în Munții Vrancei, cu poteci nemarcate, periculoase, imprevizibile). Fiul ne-a întrecut demult cu ascensiunile, după ce s-a desprins de noi, mutați la București în 1990, cu prietenii lui, nu știu dacă i-a scăpat vreun munte care să conteze pentru sensibilitatea lui (că l-a întărit mental). Cât urci, „fiecare cu mersul lui”, ai timp să stai cu tine, să te cureți pe dinlăuntru de gânduri care te descarcă energetic. Reguli? Niciuna, e de preferat să respecti marcajul potecii, să nu te rătăcești. Să te îmbraci-încălți potrivit. Să te programezi în așa fel, să nu te prindă întunericul pe munte. Dacă ai traseu lung de făcut, fără cabană și izvoare în drum, să ai la tine (în rucsac) apă și un sandwich, ciocolată. Să ai măcar un fluier de rezervă la tine, să avertizezi urșii. Când ajungi „sus”, găsești de fapt un platou, „ca jos”, de ce să pui problema să-ți păstrezi calmul? E un loc magic, minunat acolo sus, de aceea merită...

– *România e întinsă de la munte până la mare. Este important pentru tine să vezi și marea, în fiecare an?*

Marea e complementară muntelui. Păcat că n-avem munte la mare (cum au atâtea alte țări). Din copilărie am fugit de acasă la Constanța, la mare, am dormit pe bănci, sub cerul liber, m-a trimis miliția acasă, sperind părinții. E aceeași pasiune naturală, intuitivă, doar că e invers, satisfăcută la „nivelul zero, al mării”. Sunt născut între două zodii, Vărsător (zodie de aer) și Pești (de apă), pe 19 februarie, e normal să mă împart între Munte (aer-văzduh, conform zodiei Vărsător, la vârf) și Mare, mă echilibrează psihic. În fiecare an (cel puțin de când m-am căsătorit) am mers la munte și la mare, deși am trăit cu venituri la limită, de azi pe mâine, puneam deoparte bani „să ies” cu Doina și fiul.

– *Ce taine cunoști despre Marea Neagră? În afară de scăldat și bronzat, ce-ți mai oferă marea?*

Taine? Mai nou s-a tot clamat că Marea Neagră e o pungă uriașă de gaz lichid care stă să explodeze. Prăpăstios cum sunt, mă aștept totodată să aibă loc un cutremur catastrofal în subsolul Mării Negre și să inunde (tsunami, nu?) stațiunile de pe Litoralul nostru... Vin la mare numai pentru bronzat și scăldat, sunt ca „Peștele în apă”, nu? Mă refer la zodia Peștilor de care aparțin pe jumătate. Am la mare, pe plajă, sub soarele torid, același sentiment (pe care-l am urcând pe munte), că-mi șterg toate gândurile care mă subminează și o pot lua de la capăt (pe mine gândurile mă epuizează). Nu mă interesează mondenitatea nici aici, mersul la cluburi sau convorbirile cu scriitorii (venit la Neptun).

– *Mersul pe apă al lui Hristos te preocupă, te obsedează?*

Nu, n-am atâta minte de poet să mă preocupe (obsedeze?), venind la mare, credincios etc. Așa cum nici discursul lui Moise pe Munte n-are nici o semnificație pentru mine când urc pe munte. Ar fi culmea să găsec echivalențe biblice în viața cotidiană petrecută, rar, ba pe munte, ba la mare.

– *Drumețiile visate în tinerețe se împlinesc acum? Pe cine vrei să întâlnești în aceste drumeții?*

Pot să răspund aferat: vreau să mă întâlnesc pe mine, și când urc pe munte, și când stau pe plajă toropit. Îmi pare rău când ratez drumețiile propuse la un moment dat, dintr-un motiv sau altul. Altfel, nu-mi mai amintesc de drumețiile visate în tinerețe. Tinerețea a rămas cu ale ei, n-am cum să împlinesc idealurile de atunci, la bătrânețe. În alt plan mă mai răzbun: în tinerețe am trăit la limita subzistenței, azi „am de toate”; ar fi fost grozav dacă în tinerețe m-aș fi bucurat de avantajele tinerilor de azi (care se plimbă în străinătate nonșalanți, la studii sau ca turiști sau cu bursă literară; au mașină mică și nivel

de trai ridicat); ce grozav ar fi fost să urc pe munți în alte țări și să merg la mările lor.

– *Urmărești păsările înaintând pe drumul lor de aer? Ce păsări din România te interesează?*

Da, cum să nu – la Brașov (unde stau flotant), la pădurea munților Piatra Mare și Postăvarul, am pus o lădiță în gard (pe care mi-o distruge ursul mereu; pun alta în loc) cu semințe de floarea-soarelui aduse cu sacii de la Adjud (cumpărate prin fratele meu), vin tot felul de păsărele de munte, pițigoii, mierle, nu le știu numele, ne încântă cu cântecele lor. Când merg la mare urmăresc pescărușii cu zecile și mă minunez de cât de mari sunt, văzându-i cum planează la Vila Președintelui, la Neptun.

– *Uneori îți amintești de huruitul trenurilor pe drumul de fier care trecea pe lângă cantonul tău natal?*

Am copilărit cu huruitul lor permanent. Pentru mine trenurile au rămas niște animale fantastice, „istorice”, care pufăiau satisfăcute când înghițeau oameni, hrănindu-se cu ei (cu cei ce urcau în „personale” și „accelerate”)... Acum, spre finalul vieții, ca un făcut, locuiesc în apropierea căilor ferate, și la București (în Calea Giulești) și la Brașov, la marginea lor; trecerea trenurilor, semnalul locomotivelor îmi provoacă o stare de liniște de sfârșit de lume și de împăcare cu soarta.

– *Ce înseamnă pentru tine pământ natal?*

Moldova (România – județele Neamț și Vrancea, în care m-am născut, am copilărit, m-am educat, m-am căsătorit, am crescut un fiu; dar și toate provinciile românești în care am avut locuri de muncă; am locuit, provizoriu sau stabil, în întreaga țară, mai ales în București). Și limba română egal pământ natal, fără limba română n-ar fi existat în plan literar (cel care mi-a dat un nume pe o carte).

– *Te gândești la românii care și-au părăsit locurile natale? Era inevitabil valul plecărilor? Va urma valul revenirilor?*

Globalizarea (mai ales ștergerea granițelor în cadrul Uniunii Europene) a crescut pretențiile românilor – vor să aibă studii și locuri de muncă occidentale (cei tineri) și servicii plătite la adevărata valoare, e firesc să viseze la o carieră și să-și ridice profiturile personale (chiar dacă sunt tratați ca sclavi sau „emigranți” în Occident). Așa e mersul lumii acum. Că nu se mai întorc în țară mulți români (la fel de mulți revin), nu e nimic ieșit din comun, e o opțiune, „face parte din destinul lor”.

– *Cum îți controlezi frica de Covid?*

Înainte de a apărea nebunia Covid-ului, și eu și soția am fost gripați „sezonier” (gripă naturală luată pe 15 ianuarie de la Botoșani, „de ziua lui Eminescu”), având trei luni toate semnele... noului coronavirus. Pentru mine Covid-19 nu e decât

o un gen mai agresiv de gripă. Frica de Covid? Adică de moarte? Sunt oricum pe final. Nu înțeleg izolarea (carantinarea) lumii, cu oprirea economiilor, turismului, școlilor, din cauza acestui virus care nu întrece în statistica de decese o gripă „sezonieră”.

– *România va fi alta după Covid?*

România va fi mai neajutorată decât a fost înainte de Covid, virus care n-a schimbat în nici un fel clasa politică, de la care ni se trage tot răul. Muritorii de rând vor fi cei mai afectați, ca de obicei, își văd și iluziile îmbolnăvite, spulberate zi de zi, acum nu mai cred în nici-un viitor mai luminos.

– *Printre numeroasele premii câștigate de tine de-a lungul anilor (inclusiv Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu”) este și Marele Premiu al festivalului „Primăvara Europeană a Poeților” de la Chișinău, ediția din 2015. O să mai vii la Chișinău chiar dacă nu vei fi premiat?*

Am fost onorat să primesc Marele Premiu al festivalului „Primăvara Europeană a Poeților” de la Chișinău. Când poezii la care ții te premiază, devii credibil în fața propriilor ochi. Le mulțumesc și pe această cale, Basarabia are poeți de seamă, va veni într-o zi și vremea triumfului lor în limba română. Altfel, la Chișinău mă simt „ca acasă”, o fi un spirit moldovenesc istoric îndrumător frățesc.

– *Ce știai despre Basarabia în perioada adolescenței? Ce crezi despre Basarabia acum?*

Am știut de mic istoria adevărată a României, crescut la Cantonul 248 pe lângă cazarma „muncitorilor” (țărani veniți să câștige o pâine la CFR), de care răspundea tata. De la ei știam de regatul României și de Basarabia furată (în liceul teoretic, la Adjud, am fost exmatriculat trei zile și mutat la internat, pus sub supraveghere, fiindcă mă contraziceam cu profesorul mincinos de istorie). Lasă că înainte de Revoluția din decembrie 1989 am stat numai pe televiziunea de la Chișinău, admirând trezirea basarabenilor la realitățile românești. Interesant că securiștilor vrânceni (care m-au urmărit operativ din 1981 până la Revoluție) li se părea normal să stau pe TV Chișinău. Basarabia de acum? O deplâng, politic. Vă urmăresc (vouă, Irina Nechit și Nicolae Popa) reacțiile pe Facebook la

politicienii care vă conduc, politicieni slabi. Speranța unirii cu țara mamă se îndepărtează văzând cu ochii, limba rusă împărțită de toți locuitorii „Republicii Moldova” face din minoritatea rusă o sursă prea puternică de destabilizare (protejată cum e de Moscova, nu numai prin armata transnistreană).

– În 1973 (cu 7 ani înainte de debutul tău literar) ai avut 7 tentative de sinucidere. Ce metode ai încercat? Cine – oameni concreți – te-a salvat?

Am publicat în 2008 „Cartea zădărnicii”, în care am transcris o Mărturisire (așa e intitulată, scrisă de mână) datată 25 decembrie 1973, citez: Anul 1973, an dureros pentru mine, an care, desigur, m-a înrăit. Am avut tentative de sinucidere la Petroșani, București, Mărășești, Adjud, Năsăud. Spânzurare, înecare, aruncare în cap de la mare înălțime, strivire sub roți de tren, otrăvire. Niciodată duse până la capăt, deși au fost în amănunt pregătite. Cei ce m-au salvat: prima oară, eu, a doua oară Anișoara Haș, a treia oară Ștefan Humăilă, a patra oară Roxana Procopiescu, a cincea oară Mircea Dobrovicescu, a șasea oară Elena Stoiciu (mama mea de-a doua) și, în sfârșit, a șaptea tentativă de sinucidere eșuată prin Victor Pencu. Toți cei pomeniți ca salvatori aici erau colegi bucureșteni la Cenaclul studențesc „3,14-Pi” (evident, în afara mamei Elena). Închei aici citatul. Nu mai sunt azi în viață, Ștefan Humăilă și mama Elena. Ceilalți sunt martori și azi: poeți, traducătoare.

– Ce înseamnă „presiune astrală”?

Toate cumpenele mele „existențiale”, așa le percep, au avut loc din cauze „necontrolabile de mine”, ca „presiuni astrale” (pot fi legate de zodii, de astrologie intuitivă; știți că pun mare bază pe intuiție și spontaneitate în tot ce fac și tot ce sunt, în viața de toate zilele și la masa de scris), fataliste.

– Gândurile suicidare sunt deosebit de frecvente printre români?

Printre români? Nu, slavă cerului! Deși depresia (nerecunoscută oficial) e la mare cinste. N-am o statistică la îndemână, dar din ce am citit, Lituania, Japonia și Ungaria înregistrează cele mai mari rate de suicid. Iar în China, suicidul constituie cea de-a cincea cauză de deces din punct de vedere al importanței. Nici între scriitorii români sinuciderea nu e frecventă. Vai, îmi vin în minte optzeciștii Ion Stratan (s-a înjunghiat) și Gabriela Negreanu (s-a aruncat de pe un bloc de zece etaje).

– Când o națiune e în depresie, cum se salvează indivizii?

Își caută o supapă în ceva – eu, depresiv, mi-am găsit supapa în scris (deși nu e de ajuns; în anii 2000 nu m-am gândit zilnic decât la sinucidere, nemaisuportându-mă). Se sinucid cei care nu găsesc o supapă, supraîncărcați de nefericire, fiindcă așa

suntem lăsați de la Dumnezeu, complicați. E greu să-ți îneci necazul. Unii, sociabili, se salvează în familia pe care și-o construiesc, alții în pasiuni necreative, în divertisment, în băutură, în jocuri, în călătorii. Cei mai greu încercați sunt singuraticii.

– Ai folosit literatura drept mod de vindecare?

Da, datorită ei am supraviețuit până azi, deși m-am amenințat cu moartea de câte ori nu mai făceam față, sufocat de neputință. Printr-un noroc, literatura, pe cât m-a îngropat, pe atât m-a înălțat.

– Ce e ratarea, după tine? Cine, ce te-a ținut pe linia de plutire? Afirmarea, împlinirea se obțin doar printr-un efort propriu sau mai participă forțe nevăzute?

Pe propria piele am avut gustul ratării pe limbă în 1973, la 23 de ani, de aceea am vrut să mă sinucid, negăsindu-mi un drum al meu (creația literară nedefinindu-mă). Ratare de început, când n-aveam nimic. Pe linia de plutire am ajuns după ce am intrat în literatura română, acceptat de marea critică, „afirmat”. Altă ratare e legată de sfârșit, când te împlinești, cum spui, și ai ce să ratezi, îl ai și pe dracul-ghem la dispoziție. Când conștientizezi că valoarea s-a relativizat, că nu contezi de fapt prin nimic în fața cititorilor și ești în stare să-ți ratezi posteritatea (chiar dacă nu depinde de tine). În privința forțelor nevăzute, care să mă fi ajutat... Eu știu? Poate efortul propriu al îngerului meu păzitor.

– O țară cu munte și mare și cu atâtea frumuseți, e prea crudă sau îngăduitoare față de scriitorii săi?

Țara n-are nici o vină față de scriitorii săi, conducătorii care vorbesc în numele ei ar trebui să fie mai clarvăzători, să creadă că literatura rămâne peste veacuri și că scriitorii trebuie protejați azi.

– Ce drumeții mai pui la cale pentru vara aceasta?

Nu-mi fac planuri de nici un fel, fiindcă mă deochi singur și se alege praful (e verificat la mine, în orice domeniu fac un plan). Ar fi minunat să urc și anul ăsta (fie și singur) pe Ceahlău la Vârful Toaca și în Bucegi la Vârful Omu, pe Jepii Mici. Sau să merg la cele cinci repere de încărcare energetică „direct de la Univers”, cu plecare din Platoul Padina: Peștera Ialomicioarei – Peștera lui Zalmoxe – Patul cosmic (la jumătate drumului de la Peșteră la Babele) – Sfinx – Platoul Bucura...

Interviu realizat de
Irina Nechit

PERSONALITĂȚI ALE LITERATURII ROMÂNE

MARIN SORESCU

PERSEVERENȚĂ

Voi privi la iarbă
 Până voi obține titlul
 De doctor în iarbă.
 Voi privi la nori
 Până voi ajunge Laureat
 Al norilor.
 Voi trece pe lângă fum
 Până când fumul, de rușine,
 Va deveni iar flacăra
 De la început.
 Voi trece pe lângă toate lucrurile
 Până când ele
 Vor veni să mă cunoască.

VARĂ DE SEPTEMBRIE

Cu mâna sub cap și visând
 Aflu că e toamna frumoasă
 În orașul acela (acesta)
 Dar nu pot să-i văd frunzele încă verzi.
 Prefer acest anotimp de visare
 „Ești ca o minune
 Pe care mi-a făcut-o cineva cadou.”
 Aș fi vrut să spun eu asta.
 Nici nu știi ce inspirație zace în tine,
 Poezia ta doar că trebuie scrisă, există,
 Trebuie ochi care s-o vadă
 Și mai ales un suflet, ca o pâlnie ...
 De crater, gata să te absoarbă ...
 Să te strecoare înăuntru spre focul care mocnește
 ...
 („Ți-am pus puncte, puncte”)
 („Lasă-le acolo, că nici nu știi
 Când ai nevoie de ele”.)
 Ai un profil de zeiță antică,
 De zeiță contemporană,
 Venind însă din antichitate – așa în profil venind,
 Să te vadă secolele –
 Și să te prind eu în brațe.
 Să nu cazi, în final, și să-ți ciobești nasul,
 Ori să-ți rupi mâna
 Ca ciunga aia. Cuibărește-te lângă mine.
 Dogoarea ți-e absolut contemporană,
 Sunt contemporan cu dogoarea ta,

Și toate gesturile tale
 Sunt pentru mine, parcă îmi trimit bezele
 Confiscând statuia „Să scriu?”
 „Scrie, dacă mai poți”
 Ești foarte bine alcătuită, dăltuită.
 Anul acesta toamna va veni la fix oare?

BOALA

Doctore, simt ceva mortal
 Aici, în regiunea ființei mele
 Mă dor toate organele,
 Ziua mă doare soarele
 Iar noaptea luna și stelele.
 Mi s-a pus un junghi în norul de pe cer
 Pe care până atunci nici nu-l observasem
 Și mă trezesc în fiecare dimineată
 Cu o senzație de iarnă.
 Degeaba am luat tot felul de medicamente
 Am urât și am iubit, am învățat să citesc
 Și chiar am citit niste cărți
 Am vorbit cu oamenii și m-am gândit,
 Am fost bun și-am fost frumos...
 Toate acestea n-au avut nici un efect, doctore
 Și-am cheltuit pe ele o groază de ani.
 Cred că m-am îmbolnăvit de moarte
 Într-o zi
 Când m-am născut.

PERSONALITĂȚI ALE LITERATURII ROMÂNE

Zic unii poeți de pe lângă noi

Zic unii poeți de pe lângă noi
 că am fi buni.
 avem noi o seducție. încă nu suntem
 reci de tot. mai atragem muștele
 o fi vară pe afară și noi credeam că suntem
 singuri. vedem cum unii
 prieteni din grupările oculte
 lucesc de iubire dintr-atâta vurusare
 zici că sunt flori de soare

de câteva nopți măsurăm marea noapte
 ce aripi de nailon la muscă. la fel de fine suave
 alunecări în lumină ale fluturelui.
 o fi zi. o fi noapte

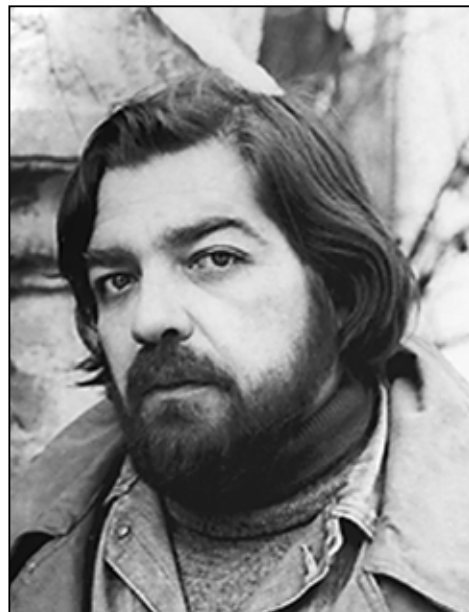
vine pe la noi o întrebare se așază
 în capul mesei. un vierme cu o mie de burți
 și ne întrebă ce vrem să fim. când vom
 striga pentru a nu știu câta oară. Mamă

mai ești orașul în care descifrez străzile

mai ești orașul în care descifrez străzile
 cu siguranța unui scamator al plimbărilor
 și animal fericit am strigat pe stadioane
 în care visător mă desfrunzesc la vremea galbenă a lunii
 acum simt că picioarele mi-au devenit
 o reîntoarcere de zi cu zi
 într-un ospăț universal căci în repede existență cine
 ar ști să profite cuviincios de propria-i naștere

alb oraș ajută-mă să termin cu bine povestea
 ... și sînt puțin obosit de o mare fericire ce-mi va veni
 și iată mă adușmăc din platani din asfalt din arama
 revărsată pe marile edificii

(Din „Opere”, Editura Muzeul Literaturii Române, 2003, ediție
 alcătuită de Alexandru Condeescu)

EMIL-IULIAN SUDE**VIRGIL MAZILESCU**

PERSONALITĂȚI ALE LITERATURII ROMÂNE

SIMONA POPESCU

Song la 37 de ani...

Maiakovski a murit la 37.
 Rimbaud, la fel. Și Hlebnikov... Mulți alții...
 Whitman scria: „Eu, la treizeci și șapte, sănătos, voinic, încep,
 Sperînd să nu mă opresc pînă la moarte”.

Am 37 de ani, Cum aș putea scrie vreun song of Myself?
 Și nu mi-ar rîde-n nas de-aș întreba: „Trecut-ați anii voștri
 învățînd,
 citînd,
 Mîndri de-a fi pătruns înțelesul poemelor?”
 Cum ar fi să le spun la studenți: „Veți audia toate părțile și
 veți filtra totul
 prin voi înșivă”?

Ce bine de tine W.W. că poți zice: „Mă bucur de mine”.
 Și bucurîndu-te de tine să pornești cu atîta încredere, sănătos
 și voinic.
 Ne leagă mai repede faptul că
 „Rochița-rîndunicii înflorită la fereastra mea
 mă satisface mai mult decît metafizica din cărți”.

La 37 începusem acest Song. Cu toată vocea mea.
 Din mai multe direcții de-odată...
 (live și mixată!).

(Din volumul „Lucrări în verde sau Pledoaria mea pentru poezie”,
 Editura Cartea Românească, 2006)

PERSONALITĂȚI ALE LITERATURII ROMÂNE

Poemul vulturului din sertar

Cînd se face liniște în camera unde
te aștept de cînd mă știu
aud vulturul cum se tînguie într-un sertar
pe care nu îl deschid niciodată
e vulturul meu din copilărie
am supt același lapte la aceleași mame
aveam aceiași ochi și aceeași voce
amîndoi visăm în culori inexistente
coșmarurile le împărțim frățește pe din două
amîndoi te iubim de cînd ne știm
doar că el s-a încuiat pe dinăuntru
în sertarul ăsta nenorocit stă acolo de cînd mă știu
nu l-am văzut niciodată

Dar sertarul are pene de vultur
și amîndoi te iubim de cînd ne știm

IULIAN TĂNASE**Lebăda cu două intrări**

„orice artist trebuie să aibă un esprit mal tourne altfel
îngerii o să-l strivească sub greutatea lor infnită e
circumferința cercului cum spuneam șarpele care-și
înghite coada textul unei iubiri da capo învierea pare
neverosimilă și totuși trezirea din moartea clinică
zurgălăii cae-ți lovesc fereastra vezi iar că înverzește
plopul nervurile sîngelui se umflă sub fluxul de aer
miracol îl numim pentru că este sau îl numim ca să fie

filosofia nu e specialitatea mea mofturi cum nu-ți vine
să mănînci stridii în singurătate zicea bărbatul de 40
de ani care doarme într-un pat de copil și cînd se
trezește pune picorul pe contrapantă moftul e o gură
de aer în camera de gazare nu-ți mai poți permite un
mft o poftă nejustificată mă dau în vînt după
nejustificări în stratul de ozon dospesc actele gratuite”

(Din volumul „Lebăda cu două intrări”, Editura Polirom, 2016)

NORA IUGA

PERSONALITĂȚI ALE LITERATURII ROMÂNE

ANA BLANDIANA***Sfârșit de sezon***

Mototolită pe boltă culoarea
 Ca o piele bătrână
 Devenită prea mare
 Pentru ceea ce trebuie să ascundă:
 Neantul
 Din care zeii au fost evacuați
 Se face mai mic.
 Un aer provizoriu, de trecere,
 De sfârșit de sezon,
 Învăluie universul
 Cu praful troienit pe la colțuri
 Și hale ieșite din uz
 În care se citesc poezii fără noimă.
 Schimbare de zodie:
 Prostia sinucigașă,
 Fără măcar să-și dea seama,
 Preia puterea.

(Din „Integrala poemelor”, Editura Humanitas, 2019)

DAN C. MIHĂILESCU***Podul cu vechituri***

„În cuprinsul elitelor, indiferent de meserii și vârste, toată lumea exaltă, fie detectând în trecut, fie proiectându-și nostalgiile acolo, calitățile elementare de odinioară: bună-cuviință, bunele maniere, buna disoziție, credința, responsabilitatea, moralitatea, arta de a fi cuminte, înțelept, hedonist cu simț civic și energie coagulant-comunitară, într-o bonomie convivială care să constituie și plămada nepoților destinați viitorului. Ce alt simbol ar fi mai nimerit pentru toate acestea de nu podul plin cu amintirile familiei, care constituie ceea ce reprezintă acoperirea bancară în aur, ca garanție valorică pentru bielele bancnote șifonate care circulă pe piață?”

(Din volumul „Podul cu vechituri”)

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

APOCALYPSES / APOCALIPSE

► Ioana SCĂRLĂTESCU

I

i'm in the car now, and you're driving, pushing seventy in the middle of a city that's left for dead, four windows down, my hand a knife stuck out through the gap to cut at the wind. my mother always used to tell me „închide geamul sau o să te tragă curentul”, which means you'll get sick, which means we're all mortals playing with time, and it would always make me angry because all i could think of was the heat. we're all sick, and it's the kind of sickness the doctors will prescribe sugar pills for, because there is no cure, so might as well make it a little sweeter, let it dissolve under the tongue and ignore the way our bodies can't quite contain our bones anymore. it's getting dark around the edges, burnt paper or burnt cigarettes or the burns on my body spreading like ink on paper, the circle of life. look, mom. all four windows open and i'm fine. we're fine. if i close my eyes i can pretend i was made to fly and not plummet. ozone instead of sugar. i'm still chewing on placebo and calling it modern medicine.

i'm in the car now and you're driving, pushing one hundred at the intersection, but it's okay because all the cars are beetle carcasses drying in a sun with too many teeth. i write a long list of things i want to do before turning twenty five, then cross off things like i've already done them, dreams bleeding out into reality, too many falling stars and not enough wishes (i'd ask you what you wished for, but i don't trust my voice to say it out loud). the city groans under the weight of its sins, dark alleyways whispering of history, hysterical in its attempt to teach deaf rats how to dance. at the edge of the city, the sea, but it's too far away to think of it as real.

i close the windows so that the cold air won't get me. i know now that it would drag me out by

I

sunt în mașină acum și tu conduci, șaptezeci de mile pe oră în mijlocul unui oraș lăsat mort, patru ferestre deschise, mâna mea un cuțit scos afară să taie vântul. mama întotdeauna obișnuia să îmi spună, „închide geamul sau o să te tragă curentul”, ceea ce înseamnă că o să te îmbolnăvești, ceea ce înseamnă că toți suntem muritori jucându-ne cu timpul, și obișnuia să mă enerveze pentru că singurul lucru la care puteam să mă gândesc era căldura. toți suntem bolnavi, și e genul de boală pentru care doctorii prescriu pastile de zahăr, pentru că nu e nici un remediu, așa că am putea la fel de bine să o facem un pic mai dulce, să o lăsăm să se dizolve sub limbă și să ignoram modul în care corpurile noastre nu pot să ne mai conțină oasele. devine întunecat pe la margini, hârtie arsă sau țigări arse sau arsurile de pe corpul meu răspândind-se ca cerneala pe hârtie, cercul vieții. uite mama, patru ferestre deschise și sunt în regulă. toți suntem în regulă. dacă îmi închid ochii pot să mă prefac că am fost făcută să zbor și nu să cad. ozon în loc de zahăr. încă mestec placebo și îi spun medicină modernă.

sunt în mașină acum și tu conduci, o sută de mile pe oră la intersecție, dar e în regulă pentru că mașinile sunt carcase de cărăbuși uscându-se într-un soare cu prea mulți dinți. scriu o listă lungă de lucruri pe care vreau să le fac înainte să împlinesc douăzeci și cinci de ani, apoi le tai ca și cum le-am făcut deja, visele sângerând în realitate, prea multe stele căzătoare și insuficiente dorințe. (te-aș întreba ce ți-ai dorit, dar nu am încredere în glasul meu să o spun cu voce tare). orașul geme sub greutatea păcatelor lui, alei întunecate șoptind despre istorie, isteric în încercarea de a învăța șobolani surzi să danseze. la capătul orașului, marea, dar e prea departe să te gândești la ea ca la ceva real.

the ear if it could, bloodshot eyes stinging with the lack of sleep.

II

objects in the mirror are closer than they appear: my hands, the red smudge of lipstick at the corner of my lips, tear tracks or tire tracks or the tracks that lead deep into the woods, wingless angels whispering their prayers beneath the ruins of the temple, a god with a deer's head and another one, unseen, lying through his teeth. it's summer. the cherries are ripe and my knees are scrapped, the heat of the sun raising ghosts from the pavement. my hands again, or just the fingers, counting them one by one and dropping them into the lake. a promise ring. a broken promise. someone smiles and the smile turns into a bird and flies away. all the dead turn around beneath their earth blankets, go back to sleep.

objects in the mirror are closer than they appear: i stick my hand out the window and his laugh escapes through the cracks. broken glass crunching beneath booted feet. or maybe it's snow and the season has changed, quiet like a thief in the night, no rhyme or reason to skipping the interlude. the forest fire burning inside you keeps me warm at night, but i'm afraid you'll choke on the smoke. i'm wearing a red dress and waving at the people passing by, try to imagine what their faces would look like if they had any. that one is young, the other one is old, that third one is me.

objects in the mirror are closer than they appear: he says my head is stuck in spring but it's autumn now. the trees are bleeding their leaves on the sidewalk - don't look at me like that, we both know it's a murder scene, bodies wrapped up in carpets and dumped into the river. all saints' feast, all the saints marching on the streets with their gilded robes and cardboard blessings, neon signs advertising forgiveness. buy one now to have for later. buy two and the third one is free. i try to fit in but the keyhole grows smaller with every step i take, until it's just a black bead in the palm of my hand. no drink to drink to make me shrink, though there's the couch, so it should work. someone once told me that saying things out loud takes away their power, but i'm the only one laying dead in the grass.

Închid geamurile să nu mă prindă aerul rece. știu ca m-ar trage afară de ureche dacă ar putea, ochi congestionați usturând cu lipsa de somn.

II

obiectele din oglindă sunt mai aproape decât par: mâinile mele, pata roșie de ruj în colțul gurii mele, urme de lacrimi sau urme de roți, sau urmele ce duc adânc în pădure, îngerii fără aripi care își șoptesc rugăciunile sub ruinele templului, un zeu cu cap de căprioară și altul, nevăzut, mințind printre dinți. e vară. cireșele sunt coapte și genunchii mei sunt juliți, iar căldură soarelui ridică fantome din asfalt. mâinile mele din nou, sau doar degetele, numărându-le una câte una și aruncându-le în lac. un inel de promisiune. o promisiune încălcată. cineva zâmbește și soarele se transformă în pasăre și pleacă în zbor. iar toți morții se întorc pe cealaltă parte sub plapuma lor de pământ, adorm înapoi.

obiectele din oglindă sunt mai aproape decât par: scot mâna pe geam și râsul lui scăpa printre crăpături. sticlă spartă se sfarmă sub picioare cizmate. sau poate e zăpadă și sezonul s-a schimbat, tăcut ca un hoț în noapte, sărind peste interludiu fără nici un motiv. incendiul din pădure din înăuntrul tău îmi ține de cald noaptea, dar îmi e frică că o să te îneci cu fum. port o rochie de mireasa roșie și fac cu mâna la oamenii care trec, încerc să îmi imaginez cum ar arată fețele lor dacă ar avea una. aia e tânără, cealaltă e bătrână, a treia sunt eu.

obiectele din oglindă sunt mai aproape decât par: el îmi spune: capul meu e prins în primăvară, dar e toamnă acum. copacii își sângerează frunzele pe trotuar – nu te uita la mine așa, amândoi știm că e scena crimei, corpuri înfășurate în covoare și aruncate în râu. sărbătoarea tuturor sfinților, toți sfinții mășăluind pe stradă în robele lor aurite și binecuvântările de carton, semne de neon care fac reclamă la iertare. cumpără una să ai pentru mai târziu. cumpără două și a treia e gratis. încerc să încap dar gaura cheii devine din ce în ce mai mică cu fiecare pas pe care îl fac, până când devine o mărgea neagră în palma mea. nici o bautură de băut să mă micșoreze, cu toate că e o canapea acolo, deci ar trebui să meargă. cineva mi-a zis odată că dacă spui lucruri cu voce tare le ia puterea, dar eu sunt singura întinsă moartă în iarbă.

III

i'm trying to learn how to swim again. it's been raining and raining and raining,

no rhyme or reason, just feels like the number three would do something to change the outcome. easier to hide things under the bed without asking if there's anyone there first. i'm under the bed. it's still raining; maybe i should get out, but every time i move i get a handful of ashes in my face. it used to be easy. i could write and write about summers and marigolds and the holes where crickets hide, dug into the yellow earth. i'm skipping stones and counting the minutes before everything turns green. in a dream, i become the cricket. i rewrite my story into a song, play it on my little violin, get eaten by a bird and become the bird - but i don't know how to fly. i only know how to swim.

„where is that feeling in your body?,” someone asks and i try not to laugh. which feeling? which body? in my garden, tombstones: pick one, we'll wake up the past tomorrow, all that snake skin has to go somewhere after all. „where is that feeling in your body?,” you ask, holding my body in your arms, a pile of bones. did you dig them out? dust would have been kinder, but my joints are weak and ache. i want to grow flowers inside me, but they wouldn't fit for all the ghosts gathered around the table. i told you once that i felt hollow but that was a lie, even if it didn't feel like one. wipe the dirt from my cheek, pry apart my jaw and look down my throat. can you see it, lodged between my ribs? won't you reach inside and take it out?

it's raining again. you ask me why i keep all my cups upside down, i tell you it's a matter of perspective, we laugh about it on the couch, water drops knocking on the door, but we don't open it. lifetimes ago i was rain too, and someone else was drowning in me.

III

încerc să învăț cum să înot din nou. plouă și plouă și plouă - fără explicație sau motiv, doar simt ca și cum numărul trei ar face ceva să schimbe rezultatul. mai ușor să ascunzi lucruri sub pat fără să întrebi dacă e cineva acolo mai întâi. sunt eu sub pat. încă ploua; poate ar trebui să ies, dar de fiecare dată când mă mișc, primesc un pumn de cenușă în față. obișnuia să fie ușor. puteam să scriu și să scriu despre veri și gălbenele și găurile unde se ascund greierii, săpate în pământul galben. arunc cu pietre și număr minutele până când totul devine verde. într-un vis, devin greierul. îmi rescriu povestea într-un cântec, îl cânt la vioara mea mică, sunt mâncată de o pasăre și devin pasărea - dar nu știu să zbor. tot ce știu e cum să înot.

„unde e emoția aia în corpul tău?” cineva mă întreabă, și încerc să nu râd. care emoție? care corp? în gradina mea, pietre funerare: alege una, o să trezim trecutul mâine, toată pielea aia de șarpe trebuie să meargă undeva până la urmă. „unde e emoția aia în corpul tău?” mă întrebi, ținându-mi corpul în brațe, un morman de oase. le-ai dezgropat tu? țărâna ar fi fost mai iertătoare, dar încheieturile mele sunt slabe și dor. vreau să cresc flori înăuntru-mi, dar nu ar încăpea de toate fantomele adunate în jurul mesei. ți-am spus odată că mă simțeam goală pe dinăuntru, dar aia a fost o minciună, chiar dacă nu am simțit-o așa. șterge pământul de pe obrazul meu, desfă-mi maxilarul și uită-te în gâtul meu. poți să o vezi, înțepenită între coastele mele? nu o să bagi mâna să o scoți afară?

plouă din nou. mă întrebi de ce îmi țin toate ceștile cu fundul în sus, îți spun că e o problemă de perspectivă, râdem despre asta pe canapea, stropi de ploaie bătând la ușă, dar nu o deschidem. acum multe vieți eram și eu ploaie, și altcineva se îneca în mine.

*„Să nu lași să treacă o zi fără să citești,
fără să vezi sau fără să auzi ceva frumos.”*

Goethe

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

► Elena NETCU

HULPAVĂ AȘTEPTARE

Singurătatea cade ca o pată de culoare
pe umbrele înserării amare.
Îmi asum acest apus, Doamne,
aprinzându-mi sfârșitul în flăcări vineții,
cu trupul sfâșiat de clipele târzii,
când lângă mine stai întins într-un haos
de-nceput de lume, lumină pân' la os
încerci să te întrupezi
rotind printre stele
cu dor sa mă veghezi.
Mă aștepti singuratic, tăcând...
să-mi lungesc rugăciunea-n genunchi
cu palmele în cruce,
să vin spre tine cu doruri năuce,
singuratic bărbat crescut din rădăcini de munte,
cu brațe de pădure, păstrând pe buze
un amar al iubirilor mute
și amintiri înlăcrimate înghițite hulpav de ucigătorul
ceas,
bătând bezmetic în ciuritul trup ce-a mai rămas.
Îmi șterg lacrimile, surâzând la răsăritul vorbelor
tale,
nepăsătoare roabe, așteptări bolnave de ne iubire,
îți privesc profilul colțuros, cu orgoliul arzând în
tăciune,
înveninată așteptare, dreaptă neputință, zadarnică
închinăciune,
surâsul meu luminând în bătaia lunii,
îmi smulgi bărbătește o felie de cer,
dăruindu-mi-o, singuratică și unic mister.

RAVENOUS WAITING

Loneliness falls like a spot of colour
on the shadows of a bitter nightfall.
I assume this sunset, Father,
that fires my end in bluish flames,
my body being torn by late instants,
when you lie besides me in a chaos
of the beginning of the world, light to the bone
you try to materialize
circling among the stars
in a strive to watch over me.
You wait for me in solitude and silence...
to prolong my prayer on knees
my hands crossed,
to come to you with baffled desires,
solitary man grown up from mountain roots,
with forest arms, keeping on your lips
the bitterness of mute loves
and memories in tears swallowed ravenously by the
deadly hour,
ticking insanely inside the pierced body that was left.
I wipe my tears, smiling at the sunrise of your words,
indifferent slaves, ill hopes by lack of love,
I look at your bony profile, your pride burning to
embers,
embittered waiting, righteous helplessness, vain
praying,
my smile illuminating under the moonlight,
you tear out bravely a slice of the sky,
gifting it to me, as a unique and lonely mystery.

*„Cele mai bune cărți nu sunt tocmai acelea care ne învață,
ci acelea care ne fac a cugeta peste cele cuprinse în ele.”*

B. P. Hașdeu

ÎN TĂCEREA TÂRZIULUI CEAS

Pe culmea pădurii copacii se cățarau trudind,
cu o emoție nedeslușită, urcau jinduind...
Îmi lungeam privirea ca să prind mișcarea
din ramurile cărunte, scrijelate de dorințe.
Sunt mai presus de mine, trecătorule!
Mă desfrunzesc amăgitor
cu ochii ațintiți pe zare.

Aștept doar înserarea,
mă las purtată într-o imensă poartă,
nedibuind intrarea,
ci doar râvnirea din ochiu-ți, misterios inel,
acoperit de limba târziului ceas.
Încremenită, Doamne, în el să fi rămas!
S-a întâmplat asta pe un picior de plai.
Stăteai în fața mea ca un imens stejar,
păreai imperial, venind de dincolo de fire
și mă priveai, umbrindu-mă...
numai tu lângă mine, singuratic izvor,
cu disperarea clipei rotind în adormire
și sfredelind în mine înfrângerii de dor
îmi tresăreau în suflet amăgiri
c-am fost mereu firavă, efemeră,
eu mă deschid în mine, când mi se închide pleoapa,
căci doare depărtarea,
m-ascund neștiută de mare,
se năruie nisipul prelins încet din ceas,
femeie fără formă, doar suflet am rămas,
un abur de tămâie, smerită păpădie...
căușul palmei tale e fără de inel.
Ce-a mai rămas din mine?
Mă cuibăresc în brațele-ți de-argint.
Mă strigi în noaptea albă, ecoul nu răspunde.
Ești marmură ninsă plutind într-un vis
Chiar de-ai veni ca jarul rumenind,
ar fi începutul lumii, cu vorbe aiurând...
de-ai fi cât un munte în fața mea să stai
tot mă vei duce pe un picior de plai...
s-ar răscoli pădurea ta în hohot.
Înmugurește-o dată!
Pe umeri să te țin
cu verdele pădurii în miezul meu să fii
căci de-aș muri vreodată, voi fi tot în picioare,
doar c-un sărut, doar unul, cu mugurii în floare...
să fii stejar bezmetic mereu în căutare,
iar eu doar să râvnesc înserări amare...
să te întreb mereu: se naște iar o lume?
Nu e nimic, doar visul ne rămâne!
Cine a făcut din tine o margine de stea?

IN THE SILENCE OF THE LATE HOUR

Toil-worn trees climbed on the peak of the woods,
mounted craving in a foggy emotion...
I stared to catch the move
of the grey branches scratched by desires.

They are beyond me, passer-by!
I shed my leaves deceptively
my eyes fixed in the distance.
I wait just for the dusk,
I let myself driven into a huge gate,
not feeling the entrance,
but only the coveting in your eye, mysterious ring,
covered by the hand of the late clock.
If only I remained stone-still in it, Father!
It happened once upon a time.
You stood in front of me like a huge oak tree,
you looked imperial, coming out of nature,
and looked at me, shading me ...
only you besides me, a lonely well,
in distress of the moment turning round asleep
and digging inside me defeats caused by longing
delusions raised in my soul
as I was forever frail, ephemeral,
I open inside me, when my eyelid closes,
as distance hurts,
I hide myself unknown by the sea,
the sand collapses dropping out slowly from the time
glass,
woman with no form, I remained but a soul,
a fume of incense, humble dandelion...
the cup of your hands has no ring.
What has become of me?
I huddle in your silver arms.
You call me in the white night, the echo does not
respond.
You are a piece of marble covered with snow in a
dream
even if you came like parched embers,
it would be the beginning of the world, with rambling
words...
if you were a mountain to stay in front of me
you would even bring me to an idyllic realm...
your woods would stir up sobbing.
Bud up once!
To hold you on my shoulders
with the green of the woods in my inside to be
as I would die sometime, I still stood upright,
with one kiss, only one, in blossom...
for you to be a giddy oak tree ever wandering,
but me to long for bitter sunsets...
and to ask forever: another world has borne?
It's naught, but the dream remains!
Who made of you an end of a star?

SALONUL DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ „C. D. ZELETIN”

CONSTANTIN GALERIU

► Pr. Ionel RUSU

„Și, în timp ce eram la pușcărie, socru-meu lucra în serviciu cu ginerele lui Gala Galaction. Și i-a spus lui Gala. Și Gala i-a trimis scrisoare lui Petru Groza, pentru mine: „Dragă Petrică, mă grăbesc. Cât de repede”. Adică e la bătrânețe – o figură de stil... Și apoi, după ce am venit din închisoare, mi-am dat seama, nu știam că el a intervenit pentru mine, dar mă aflu la Patriarhie, la Tipografia cărților bisericești și el m-a văzut și m-a luat de braț. Și-am mers de acolo, pe jos, până către Piața Victoriei, și m-a întrebat cum era în închisoare și așa mai departe, și i-am povestit un fapt. Eu am muncit oriunde și de aceea directorul închisorii a început să mă prețuiască, întrucât mă vedea, pe schele, că se făceau clădiri mari – acolo s-a făcut o fabrică de mobilă, dar de către noi, deținuții. Și, la un moment dat, era unul Bucevschi sau Bucescu, așa ceva, care era directorul șantierului, dar civil. Și, în discuțiile pe care le aveam, el spunea: „Ei, ei, ei, dar dacă dumneavoastră ați fi la putere, ce-ați face, cum v-ați purta?” Și-atunci i-am spus: «Domnule, uite cum ne-am purta: dumneavoastră sunteți comuniști și vă purtați ca niște comuniști. Noi suntem creștini și în orice perioadă m-aș purta ca un creștin». Replica simplă. Și Bucescu i-a spus-o directorului închisorii. Iar ăla a zis: «Ăla-i un popă deștept». Iar într-o noapte stăteam așa, în capul oaselor, nu dormeam, mă gândeam și eu. Și trece directorul cu politrucul, cu politicul, și mă vede. «Ce faci dumneata acolo?» Mă gândesc. «A! ăsta gândește!» Eu nu mi-am dat seama ce a vrut să spună cu «ăsta gândește!» Deci n-aveai voie să gândești”.

„Așa am biruit toate, așa le-am biruit. Cu prezența Mântuitorului, cu credința vie în El, cu această conștiință apostolică: Hristos este viața mea”.

«И пока я был в тюрьме, мой свекр работал у зятя Гала Галактиона. И он сказал Гала. И Гала написал письмо Петру Грозе: «Дорогой Петрикэ, я спешу. Как можно быстрее. ». Он имел в виду, что это старость - фигура стиля ... А потом, когда я вышел из тюрьмы, я понял, но не знал, что он заступился за меня, когда я был в Патриархате, в Типографии церковных книг, и он увидел меня и взял меня за руку. Пошли оттуда пешком на площадь Виктории и он спросил, как было в тюрьме и так далее, и я рассказал ему факт. Я работал где угодно, и поэтому директор тюрьмы начал ценить меня, потому что он видел меня на лесах, строились большие здания - там была сделана мебельная фабрика, но строили мы, заключенные. И в один прекрасный момент был один Бучевский или Буческу, вроде, что был прорабом, но по гражданке. И в разговоре со мной он сказал: «Ну, ну, вот если бы вы были у власти, что бы вы делали, как бы вы себя вели?» И я сказал: «Господин, вот как мы бы себя повели: вы коммунисты и ведете себя как коммунисты. Мы христиане, и в любое время я бы вел себя как христианин ». Простая реплика. А Буческу рассказал директору тюрьмы. И он сказал: «Это умный поп». И однажды ночью я лежал вот так, с приподнятой головой, не спал, а думал. И прошли директор с политруком, с политиком, и увидели меня. «Что ты там делаешь?» « Думаю, ответил я ». «А! Этот еще и думает!» Я не понял, что он подразумевал сказав « Этот еще и думает!». Запрещалось даже думать.

„Таким образом, я преодолел все, поэтому я преодолел все. С присутствием Спасителя, с живой верой в него, с этой апостольской совестью: Христос - это моя жизнь”.

► Firiță CARP

PROZĂ SCURTĂ

SURĂSUL UNEI REVEDERI

Și a fost Soare și a fost Mare și au fost zile de sărbătoare!

Finele săptămânii trecute, cea care deschidea acest septembrie ca mierea, a adunat câțiva temerari reprezentanți ai promoției 1980 jurnalistică, nu spun câți anume și nici cine (simt că așa e bine!), în spațiul generos al colegului Ilie Neacșu de la Eforie Nord. Buna dispoziție a fost numitorul comun al clipelor de neuitat, care au adăugat amintirilor deja existente parfumul unora noi, savuroase, îmbucurătoare, luminoase, pregătind parcă locul viitoarelor revederi cu divină mângâiere. Ne-a cuprins pe toți un val de tinerețe, desprins, am putea crede, din tumultul neîncetat al Mării, aflate doar la o aruncătură de privire îndrăgostită depărtare de locul faptului, și ne-a purtat zglobiu pe coama timpului răbdător. Cred că de aici s-a ițit și optimismul cu care scrutăm viitorul, nerăbdarea din care se nutresc speranțele revederilor următoare cu bine, cu drag, sub aura prețurii reciproce .

Și a fost Soare și a fost Mare, dintr-o joi până la noi!

Iar dacă nu ne-a umbrit bucuria revederii nici măcar teama vreunui nor, fie el și trecător, este fiindcă a mai fost ceva, ceva care, privind în urmă cu detașare, capătă calitățile esențialului. Este vorba despre însușirile de gazdă ale doamnei Daniela Neacșu, manager nu doar al vilei ANCORA, ci chiar al întregului eveniment care ne-a reunit. La reușită a contribuit ingredientul de bază, oferit de domnia sa permanent cu dărnicie, un surăs unicat. Condimentând clipele petrecute împreună cu acest însemn al bucuriei de a ne avea oaspeți, a reușit să ne strecoare în suflete plusul de lumină, acea inefabilă lumină dintr-un nevăzut Soare, de care avem nevoie fiecare, oricând, spre a simți cuprinderea fericirii venind.

Și a fost Soare și a fost Mare.

Și a fost bucurie pentru fiecare, doar era a patruzecoa aniversare.

Și a fost aidoma unui vis pardosit cu belșug de surăs!

Petru Iorgulescu,
Tătăroaică citind

► Val RĂZEȘU

PROZĂ SCURTĂ

LUP FLĂMÂND

- Toadere, să nu mă lași! Auzi, Toadere? Ce mă fac eu fără tine în iadul ăsta? De cei mari nu mai știm nimic de atâta amar de vreme, și se aude că au făcut rușii prăpăd printre ai noștri la Cotul Donului. Doamne, apără-i pe feciorii noștri și pe toți oamenii aceia de toate limbile pământului făcuți dușmani de către niște haini fără inimă pe care nu-i mai sature de bogății și putere! Nici de Miluță nu mai știm nimic de când l-or luat și l-or dus în țară, la premilitari. Aneta o rămas dincolo, cu toți ai ei, cine știe ce or fi îndurat și pe unde or mai fi, dacă or mai fi... Frăsâna abia s-a rostuit la casa ei, cu omul cea vrednic, da' tare mă tem că l-or afla jandarii, că încă îi mai caută pe cei ce au îmbrăcat cămașa verde. Nu mă lăsa, omu' meu drag, numa cu Hareta, încă îi o ființă nevinovată, ce s-a alege de noi fără apărarea ta?

Ștefan Dimitrescu

Își frângea mâinile în fața candelii care sfârâia la căpătâiul bolnavului și cugeta că nici măcar bunul Dumnezeu nu mai putea opri urgia care se abătuse asupra omenirii.

Își amintea că parcă ieri ieșise toată suflarea care mai rămăsese în sat după mobilizarea rezerviștilor și așternuseră pe țărâna drumului lăicerele cele mai frumoș țesute, să treacă peste ele trupele germane care veniseră să îi ajute pe ai noștri să îi alunge pe bolșevici din Basarabia. Și ce bărbați chipeși, bine hrăniți și echipați erau nemții! Ca niște arhangheli ai răzbunării umilințelor îndurate de ea și de toți ceilalți refugiați care fugiseră din fața Armatei Roșii doar cu ceea ce putuseră rostui în grabă în căruțe. Și nu putuseră lua mai nimic, doar copiii, câteva bulendre și câte ceva de-ale gurii. Dar au luat durere în suflete și lacrimi sub pleoape pentru tot restul vieții.

Și ce se minunaseră când căpitanul nemților a dat un ordin scurt și toată coloana a ocolit lăicerele salutând respectuos umbrele de oameni care le ofereau flori, de pe marginile drumului! Cu așa oameni alături, nu se putea ca ai noștri să nu izbândească!

Apoi a venit prima veste înfricoșătoare. S-a auzit că la Țiganca au pierit de-ai noștri fără de număr. Băieții lor se aflaseră printre cei care au luptat acolo.

Trecuseră mai bine de doi ani și nu mai știau nimic despre ei, dar inima ei de mamă îi tot spusese că încă mai trăiesc. Că luptă până la capăt, să-i oblige pe bolșevici să depună armele, să se poată întoarce în siguranță în Bucovina natală, pe care tocmai reușiseră să o elibereze din ghearele balaurului roșu.

Veneau mereu la primărie cărți poștale care semănau jalea în sat. Dar faptul că ai noștri îi băteau pe ruși peste tot mai domolea disperarea familiilor celor răpuși.

Ca toți ceilalți refugiați, spera și ea ca în scurtă vreme să se poată întoarce la casa părăsită cu atâta grabă, la rosturile vechi și adânci ale

vetrei strămoșești. La pământurile, pășunile și pădurea vechilor boieri Foloșnea. Acolo de unde o luase Toader, să ducă mai departe curgerea prin timp a neamului cunoscut și respectat în cele patru zări.

După dezastrul de la Cotul Donului, ai noștri se retrăgeau în debandadă, mai exact spus - erau fugăriți ca iepurii prin stepa înghețată. Și nu mai aveau absolut nicio veste despre băieți.

Se uitau cu toții cu groază către Răsărit, de unde nu puteau veni decât prăpădul și moartea. Și orice speranță de a se reîntoarce la vetrele lor strămoșești se spulberaseră. Știau prea bine ce îi aștepta dacă rușii îi zdrobeau definitiv pe ai noștri.

Iar ele nu puteau pleca niciunde, capul familiei, Toader, în vârstă de numai patruzeci și doi de ani, se îmbolnăvisese de oftică și agoniza pe prisma căsuței pe care abia o ridicase de îndată ce se refugiase. Își zidise în ea ultimele rămășițe ale puterii de altădată.

Câtă vreme Maria avusese tăria să creadă că feciorii trimiși pe front sunt în viață și i-o putuse spune privindu-l ținută în lumina ochilor, și lui îi mersese mult mai bine, ba chiar de câteva ori o făcuse să creadă că se va ridica din patul de suferință, ca Hristos de pe cruce.

Dar când s-a auzit de dezastrul de la Don, a simțit a avea cum inima ei de mamă se sfâșie din toate încheieturile, și oricât de mult s-a străduit, nu a mai reușit să-l aline ca de obicei, ștergându-i fruntea asudată și șoptindu-i la ureche „ Toadere, fă-te mai repede bine, că mâine-poimâine se întorc feciorii și trebuie să-i rostuiim pe la casele lor. Că fără tine suntem cu toții neputincioși. „ Dimpotrivă, candela nu a mai stins-o și se ruga necontenit pentru sufletele celor pierduți...

Iar bărbatul numai piele și os dar ai cărui ochi se umpleau de speranță și viață până atunci, i-a citit în suflet deznădejdea, și nu a mai vrut să îi deschidă, o lume în care să nu își mai poată admira feciorii nu îl mai interesa deloc.

Acum se vedea bine că pășise deja cu un picior în cealaltă lume, devenise pământiu ca țărâna care îl aștepta la odihna cea fără de sfârșit. Nu respirarea mai arăta că încă mai șovăia pe pragul dintre lumi, ci lacrimile care din când în când izvorau de sub pleoapele închise și își croiau drum prin barba neîngrijită până pe piept, amestecându-se cu broboanele de sudoare rece ce se cutremurau în ritmul tot mai rar și scăzut al bățăilor inimii care își număra ultimele băți.

Fata lui cea mai mică, Hareta, singura pe care o mai aveau în bățătură, îi ștergea cu o cârpă

umedă buzele crăpate adânc de arșița care îi mistuia ultimele rămășițe de putere din candela vieții. Înțelegea atât de bine drama familiei încât părea ea însăși cea mai amară lacrimă a tatălui care se îndrepta spre nicăieri.

Și abia acum înțelegea de ce refugiații nu-miseră micul cătun alcătuit în pripă Dealu Crucii. Fuseseră cu toții răstigniți nevinovați pentru păcatele cele multe și grele ale ticăloșilor care împinseră Țara spre prăpastie.

În ultimele clipe ale ființării sale, Toader deschisese larg ochii deja umbriți de negura celeilalte lumi și pironise privirea asupra ușii de la intrare, pe care aștepta de amar de vreme să-i intre feciorii întorși de pe front. Nu avea de unde ști că ei vor supraviețui Marelui Măcel dar nu vor mai atinge niciodată ușa acestei case. Că vor rămâne în viață, dar de cealaltă parte a Prutului pe care îl trecuseră cu atâta entuziasm în încercarea de a elibera Basarabia și Bucovina de sub cnutul ciumei roșii ce se substituia fără menanamente ciumei brune care infectase deja Europa.

Încremenise cu ochii larg deschiși spre ușă, de parcă voia să-și vadă feciorii venind să-i netezească drumul spre veșnicie. Avea o expresie de om împăcat cu soarta, un fel de aer de ușurare ca al unei păsări care a reușit să scape de povara trupului și să devină una cu zborul.

L-a jelit toată suflarea care mai supraviețuise în cătunul văduvit de tineri, dar în fapt fiecare și-a plâns morții și dispăruții săi.

De când rămăseseră doar ele două, parcă trăiau în altă lume. Se rupseseră de toată viața socială a satului, nu le mai interesa nimeni și nimic.

Doar vuietul motoarelor aviației germane care tulbura liniștea nopților în drumul ei către front la mai aducea aminte, că undeva departe oamenii se ucideau fără rost și fără vină unii pe alții. Dar obsevaseră și ele că de la o vreme raidurile erau tot mai rare și vuietul motoarelor tot mai slab, deci mai puține avioane, semn elocvent că incredibila putere a armatei germane intrase în declin.

Ba mai mul decât atât, într-o zi pe când se aflau la prășitul porumbului rahitic, un avion s-a prăbușit asupra lor din înaltul cerului, mitraliindu-le. Din cauza surprizei totale nu au reacționat defel, deși au fost cu toții sfătuiți să sape la marginea tarlalelor gropi de adăpost. Au apucat să vadă că era rusesc, ba destul de clară, fizionomia pilotului care râdea cu gura până la urechi. De asta scăpaseră cu viață, voise numai să se distreze, să le sperie. Au înțeles și mai bine că soarta războiului. se schimbă. Că într-un viitor nu prea îndepărtat

armata sovietică va năboi Moldova ca un nor de lăcuste.

Din ziua aceea, bunica Maria o trimitea în fiecare seară să urce în pod, să tragă scara după ea și să doarmă acolo. Pentru siguranța ei, dacă dușmanii s-ar ivi pe neașteptate. În navitatea ei, îl credea un adăpost sigur.

De altfel, aproape toată lumea procedase identic. Doar câteva familii își săpaseră bordeie în pădure, la poalele dealului, ca pe vremea năvălirilor tătarilor. Nici nu puteau încă visa cât de sălbatici pot fi „tătarii roșii”.

Se spunea că sunt încă departe, că ai noștri și nemții se regrupau, parcă nu era de crezut că făloasa, bine hrănită și echipată armată germană să fie îngenucheată de hoardele sălbatice ale căror logistică de bază erau zdrențele, lozincile și vodca.

Cu toate acestea, simțeau că nu se vor mai întoarce niciodată la Mihoreni, la vechea lor gospodărie.

Băieților le făcuse toate pomenirile cerute de datina morților și nu era duminică în care să nu aprindă în casă candela din fața icoanei Sfintei Fecioare iar în bisericuță lumânări de ceară curată, să aibă lumină necurmată în drumul lor spre casa din ceruri. Se împăcase și cu acest blestem, sau doar îi secase definitiv izvorul lacrimilor din inima împietrită de durere.

Până și căsuța ridicată în pripă aici, în Dealu Crucii, după ce fugiseră cu rușii buluc în urma lor, parcă înțelegea că nu se credea chiar „casa lor”, începuse să-și lepede pe alocuri straiul nou, a pustiu și dezolare.

Pe la sfârșitul toamnei, căutând rostul vieții lor viitoare, Maria a hotărât că trebuie să își primenească sufletul și casa de dragul și în folosul copiilor care i-au mai rămas. Să construiască un alt „acasă”.

- Puiu mamii, hai, să mergem să aducem lut, să netezim pereții, că parcă plâng.

Și-au luat pe umeri săcoteii anume pregătiți pentru asta și au pornit pe drumul care se vedea șerpuind departe, dincolo de orizontul care se așezase peste sat ca un clopot albastru.

Nu mai era țipenie de om, câmpurile erau arse, grâul se înegrise și încolțise în spice din lipsă de secerători, porumbul era un fel de buruiană răsucită arămiu în jurul axei sale, foarea soarelui părea un lan cu mumii fugite din sarcofage. Nicio urmă de animal sau pasăre, parcă erau sigurele supraviețuitoare ale unei apocalipse.

- Mamă, ție nu ți-e frică prin pustietatea asta.

- Nu, draga mamii. De cine să-mi fie frică, nu vezi că nu ai este nimeni înafară de noi?

- Tocmai de asta, dacă ne iese cineva în cale de prin pădure?

- Nu te teme, fata mea, în lume și în viața noastră nu se întâmplă niciodată decât ceea ce trebuie să se întâmple. Și nimeni nu poate schimba nimic fără voia lui Dumnezeu. Numai pe nebuni îi lasă în voia lor.

Mergeau alături, din ce în ce mai alături, deoarece Hareta simțea o neliniște ciudată care o făcea să întoarcă mereu privirile spre înapoi. Simțea, asemeni vietăților pădurii, mirosul unei spaime fără chip și fără nume.

Înainte de a coborî în groapa lutăriei a mai întors o dată capul spre înapoi, spre a se convinge că nu le amenința nimeni. Pe drum nu se vedeau decât valurile de căldură și timpul încremenit în arșița verii.

Săpau toropite de năduf în malul de argilă, mama mai tăcută decât fata. Și spre surprinderea Haretei, deși nu puseseră în săcotei nici măcar jumătate din ceea ce săpaseră, a ridicat capul, a privit îndelung cerul și a îndemnat-o să o urmeze:

- Gata, ajunge, hai să mergem. Și mâine mai este o zi.

Și-a pus pe umăr puținul adunat și a pornit cu hotărâre spre ieșirea din lutărie.

Ion Musceleanu, *Tânăra citind*

Când și-a ridicat și ea anemica povară, a împietrit: chiar în mijlocul cărării, la marginea de sus a gropii, așezat pe labelle din spate, un lup. uriaș. Atât a putut îngăima:

- Mamă, lupul!

Maria nu a șovăit din mers, doar s-a uitat lung:

- Unde vezi tu lup, draga mamei? Nu vezi că este doar un câine? Vino fără frică!

- Este lup, mamă, ce facem acum?

- Este câine, nu te mai prosti! Și a pornit din nou, fără urmă de ezitare, spre câine.

Oarecum contrariată și neliniștită. fata, o urma îndeaproape. Iar Maria, cu cât se apropiau de câine, cu atât călca mai voiniceste.

Când s-au apropiat la mai puțin de douăzeci și cinci de metri a simțit cum i se moaie genuchii și părul din cap i se ridică vâlvoi.

- Mamă, este lup!

- Da, draga mamei, altul mai mare și fioros decât aista, nu am mai văzut! i-a răspuns Maria, și a dat să-și continue netulburată mersul.

Dar a încremenit în urlatul puternic și înfiorător de prelung al lupului ce își înălțase botul larg deschis către cer.

- Mamă, de ce urlă așa, mie îmi este frică că o să cad, mă ia cu leșin!

- Liniștește-te, draga mamei. Îl întreabă pe Dumnezeu dacă îi dă voie să ne mănânce.

Între timp, uriașul lup cenușiu a mai slobozit și cel de-al treilea urlat. S-a mai uitat o dată lung către cer, apoi spre cele două făpturi nevolnice încremenite la câțiva pași de el. S-a ridicat alene și a plecat din mijlocul drumului și s-a tolănit lângă pipernicitul lan de floarea soarelui.

Ca trezită dintr-un vis adânc, Maria a privit îndelung cerul, de parcă ar fi vrut să-l adune tot în privire, a oftat adânc, și-a făcut cu evlavie semnul crucii, a mulțumit lui Dumnezeu pentru îndurare și a rostit cu hotărâre:

- Hai, fată, că nu ne-a fost scris să ne mănânce lupul.

Și a pornit înainte cu hotărâre, de parcă la marginea drumului s-ar fi aflat cel mai nevinovat cățel. Ca în transă, fata a urmat-o îndeaproape.

Maria nu a șovăit nici măcar o clipă în a se apropia de lup, ba chiar a domolit pasul în dreptul lui, rostind destul de tare încât fata să o audă:

- Tot făptura lui Dumnezeu și el, săracu'. Cu toții trăim vremuri de cumpănă.

Și, ciudat, urechile lupului s-au ascuțit și mai mult, apoi și plecat gânditor capul, de parcă înțelesese vorbele femeii, fiind convins de adevărul rostit.

Hareta și-a venit în fire abia când erau atât de departe încât nu mai vedea nici măcar lanul de floarea soarelui. Nu-i venea să creadă cele petrecute, deși le trăise.

- Mamă, ție nu ți-a fost frică să treci singură pe lângă lup?

- Nu, draga mamei, nu am trecut singură. Ne-a păzit Dumnezeu. Chiar și lupii ascultă de poruncile lui.

- Dar acolo, pe front, de ce-i lasă pe oameni să se mănânce între ei?

- Pentru că sunt mai răi decât lupii!

- Nu toți, mamă. Tare mulți sunt oameni buni, și de o parte, și de cealaltă.

- Te înșeli, fata mamei. Oamenii buni nu ucid la poruncă alți oameni buni. Câtă vreme fac asta, Dumnezeu îi lasă să rățăcească în nebunia lor de a crede că trebuie să asculte de alții și mai nebuni decât ei.

Nu înțelegea prea bine spusele mamei, dar nu se îndoia câtuși de puțin că vorbea cu dreptate.

Din depărtare, un urlat de lup flămând îi mulțumea Creatorului pentru ziua care sta să se stingă în candelabru al asfințitului...

Al. Ciucurencu, *Femeie cu pălărie galbenă*

IN MEMORIAM ZOE DUMITRESCU BUȘULENGA

MĂRTURII

► **Georgel RUSU**

Conversație cu o femeie ultra inteligenta. Foarte interesant, mai ales confesiunea d-nei Bușulenga

Într-o scurta conversatie, un barbat intreaba o femeie:

- Ce tip de barbat cauti?

Ea ramase un moment tacuta, il privi in ochi si ii zise:

- Vrei sa stii intr-adevar?

El raspuse: Da!

Atunci ea incepu sa zica:

- Fiind femeie, sunt in pozitia de a-i cere barbatului ceea ce eu nu pot face pentru mine. Platesc facturile, ma ocup de casa, merg la supermarket, fac cumparaturi si totul fara ajutorul unui barbat...Imi pun intrebarea: Ce poti tu sa aduci in viata mea?

Barbatul ramase privind. Gandea cu siguranta ca este vorba de bani.

Ea, stiind ce gandeste el, spuse:

- Nu ma refer la bani. Am nevoie de mai mult. Am nevoie de un om care sa lupte pentru perfectiune in toate aspectele vietii.

El isi incrucisa bratele, se aseza in fotoliu si privind-o îi ceru sa explice mai in detaliu.

Ea zise:

„- Caut pe cineva care sa lupte pentru perfectiune mentala, pentru ca am nevoie de cineva cu care sa conversez si care sa ma stimuleze din punct de vedere intelectual. Eu nu am nevoie de cineva simplu din punct de vedere mental. Am nevoie de cineva suficient de sensibil ca sa inteleaga prin ce trec eu ca femeie, dar suficient de puternic ca sa ma incurajeze si sa nu ma lase sa cad. Caut pe cineva pe care sa il respect ca sa pot sa fiu „ascultatoare”. Nu pot sa fiu asa cu cineva care nu poate sa isi rezolve singur problemele. Eu caut un barbat care se poate ajuta pe sine insusi pentru a ne ajuta reciproc. Caut un barbat care sa inteleaga ca sexul are importanta lui intr-un cuplu dar ca nu determina existenta cuplului care se vrea cu adevarat fericit. Si o femeie adevarata nu

va accepta niciodata langa ea un barbat care este extraordinar ... dar numai o ora ! Pentru simplul motiv ca ziua are 24 de ore ! „

Cand termina se uita la el si il vedea foarte derutat

El ii zise:

- Ceri mult....

Ea raspuse:

- Valorez mult !

Superba confesiune a unei Doamne ! Prof. Univ. Dr Doc.ZOE DUMITRESCU BUSULENGA

Cine a avut privilegiul sa o aiba profesoara de literatura universala , la facultate spun despre ea: Era IMENSA!

Si cinste ei ca a urcat, pe verticala, spre Sus. S-a calugarit. A murit de putin timp.

Zoe Dumitrescu Bușulenga
(Maica Benedicta de la Varatec)

„Per total nu m-am gandit niciodata la mine. Nu m-am socotit o persoana atat de importanta incat sa ma privesc ca pe un obiect demn de contemplat. M-am vazut pe bucati. Iar opiniile pe bucati erau foarte diverse, raportat la functia pe care o indeplinea fragmentul acela din mine.

...Cand eram copil, eram foarte timida. Dupa parerea mea eram si foarte cuminte. Ma socoteam putin nedreptatita. In jurul meu erau copii foarte frumoși (verisoarele mele) care-mi dadeau complexe inca de atunci. Cu vremea mi-au mai

trecut complexe. De toate nu am scapat insa nici pana azi. De cel mai grav, de timiditate, mai ales de timiditatea in public, nu m-am vindecat. In intreaga mea cariera universitara faceam puls peste 90 la fiecare curs si la fiecare seminar, ori de cate ori le vorbeam studentilor. Si aveam pana la sase ore pe zi. Eram incelestata, crispata, de fiecare data. Pe masura ce vorbeam, sub inraurirea ideilor care se succedau in mintea mea, aceasta stare se risipea. Tot din pricina conceptiilor mele despre ce ar trebui sa fie nobletea unui fizic nu m-am dus la mare decat dupa 50 de ani, cand am zis ca nu mai sunt femeie, sunt un obiect, deci ma pot expune. Am avut insa sansa (consolarea mai degraba) ca studentii mei se atasau foarte mult de mine. Asta era un medicament pentru complexe mele. Inaintea sfarsitului trebuie sa recitesc marile carti ale literaturii universale.

..Reusesc sa stabilesc foarte usor puncte de comunicare cu oamenii. Vin inca la mine oameni foarte tineri. Unii au legatura cu filologia, cei mai multi nu. Am legaturi foarte stranse cu Asociația Studentilor Crestini Ortodocsi. In ultimii 4-5 ani aproape ca m-am stabilit la Manastirea Varatec. Stau acolo cel puțin opt luni pe an. Respir in acel loc sacralitate. Vin tineri, si de la Teologie, si calugari, si ma viziteaza. Preocuparile mele au incetat sa mai fie exclusiv literare, au devenit si legaturi spirituale. Il caut pe Dumnezeu.

....Cei care ma viziteaza acum il cauta si ei. Unii, dintre calugarii mai varstnici, dintre preoti, L-au si gasit. Sunt pe calea unei nadejdi. Asa si reusesc sa ies din contingent. Altfel n-as putea sa traiesc cu usurinta in atmosfera actuala. Pentru ca formatia mea este de umanist, de carte, de cultura, asa cum o intelegeam pe vremuri noi, intelectualii. Aveam niste modele, pe care am incercat sa le urmam, scara de valori era cumva fixata. Traiam intr-o lume sigura, in masura in care cultul valorilor stabile iti poate da tie sensul unei stabilitati.

...Azi, pentru mine personal, pentru cei putini ramasi din generatia mea, spectacolul lumii contemporane este dezarmant. Ma simt intr-o mare nesiguranta, pentru ca toata tabla de valori in care am crezut s-a zguduit. N-as vrea sa spun ca s-a si prabusit. Suntem insa nelinistiti, puțin nedumeriti, suntem si tristi; ceea ce se petrece pe planeta nu-ti da senzatia unei linistiri iminente. Ce se intampla acum seamana cu perioada prabusirii Imperiului Roman, dar acele zguduiri erau provocate de venirea lui Iisus: era inlocuita o pseudo-spiritualitate cu spiritualitatea adevarata. Dar cine vine la noi astazi? Ai zice ca mai degraba

vine Antihristul, nu Mantuitorul. Nadajduiesc ca omenirea sa-si revina din aceasta clipa de orbire, care cam dureaza. Opere care nu se mai citesc, lucrari muzicale care nu se mai canta...

..Exista si o criza a culturii. Ma uit la programele Universitatilor. Nu mai gasesc nici urma de greaca, de latina. Respectul pentru clasici nu

mai exista. Nu ne intereseaza trecutul, numai prezentul. Iar asta ne taie radacinile. O lume fara radacini este o lume fara morala. Se vorbeste puțin si despre intelectualii dintre cele doua razboaie mondiale. Sunt nume care nu se mai pronunta, opere care nu se mai citesc, lucrari muzicale care nu se mai canta. Exista un fel de indiferenta fata de trecut. Lumea a inceput sa uite sa vorbeasca, pentru ca nu mai citeste.

..Din fericire, mai sunt cativa scriitori din cei vechi. Nu stiu in ce masura mai sunt ei productivi. Primesc foarte multe carti, mai cu seama poezie. Sunt autori noi foarte tineri. Ma intreb insa de ce nu mai scriu cei vechi - D. R. Popescu, Breban, Balaita. Acum apar nume noi. Se fac tot felul de ciudatenii in numele postmodernismului. Am incercat sa aflu ce este postmodernismul. I-am intrebat pe ei. N-au fost in stare sa-mi raspunda. E o arta din cioburi - totul este faramitat - mi s-a spus. Dar Spiritul are o facultate: aceea de integrare, de a face din fragmente o totalitate. Asta au facut clasicii. Azi am senzatia ca traим procesul invers - ne diseminam, ne risipim.

...Eu nu inteleg un lucru: cand e atata frumuseti intreaga pe lume, cum pot sa ma duc sa ma uit la firimituri, cand eu am bucuria integrala a frumusetii? Si, daca faramitam frumusetea, cum vom mai putea face drumul invers? Credeti ca de la manele ne vom mai putea intoarce la Johann Sebastian Bach?

...De la Freud incoace s-a produs o mutatie: s-a pus sexul in locul capului. Asta e tristetea cea mai mare. Vedeti, la noi, la romani, exista o cuviiinta. Anumite cuvinte nu se pronuntau - nu erau niste tabu-uri, dar exista o pudoare. Acum „cuviiinta”, cuvantul acesta, a disparut din dictionar.

...Nu am prejudecati de nici un soi, dar felul in care ne purtam ucide frumusetea. „Trupul este cortul lui Dumnezeu”, a spus Pavel. Ce facem noi cu el? il expunem, ca pe o bucata oarecare de carne. E cumplit. Cumplit e si ceea ce s-a intamplat cu relatiile dintre femei si barbati. Dupa parerea mea, aici s-a savarsit o crima. Fiorul primei intalniri, dragostea, asteptarea casatoriei, toate acestea au disparut. Ce se intampla cu noi? Eram un popor de tarani cu frica lui Dumnezeu. La sat inca s-au mai pastrat bunele obiceiuri. Oamenii nu sunt bantuiti de patima carni care se expune. Nu se vorbeste urat, si asta e bine. Mantuitorul este in

noi, e lumina necreată, si noi il pironim cu fiecare cuvânt al nostru, rau sau murdar.

...Pentru mine, marea poezie a fost intotdeauna baia de frumuseti in care m-am cufundat cand am avut nevoie de intrarea in alta dimensiune. Poezia tine, dupa parerea mea, de partea cea mai ascunsa, cea mai intima a fiintei noastre. Poezia echivaleaza aproape cu o rugaciune. In poezie te cufunzi pentru a te intoarce cu frumuseti. In rugaciune intri pentru a te integra absolutului.

..Pentru ca intram in zona computerului, am pierdut placerea de a citi. Eu sunt un cetatean al Galaxiei Gutenberg. Umanismul culturii se sprijina pe lectura, nu pe imagini fugitive. Lectura iti lasa popasurile necesare pentru reflectie, pentru meditatie. Pierderea obisnuitei lecturii este pericolul cel mai mare care ameninta planeta, pentru ca slabeste intelectul, puterea de gandire, si te face sa uiti limba. Chiar si eu, dupa ce am stat cinci ani in Italia, la intoarcere a trebuit sa pun mana pe Eminescu si pe Sadoveanu, ca sa-mi refac limba. ...Moartea pentru mine inseamna eliberarea de acest trup. Trecerea in lumea celor vii. Lepadarea acestui trup vremelnic si trecerea in lumea celor vii. Nadajduiesc. Daca merit. Asta numai Mantuitorul stie.”

Henri Matisse, *Cititoarea*

► Gheorghe Andrei NEAGU

PROZĂ SCURTĂ

LĂDOIUL CU ORZ

În ziua aceea, toți ai casei plecau la târg. Toți era un fel a spune, pentru că eu am rămas acasă. Singur. Eram pedepsit. Planurile care m-au frământat toată noaptea, s-au risipit în zori când am auzit glasul mamei furios, țipând la mine, înainte să mă trezesc de-a binelea:

- Dormi ai? Nu ți-e foame? Ia dă-te jos să-ți dau eu ție mâncare să n-o poți duce... Azi stai acasă și mănânci răbdări, ca să nu ți s'aplece de la atâtea ouă... Măcar nu le-ai aruncat, să cred că le-a furat cineva! Că le-ai mâncat e una, dar

să-ți bați joc de mine, nerușinatule! Să zici mersi că nu i-am spus lu' tac'tu că îți tăbăcea fundul!

Am tăcut mâlc. Nu m-am gândit ca mama caută cuibarele de dimineață, ca să ducă ouă la târg. De-o vreme, cam de când am băgat de seamă cu surprindere că pantalonii mi-au rămas scurți, îmi era tot timpul foame. Când duceam vaca la păscut, din când în când îi mulgeam laptele direct în gură. Era greu, vaca nu stătea în loc, iar poziția aplecată cu fața în sus nu era comodă. Abia dacă beam o cană. Nici nu prea ținea de foame. Ouăle erau mai tentante. Le găuream cu un bold la un capăt, apoi la celălalt, le agitam bine și le sugeam conținutul. Le puneam apoi înapoi în cuiabar, printre celelalte. Așa a găsit mama mai multe coji intacte dar ușoare. Și nu i-a fost greu să dibuie vinovatul. Aveam noroc deocamdată, că se grăbeau să plece. Mai vedeam eu după.

Îmi părea și nu-mi părea rău de târg. Nu aveam nimic de făcut. La vacă puseseră nutreț în iesle și-o adăpase. La păsări le dăduseră boabe cum și apă destulă pentru o zi. M-am trezit de-a binelea, cu o zi liberă, în care nimeni nu avea să-mi dea ceva de făcut. Leșiseră de-o vreme pe poartă când m-am urcat în păr, în vârful cel mai de sus, de unde se vedea bine în jur. Aveam eu totuși o mică supărare, că n-am să văd târgul cu toate minunile lui. De plictiseală am început să strig din vârful copacului la vecina noastră, poreclind-o, ca să mă răzbun și eu pe cineva:

- Bula, Bula, Handrabula!

Probabil că nu era nimeni acasă, de vreme ce nu ieșise afară să mă blesteme și să-mi zică: „luate-ar dracu', Șoican"! Dar pe mine nu mă durea. Odată, tata îmi explicase că șoican înseamnă vultur, adică șoiman și că ei au fost opt frați înalți și iuți ca vulturii. Și eu mă mândream cu porecla asta...

În ziua aceea, Maricica Anicăi, cealaltă vecină a noastră de peste drum, n-avea pesemne cu cine se juca. De aceea, veni cu rochița sumeasă prin bălăriile din porumbiștea neprășită a maică-si, până la poarta noastră. M-am dat jos din păr și am chemat-o în camera de deasupra zămnicului. Acolo aveam eu câteva forme de bronz înflorate, pe care tata, în naivitatea lui, tot crezuse o vreme că ar fi valoroase, ce ar fi putut să-i stârnească interesul.

Pe vremea aceea și eu credeam la fel și le țineam în coșul crăpat al unei troici nefolosită.

Maricica n-avea tată și de aceea mă puteam juca cu ea fără grijă, spunându-i vorbe mai deșucheate auzite prin vecini sau pe drum... Dar ea nu reacționa. Ca o fată de vădană, era deprinsă cu de toate. Scotea la mine limba roșie a dispreț, nu se liniștea până ce n-o potoleam cu câțiva pumni adunați pe spinarea ce răsuna ca o tobă. Îmi arătă că avea o rochie nouă, cumpărată din târg cu o zi înainte. În săptămâna aceea toată lumea se ducea la târg să vândă ouă sau brânză. Se plăteau produsele foarte bine. Mai întâi stăteam tolăniți în iarba din fața casei, mirosind a urină de pisică și ne spuneam tot felul de năzbâtii. Apoi ne-am dus să ne jucăm într-un lădoi cu orz, adunat de cu toamnă, pentru sămânță în camera de deasupra zămnicului. În acea zi era o căldură nădușită ...

Am început să aruncăm cu boabe de orz peste noi, stârnind colbăraia pământului ce zăcea de la secerat în măruntaiele lădoiului. Îmi plăcea să-i arunc doar peste piept, știind că boabele se duceau într-un loc anume, unde o săcâia cel mai mult. Apoi, umplându-i sânul cu boabe de nu mai putea mișca și se înnăbușea, o făceam pe doctorul. Mai făcusem pe doctorul și-n alte zile. O întindeam ușor cu fața-n sus și o întrebam unde o doare, apoi o sărutam și iar o întrebam unde o doare. Până când mă săturam

de sărutat și pe ea nu o mai dureau nici ochii, nici obraji, nici burtica. De la ultima noastră joacă de-a doctorul, trecuse mai bine de un an, cam de când mă rodea pe mine foamea iar pantalonii abia îmi ajungeau la glezne. Maricica veni și-mi spuse râzând fără să mai arunc boabe de orz, că o doare un ochi, apoi burtica. Le sărutam pe rând, conform obiceiului jocului. I-am ridicat rochița până la umeri, dezbrăcând-o, dând s-o sărut. Dar m-am oprit... Pe pieptul ei, două umflături mari cât două prune altoite, de alea goldane, stăteau înfipite acolo sub piele, uluindu-mă... Am întrebat-o dacă într-adevăr o doare și de ce s-au umflat, la care ea îmi spuse: „prostule... acolo-s țâțele și toate muierile bune care fac plozi au așa ceva...”. De unde, eu am înțeles că și ea era bună, dar nu știam despre mine dacă eram bun sau nu. M-am uitat la țâțele mele și degeaba. Nu se umflaseră, deci nu eram bun. Maricica, văzând că mă uit, a început să râdă de mine și apucându-mă de păr, mă săruta ca o nebună pe piept și pe față. Aveam în gingii colb de ovăz și-n ochi praf înțepător. Pe pieptul meu cele două locuri unde nu aveam umflături ardeau într-o dogoare ciudată, iritându-mă, în timp ce ea mă săruta fără istov. Am prins-o așa, ca din senin, parcă de ciudă și-am strâns-o puternic. Altceva mi s-a întâmplat atunci. Pantalonii nu erau numai scurți, dar au început să mă strângă, nai ales în josul burții, unde simțeam și o senzație ciudată. Am dus mâna să trag de ei, dar am descoperit acolo o umflătură care se cerea eliberată. Maricica râdea și-mi cerea să vadă și ea umflătura. Ce s-a întâmplat mai departe, a devenit confuz. Nu mai vedeam și

Berry Toni, *Bătrân citind*

nu mai auzeam nimic până când o săgeată fierbinte mi-a cutremurat trupul, care s-a liniștit încet, ca niște valuri calde. În același timp, un strigăt ieși din pieptul ei ca o chemare: mămăăă!!!!

Și maică-sa veni. O scoase din lădoi, amenințându-mă. Am tremurat toată ziua de spaimă. Povestea cu ouăle rămăsese în urmă. Mă gândeam doar la ce avea să le spună vecina alor mei. Și-mi tot pregăteam variante de apărare. Că nu eu am fost de vină, că ea a tras de mine, ceea ce era chiar adevărat, dar nici eu nu eram nevinovat de tot. Și s-a întâmplat așa.

Ai mei au venit destul de târziu de la târg, obosiți. M-au lăsat în pace. Doar din când în când mă mai înțepa tata:

- la du-te, vezi au mai ouat găinile? Am înțeles că m-au iertat.

Nici atunci și nici în zilele următoare vecina n-a venit să le spună nimic despre ce s-a întâmplat. De ce? Poate avea ea un motiv pe care eu atunci nu-l cunoșteam.

Am plecat la oraș, la gimnaziu, apoi la liceu. Ceva mai târziu, când am venit în vacanțe lădoiul era plin cu țărățe. Din curtea vecină, un copil de-o șchioapă surâdea peste poartă... Maricica veni în goană și mă întrebă: „pe cine căutați?” Nu se schimbaseră prea mult. Mică și slabă, ea însăși era un copil. Un val roșu de sânge îmi izvorî în obraz. Nu i-am răspuns. M-am întors și am intrat în casă. Am venit acasă din ce în ce mai rar. Despre Maricica sau copilul ei nu s-a vorbit niciodată nimic. A rămas doar în amintirea mea o vară ciudată.

*„Cele mai bune cărți sunt
acelea pe care cititorii le
întregesc; ei dezvoltă ideile
în germene, îndreaptă ceea
ce li se pare greșit și întăresc
prin reflecții proprii ceea ce li
se pare șubred.”*

Voltaire

► Nicolae DABIJA

PROZĂ

MANUC-BEI

Statul Republica Moldova a reconstruit castelul lui Manuc-Bei de la Hâncești, cheltuind pentru asta circa cinci milioane de euro.

Cine a fost Manuc-Bei și care e contribuția lui la istoria noastră, pentru ca perpetuarea memoriei faptelor sale să merite mai mult decât Alexandru Lăpușneanu Vodă din Lăpușna, întemeietorul localității Mihalcea Hâncu, domnitorul de câteva luni al Țării Moldovei, mitropolitul Antonie Plămădeală din Stolniceni sau alți fii luminați ai neamului-acest sacrificiu financiar al celui mai sărac stat din Europa?

Emanuel Manuc Mîrzaean Bei (1769-1817) s-a născut la Rușciuc, târg din Bulgaria de azi. Nici biografii lui nu neagă faptul că banii lui Manuc erau din furat, bani murdari cu care acesta va ști să-și facă drum în viață.

Banetele lui Fersenec Oglu îi atacă în plină zi pe negustorii de pe cele două maluri ale Dunării și fiecare vas care trece pe fluviu e nevoit să le plătească taxă, astfel că gologanii mulți, pe care-i adună Manuc în hazna, îl ajută să-și cumpere de la sultanul Selim al III-lea titlul de Bei pentru sine, care se acorda doar domnitorilor Țării Românești sau Moldovei, precum și guvernatorilor de provincii otomane, și cel de Pașă al Rușciucului – pentru tâlharul Fersenec Oglu, care – încântat de calitățile lui de negociator – ori de câte ori avea de soluționat vreo problemă spunea: „Trebuie să aflăm ce-o să zică Manuc”.

În 1802, când domn al Țării Românești ajunge Constantin Ipsilanti, aflând că acesta avea nevoie de un finanțator, își trece haznaua încărcată în câteva ambarcații în stânga Dunării și se stabilește la București.

A plecat la timp din „echipă”, pentru că ocrotitorul său, cârjaliul Fersenec Oglu, în curând va fi hăcuit cu hangerele de alți frați întru tâlhării.

Manuc își va spori aici averile și va deveni unul dintre oamenii cei mai influenți din Țara Românească.

Generozitatea lui va deveni legendară. Un călător francez, Stanislas Bellanger spune că acesta câștiga la cărți sume enorme pe care... le împărțea

săracilor (Stanislas Bellanger, *Le Kéroutza, voyage en Moldo-Valachie*, II, Paris, p. 48-52).

Procură moșii, imobile, afaceri, posturi. De la Constantin Vodă Ipsilanti cumpără în 1802 rangul de serdar, iar în 1803 – pe cel de paharnic. Îl va convinge cu câteva care de pungi pe Selim al III-lea să-i vândă funcția de dragoman, la Constantinopol, unde totul se vinde și se cumpără, iar la 22 septembrie 1808, cu alte care cu bani, va obține de la sultan titlul de „prinț al Moldovei”. Hatîșeriful lui Selim al III-lea menționează: „Ca recompensă a devotamentului său îi acord titlul de prinț al Moldovei și doresc, ca de acum înainte el să dubleze zelul în serviciul meu”.

Se visa domnitor al Țării Românești

sau al Moldovei. Avea bani suficienți pentru asta. Nu știa decât turcește și armeneste, dar necunoașterea limbii țării pe care ar fi dorit să o conducă (mulgă) în acel secol fanariot nu era un impediment.

Constantin Vodă Ipsilanti, convins de pungi-le lui burdușite cu galbeni, îi va da să administreze ocnele de sare din Valahia, care-i vor aduce câte 300 000 de piaștri anual. Va mai cumpăra la preț derizoriu grâu românesc din Țara Românească și Moldova, considerate grânare ale turcilor, pe care-l va vinde cu preț împătrit la Constantinopol, cât și lemn – pentru flota Imperiului Otoman, ceară și miele de albine etc.

În 1803 ridică Hanul ce-i poartă numele din centrul Bucureștilor, pe un teren care-i aparținuse domnitorului fanariot Constantin Vodă Hangerli, care a fost decapitat la Curtea lui din Dealul Spirii de un capugiul bașa (călău în soldă) trimis de sultan să-l scurteze de cap în 1799.

În 1806 Rusia va declara război Turciei.

Ca și celelalte confruntări dintre cele două imperii acesta se va desfășura pe teritoriul Principatelor Românești.

Toată povara pentru întreținerea celor două oști – una cu pretenția că le „eliberează” de sub păgâni, iar alta că le apără – e pusă pe spatele Țării Românești și a Moldovei.

Omul rușilor, domnitorul Constantin Ipsilanti, se declară într-o circulară din 16 noiembrie 1806,

ca un alt Mihai Viteazul, „Domn amândurora Țărilor Moldova și Valahia”.

Alexandru Moruzi pleacă din tronul de la Iași și Constantin Ipsilanti devine conducător al celor două principate unite de armata rusă.

Astfel, afirmau rușii, se realiza în acest război planul Ecaterinei a II-a de a transforma Moldova și Țara Românească într-un stat mare de religie ortodoxă și cu domnie ereditară, Dacia.

În curând însă s-a văzut că planurile lor erau cu totul altele. Ei nu doreau decât să-și extindă granițele propriilor teritorii.

După câteva confruntări, în care balanța victoriilor înclină către ruși, încep negocierile între cele două puteri.

Rușii sunt fermi în pretențiile lor.

Ei vor totul. Aceștia cer de la turci toată Moldova, toată Valahia și stabilirea frontierei dintre cele două imperii pe Dunăre.

Ca să fie mai aproape de Constantinopol, unde visau de mai multe secole să se mute din țara lor friguroasă țării ruși. (Ce bucurie ar fi fost pe capul altui trădător de peste veacuri, Dodon-Bei de Sadova, pentru că odată rusificat de-a lungul a două sute de ani Bucureștiul – toți valahii și moldovenii l-ar fi votat, cum își imaginează el și Putin, pe Ivan Ceban primar, iar pe dânsul – președinte!)

Revindecările însă nu erau acceptate de turci. Sultanul afirmă: „Poarta nu poate admite alt hotar decât Nistrul”. (N. Iorga. Acte și fragmente cu privire la istoria românilor, II, B., 1896, p. 454).

La 21 februarie 1811, șeful delegației ruse, generalul Kamenski, comandantul trupelor rusești, se îmbolnăvește grav.

Consulul francez Ledoux afirmă ca acesta își ieșise din minți.

În luna aprilie 1811 la București sosește generalul Mihail Kutuzov, numit de țarul Alexandru I comandant al „Armatei de la Dunăre” sau al „Armatei Moldovenesti” („Moldavskaja Armia”).

Cu această ocazie Manuc-Bei dădu o mare petrecere la Hanul de la Curtea Veche.

Kutuzov era un moșneag de 70 de ani, chior de un ochi și atât de îngrășat încât deșela orice cal pe care încerca să-l încalce.

Obosit de drum și de cele câteva clondire de vin de Odobești, pe care le deșertă, generalul se pregăti să se retragă în unul din dormitoarele vaste pe care i le puse la dispoziție Manuc.

– E frig în iatacurile tale, beiule!, i-a zis generalul Kutuzov.

– Dau imediat poruncă să se facă foc în sobe!

– Nu trebuie! Adu-mi o fecioară să-mi încălzească așternutul.

Și scrutând cu ochiul teafăr prezența, acesta zăbovi asupra unei fete cu chip de înger.

– O vreau pe copila de acolo.

– Nu se poate, luminăția voastră!

– Mie să nu mi se poată?

– Are doar 14 ani.

– Nu-mi pasă.

– E soția căminarului Nicolae Guliano. N-o s-o lase bărbatul.

– Cheamă-l la mine.

Manuc i-a făcut semn căminarului să se apropie.

Kutuzov l-a întrebat pe acesta:

– Puștoaica de acolo e soția ta?

– A mea, boierule!

– Știi cine sunt eu?

– Știu!

– Atunci peste o jumătate de oră să mi-o aduci chiar tu în iatacurile mele pe coconiță.

– ...Păi!, prinse acela să tremure.

– Dacă n-ai să faci ce-ți spun, vezi asta?! – îi spuse militarul și-i arătă sabia

– Unde-ți stau picioarele, acolo îți va sta căpățâna. Ai înțeleș?

Cutremurați, martorii la discuție povestesc această scenă în felul următor: Kutuzov se apropie „de o copilă de 14 ani, nepoată a lui Varlaam, căsătorită cu un tânăr boier numit Guliano (căminarul Nicolae Guliano – n.n.). Kutuzov a plăcut-o și, cunoscându-i pe români, i-a spus soțului să-și aducă nevasta și acesta s-a executat, a doua zi Kutuzov ne-a prezentat-o pe Dulcinea și s-a afișat cu ea în lume.” (Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea, Serie nouă. Vol. I (1801-1821) B., 2004, p. 349).

M. Kutuzov își instalase în Hanul lui Manuc dormitoarele, birourile comandamentului rus și cele ale serviciului de informații, ducea un trai depravat, se distra cu țigăncușe fără să le plătească, mâncă, el și oamenii lui, în restaurantul marelui han al lui Manuc pe datorie, acumulând restanțe de peste 50 000 de piaștri, o sumă enormă, pe care n-o va plăti niciodată, iar de cum se trezea, își trimitea soldații să prade târgoveții și țărani, mai ales de băutură „pentru nevoile oștirii”.

Mihail Kutuzov, numit de valahi „satir cu un singur ochi”, atunci când făcea rechiziții de produse ordona înhămarea țăranilor, în locul cailor și a boilor, la carele ce transportau recoltele furate de falnicii lui soldați, lovindu-i chiar el cu harapnicele din urmă. Acest detaliu e povestit și de Karl Marx: „Bărbați și femei au fost înhămați la care cu vizitii cazaci care nu-și cruțau nici băta, nici vârful lăncilor.

Peste 30 000 de români fură smulși de la munca câmpului pentru a servi ca animale de muncă. Cei

mai fericiți fugiră în munți, unde singura hrană era de copac. Guvernul rus răspunse astfel la proteste: „Nu ne interesează să știm cine face lucrul, oamenii sau animalele, numai ordinele să fie executate” (K. Marx, „Însemnări despre români”, B., 1964, p. 117).

Părintele comunismului mondial va afirma că Basarabia e românească, iar despre jaful teritorial, în fruntea căruia se aflase Kutuzov va menționa: „Poarta renunță la Basarabia. Turcia nu putea ceda ceea ce nu-i aparținea, pentru că Poarta n-a fost niciodată suverană asupra țărilor române” (K. Marx, „Însemnări despre români”, p. 106).

– Ați venit să ne eliberați de sub turci, dar sunteți mai păgâni decât păgânii, îi reproșau valahii. Ne luați totul: și caii, și boii, și pâinea, și femeile. Lăsați-ne și nouă ceva, îl implorau aceștia.

– Am să vă las doar ochii, ca să aveți cu ce plânge, le spunea în batjocură generalul chior, cu apucătură de fiară.

Tratativele de pace durau din 1806.

Dar rușii nu se grăbeau. Mâncare și băutură la Hanul lui Manuc erau destule. Ei căutau să câștige timp. Și nu voiau să renunțe la niciuna dintre pretențiile lor. La fiecare afirmație a otomanilor că nu vor accepta nicio revendicare teritorială, rușii îi amenințau cu continuarea războiului.

La 23 iunie 1811, diplomatul von Walther îl informa pe regele Prusiei din Constantinopol că sultanul „va risca mai curând să piardă Constantinopolul, decât să cedeze Rusiei cele două principate române” (N. Iorga, Op. Cit., p. 461).

Sultanul aici se dovedise un mare patriot român.

Între o beție și alta, Kutuzov se repezi la Dunăre, ca la o altă petrecere, să atace armatele otomane la Rusciuc (în iunie 1811) și la Slobozia (în noiembrie 1811), după care reîncep tratativele de încheiere a păcii dintre cei doi bandiți.

Sfătuit de Manuc, marele vizir Ahmed pașa e decis să facă concesii și-i propune generalului Mihail Kutuzov ca noul hotar dintre Turcia și Rusia să treacă pe râul Bâc, care taie Chișinăul în două.

Dacă reușea, Poșta Veche ar fi trecut în Imperiul Rus, iar Buiucanii ar fi rămas în Turcia.

Peste alte săptămâni Ahmed pașa mută noile granițe dintre cele două imperii de-a lungul râului Cogâlnic (urmând ca acestea să taie Cimișlia în două: mahalaua Recea să rămână a Turciei, iar zona „Vin-Zavod”, cu toate butiile lui pline cu licoare, în Rusia).

Dar discuțiile nu avansau. Ele ajunseseră într-un punct mort.

La negocieri Manuc-Bei se prefăcea că reprezintă interesele turcilor, dar urmărea să le realizeze pe cele ale rușilor.

Armeanul era trădător de profesie. El dădea pungii burdușite cu aur și turcilor, și rușilor.

Pe turci îi trăda rușilor și pe ruși – turcilor.

Dar în luna aprilie 1812 Alexandru I îl va destitui pe Mihail Kutuzov, generalul care-l făcu să piardă bătălia din 1805 contra lui Napoleon la Austerlitz, pentru că Rusia, care se voia „eliberatoare a creștinilor”, din cauza lui Kutuzov se făcea tot mai urâtă în Țara Românească și în Moldova. În locul lui fu numit amiralul Pavel Ciceagov.

În unul din rapoartele sale amiralul va consemna: „Государь, отпуская меня, передал мне пространную записку с жалобами несчастных жителей Молдавии и Валахии на армию Кутузова. Впоследствии, поверяя на месте, я нашел что они совершенно справедливы, и узнал что на все заявления Кутузов отвечал: „У них останутся глаза, чтобы плакать”. Государь, отдавая мне означенную записку, сказал: „Я не могу далее позволять такие ужасы” („Țarul, la numirea mea, mi-a transmis o notă detaliată cu plângerile nefericiților locuitori ai Moldovei și ai Țării Românești față de armata lui Kutuzov. În consecință, documentându-mă la fața locului, am constatat că acestea sunt întru totul îndreptățite și am aflat că la toate plângerile, Kutuzov avea un singur răspuns: „Le voi lăsa doar ochii, ca să aibă cu ce plânge”. Țarul, dându-mi această petiție, mi-a spus: „Nu mai pot tolera în continuare aceste orori”. („Из записки адмирала Чичагова” în Русский архив, nr. 9, М., 1870). Vezi și Vlad Mischevca „Anul 1812 în destinul neamului românesc”, Ch., Litera, 2018, pag. 192).

În una din zilele de la începutul lunii Manuc-Bei află că la Hanul lui, în drum către Sumla, unde se afla marele vizir Ahmed pașa, s-a oprit un trimis al împăratului Napoleon al Franței cu un mesaj important pentru sultanul Selim al III-lea.

A ținut să-l cunoască și la prima întâlnire i-a arătat hathi-sheriful semnat de suveranul turc prin care acesta îi acordase titlul de bei cât și pe cel de dragoman, spre a-i câștiga încrederea și ca să-l

convingă că anume el, Emanuel Manuc Murzoian Bei, e reprezentantul cel mai avizat al sultanului turc în Principate.

După mai multe damigene băute și în schimbul unor cadouri de preț – tabachere de aur și inele cu diamante – făcute francezului, Manuc-Bei obține de la acesta scrisoarea, pe care promite să i-o înmâneze chiar el măriei sale padișahului.

În ea Napoleon I îl sfătuia pe Selim al III-lea să nu grăbească pacea cu rușii, pentru că în curând el va ataca Rusia, în acest fel Turcia va ajuta Franța, făcând ca mai multe divizii de-ale țarului să fie menținute la Dunăre, odată armata rusă înjumătățită, el ar pătrunde mai ușor în Rusia.

Ajuns în posesia scrisorii, în loc să i-o înmâneze lui Ahmed Pașa sau lui Selim, cum îi promisese ofițerului francez, Manuc el i-o dă lui Kutuzov.

– Încheiați repede pacea, că vine peste noi Napoleon!, l-a îndemnat Manuc.

Îi convinge mai întâi pe ruși să renunțe a mai face un recensământ al populației Țării Românești de care se pregătiseră și a dizolva comisia ce urma să se ocupe cu acesta.

Le sugerează, ca la întâlnirea cu delegația turcă să se mulțumească doar cu Moldova dintre Nistru și Carpați, pentru ca cele nouă divizii ruse – patru în Principate și cinci de dincolo de Dunăre, cu misiunea să cucerească teritorii străine, să poată reveni acasă, ca să-și apere propria țară.

Turcii nu sunt de acord să cedeze rușilor Moldova.

Apoi – după alte discuții – rușii cer Moldova dintre Nistru și Siret. Ca până la urmă să se mulțumească cu Moldova de până la Prut.

– Basarabia...

La 16 mai 1812, în sala de recepție a Hanului lui Manuc din București, este semnat Tratatul dintre Rusia și Turcia.

Procesul-verbal al ședinței a fost întocmit de către un alt vânzător de neam – Alexandru Sturdza (1791-1854), care se afla de mai mulți ani în serviciul rușilor și care sosise cu suita lui Ciceagov la București.

Tatăl acestuia – Scarlat Sturdza – va fi primul și unicul guvernator român al Basarabiei (1812-1813).

În aceeași zi armata franceză de 560 000 de ostași ai împăratului Napoleon pornește din Drezda către hotarele Rusiei.

Întârziase cu câteva ore, ca să zădărnicească planurile Rusiei și să preîntâmpine dramele prin care va trece Basarabia în următoarele sute de ani.

A doua zi, la 17 mai 1812, generalul Kutuzov a plecat din București, uitând să ia cu el și trădătorii în vreo butcă.

„Armata Dunării” părăsea principatele române și se ducea să-și apere țara.

Războiul dintre ruși și turci care durase șase ani se încheia cu o pace rușinoasă pentru turci. Sultanul era furios pe toți membrii delegației turce, învinuindu-i de înaltă trădare.

Despre marele dragoman Dumitrache

Moruzi sultanul credea că „a întârziat intenționat să informeze Poarta despre pregătirile lui Napoleon”, iar „dacă s-ar fi aflat la timp despre marșul armatelor franceze spre hotarele Rusiei altele ar fi fost clauzele tratatului”.

La 4 ianuarie 1812 Manuc-Bei îl însoțise pe marele dragoman Dumitrache Moruzi la o vânătoare pe una din moșiile sale și îl plăti cu mult aur ca acesta să încline a rezolva negocierile de pace în favoarea rușilor.

La 25 octombrie 1812 Dumitrache Moruzi e invitat în corturile sale de la Sumla de către marele vizir Hurșid Ahmed pașa.

– Te-am chemat să-ți mulțumim pentru contribuția adusă la încheierea păcii, i-a spus vizirul.

– Mi-ați promis caftan domnesc. Asta vreau! a zis Dumitrache, care se visa domn al Moldovei, așa cum fusese fratele său Alexandru Moruzi între 1792 și între 1793 și 1802 și 1806 sau al Țării Românești, care-l avusese pe același Alexandru Moruzi domnitor între 1793 și 1796, și 1799 și 1801.

Acum îi venise rândul lui. Merita să i se dea, drept răsplată pentru credința arătată turcilor, Moldova sau Valahia.

Imediat i-a fost adus în sala mare a seraiului caftanul de domnie din blănuri de samur cu bumbi și poftale de aur, cu care câțiva arnăuți l-au îmbrăcat cu mare fală pe Dumitrache aproape Vodă Moruzi.

După ce marele vizir i-a citit iradeaua (decretul) de decorare a Sultanului și l-a felicitat pentru că i se împlinise cea mai mare dorință a vieții, iar Dumitrache era în culmea fericirii, Ahmed pașa a rostit:

– Acum să-ți citesc și cealaltă iradea.

În aceeași zi și la aceeași oră sultanul mai semnase o teșcherea: cea de decapitare a dragomanului Dumitrache Moruzi pentru că din cauza trădării acestuia fusese sfâșiată în două Țara Moldovei.

După ce a citit celălalt decret, Ahmed pașa s-a întors către corpul de ieniceri și le-a strigat:

– Tăiați capul acestui trădător! (Hurmuzachi, „Documente” II/1, B., 1885, p. 738).

I-a pus capul într-un sac și i l-a trimis sultanului drept dovadă că trădarea a fost pedepsită.

Lui Dumitrache îi va urma fratele Panaiotache Moruzi, participant la tratative, care va fi și el găsit vinovat de cedarea Basarabiei, acesta fiind decapitat la Constantinopol în 20 noiembrie 1812.

Lângă capul acestuia înfipt într-un par de pe Topkapé se afla agățată și un înscris: „...unindu-se cu fratele său pentru a le da teritorii dușmanilor statului, trădătorul a plătit această crimă cu capul său” (Hurmuzachi, p. 700).

Manuc-Bei se simți amenințat.

Domnitorul Ioan Vodă Caragea îi anulă titlul de dragoman pe care i-l acordase sultanul, lucru pe care îl putea face doar suveranul otoman, numai vreunui boier condamnat la moarte, și nicidecum un domnitor oarecare. La 22 august 1812, consulul rus Luka Kiriko îi dă în taină un pașaport ca să poată fugi din București.

La începutul anului 1813 sultanul îl trimise în capitala Țării Românești pe capugi bașa – portarul Seraiului însărcinat cu decapitarea domnitorilor – ca să-i taie capul lui Manuc, pentru rolul său decisiv la înstrăinarea a jumătate de Moldovă.

În timp ce solul lui Selim al III-lea intra pe poartă în curtea caselor lui Manuc, acesta se strecură pe una dintre ferestrele palatului său coborând de la etaj cu ajutorul unor cearșafuri legate unul de celălalt, ca să se facă nevăzut.

Trecu granița de unul singur călare și se ascunse în Sibiu, care făcea parte pe atunci din Austria. În căutare de stăpân și de o nouă patrie, îi scrise imediat cancelarului Matternich al Austriei, menționând că se dorește cetățean austriac.

De fapt intenționa să se stabilească în Rusia, în noile achiziții care trecură la imperiu de nici un an de zile și cu concursul său.

Familia lui mai era ostatecă la București, aceasta va ajunge, cu ajutorul diplomatului rus Luka Kiriko, la Brașov abia peste un an.

În vara lui 1814, la Viena se desfășura un congres al regilor și împăraților europeni, care deciseră să se unească împotriva lui Napoleon.

La 3 octombrie 1814, sosit la Viena, Manuc obține o audiență la țarul Alexandru I. Îi prezintă un proiect de fundare a unui mare oraș, Alexandropol, port la Dunăre, lângă Reni, în jurul lui urmând să aducă coloniști din țările creștine.

Va cere de la țar 35 000 de deseatine de pământ în Basarabia pentru întemeierea noului oraș și port care ar purta numele țarului rus Alexandru I la gurile Prutului, pe mal de Dunăre.

Ministrul de Externe al Rusiei Capo d'Istria îl recomandase țarului ca șef al spionajului rus în Balcani și recomandă să fie sprijinit.

Țarul îi mulțumește pentru trădare și îi aprobă proiectele, numindu-l consilier de stat, ceea ce echivala cu gradul de general în armata rusă.

După ce va mai sta la Viena aproape jumătate de an, în toamna anului 1815 Manuc va ajunge la Chișinău. Va cumpăra de la moldoveanul

Ioniță Iamandi marea moșie de la Hâncești, județul Lăpușna, acoperită cu păduri seculare, pe care le va tăia în pripă ca să poată începe construirea noului oraș și port de la Dunăre.

La 27 mai 1816 soția sa, Mirian Manuc, cei doi fii și cele patru fete ajung la Hâncești, după ce au mers cu faetoanele de la Brașov până în Basarabia 40 (!) de zile.

La 20 iunie 1817 îi va invita la palatul său din Hâncești pe generalul Bahmetev, guvernator al Basarabiei și pe generalul Benningsen, care vor sosi însoțiți de ofițerii statului major al armatei ruse. Când s-a ajuns la băutul cafelelor, Manuc a vrut săși impresioneze oaspeții, făcând o demonstrație de călărie. Urcat în șa acestuia i se face rău. E dus în una dintre camere, unde moare. Un autor francez Stanislas Bellanger va scrie că turcii, nereușind să obțină de la țar extrădarea, pe care o ceruseră, au pus la cale otrăvirea lui Manuc de către unul din servitorii acestuia.

Cred că mai degrabă l-au ajuns blestemele moldovenilor, care – din cauza lăcomiei și trădării lui Manuc-Bei – au cunoscut două sute de ani de calvar, care din păcate mai continuă.

Prin testamentul său întocmit la Hâncești la 12 iulie 1815, își obligase urmașii să se căsătorească doar cu armeni și armenice și le interzicea să-i înstrăineze moșiile.

Ulterior, istoricii ruși vor face dintr-un criminal și depravat – Mihail Kutuzov – un erou, în cinstea acestuia un centru raional, Ialoveni, din Basarabia, purtându-i chiar numele (pe când, dacă la Slobozia sau Șamla ar fi biruit turcii, această localitate fondată de Ștefan cel Mare ar fi putut lesne purta numele Ahmed pașa).

Așa cum tot moldovenii, pe care i-a nenorocit cel mai mult Manuc-Bei, încheierea acelei „păci” criminale fiind rodul intrigilor lui, îi vor crea acestuia un muzeu de milioane de euro la Hâncești. Nu mă mir prea mult de acest lucru, de vreme ce actualul primar al orașului Hâncești, Alexandru Botnari, i-a acordat postmortem (lucru unic în lume!) infractorului Grigori Kotovski titlul de cetățean de onoare al orașului și acum aștept de la o zi la alta ca acesta să-i ofere același titlu și altui tâlhar, căruia i-a făcut muzeu, ManucBei, și asta ca orașul Hâncești să-și merite pe deplin numele de capitală mondială a bandiților făcuți de propaganda țaristă și sovietică eroi și modele pentru politicienii corupți.

Cum spune și viitorul imn al orașului beiului:

Frunză verde foi de nuc

Asta-i țara lui Manuc.

Fii tâlhar și derbedeu

Și-o să ai și tu muzeu!

PROZĂ SCURTĂ

DIALOGURI NECONVENȚIONALE

► Ion AVRAM

PĂDUREA DE SALCÂMI

– Ce-i drept, e drept: era frumoasă.
 – Frumoasă tare!
 – Nu merge *frumoasă tare*. Este suficient: *frumoasă*.
 – Era mult mai frumoasă...
 – Să nu exagerăm.
 – Mai ales, în primăvara aceea...
 – În pădurea de salcâmi...
 – Cu căruța cu cai...
 – Și cu bicicletele. Mai știi a cui era căruța?
 – Parcă, a lui Anghel, nu?
 – Nu, nu. Mai degrabă, a lui Drăgan. Că avea caii albi. Ai lui Anghel erau murgi. Ai uitat?
 – I-a avut și Anghel albi, da' nu atunci.
 – Bine, bine... Noi vorbeam de atunci. Frumoși cai!
 – Frumoși tare!
 – *Frumoși* este suficient, cum ți-am spus.
 – Erau mult mai frumoși.
 – Să nu exagerăm.
 – Și căruța...
 – De Brăila...
 – Și bicicletele...
 – Bicicletele nu mai contează.
 – Contează, că erau noi... Ehe! Cine avea bicicletă, era cineva, ai uitat?
 – Tot cu căruța era mai frumos. Ca să nu mai vorbim de cai.
 – Era de 1 sau de 8 Martie, parcă. Mergeam după ghiociei...
 – Nici într-un caz, că era pădurea încheiată.
 Era prin mai. Cu ghiociei – a fost altădată.
 – S-ar putea să ai dreptate. Da' tot primăvara era.
 – Primăvara târziu.
 – Târziu, că era iarba de-o palmă. Și rândunele fâlfâind...
 – Pe la urechile cailor...
 – Veniseră cam toate păsările.
 – Veniseră, că pădurea era numai cântec.
 – Ca să nu mai vorbim de flori.
 – Sau de frunze. Nu se vedea cerul de frunze.
 – Rai, nu alta... Eram vreo opt.
 – Nuuu! Eram vreo nouă. Că, băieți eram mai mulți decât fete.
 – N-aveam toți fete, ai dreptate, eram mai

mulți.

– Cinci băieți. Patru pe biciclete și eu, care conduceam căruța.
 – Cu ea alături.
 – Pluteam, nu mergeam.
 – Priveai numai în față. Țanțoș tare.
 – Nu merge *țanțoș tare*.
 – Mă rog!...Ca un cocoș...
 – Nu îndrăzneam să o privesc, de asta.
 – Și eu, care credeam că ești țanțoș tare.
 – Eram și țanțoș. Da' nu îndrăzneț. Priveam printre copitele cailor și măsuram din ochi umbrele, să văd dacă este mai înaltă ca mine. De aceea stăteam țanțoș, ca să par mai înalt, înțelegi?
 – Oricum, erai mai înalt.
 – Eram. Da' nu mai înalt tare.
 – *Înalt tare* merge?
 – Ai dreptate. E suficient *mai înalt*. Ce spuneam?
 – Spuneai ceva cu umbrele...
 – Da... Copitele călcau pe umbra ei. Și eu gândeam c-o doare.
 – Pe umbră s-o doară! Ce prostie!
 – Prostie, neprostie, așa gândeam.
 – Erai îndrăgostit lulea, de asta.
 – Da... Și de umbra ei, cum se spune.
 – Frumoase timpuri.
 – Apoi, ea a dispărut în pădure.
 – Vreo două ore am căutat-o.
 – Mai puțin, da' ni s-a părut mult, că eram speriați.
 – Tu ai observat primul că lipsește.
 – Observasem demult, da' nu voiam să vă dați seama că...
 – Că-ți sfârâiau călcâiele după ea.
 – Exact.
 – *Ioanoo! Ioanoo!*, strigam prin pădure.
 – *oanoo! oanoo!*, făcea ecoul.
 – Ea, nimic.
 – Și toată pădurea – numai cântec.
 – Ne gândeam că a prins-o vreunul.
 – Sau c-au atacat-o fiarele pădurii.
 – Am căutat-o vreo două ore.
 – Mai puțin. Vreo oră. Da' ni s-a părut mai mult de la frică.

- Și de la foame. Că trecuse de prânz când, deodată, te-am văzut venind, cu ea de mână, prin pădure. Mergeai foarte țințoș.

- Pluteam, nu mergeam.

- *Cum ai găsit-o?*, te-am întrebat, mai târziu.

S-a lăsat găsită, mi-ai răspuns.

- Cred că tocmai de aceea a dispărut, ca s-o căutăm.

- Ca s-o cauți și s-o găsești doar tu.

- Ca s-o cauți, și s-o găsești doar eu...

- Mai știi ceva de ea?

- Are copii mari. Pe la Brașov, cică.

- Cum trece timpul...

- Tare mai trece!

- *Tare mai trece* – merge?

- Merge, da' este suficient *trece*.

DACĂ ȚI-E DOR DE O PLOAIE CU FULGERE

- Îmi place mult când plouă! Devin, deodată, mai veselă, mai optimistă.

- Și mie-mi place, da' să nu bată vântul.

- Poate să bată și vântul.

- Da, da'-i mai bine să nu bată.

- Să nu bată, dacă te deranjează...

- Nu mă deranjează. Da'-i mai frumos când nu bate. Stropii cad vertical și au un ropot calm, îmbietor... Parcă mângâie frunzele. Altfel, uite! Parcă le biciuiește. Și obraji, la fel. Noroc de copertină.

- Mie îmi place ploaia oricum. Dar, cel mai frumos este vara, când fulgeră și când tună.

- Atunci, într-adevăr, este foarte frumos.

- Mai ales seara sau noaptea.

- Când plouă în depărtare...

- În depărtare-i splendid.

- Întâi vezi fulgerul, apoi auzi tunetul.

- Da, da... Și, dacă nu ești atent, după fulger - uiți de tunet. Și, deodată, când îl auzi, te-nfioară.

- Mai ales când fulgeră foarte departe. Tunetul ajunge târziu, obosit, parcă, de drum.

- Ți-aduci aminte când ne-a prins ploaia trecută?

- Era prin august.

- Nu, era prin iulie. Nu-ți amintești că ne-am întâlnit cu multe nunți, și tu ai zis că-i din cauză că se apropie postul Sfintei Marii?

- Ai dreptate... Uitasem.

- Așa ploaie, mai rar...

- Cu stropi mari și grei.

- Căzând vertical, cum îți place ție.

- Suna copertina ca o darabană.

- Da, da, ca o darabană suna copertina. Și tu te mirai cum de n-ai observat când a apărut, dintr-odată, norul acela.

- Venise pe furiș. Era mare și negru și-a apărut val-vârtej, ca un balaur de după coama falezei.

- Nici o boare de vânt nu l-a trădat, ziceai.

- Eram la dosul falezei, de asta. Ar fi trebuit să ghicesc, măcar, după vrăbii sau după pescăruși...

- S-a întunecat deodată și-au început să cadă brusc stropi dolofani, c-am fugit aici, pe terasă, sub copertină.

- Da, da... Exact la aceeași masă. Ce coincidență!

- Și tot bere am băut.

- Tot bere. Da' atunci nu bătea vântul.

- Pe mine nu mă deranjează vântul.

- Nici pe mine nu mă deranjează, da' când plouă, prefer să nu bată. Că biciuiește frunzele. Și apa e rece...

- Cum zici tu. Nu-i nici o problemă.

- Mie-mi place ploaia așa..., ca atunci, când norul acela s-a revărsat deodată, de nu se mai vedea peste fluviu.

- S-a întunecat peste tot și-a plouat până târziu, că ne-a prins noaptea pe terasă.

- Golisem, deja, câteva halbe, când s-a oprit.

- Nu ne mai înduram să plecăm, că se vedea fulgerele, în depărtare, ca un spectacol peste Dunăre.

- Într-adevăr, o seară unică...

- Mi-aduc aminte că atunci ai spus *divină*.

- Însuși Dumnezeu era regizorul, nu?

- Se amestecau fulgerele și tunetele între ele, de nu mai știam care-i tunetul fulgerului cutare sau fulgerul tunetului cutare.

- Da, da. Se amestecau fulgerele din față cu tunetele din spate și tunetele din față cu fulgerele din spate, de asta.

- Știu, mi-ai explicat și atunci, ceva cu vitezele de propagare că, la un moment dat, te-am lăudat că ești foarte inteligent.

- Și eu ți-am spus că e doar o chestie banală de fizică.

- Da, da. Mi-amintesc. Mi-e dor de o ploaie cu fulgere? Ca atunci...

- Dacă ți-e dor, vii pe malul Dunării și aștepți.

- Și dacă vine una cu vânt și fără fulgere, ca acum?

- Merge și una cu vânt...

- Merge, dar cum să uiți ploaia aceea?

- Sunt patru sau cinci ani de-atunci.

- Mai mult, că trăia mama ta.

- Ai dreptate, trăia mama. Și tu aveai părul lung...

- Când a început, deodată, ploaia, cu stropii aceia dolofani, m-a udat de-l storcean ca pe un burete. Credeam c-o să răcesc.

- N-aveai cum, că era ploaie caldă de vară.

- Nu te biciuia ca acum, rece, peste obraji.

- De-asta îți spuneam că nu-mi place să bată vântul când plouă.

- Mie-mi place oricum.

- Totuși, fără vânt stropii cad vertical și au ropotul acela calm, îmbietor, de parcă te mângâie. Nu?

- Cum zici tu, da' poate să bată și vântul.

► Marin NĂSTASE

PROZĂ

DOMNUL FUSULAN

După plecarea domnișoarei Iulia, domnul Arsu ne-a adus un alt învățător. Uscățiv, adus de spate, gălbejit și zbârcit, cu niște pungi vinete la ochii mereu tulburi. A intrat în clasă cu pași târșiți de moșneag obosit, având în mână o servietă voluminoasă, burdușită, iar în cealaltă mână, o nua lungă și groasă pe care a pus-o tacticos pe catedră.

- Copii, ne-a zâmbit fericit domnul Arsu, bucuros că ne-a găsit așa repede un dascăl. De acum o să învățați cu domnul învățător Fusulan, un respectabil dascăl, care ne onorează școala cu prestigiul și experiența sa. Fiți cumiți și să-i dați ascultare. De la dânsul veți avea multe de învățat !

A-nșirat, probabil, multe cuvinte de laudă la adresa prestigiosului dascăl cu care ne fericise, ca să ne impresioneze plăcut. Ne-a făcut să înțelegem că abia acum vom învăța carte, nu cum ne-am jucat cu domnișoara Iulia.

Însă apariția domnului Fusulan în clasă crease o atmosferă sufocantă, greoaie. Nimeni nu mai zâmbea, nimeni nu mai avea chef să vorbească ne-ntrebat. Ca să nu mai vorbim de enigmatica nua tolănită pe catedră. Probabil că toți se întrebau : „*ce-o fi vrând să facă domnul Fusulan cu dumneaei ?*” Atmosfera se mai încărcase și cu un amestec ciudat de sentimente: teamă, curiozitate și un respect nedefinit pentru cineva sau ceva. În prezența domnului Arsu, onorabilul dascăl nu a spus nicio vorbă, nu a schițat niciun gest. Privea absent peste noi și prin noi, cu ochii săi tulburi, din care se scurgea numai plictis. Însă, după plecarea domnului director, fața sa căzută și zbârcită s-a încrâncenat, privirea i s-a oțelit și, în fine, i-am auzit vocea grohăită, ca dintr-un butoi dogit și gol.

- Fii atent, târtan! Comanda la mine! Nu ai voie să-ți faci de cap, nu ai voie să miști în front! Parcă ne pâlise cu leuca. Eram complet năcuți, pentru că ne învățaserăm cu felul delicat și afectuos al domnișoarei Iulia. Involuntar și tremurând, copiii au dus mâinile la spate sau le-au încrucișat la piept. Toți se străduiau să ”nu miște în front”.

- Trebuie să coborâm milităria, a continuat vocea dogită a domnului Fusulan, ca târtanul să înțeleagă că așa se învăța carte !

Vocea lui cea izvorâtă din butoi căpătase accente metalice. Abia atunci am observat că purta pantaloni kaki și paltonul scurt, jerpelit la mâneci, era de aceeași culoare. (O, domnișoară Iulia, de ce ne-ai părăsit ?)

- Și acum, să ne organizăm ! Am auzit noi, îngroziți, vocea oțelită.

Cum, adică?! La șapte ani, chestia asta cu organizarea parcă venea dintr-o limbă marțiană. Ne transformaserăm în niște statui mute, uimite, îngrozite și incapabile să priceapă o iotă din cele spuse de domnul Fusulan. Pe fețele de piatră ale micuțelor statui din bănci nu se putea citi niciun semn de protest sau obiecțiune. Spre satisfacția domnului Fusulan, care a rânjit mulțumit și ne-a înțepat cu o întrebare răstită:

- Cine-i monitorul general ?

Ne-am privit chiorăș unul pe altul. Ce-o fi aia? și... cine să fie?

- Aha, târtanii nu au monitor general!

A început să se plimbe nervos prin fața băncilor: cum vreți să învățați fără monitor general?

- Trebuie să găsim unul care nu este mârlan! Cum te cheamă pe tine, mă, ăsta din banca întâi?

- Mihăiță, a răspuns băiatul vioi și inteligent din banca întâi.

- Ce, Mihăiță! Un monitor general nu poate fi numit Mihăiță. Mihai, ca pe regele nostru! Dacă stai în banca întâi, înseamnă că poți fi monitor general. Atenție, târtani! De astăzi, Mihai este mama și tatăl vostru din clasă. El va avea grijă de voi, dacă nu învățați, nu sunteți cumiți, sau dacă faceți boroboațe. Monitorul general vă urmărește, vă supraveghează și vă notează la catastif. Ia aminte, târtan! Dacă ți-a trecut la catastif monitorul general o liniuță, eu te articulez cu o lovitură de la „mama” monitorului. Adică de la „mămica”. Uite, aia este „mămica”! și arată cu capul nua de pe catedră.

Apoi, a scos tacticos din geanta burdușită un caiet soios și un creion. După ce a copiat din catalog numele și prenumele școlărilor, l-a instruit pe Mihai, monitorul general, cum să ne vegheze în orice clipă și, dacă observă la târtan o „mișcare-n front”, să-l treacă la catastif cu o liniuță.

- Și acum, monitor general, hai să facem o probă! observi vreun mârlan că mișcă-n front?

Mihăiță, foarte pătruns de misiunea sa din misterioasa funcție, și-a rotit ochii de câteva ori asupra colegilor și colegelor sale. După câteva clipe a raportat:

- Nu mișcă nimeni, domnule Fusulan! Dar Florina... parcă râde!

- Râde? Ha! Foarte bine, monitor general, foarte bine! Te descurci foarte bine! mârlanul nu clipește, nu mișcă, nu râde și nu zâmbește. Pune-i liniuță la catastif și mârlanca să poftească în față, să-i facem safteaua „mămichii”!

Biata Florina era năucă. Zâmbise și ea ca o vițeluşă nevinovată și se pomeni chemată în față. Nu știa cum devine chestia cu „mămica” și s-a dus senină la catedră. Domnul Fusulan a dus-o lângă banca monitorului general. I-a spus lui Mihăiță s-o aplece cu capul pe bancă și s-o țină bine. „Ca să nu smucească mârlanca!” i-a explicat onorabilul dascăl, care i-a aplicat o lovitură icnită, încât, biata Florina a țipat ca mușcată de câine. Toată clasa a înțeles ce înseamnă ca monitorul general să-ți pună o liniuță la catastif și domnul Fusulan să te mângâie cu „mămica”. A rânjit satisfăcut: „Mârlanii au priceput culoarea milităriei”. Însă, grijuliu, ne-a atenționat:

- Mârlanul nu are voie să sufle o vorbă cuiva despre „mămica”. Pentru că se supără și-l snopește în bătaie până leșină!

Ochii „mârlanilor” s-au umflat ca niște gogoși fierte în ulei.

- Și acum să mergem mai departe cu organizarea, a continuat tacticos domnul Fusulan. Clasa se împarte în monitori de bancă și mârlandi de rând. Monitorul de bancă trebuie să fie deștept, silitor, să învețe carte singur, ca să fie capabil să-l învețe și pe mârlanul din banca lui. Dacă mârlanul lui nu vrea să asculte, atunci monitorul poate și trebuie să-l tragă de păr, de urechi, de nas, chiar să-l dea cu capul de bancă pe tâmpitul de mârlan care refuză să învețe carte. Iar mârlanul nu are voie să refuze bătaia monitorului, sau, mai grav, să ridice mâna asupra lui. În acest caz monitorul de bancă raportează monitorului general, care-i trece la catastif cinci liniuțe și tot de cinci ori îl pupă și „mămica”.

Pur și simplu ne vâjâia capul la auzul acestor explicații, cu mârlanii și monitorii de bancă. Fiecare se întreba îngrozit dacă va scăpa cu titlul de monitor. Peste toată clasa plutea buimăceala și frica. Toți copiii tremurau, mai puțin Mihăiță, care zâmbea radios. El trăsesese lozul cel mare: monitor general. Din această băltoacă de năuceală ne-a scos vocea dogită:

- Ei, ia să vedem, care ne sunt monitorii și care „onorabili” mârlandi? Urmă o selecție, dar pe ce criterii? Vocea hârâită ne-a edificat:

- Scoateți abecedarele!

Ne-a pus pe fiecare să citim câte ceva. După ce citeam, azeam verdictul: „monitor!” sau, după o pauză prelungită, figura ponosită a domnului Fusulan se strâmba scârbită: „mârlan!”, sau schița rânjelul de satisfacție: „mârlan ordinar!”, după ce a selectat toată clasa, împărțind fetițele și băieții în monitori de bancă și mârlandi, a așezat monitorii la cap de bancă și lângă ei un mârlan de rând, respectiv mârlandă. Apoi a rânjit mulțumit:

- Așa vă vreau! Nu mai este cazul să mai aveți un nume: pur și simplu veți fi monitor unu în banca a doua, monitor doi în banca a treia, respectiv mârlan unu, mârlan doi și așa mai departe. La fel se vor numi și fetele. În banca întâi stă numai monitorul general.

Am răsuflat ușurat când m-a etichetat „monitor”, chiar dacă m-a numit „monitor opt” și m-a așezat în ultima bancă. Mai ales că „mârlanul” meu era un băiețel inteligent, Gogu, cu care mă jucam în recreație. Nu știu cum citise el, că domnul Fusulan rânjise răstit: Mârlan ordinar! Bietul Gogu! Mă împrietenisem cu el și ne înțelegeam foarte bine când citeam și socoteam împreună. Am încercat să-l consolez: „Lasă, Gogule, că eu nu am să te bat!” M-a privit cu ură și, probabil, m-a înjurat în gând. Dar eu nu am înțeles ce gândise în momentul acela și conștiincios mă străduiam să-l învăț buchiile abecedarului și socotelile fără să aplic „metodele” indicate. Însă, ochiul ager al domnului Fusulan a observat că noi nu-i aplicăm draconicele metode și s-a răstit la monitorul general:

- Dormi în cizme, monitor general? Ce-i debandada asta?

Bietul Mihăiță a rotit ochii în clasă și nu a observat nicio dezordine. Era liniște, iar elevii, doi câte doi (monitor și mârlan) se străduiau să descifreze tainele abecedarului și aritmeticii.

- Nu observ nimic, domnule învățător! A bâiguit Mihăiță.

- Înseamnă că ești tâmpit și trebuie să te înlocuiesc, cred că am spus clar. Mârlanului îi intră cartea-n cap numai dacă-l tragi de păr, de urechi, dacă-i cari pumni în cap sau îl dai cu capul de bancă. Așa învață mârlanul! Ai înțeles, monitor general? Executarea!

Pe fața lui Mihăiță se citea nedumerirea. Ce să execute? Cât era el de isteț, nu pricepea ce trebuie să facă. Totuși, teama de a fi înlocuit și, doamne ferește, să fie făcut mârlan, i-a ascuțit mintea. A trecut pe la toți monitorii și monitorițele de bancă, îndemnându-i:

- Hai, mă, trage pe mârlan de păr, de urechi!
Hai fă, trage mârlanca de cozi, că ai de ce! Hai,
executarea, că vă fac pe voi mârlandi !

Mihăiță învățase bine lecția. Se vedea după
rânjetul de satisfacție al domnului Fusulan. Au
început să priceapă și monitorii de bancă, pentru
că imediat au pus în aplicare sistemul. Vă închipuiți
gemetele, scrâșnetele, țipetele sau replica mârlandilor
agresați. Când hărmălaia părea că-i scapă de sub
control, domnul Fusulan a țipat :

- Monitor general, ce-i gălăgia asta? Vreau să
fie liniște! Notează-i la catastif și adă-i la „mămica”!

Mihăiță devenise expert în meseria de
monitor general. Imediat i-a notat pe cei turbulenți
și i-a adus la catedră. Satisfăcut, domnul Fusulan
i-a mângâiat cu „mămica” la fund. S-a făcut liniște,
iar bieții mârlandi scoteau doar gemete înăbușite sau
scrâșneau din dinți, cu lacrimi pe obraz. Ca să mă
încadrez în sistem, mă făceam că-l trag de păr și de
urechi pe Gogu și icneam eu, iar el râdea.

M-am supărat și i-am șoptit :

- Nu mai râde că-ți rup urechile
de-adevăratalea !

N-a înțeles și a continuat să chicotească.
Noroc că eram în ultima bancă, dar Mihăiță ne-a
observat șolțicăria. A venit la mine și mi-a șoptit :

- Fii atent că de data asta te iert! Ți-am pus
la catastif doar două liniuțe. Măine dimineață vii la
„mămica”. Dacă nu vrei să fii monitor adevărat, te
fac mârlan ! Gogu a râs satisfăcut :

- La „mămica”, monitorule!

Eu n-am râs, mai ales că, a doua zi, am simțit
pe fundul meu mângâierea „mămichii”. Când m-am
întors în bancă, Gogu cu greu își abținea hohotele
de râs. Vasăzică...așa ? mi-am zis. I-am șuiertat lui
Gogu :

- Gata, mârlandule! Scoate abecedarul!

Și i-am aplicat preventiv o urecheală zdravănă.
Mă încadrasem în sistem. Cu toată răutatea răbufnită
din mine, îl urecheam sârguincios, îi trăgeam palme
și pumni în cap, iar el mă înjura șoptit, fapt care
mă înfuria și mai mult. De învățat împreună, nici
vorbă. Ce puteam eu să-l învăț și ce putea el să
învețe în condiții de ciomăgeală? Doar mă înjura și
mă amenința că mă va ciomăgi în afara școlii. Și
apoi, ce puteam eu să-l învăț? Abia silabiseam și
mă străduiam să învăț de unul singur, ca să nu îmi
pierd postul de monitor. Iar pe Gogu îl șmotruiam cât
mă țineau puterile, ca să nu mă mângâie „mămica”
la fund. Deși nu-mi plăcea sistemul ăsta de coșmar,
speram să supraviețuiesc cu rolul stupid repartizat.
Dar joaca mi-a jucat prima festă. Peste câteva zile
domnul Fusulan a intrat radios în clasă:

- Copii, peste două săptămâni are loc serbarea
de Crăciun. Domnul director ne-a făcut onoarea să

începem noi serbarea cu imnul regal. Ne-a promis
că numai noi vom deschide serbările școlare dacă
vom cânta frumos acum. Așa că trebuie să învățăm
imnul regal! Cine știe să cânte?

Liniște totală. Chestia asta l-a enervat pe
domnul Fusulan. Cum? Nimeni nu știe să cânte
imnul regal? Și cu vocea lui de butoi dogit a început
să găgâie :

- Trăiască regele / în pace și onor / de țară
iubitor... După ce l-a chinuit până la sfârșit, ne-a
invitat și pe noi să cântăm împreună cu el. Dezastru.
Mormăieli de neînțeles sau urlete, precum câinele la
lună. Domnul Fusulan își astupase urechile, iar pe
fața lui schimonosită se citea suferința.

- Stop, stop, stop ! că omorâți omul ! Nici
nu știți măcar cum să luați tonul. Noroc că am
diapazonul la mine.

Și a scos din buzunar ciudatul instrument,
pe care nu-l văzusem în viața noastră. Nici nu
bănuiam ce va face cu el. L-a atins ușor de catedră
și ciudățenia a scos un zbârnâit specific, pe care
domnul Fusulan l-a însoțit cu un găgâit asemănător:

- Laaa! Ați înțeles, mă? Asta este nota „la”!

Habar nu aveam ce era aia „notă” și cu atât
mai puțin pricepeam că zbârnâitul ăla și găjâitul
dumnealui însemnau nota „la”. Și, mă rog, ce
legătură avea nota „la” cu „trăiască regele” ? Mai
mult, în loc să cânte obișnuitele cuvinte, a început
cu păsăreasca : do, re, fa, mi sol, sol, do, mi, sol,
re... și așa mai departe, încât ne-a înspăimântat și
nu am mai înțeles nimic. Aproape că turbase, lovind
furios diapazonul de catedră :

- Nu înțelegeți, idiților, că asta este nota „la” ,

că celelalte note din gamă se raportează la nota
„la” ? Laaa ! și iar lovea diapazonul : Laaaa ! cântați
după mine : Laa !

Repetam speriați, pentru că pusese mâna pe
„mămica” și se îndrepta spre noi :

- Laaa ! Behăiam, ca mieii duși la tăiere.

- Nuu! Urla furios. Asta nu-i „la”! Nu este nici
„sol”și nici „mi”!

Și...jap! jap! cu „mămica” în căpățânile
noastre, care nu voiau să pri-ceapă gama. Fiecare
alintare a „mămichii” era însoțită de scrâșnete : Laa !
Laa ! După ce i-a lălăit pe toți, a spus suflând din
 greu :

- Acum, hai să cântăm „trăiască regele”! Dar
așa, cu voieșie! Să se simtă că ne iubim regele
și țara! Vă închipuiți cu câtă dragoste de țară am
cântat. Deși ne așteptam în orice clipă să ne mângâie
mămica”, am văzut fața zbârcită a domnului Fusulan
ceva mai senină :

- Nu e rău! Mârlanul începe să priceapă.
Însă...nu-mi place defel cum luați refrenul. Repetăm
de la „fie-n veci”Atenție! ă-ă-ăă! Re-mi-laa! Ați

înțeles ? Haideti să vedem cum sună! Re-mi-laa!
ă-ă-ăă!

Și freacă-l pe mârlan cu re-mi-laa! și ă-ă-ăă! Până-i ies pe nas, pe urechi și pe gură notele corecte: ă-ă-ăă! Se făcuse vânăt și repeta în neștire: ă-ă-ăă! Iar noi, ca niște papagali speriați, ne forțam să ă-ă-im cât se poate de corect. Dar ă-ăul ăsta nenorocit tot nu ieșea pe placul domnului Fusulan, exasperat, cu diapazonul într-o mână și cu „mămica” în cealaltă. Ne-a pus pe fiecare în parte să ă-ă-im. Vă închipuiți ce-a ieșit. Îl /o pocnea pe mârlan / mârlană în neștire. Pe cap, peste gură, pe spinare, unde apuca, deși înspăimântatul cântăreț guița ca porcul cu cuțitul în gât. Monitorii erau onorați de „mămica” la palmă.

- Ia cântă, monitor ! ă-ă-ăă!

Cânta monitorul ca puiul căruia îi sucești gâtul și domnul Fusulan țipa:

- Întinde palma!

După ce-l plesnea, iar îi spunea: „repetă, monitor!”. Monitorul cârâia tot așa și, instinctiv, întindea cealaltă palmă. Cum eram în ultima bancă, sufeream intens pentru toate loviturile încasate de monitori și încercam să intuiesc durerea provocată de acestea. ă-ă-iam în neștire, închipuindu-mi că voi cânta corect și tremuram cu toate fibrele sufletului. Când a ajuns la banca mea, a început cu Gogu:

- Hai, mârlan, s-aud! ă-ă-ăă!

Gogu, foarte calm a ă-ă-it aproximativ corect, fapt ce l-a încântat pe domnul Fusulan:

- Uite că mârlanul poate! Bravo, mârlan, cred că te avansezi monitor!

Și a trecut la mine. Când i-am servit ă-ă-ăurile leșinate și pițigăiate, a început să-mi lovească palmele în neștire. Pentru că i le întinsesem pe amândouă. Urla :

- Monitor, ai ? Monitor care nu pricepe un simplu ă-ă-ăă !? Mârlan, asta ești ! Treci în locul lui! Și a arătat spre Gogu. Cred că m-a îmbrâncit Gogu în locul lui de mârlan, azvârlindu-mi cărțile și tăblița. Eram năucit. Zdrobit de usturimea palmelor umflate, nu mai vedeam, nu mai auzeam. Îmi vâjâia în urechi zbârnăitul diapazonului : ă-ă-ăă !

A doua zi, Gogu a intrat în pielea de monitor și a început să-mi lucreze căpățâna cu urecheli, păruieli și pumni în cap:

- Scoate cartea și învață, mârlane !

Niciodată nu-mi imaginam durerile bietului Gogu, când, în răutatea și negliobnia mea, îi aplicam procedura domnului Fusulan. Și Gogu se pricepea al naibii să fie monitor, nu ca mine. El știa mai bine să mă dea cu capul de bancă și să mă umilească la fiecare lovitură, cu rânjetul scrâșnit de „mârlan împuțit”. Când ajungeam acasă, nu-mi scoteam

căciula, ca să nu-mi vadă mama urechile înroșite și cuculele.

În ce privește imnul regal, am scăpat de chinul ă-ă-itului. Scârbit, domnul Fusulan a acceptat ca toți mârlanii care cântau precum măgarii să stea în spatele celorlalți și...să miște și ei din buze. Însă pentru toate chinurile îndurate cu acel „ă-ă-ăă!” am fost răzbunat la serbarea de Crăciun. Zâmbitor, plutind în aerul de sărbătoare, domnul Arsu a spus încântat :

- Am plăcerea să vă prezint corul domnului Fusulan, care va deschide serbarea cu imnul regal. În acest moment solemn, să-i acordăm toată admirația !

Înghesuți în fața asistenței care ne-a aplaudat frenetic, am fixat ochii pe bagheta domnului Fusulan și am început să răcnim „trăiască regele / în pace și onor”. Vă închipuiți amuzamentul celor de față când le-am agresat urechile cu țipetele speriate ale celor bruftuluiți de „mămica”.Dar bucuria cea mare am produs-o când am ajuns la re-fren. Domnul Fusulan a insistat: „Fie-n veci!” Însă noi am urlat din răspuțeri: “ă-ă-ăă!” Asistența a izbucnit în hohote de râs. Domnul Fu-sulan a repetat puternic: “Fie-n veci!”. Tot puternic am răspuns și noi: „ă-ă-ăă !”. Cei de față s-au tăvălit de râs. Domnul Fusulan, vâ-năt la față, își mușca bagheta, repetând în neștire: „Fie-n veci!”. Tot în neștire, repetam și noi, ca idioții : „ă-ă-ăă !”. A rupt bagheta în bu-cățele și a vrut să le arunce în noi, dar l-a oprit la timp domnul Arsu:

- Domnul Fusulan, vă rog, vă rog, sunt copii, înțelegeți ! După vacanța ne-a luat la rând pe fiecare cu “mămica”: câte două la palmă.

- Ca să vă intre-n cap imnul regal !

Și incidentul s-a uitat, dar eu, din toată tărașenia cu imnul regal m-am ales cu mârłania și cu Gogu monitor. Nu întrezăream nicio posibilitate de a scăpa de năpastă. Pe deasupra, șmecherul de Gogu îi raporta mereu lui Mihăiță că am comis grave abateri disciplinare, deși suportam disciplinat toate bătăile și păruielile. Ca un mârlan ce eram, nu puteam fi crezut. Cuvântul meu era zero în fața celor spuse de monitor. Și liniuțele curgeau la catastif, urmate îndeaproape de alintările „mămichii”. Pentru că monitorul general cel conștiincios mă nota cu belșug de liniuțe, în baza căroră „mămica” îmi bășica fundul. În fiecare dimineață întrebam pe monitorul general :

- Mai am liniuțe?

La care îmi răspundea invariabil:

- Mai ai!

- Dar nu le-a lichidat ieri mămica ?

- Nu! Și dacă te contrezi cu mine, îți mai pun o liniuță! Tăceam și ascultam resemnat să fiu chemat la „mămica”. Însă am observat că alții, care erau

cu adevărat indisciplinați, adică alergau în voie și țipau în clasă, nu erau chemați la „mămica”. Chestia asta m-a intrigat și, urmărindu-i, am văzut cum dădeau câte o pungă lui Mihăiță, iar conștiinciosul monitor general o pune în sertarul catedrei. Astfel respectivul zburdalnic putea face în voie fel de fel de năzdrăvăanii. L-am întrebat pe năzdrăvanul de mârlan care-i secretul și acesta mi-a declarat senin:

- Ouă! Liniuța și oul!

Astfel iluminat, m-am urcat în șură, unde bieteles găini se chinuiau ca să se elibereze de prețiosul dar al vieții și am golit toate cuiburile. Ba, într-un cuib am găsit o găină aflată în chinurile facerii, care nu voia să se dea la o parte. Am băgat mâna sub ea și am luat tot ce am găsit, inclusiv cuibarul. După o săptămână, mama se plângea la vecine:

- Nu știu ce se întâmplă cu găinile mele, nu mai fac ouă! În schimb, eu am scăpat de „mămica”. Dimineața, mă duceam la monitorul general și îl întrebam scurt:

- Câte?

- Trei! Îmi răspundea el.

- Șterge-le, că am adus ouă!

Și le ștergea. Adică le încercuia și trăgea peste ele o linie mai mare. În ziua aceea scăpam, dar avea grijă Gogu să mă păruiască și să-mi care pumni în cap. Ce puteam să fac? Viață de mârlan amar!

Până într-o zi, când domnului Fusulan i-a venit ideea trăsniță să-i verifice personal pe monitori. Gogu... bătă. De când ajunsese monitor nu-și mai aruncase ochii prin abecedar sau prin aritmetică. În schimb eu învățam cu disperare. Ca mârlanul speriat că îl ascultă monitorul sau domnul Fusulan. Dacă am văzut că Gogu e tămâie, am împuns aerul cu degetele:

- Știu eu!

Domnul Fusulan, contrariat de insistența mea, m-a ascultat și a priceput cum stau lucrurile cu monitorul și mârlanul din ultima bancă. Așa că ne-a inversat rolurile, spre disperarea lui Gogu, care a început să bocească.

- Nuu, domnule Fusulan, numai astăzi n-am învățat, că mi-a căzut condeiul sub pat! Să mă ascultați mâine, să vedeți că știu!

Domnul Fusulan nu s-a lăsat convins de seriosul motiv al lui Gogu, prilej pentru mine să-i dau brânci pe locul mârlanului, cu toată jalea și lacrimile lui. La început, am vrut să mă răzbun, să-l dau cu capul de bancă de câteva ori, dar l-am iertat și i-am propus să învățăm împreună, ca să nu mai fim mârłani.

-Dacă ne pune liniuțe monitorul general ? M-a întrebat Gogu.

- Nu-i nimic, îi dăm ouă! I-am răspuns.

Gogu a râs satisfăcut, spre ciuda lui Mihăiță, care nu mai prididea cu liniuțele, iar noi cu ouăle. După o vreme, Mihăiță ne-a spus că domnul Fusulan nu mai are ce face cu atâtea ouă. Că... altceva !

- Ce ? am întrebat noi speriați.

- Că, a început să bâiguie Mihăiță, ar fi mai bine...o găină. Că găina...poate anula toate liniuțele pe o lună întreagă. Că...și o sticlă de vin poate anula liniuțele dintr-o săptămână... că...

- Aduc eu găina ! S-a precipitat Gogu.

- Și eu vinul! M-am repezit eu.

Mie mi-a convenit vinul, că butoiul nostru era plin, iar maică-mea pusese sub observație găinile, să vadă de ce nu se mai ouă. Acum, cu vinul, era mai simplu. Mihăiță îmi dădea sticla goală, eu o aduceam plină. Eram așa de bucuros că am scăpat, mai ales că Mihăiță mi-a șoptit că domnului Fusulan îi place numai vinul meu.

Ceilalți copii nu prea reușeau să se descurce cu găinile. Ba, un băiețel inventiv a găsit altă soluție. Și-a legat cu elastic pe sub izmănuțe o cojoacă de oaie. Nu îl mai durea când îl mângâia „mămica”, în schimb urla cu disperare când era lovit și se făcea că plânge de durere. Toată clasa (mai puțin monitorul general) știa șolticăria cu blana de oaie și se tăvălea de râs pe sub bănci când domnul Fusulan îl lovea icnind, iar lonel țipa ca din gură de șarpe.

Apoi, în mod ostentativ, făcea din nou fel de fel de nebunii, ca să-l înfurie pe monitorul general,

de altfel, foarte generos cu liniuțele. După raportul de dimineață, Ion era primul chemat la „mămica”. Și atunci începea teatrul.

- Numai eu, numai eu! Se plângea el, mergând cu picioarele crăcănate. Mi-ați bășicat fundul că nu mai pot merge!

Asta îl îndârjea pe domnul Fusulan, care-l lovea cu furie. Țipete și circ, spre deliciul copiilor. Și Ionel se ținea în continuare de trăsna. Tot alergând prin clasă, ca să recolteze liniuțe, a observat că domnul Fusulan dormea cu capul pe catedră, protejat de voluminoasa geantă, ca să nu-l observe copiii. A strigat :

- Băi, faceți liniște deplină și fiți atenți la catedră!

Toți copiii au făcut liniște și atunci s-au auzit clar sforăiturile domnului Fusulan, însoțite de sforăiturile mimate de Ionel. Monitorul general nu mai prididea cu liniuțele la catastif.

- Pe toți vă notez, pe toți vă notez ! Să văd bășici pe fund la toți ! Dar clasa explodase într-o cascadă de râsete, reușind să-l trezească pe domnul Fusulan. Vinul adus de mine se dovedise un excelent somnifer. Buimac, s-a repezit cu „mămica” după Ionel și în furia lui turbată lovea toți copiii, fără alegere. Ionel fugea și țipa scoțând limba la el și la monitorul general. Se pare că domnul Fusulan s-a prins că are cojoacă la fund, că a început să-l lovească peste mâini. De data asta țipetele lui erau reale. Atunci a schimbat tactica. A doua zi a venit cu o găină. A fost primul care a reușit să aducă o găină într-o paporniță. Câteva zile a fost lăsat în pace, dar monitorul general iar i-a trecut la catastif liniuțe fără număr. La fel îl înnebunise și pe bietul Gogu cu liniuțele, încât acesta, disperat, a adus o găscă. În aceeași zi, Ionel a venit târâind după el în clasă un berbec.

Domnul Fusulan încă nu venise când a început hărmălaia, pentru că Gogu scăpase găscă, ce găgia speriată, iar băieții alergau prin clasă după berbec, încercând să-l călărească. În acea zi de martie, mai toată clasa adusesse ouă, de se umpluse sertarul catedrei. Mai adusesem și eu două sticle cu vin, încât monitorul general nu mai prididea cu ștergerea liniuțelor.

Nu știu de la ce s-a luat Ionel cu un coleg, că au început să se bată chiar lângă catedră. Atunci, Ionel a luat câteva ouă din sertarul catedrei și a început să arunce în celălalt băiat. Sportul acesta a plăcut copiilor, care, în scurt timp, au transformat clasa într-un câmp de luptă cu ouă. Și pe acest fond cu proiectile fragile, găscă zbura peste bănci, găgia speriată, iar berbecul lui Ionel behăia și da cu coarnele, alergând în jurul catedrei cu bulucul de băieți după el, agățându-se de coarnele sau de lâna lui.

Râsete, țipete, plânsete, răcnete. Și ouă aruncate. Și peste tot amenințările disperate ale monitorului general cu liniuțele la catastif. Într-un cuvânt, balamuc infernal.

Nu putea să nu ajungă la urechile domnului Arsu, care și-a pus mâinile în cap când a intrat în clasă. Speriați, toți beligeranții s-au bulucit în bănci, cu mâinile la piept. Ca și cum ar fi fost țepeni de când veniseră la școală. Pe fața fiecăruia se citea inocentul „eu n-am făcut nimic!”. Numai bietul Mihăiță și-a asumat responsabilitatea, ca un autentic șef ce era.

- Raportez, domnule director, sunt monitorul general! Le-am pus la toți liniuțe în condică și trebuie să-i pedepsiți cu mămica”. („Mă-mica” „trona” tăcută pe catedră). S-a uitat năuc la el domnul Arsu.

- Ce ești tu, mă? Ce liniuțe pui și unde este maică-ta?

Din continuarea raportului, identificarea „mămichii” de pe catedră și constatarea dezastrului din clasă, domnul Arsu s-a edificat complet cum stau lucrurile cu noi. L-a trimis acasă pe Ionel cu berbecul lui și pe Gogu, cu gălăgioasa găscă. Apoi a trimis două fete la soția lui, coana moașă, ca să aducă un lighean cu apă, cârpă, mătură și fărâș. După ce au venit fetele, a organizat curățarea catedrei și a băncilor de ouăle explodate.

În acest timp a intrat pe ușă și domnul Fusulan... Mahmur, cu ochii tulburi și fața peticită. Văzându-l pe domnul Arsu la catedră, care ajută fetele să o curețe de gălbenușuri, s-a făcut vânăt, galben, verde. A îngăimat un anemic „Bună ziua!”. Domnul Arsu l-a privit lung, lung, fără să spună o vorbă. Domnul Fusulan i-a înțeles tăcerea și s-a bâlbâit:

- Imediat îmi... îmi... îmi... dau demisia, domnule... domnule director! Unde?... Unde?...

- La cancelarie, domnule Fusulan ! L-a fulgerat domnul Arsu. Apoi i-a vorbit calm:

- Aveți pe birou hârtie, toc și cerneală!

Probabil că a lăsat demisia la cancelarie, că nu a mai intrat în clasă să-și ia rămas bun de la domnul Arsu și de la noi. L-am văzut pe fereastră, târșiindu-și pașii cu greutate, aplecat sub povara voluminoasei serviete, de care nu se despărțea nicio clipă.

- Copii, a spus calm domnul Arsu, atent la fetele care curățau gălbenușurile de pe bănci și podea. De astăzi, încolo, niciunul dintre voi nu mai este monitor sau mărlan. Toți sunteți școlari care vin la școală să învețe carte.

- Da' eu, s-a ridicat în picioare Mihăiță, mai sunt monitor general ?

- Nu ! a zâmbit domnul Arsu. Și tu ești școlar ca toți ceilalți !

PROZĂ

BABYLON

► Violeta IONESCU

Puțin după miezul nopții, o liniște nefirească, de timp oprit între spații, se înstăpâni. Maxim asculta atent, încercând să prindă un zgomot. Dar nimic, nici vântul. Aprinse luminile, toate luminile. Dădu drumul aparatului de radio. De undeva, din eter, sunetele unei ghitare Segovia... Luă telefonul și se așeză pe pat. Primul îi veni în minte numărul cercului. Ce prostie! De ce să sune acolo? La ora aceasta dorm toți, iar ea...

Deodată, în mâna lui, telefonul începu să zbârnâie. Cu greutate, apăsă tasta.

– Ave, Maxime! Sunt eu, Paul. Pun pariu că nu dormi!

– Acum? Nu, scriam...

– Ei, vezi, știam eu! Trec pe la tine să-și spun ceva.

– Hai, zboară! Dar vino pe scări, să nu rămâi în lift...

Aruncă telefonul, aranjă la iuțeală patul, răvăși câteva hârtii pe masa de lucru și evaluează situația. Da, destul de prost. În sfârșit, roata începea să se învârtă. A, cafeaua! Cine lucrează noaptea fără cafea? Tocmai ieșea din bucătărie cu ibricul aburind, când zbârnâi soneria. Paul intră cu un surâs fericit.

– Ce stare de grație, domnule, să ai la ușa cui să bați la orice oră din zi și din noapte!

Maxim îl privi cu plăcere, ușurat. Toate neliniștile lui dipăreau la buna dispoziție a acestui om, oricând și în orice condiții în vervă. Paul se așeză în fotoliu, emanând sănătate.

– Ai țigări? întrebă el, scoțând din buzunar pachetul de Kent. Maxim zâmbi, recunoscând fără rezerve:

– Trebuia să mă aștept. Un chirurg fără tutun e...

– Un meseriaș pârât. Așa e.

– Așteaptă să torn în cești. Sau, dacă vrei, începe, te ascult.

– Dragul meu, ți-am făcut rost de o pacientă. Vrea s-o adormi tu.

Maxim își mai făcu de lucru pe birou, apoi spuse cu greutate:

– Regret, dar cel puțin pentru un timp, eu nu voi mai practica hipnoza.

– Dar ce s-a întâmplat, ești bolnav?

– Încă nu, dar cu cât mă implic mai mult, simt că mă contaminez de boala pacienților mei. Am avut de curând o experiență... nefastă, ca să folosesc un termen auguric.

– Poate nereușită?

Maxim tăcu un timp, ezită, apoi răspunse fără echivoc:

– Dimpotrivă! Cu o reușită peste așteptări, dar eu am ars, mă înțelegi?, nu mă mai recunosc, am devenit un pumn de cenușă... Am tot timpul în fața ochilor lumina aceea care m-a orbit, m-a învins, regret că trebuie s-o spun. N-aș fi crezut... Tu ar trebui să mă înțelegi.

Tăcerea se prelungea între ei. Cafeaua se răcea. Paul ezita.

– Bine, ia-o de la capăt.

Maxim scoase o sticlă de scotch din barul bibliotecii, turnă în două pahare și începu:

– Cu aproximativ o lună în urmă a venit în orașul nostru un circ franțuzesc. Directorul m-a căutat și m-a rugat să-i văd o acrobată, o zburătoare la trapez.

– Ohooo!, se destinse Paul, interesant!

– Stai, nu te pripi. Fata a avut un eșec din prima seară de spectacol. O exitare acolo, sus, și a căzut. În plasă, evident, dar a rămas șocată – ciudat, am zis eu, pentru meseria ei, în care căderile sunt previzibile. Era ca o pasăre care a uitat să zboare, uitase și cine este.

– Și ce ai făcut?

– M-am angajat să i-o predau „la cheie” în două săptămâni, cât aveau contract să stea în orașul nostru. Prin urmare, am internat-o și, imediat după prima ședință, a început... istoria!

– Scuză-mă, o singură întrebare: era... *chic*?

– Ce să spun... avea o frumusețe stranie, aproape ireală, dar asta numai în stare de hipnoză. În rest, o ființă normală, puțin peste medie.

– Înțeleg. Te-a dat gata.

– Aiurea! N-ai înțeles nimic! Ședințele se derulau cam așa...

*

– Solange, urmărește-mă. Uită-te în ochii mei. Așa. Relaxează-te, privește-mă adânc... nu mai e nimic și nimeni în jur, lumea a dispărut. Suntem numai noi și un tunel lung, la capătul căruia te eliberezi. Simți?... Lasă-te în voia acestui flux... Acum oprește-te și spune-mi ce vezi?

Din inexpresivă la început, privirea ei prindea viață, pupilele i se dilatau, semn că inhibiția se instala progresiv. Fața ei căpăta o lucire mată, de ceară modelată pe un chip care se străduia să atingă, cu răceala perfecțiunii, trăsături diafane. Buzele se mișcau încet, izbite parcă dinăuntru de talazuri sonore, până când zăgazurile s-au rupt și vocea ei a căpătat consistență:

– Este acolo un oraș, îl recunosc, este Ascalon... și nu departe de el, un lac cu mult soare, cu ape adânci și limpezi, plin de pești aurii, pești de argint și pești de aramă... Pe mal este Luminișul sfânt al mamei mele...

– Cine este mama ta?

– Frumoasă ca o răzvrătire, Derceto-Astarte... S-a lăsat ademenită de un muritor și așa m-am născut eu... Pe el l-a ucis, pe mine m-a lăsat între stânci, iar ea s-a aruncat în lac...

– Și s-a înecat?

– Nu, acum e sirenă...

– Și tu cum ai crescut?

– Cu lapte și brânză din ciocul porumbeilor... Aveam pielea albă ca laptele și ca aripile lor... Până când păstorii le-au luat urma și m-au descoperit. M-a luat Simas, mai marele turmelor regale și, pentru că m-au crescut porumbeii, m-a numit...

– Cum te-a numit, îți amintești?

– Semiramida...

Fața i se transfigurase, iradia lumină. Sub imperiul aceleiași emoții, Maxim și-a păstrat o doză de luciditate și a întrerupt ședința. Era prea mult. În timp ce o aducea înapoi, constata cu crescândă uimire cum chipul ei, eliberat de fluxul magnetic care o ținușe în transă, în loc să revină la viață, el se stingea încet, ca o sursă de lumină căreia i se termină combustibilul. Trezindu-se, parcă murea... Și-a scuturat pletele de câteva ori, apoi a lăsat capul în jos, pierdută, și a amuțit.

*

Paul turnă din nou în paharul său – al lui Maxim rămase neatins – sorbi și rămase cu el în mână.

– Dragă, povestea asta a ta, cu Paloma Blanca... e înduioșătoare, te rog să mă crezi. Aproape incredibilă. E ca la hotarul dintre vis și realitate. Dar lămurește-mă, te rog: unde se află

exact pe hartă orașul ăsta, Ascalon, că nu am prea auzit de el.

– Pe uneva, prin Siria. Dar nu pe harta nouă.

– Nu mai spune! Și în ce limbă porumbelul e... „semiramidă”?

– Într-o limbă moartă, firește.

– Doar n-ai vrea să spui că pacienta asta a ta este chiar regina Babilonului în persoană?!

– Și dacă e?

– Nu, băiete, că te-ai scrântit de tot! Ce Dumnezeu, tu chiar crezi că toți nebunii care se cred Napoleon au fost împărații Franței?

– Da, dar nu în transă! Subconștientul nu are sisteme de apărare, nu știe să mintă.

– Și atunci ce e, metempsihoză? Hai, să fim serioși! Ai întrebat-o dacă l-a citit pe Diodor din Sicilia?

– Ești cinic!

– Sunt realist, ceea ce tu ai uitat să mai fii! Vreau să găsesc o cale logică.

– Tu nu ai văzut-o! Spune tu, ce legătură să existe între ea, o femeie oarecare, o saltimbancă pendulând pe un scrânciob într-un circ din zilele noastre, și o regină strălucitoare, uitată printre ruinele Babilonului?

– Trebuia s-o întreb...

– Nici nu mi-a trecut prin minte! Trează, privea în gol, iar dacă încercam s-o scot din starea aceasta se comporta ca un copil prost. Cuvântul „circ” îi provoca o reacție negativă, se strângea ca un arici. Dacă nu dorea să știe cine este, cu atât mai puțin ar fi vrut să știe cine nu mai este. Își refuza identitatea. Prin somnul provocat tocmai asta vroiam eu să scot de la ea: cine este, de fapt! După mai multe încercări mi-am dat seama că amintirile subconștientului ei sunt singurele oaze de liniște. Pur și simplu, „învia”. Păcat că nu ai fost aici, merita să vezi asta.

– Și... directorul?

– Când a venit să o ia, dezamăgirea lui a fost mare. Fără trapez, circul pierdea enorm. Am convenit s-o mai lase în spitalul meu măcar până se întoarce din turneul prin țară.

– Asta în timp ce tu puteai să te plimbi cu ea în voie prin grădinile suspendate...

– Nu mai rîde! Am nevoie de liniște, să pot înțelege totul. Discuția noastră mă ajută foarte mult. Ai răbdare cu mine. Este foarte important să-ți spun acum tot ce știu despre ea.

– Sunt numai urechi.

– Simțeam nevoia s-o ocrotesc, s-o înseninez, să fac ceva pentru ea, înainte de a-i induce alt somn hipnotic. Îi aduceam flori... Într-o zi am vrut să-i ofer altceva. Acos-o din spital și am trecut cu ea Dunărea, la Zaclău. Am dus-o la amicul meu pescar, Velimir. M-a bucurat că s-a comportat aproape

normal, numai că n-a vrut să mânânce pește. A spus că peștii sunt „ființe care nu trebuie mâncate”. Mămăliga cu brânză și smântână a savuat-o, i-a plăcut. La întoarcere, el ne-a trecut cu barca, fiindcă era târziu, și mi-a promis că va mai trece pe la mine să-mi aducă pește.

– Și cu ea ce ai făcut?

– La ora aceea din noapte, unde era să o duc, am adus-o la mine acasă.

– Ei, bravo, la asta nu mă așteptam! Prin urmare, Ea... a fost aici.

– Da. Ea... a stat chiar pe fotoliul pe care stai tu acum.

– Mă simt onorat... realmente!, zise Paul serios, surprinzându-i privirea piezișă. Trebuie să fi fost fascinant. Cum arăta? Dă-mi așa, câteva detalii.

– Nu știu, mi-e imposibil să ți-o descriu. Nimic extraordinar și totuși... Acum cred că nu am văzut-o niciodată, că e doar rodul imaginației mele.

– Nici nu mă mir!

– Era așa, ca vântul. Ba nu, ca o adiere. Nu o vezi, dar o simți. O percepi cu simțurile. Da, cred că am găsit, asta era. De aceea mă tulbura... În ea coabitau ființe contradictorii. Aveam de luptat cu mai mulți adversari. Vezi tu, mama ei s-a aruncat în lac, a devenit sirenă, după cum spunea, iar ea refuza să mânânce pește... Asta însemna, totuși, ceva.

– Uite, nici eu nu mă dau în vânt după pește. Să fie tot dintr-o cauză asemănătoare?...

– Ei, nu te prosti! Sau dorința ei de a forța destinul, de a preveni o cădere lentă prin una

spectaculoasă. Mă întrebam ce e în mintea ei, fiindcă eram convins că nu în arena circului se accidentase, ci într-un loc îndepărtat, din care căzuse cândva. Nu știu dacă mă înțelegei.

– Încerc. Și te compătimeșc, dragul meu, crede-mă. Eu, în locul tău, i-aș fi tras două palme.

– Sigur, tu ești chirurg, tai răul de la rădăcină.

– Dar vreau să văd cum ai rezolvat tu. Continuă, am impresia că te-am întrerupt.

– I-am dat să bea cognac, să se încălzească, dar ce să vezi, alcoolul i-a tăiat respirația. Până să-i aduc eu un pahar cu apă, și-a mai revenit. Am luat-o în brațe – s-o ocrotesc, nu de alta -, dar m-a privit cu ură, m-a jignit și a vrut să plece. Simțeam că o pierd. Unde să se ducă noaptea, într-un oraș necunoscut? Și, până să-și ia haina să se îmbrace, am privit-o intens, chemând-o înapoi. Atunci, micăriile ei, din repezi și dezordonate, au devenit mai încete, mai greoaie, fiecare centimetru cub de aer cântărea kilograme, iar când a vrut să apese pe clanța ușii, s-a întors încet, ca-n somn...

*

...Holul se dilatase, pereții se depărtaseră în spatele unor bolți sprijinite de coloane înalte, luminate ici-colo de făclii. Călca pe un covor lung, într-o sală imensă, în mijlocul căreia o aștepta cineva...

– Solange, te rog să mă ascuți cu atenție. Există în viața ta cineva de care te temi?

– Să mă tem? Zeii poruncesc prin mine și eu conduc Bactriana!

– Cum ai ajuns tu, o fiică adoptivă a mai marelui turmelor regale, să fii regina acestui ținut?

Maxim se afla cu ea în aceeași sală imensă a palatului nevăzut, ale cărui limite se pierdeau dincolo de torțele arzânde. Trebuia să audă atunci toată povestea ei.

– De la Simas m-a luat de soție Oanes și m-a adus la Ninive. Am avut împreună doi fii. Când regele Ninos a vrut să cucerească Bactria, cetatea a rezistat câteva luni. Oanes a trimis după mine, avea nevoie de ajutor. Și atunci m-am acoperit cu un veșmânt larg, nimeni nu și-a dat seama că sunt femeie, și, cu câțiva oșteni iscusiți am urcat muntele până la o trecătoare, de unde am coborât pe zidul cel mai înalt. Nimeni nu se gândea că cineva ar putea veni pe acolo. Am făcut semne trupelor noastre și așa am înconjurat cetatea. Regele Ninos a rămas mut, nu mai pomenise un asemenea curaj la o femeie. Mi-a căzut la picioare... Și-a expulzat soția, pe mine m-a cerut de la Oanes. Prea slab, bietul de el s-a sinucis...

Maxim se cutremură. Fata din fața lui, transfigurată, trăia clipele acelei cumplite ascensiuni. Cum, Doamne, o fi arătat adevărata Semiramidă?...

Iulia Șchiopu

*

– Ca un scenariu de film. Zi-i mai departe.

– Mai departe, l-am citit și eu Diodor sin Sicilia și am aflat că, după moartea lui Ninos, ea a condus regatul și pe locul unei vechi cetăți a ridicat Babilonul, cu grădinile sale suspendate... Într-o altă ședință am însoțit-o la oracolul din oaza Shiwa. Când a ieșit de acolo, zâmbea soarelui, dar sufletul ei se stingea. Mi-a spus: „Voi dispărea dintre oameni. Unele neamuri din Asia mă vor slăvi, dar fiul meu va uneli împotriva mea.” Cuvintele ei au căzut grele în nisip și s-au pierdut... O profeție cumplită după care se zice că nu a murit, ci a dispărut într-o bună zi, nu se știe unde.

– Bine, bine, și de nu mai vrea să urce la trapez?

Maxim tresări, surprins.

– Chiar, de ce?

– Trebuia să te trezesc, răsă Paul. Acum aș vrea să știu cine te preocupă mai mult: regina, „zburătoarea” sau pacienta pe care, bănuiesc, ai externat-o până la urmă?

– Nu știu nici eu. Dar trebuie să recunosc că, dintr-un om echilibrat, am ajuns să nu mai am somn. Mai ales după ce l-am văzut pe un afiș al circuitului pe partenerul ei ținând în brațe o altă „zburătoare”. Cum de nu-mi trecuse prin minte!

Sonera de la intrare îi surprinse pe amândoi.

– Aștepți pe cineva?

– La ora asta? Nu...

Maxim se ridică și, mergând, o sălbatică speranță îi năvăli în piept. Deschise. Era directorul circuitului.

– Bună dimineața, domnule doctor, îmi cer scuze pentru ora matinală, dar nu am timp să aștept. E cumva la dumneavoastră?

Maxim simți că îngheață.

– Cine, domnule?

– Pe scurt: Solange.

– Cum să fie la mine? Schimbă o privire cu Paul și simți că i se înmoaie picioarele. Dar vă rog să luați loc!

Fără să se așeze, directorul continuă:

– Trebuia să plecăm azi, în zori, și nu e de găsit nicăieri. A dispărut, pur și simplu!

– Cum să dispară?

– Domnule doctor, ajutați-mă s-o găsesc! Fata asta valorează o avere!

Paul interveni:

– Domnule, îmi permiteți, sunt doctorul Paul Arhip, prietenul doctorului Maxim. Știu toată povestea, vă rog să vă relaxați. Maxime, fă repede o cafea!

– Mulțumesc, dar nu am timp.

– Un moment, numai. După cum am aflat, această fată a suferit o amnezie. Simptomele se pot repeta... Ați supărat-o cu ceva?

– Nu e asta, domnule, dimpotrivă, i-am reînnoit contractul.

– Ei, poate chiar asta e.

Tocmai atunci, soneria îi surprinse din nou. Maxim se repezi la ușă, aproape smulgând-o. În cadrul ei, Velimir zâmbea ciudat cu o desagă în spate.

– Unde e?, întrebă Maxim, aiurit.

– Aici, continuă să zâmbească pescarul, la fel de enigmatic, scoțând din desagă o păstrugă de toată frumusețea.

JETUL

Din vreme în vreme, câte unul se întâlnea în pădure cu o umbră care trăgea după ea o legătură de vreascuri. „Ce faci, mamă Ioană?” „Mulțumesc dumitale, om bun”. „Nu vrei să te ajut?” „Nu, că la mine lemnele astea merg singure, eu numai le arăt drumul...”

Omul rămânea cu gura căsată, nu mai avea ce spune și femeia dispărea din ochii lui ca și cum ar fi încălecat pe vreascurile acelea și s-ar fi tot dus!

Nimeni nu-i cunoștea vârsta, dacă o fi avut vreuna. Și dacă o chema Ioana, Maria sau Ana, nici asta nu știau spune. Într-un fel tot trebuia s-o cheme, și-i ziceau și ei cum le venea. Cam de când se aflau ei pe meleagurile acelea, o știau trăind singură, în casa din deal, ascunsă privirilor lumii de arbori umbroși. Își adunase agoniseala din mâinile ei de

femeie și bărbat laolaltă, nimeni nu-și amintește să fi fost chemat vreodată să-i îndrepte vreo bârnă sau să-i taie vreun lemn.

Femeile mai băteau la ușa ei pentru leacuri. Le ținea atârdate la întuneric în pungi de pânză, pentru una, pentru alta, rădăcini și ierburi de tot felul, culese noaptea pe descântec de lună plină, și-i dădeau în schimbul lor câte un căuș de mălai ori de făină de grâu.

Dacă le primea în tindă, își strecurau ochii prin crăpătura ușii, să vadă ce-i dincolo, dacă doarme vreo cucuvaie în capul patului ei sau se leagănă de tavanul ei vreun liliac amorțit.

Dar nu se dumirea niciuna ce-i cu jețul sculptat din mijlocul odăii, ce-i trebuie bătrânei, în sărăcia ei, o așa mândrețe de jeț. Ba, una mai îndrăzneată,

dădu într-o zi rușinea la o parte și întrebă: „Ce faci, mamă Ană, cu jețul ăsta, la ce-ți trebuie?” „Ce să fac, maică, mai călătoresc și eu, mai călătoresc...”

Un răspuns ca acesta nici că le putea lămuri mai bine și plecau speriate, la gândul că, săraca, ori n-o mai fi în toate mințile, ori călătorește cu adevărat de mână cu necuratul!

Dar nimeni nu avea cum bănuși că, de fapt, în jețul acesta își trăia ea adevărata existență. Seara, când se abureau culmile și cerul împietrea la fereastra ei ca o icoană albastră, mâinile i se lăsau încălzite de mânerele lui, încredințându-se încet consistenței lor. Și dacă cineva s-ar fi străduit să le împătorească toate drumurile, cu siguranță că ar fi ridicat în urma lor un munte de cărări stratificate.

Uneori îi vorbea doar așa, cât să plutească o voce prin aer. Și, după cum o primea în brațele lui, știa dacă o aprobă sau nu. Când îi era ostil, parcă s-ar fi așezat pe un ghețar în derivă. Însă, când se întâmpla să-l găsească în toane bune, brațele lui o cuprindeau cu docilitate și tandrețe, lăsând-o să-și depene gândurile, tăcând și privind împreună la lumea de dincolo de pereții albaștri și pereții albaștri se dădeau la o parte, ca două porți de cetate, și viitorul năvălea de undeva, din trecut, se prelingea pe lângă ea ca o apă și se întorcea neatins înapoi.

Îi plăcea jocul acesta, se obișnuise cu el încă de pe când se așezase pe acest jeț, tânără – cât oare de tânără? – în miezul acela de noapte, între două oglinzi, ca între doi ani, să-și aștepte ursitul. Și atunci, ca și acum, aerul se înfiora în jur, ca la trecerea unei păsări nevăzute.

Îmbrăcată numai cu lumina celor patru făclii, își răstignise părul pe umeri, în așteptare. Privirea ei căuta punctul de margine al celeilalte lumi, îi era teamă să închidă ochii, avea senzația că, odată clipind, pleoapele ei l-ar strivi și odată cu el va dispărea și lumea.

Se gândea că undeva, sub pământ, se află o pâlnie prin care nisipul se scurge neconținut, de pe o plajă pe alta, după cum se rotește pământul, când atras de soare, când de lună... Și totuși, continua să caute bobul de nisip ursit ei, să-l întoarcă din legile firii înapoi, în gura pâlniei, unde se afla ea, cu viața ei răstignită între două oglinzi.

„Să-ți pui chipul de om și să vii...”

Și iată-l, de la începutul veacurilor venind, atât de blond, atât de înalt și atât de subțire – cum poate oare merge fără să meargă? – și caii lui, cum se amestecă prin mestecătime, și pasărea de pe umărul lui – iată și o pasăre – cum a uitat să mai zboare! Iată-l, oprit la gura izvorului, să-și stingă arșița poate, cum își leapădă hainele prăfuite și se cufundă în apa tăioasă până la brâu, cum se învelește cu apa și doarme somn lung, până la vărsarea în mare...

Și caii speriați de ziuă, încremenind pe mal... Și el n-are cum să se mai întoarcă, oricât ar înota – izvorul a pus între ei un râu întreg... Și iată-l, pornind înapoi prin hățșuri, ca un zeu vâslind cu ierburi și crengi prin potrivnica zi, de la răsărit la apus, spre caii lui încremenți în credincioasă așteptare... - unde s-a mai văzut cai să nu-și caute stăpânul, dar așa i-a fost lui dat, să ia totul de unde lăsase în ceasul acela de seară. Și iată-l, încălecându-i pe rând, iar și iar, din izvor în izvor, până să ajungă într-o bună seară și la al ei, să ceară apă, trebuia să ajungă...

Câte seri nu auzise tropotul cailor din ce în ce mai aproape și izvorul ei, clocotind în adânc, din ce în ce mai răzvrătit! Și chiar de-ar ajunge vreodată, cine să mai sape, să-l scoată la lumină, și chiar de ar săpa, cine să mai deștepenească cumpăna fântânii, cine să scoată găleata?...

Există pe deal o râșniță, spun oamenii, cu siguranță există, ascunsă privirilor lumii de arbori umbroși, prin care trec stelele de la apus la răsărit – altfel de unde atâta pulbere, de unde atât nechezat de cai în pământ, în arbori, în aer?...

Iulia Șchiopu

► Elena NETCU

FRAGMENT DE ROMAN

SARI SALTUK BABA

La început de secol XIII, drumul mătăsii își purta cu mândrie negustorii spre cele mai îndepărtate locuri. Drum al destinului, al căutării, al cunoașterii și al regăsirii! Pe aici, de secole s-au perindat într-un dus-întors, negustori nestingheriți, oricâte anotimpuri ar fi pus piedici, oricâte vânturi capricioase ar fi zădărnicit plecările sau oricâte furtuni de nisip ar fi întors din drum caravanele încărcate cu mărfuri de mare preț. Negustorii nu renunțau, căci prin călătoriile lor, ale misionarilor, ale dominicanilor, se apropiuau civilizații, lumea își lărgea orizontul fără margini. Nimeni nu avea să bănuiască asalturile nedomolite ale lui Gînghis-han, măturând cu o furie oarbă oameni și cetăți, dărâmând ziduri, acaparând podiș după podiș, pășune după pășune, popor după popor, țară după țară, supuse *de copita calului mongol*.

Orașul Buhara se înalță semeț, arătând lumii moschee, minarete, medrese cu fațade imense cu faianță albastră în fața cărora îți ții răsufarea. Clădiri cu arabescuri impresionante, medresa Abdul Aziz Khan, moscheea Bolo-Hanz, minaretul Kalan care domină orașul, toate stând față în față ca să-și etaleze frumusețea, toate acestea au făcut din Buhara un oraș sfânt. Uzbecii și nu numai ei, evreii, persanii, musulmanii și alte neamuri își duceau viața în acest oraș aflat aproape de granița de vest, mai jos de Câmpia Turanului continuând cu deșertul Karakum. Meșteșugarii se întreceau în cele mai ingenioase exponate, iar negustorii umpleau tarabele de mirodenii și ceaiuri, oferindu-le drumeților tot felul de cocktailuri savuroase și revigorante. La fiecare colț, pe fiecare străduță, vedeai expuse mărfuri de toate felurile: linguri din lemn, farfurii, ciubere, instrumente muzicale sau porțelanuri dintre cele mai colorate, predominînd turcuazul și albastru sîdefiu, postăvuri, mătăsurii, covoare, arabescuri, bijuterii, nimicuri strălucitoare.

Buhara, orașul de vis al uzbecilor, intrase cu repeziciune în stăpînirea vremelnică a musulmanilor din Irak. Uzbecii, ebraicii și alte neamuri de pe aiurea, au primit această supunere ca pe o povară. Cei mai mulți au apucat drumul pribegiei. Treceau prin

Buhara neamuri răzlețe din stepa cumană, împinși de furia mongolilor, șamani din inima Asiei sau din alte zone îndepărtate, își aduceau cu ei turmele de oi și capre, purtându-și tot avutul în caravane și căutându-și adăpost pe la marginea cetății în iurte pe timpul verii, în timp ce iarna, cautau adăpost în locuințe camuflate în piatră, acoperite cu mușchi și liane de un verde mătăsos.

Preoții șamani, numiți *qam*, apucau drumul spre Karakhorum să răspândească învățătura lor, musulmanii, la rândul lor, migrau spre sud, atrași de o viață mai liberă. Cei mai mulți își luau familia și-o apucau spre granița cu Kîrgâstan, alții traversau munții Tian Shan, căutând pășuni pentru turmele de oi și capre. Cei care părăseau Câmpia Turanului din cauza conflictelor nesfârșite pentru pășuni, plecau spre Transoxania, ajungeau în alte păduri nesfârșite și neștiute de nimeni, trăiau în sălbăticie, iar după o vreme, ajungeau în Anatolia, un loc neatins încă de tăvălugul mongol.

Familia lui Seyyd Hassan, șamani din tată în fiu, luă această decizie de a părăsi Buhara, căci trăiau o viață seminomadă și căutau libertatea în păduri întinse, în zone împădurite sau în câmpii întinse în apropierea munților.

Seyyd era prieten cu negustorul Abdul Aziz care de câte ori ajungea în Buhara, se oprea câteva zile la Seyyd. Erau prieteni de mulți ani, căci Seyyd îi procura marfă de la clanurile șamane, care-și purtau turmele prin pășunile Transoxaniei, locul de baștină al lui Abdul Aziz.

– Seyyd, ne cunoaștem de atîția ani, mi-ai spus de atîtea ori că vrei să pleci de aici, cauți un loc mai liniștit, preferi viața nomadă, eu îți spun ca un om umblat prin lume, că un loc mai potrivit pentru familia ta și clanul tău nu poate fi decât Anatolia. Acolo sunt cei mai mulți selgiucizi, duc o viață seminomadă, au pășuni din belșug, pe acolo nu e pericol să ajungă tăvălugul mongol. E prea departe și nu cred că se încumetă să cucerească lumea, că nu sunt numai ei pe pămîntul ăsta în lung și-n lat.

– Abdul Aziz, prietene, aș pleca și mâine, dar Mehmet nu are decât doi ani, cum să plec eu

la drum cu un copil atât de mic? Mehmet abia rupe câte un cuvânt două în persană.

– Nu-i nimic, Seyyid, dacă vrei, îi iau cu mine, pe Rabia, femeia ta, care e prea plăpândă ca să facă față unui drum lung și pe Mehmet, prea mic încât să reziste drumului, iar tu vii cu ceilalți, călare pe cai, traversați Iranul și intrați în Anatolia prin Karakorum, până ajungeți în Imperiul Selgiucid.

– Ți-aș fi îndatorat, căci Rabia este atât de fragilă, încât n-ar rezista. Dacă o iei cu tine în caravană, vă puteți opri mai des și sunt alte condiții, decât să trecem prin strâmtori sau să traversăm podișul, un pustiu unde ne pot ataca tâlharii ușor.

Seyyid Hassan părăsi Buhara înainte ca Gingham-han să ia în stăpânire Transoxania, Uzbekistanul, Azerbaijanul și toată zona Asiei Centrale. Despre toate acestea n-a mai apucat Seyyid să afle, căci ajuns în Anatolia, a intrat în armata selgiucizilor. Era comandant de oști în armata lui Danișmed Ahmed Gazi. Avea să lupte și să țină piept bătăliilor, fiind unul dintre cei mai buni conducători de oști. Pe vremea aceea Imperiul Selgiucid era măcinat de luptele interne și de năvala Cruciaților care în numele credinței pretindeau că totul li se cuvine.

Cetatea Sinope se răsfira de-a lungul Mării Negre, sfărâmându-și în valuri, umbrele prelungi ale stâncilor ascuțite acoperite de licheni de un verde închis. Casele erau încrustate în aceste stânci la care ajungeai pe niște scări înguste unde abia aveai loc să pui piciorul. Erau cioplite în trepte, de la poale până pe culmile însozite, lăsând impresia că sunt

suprapuse, iar legătura dintre ele se făcea pe cărări șerpuite și abrupte.

Pe alocuri erau mici platouri calcaroase acoperite cu vegetație de stepă. Cu cât te apropiai, te îmbiau flori pitice multicolore peste care dominau însângeații maci, fluturându-și petalele în răcoarea dimineților. Mai jos, la poalele stâncilor calcaroase se ascundeau prin faldurile de mușchi de un gri-verzui intens clădiri masive din piatră cioplită în stâncă. Abia le distingeai conturul, căci lianele se prelungeau haotic, oferind privirii un peisaj fascinant. Printre lichenii generoși și vegetație specifică zonelor pietroase se dechidea câte o fereastră, încadrată în chenar roșu sau maroniu. Unele stânci erau înconjurată de ziduri, adevărate fortărețe cu palisade, servind drept parapet pentru atacatori.

Negustorii care achiziționau mărfuri aveau și ei case în Sinope. Cele mai multe erau clădiri rămase de pe vremea romanilor sau a bizantinilor, iar acum, în secolul al XIII-lea, deveniseră un fel de locașuri de rugăciune sau de întruniri ale unor învățați veniți din Persia.

Aici se adunau locuitorii cetății pentru a asculta pildele învățăceilor veniți din Khorasan, cântece religioase și legende despre faptele eroilor care primeau ajutorul lui Dumnezeu Atotputernic.

Pe mare veneau și plecau galere trase de văslași, ducând mărfuri sau aducând altele în vederea schimbului, a vânzării sau a cumpărării. După tot acest tranzit, galerele porneau în larg cu altă destinație numai de ei știută.

Cetatea Sinope nu era un loc unde se desfășura comerțul propriu-zis, ci doar un loc de

Iulia Șchiopu

tranzit pentru achiziționarea pieilor de oaie și a lânnei, întrucât Anatolia era recunoscută prin pășuni întinse unde turcii selgiucizi își dezvoltau comerțul cu turme de oi și capre. Munții Anadoliei, cu vârfuri abrupte și văi adânci, ofereau pășuni camuflerate de întinderea pădurilor. Acolo își găseau adăpost triburile turcmen care duceau o viață seminomadă. Cele mai multe triburi își aveau originea în inima Asiei, aduse de vântul destinului în căutare de pășuni și munți împăduriți la poalele cărora triburile se simțeau în largul lor. Păstrători ai legilor anenstrale, aduceau cu ei tradiții șamanice, chiar dacă făceau parte din marele Imperiu al selgiucizilor.

Pe malul Mării Negre se aliniau stânci dezgolite din marmură verzui-maronii din cauza algelor încrustate de-a lungul timpului în țesătura lucioasă a acestor blocuri nestrămutate de veacuri. Vânturile aspre scobeau pe alocuri acești coloși încremeniți în timp, răsfățându-se sub soarele toropitor. Valurile înalte se sfărâmau impetuos de țărni.

Regulile de viață ale selgiucizilor constau în organizarea tribală. Duceau o viață seminomadă. Se conduceau după "federația de familie" prin care membrul de frunte al unei familii aloca celorlalți membri porțiuni din domeniile sale.

În cetatea Sinope trăiau selgiucizi în amestec cu bizantini, negustori din regatul Persiei, mulți dintre ei îmbrățișaseră de bună voie islamul, alții au ajuns aici în căutare de pășuni, păstrând același mod de viață seminomad al selgiucizilor. Cei care trăiau în vecinătatea Mării Negre erau neîntrețuți în prelucrarea fierului.

La începutul secolului, Anatolia era încă măcinată de luptele dintre cruciați și bizantinii. Totul se destrama în marele imperiu al lui Selgiuc. Dacă până atunci își păstra o oarecare independență, acum se fărâmița în federații de familie, păstrându-și totuși obiceiurile tribale.

O astfel de familie era și cea al lui Seyyid Hasan, venit din Buhara din același dor de libertate și de viață seminomadă. Ajunsese comandant în armata lui Danișmed Ahmed Gazi. Seyyid se strămutase cu familia din ținutul îndepărtat al Asiei Centrale, din Uzbekistan cu tot clanul, cu toate rudele, după ce, acolo, în Buhara, își întemeiasse familia, și tot acolo se se născuse primul lui băiat, Mehmet. Însă ajungând comandant de oști, se adaptase în Anatolia și participa la treburile statului. Micuțul Mehmet era înconjurat de membrii tribului cu mare dragoste. Îl răsfățau și-și puneau toată speranța în el pentru a duce mai departe tradiția familiei șamanice. Tatăl lui, Seyyid, era un falnic bărbat, impunător, un adevărat războinic, umblând mereu înarmat, purtând sabie și chimir din piele

de capră, în care își păstra cu strășnicie mai multe cuțite de diferite dimensiuni.

Din Asia Centrală au venit multe triburi pentru a popula Anatolia lui Selgiuc împreună cu mai multe familii șamanice, înrudite între ele, din tată-n fiu, un adevărat clan, vestit prin faptele lor eroice, dar și prin practici magice. Acest falnic comandant de oști, Seyyid Hasan, era fiul lui Seyyid Huseyi bin Muhamed bin Ali. Acesta își educase atât fiii cât și pe celelalte rude să lupte cu sabia, să mânuiască arcul și săgeata și erau neîntrețuți la aruncatul cuțitului. În jurul acestei familii s-au țesut legende care circulau din generație în generație, încât cine-i întâlnea se închina cu mare plecăciune. Cel mai vestit erou din clanul lor era Batal Gazi. Faimosul erou legendar a rămas în poveștile tinerilor luptători, încât devenise un mit pentru toate generațiile următoare.

La margine cetății Sinope, clanul Seyyid Hasan se instalase cu toate celelalte rubedenii, dormeau în iurte, iar pentru perioada iernii aveau case din piatră, săpate în stâncă, bine consolidate, pentru a ține piept vânturilor aspre dinspre nordul Mării Negre. Trăiau în vecinătatea mării, străjuiți de una dintre cele mai trainice stânci din granit, în spatele căreia se întindea o imensă pășune. Acolo, pe timpul verii, pășteau în voie turmele de capre și de oi, alături de catări. În partea de est se întindea o imensă pădure, prelungire a Munților Anadoliei, unde multe familii de selgiucizi trăiau în armonie cu natura, stăpânind foarte bine practicile șamanice.

Fiecare familie își avea ierarhia ei, celelalte rude participau la consfăturile clanului și întotdeauna cel mai bătrân avea ultimul cuvânt. Când Seyyid Hasan a murit otrăvit în timpul cruciadelor de la începutul sec al XIII-lea, în bătălia de la Amasia, Rabia Sultan, femeia lui, rămase singură și neajutorată cu un copil de numai trei ani, Mehmet Hizir, care nu deprinse încă vorbitul, neînțelegând de ce tatăl lui nu mai este.

Doica Seravil îl avea în grijă, mai ales că Rabia nu și-a mai revenit după moartea bărbatului ei. Căzuse la pat, refuza orice fel de mâncare și intrase într-o muțenie totală. Zadarnic au intrat la ea bătrâne cu tot felul de licori, Rabia n-a primit și n-a acceptat nici o lingură din buruienine menite s-o ridice din patul de boală. Zadarnic au chemat mai mulți preoți budiști să-i întărească sufletul și să-i trezească în suflet dorința de a se mai bucura de viață, așa chinuită cum ar fi fost, fără bărbatul ei. La puțin timp, Rabia s-a stins în tăcere, fiind supravegheată de câteva femei din clanul Seyyid.

Așa a vrut zeul Tengri, să-și urmeze bărbatul în moarte. Poate chiar Rabia l-o fi rugat pe zeu s-o ducă și pe ea lângă bărbatul ei.

Seravil mai făcu tot felul de presupuneri împreună cu câteva bătrâne vestite în practici magice. Erau și ele de aceeași părere.

– Când nu mai vrei să trăiești, poți să faci orice descântec pe care numai o femeie șamană poate. Închei socotelile cu viața, te duci în cer unde te așteaptă omul iubit.

– Așa o fi, Dulher, dar avea un copil lângă ea. Știa pentru ce trăiește!

– Rabia era o mână de femeie, nu era așa puternică cum suntem noi, Seravil!

– Mehmet o să crească pe lângă noi, cu voia bunului și atotputernicului nostru stăpân în cer și pe pământ.

– Seravil, ia copilul cu tine, să nu știe, să nu vadă și să uite. Va fi în grija ta, îl vei duce în fiecare zi la negustorul Abdulazis, îl va lua cu el peste tot. Este mic și va uita.

– Am mai putea face ceva pentru Mehmet.

– Spune Seravil! Orice, numai să-i abatem atenția și să nu mai întrebe unde sunt părinții lui.

– În fiecare zi, trec prin cetate cântăreți ai pădurilor cu tambura, vin tocmai din Khorasan, umblă prin oraș învățeii care spun povești frumoase. Cei mai mulți părinți își duc copiii, unii vin însoțiți doar de mamele lor și bătrânii. Ascultă vrăjiți aceste cântecele despre faptele de vitejie ale unor eroi ajutați și sprijiniți de spirite ale binelui, de djini, în lupta lor cu forțele răului.

Negustorul Abdulazis îi era un adevărat tată micuțului Mehmet care creștea frumos și era ascultător, bucurându-se de iubirea întregului clan.

Cu cât treceau anii, cu atât în cetatea Sinope se vorbea tot mai mult despre isprăvile lui Mehmet Hizîr. Numele lui flutura pe buzele tuturor, mai ales după o întâmplare misterioasă de care a avut parte Mehmet. Nimeni n-a aflat dacă el a produs minunea sau era hărăzit să aibă astfel de revelații. Trecuse de treisprezece ani și avea obiceiul să plece singur în pădure sub diferite pretexte. A fost văzut de doi bătrâni care păzeau oile, cum se oprise la tulpina unui ulm mare și umbros, murmurând vorbe fără de înțeles, iar de sus se auzeau voci nedeslușite. Mehmet se ridica încet-încet de la pământ, începând să plutească pe deasupra pădurii. Două aripi imense îl protejau în timp ce băiatul își întindea gâtul imitând zborul celor două păsări ale căror contururi se estompau în văzduh. Întâmplarea asta a făcut înconjurul cetății și a ajuns la urechile lui Abdulazis.

– Mehmet fiule, este adevărat ce se aude prin cetate? Ai zburat pe deasupra pădurii? Cine a scornit nerozia asta?

– N-are nimeni voie să mă întrebe ce s-a întâmplat. Sunt lucruri pe care voi muritorii nu le puteți afla. Decât dacă îngăduie Cel Atotputernic.

Știi, profesore al meu, că oricâte aș învăța de la tine, unele învățături le primesc prin semne care sunt numai ale noastre, ale șamanilor. Dacă nu știi cum ni se întâmplă nouă, șamanilor, să stăpânim apele, pădure, piatra, și tot ce mișcă pe pământ, măcar nu mai întrebați, căci oricum nu veți afla răspunsul. Eu voi merge pe drumul meu luminos și fără de prihană.

Spusese toate acestea cu un aer de atotștiitor. Mehmet era altul. Abdulazis îi urmărea mișcările, îl privi cu atenție și descoperi un tânăr care se maturizase peste noapte.

Era blond cu părul cârlionțat, cu fața ovală și ochii albaștri. Dacă până mai ieri trecea pe la fiecare dintre membrii familiei Seyyd, care îl răsătau și se amuzau, când Mehmet deprinse vorbitul și povestea spre hazul tuturor, acum toți îl priveau ca pe un Dumnezeu, venea parcă din altă lume. Fusesse un copil mult prea deștept pentru vârsta lui. Clanul Hasan îl privea cu admirație pentru că această minune de băiețel înțelegea povestioarele și învăța repede cântecelele. Îl duceau la toate întrunirile. Dădaca Seravil nu mai contenea să povestească despre Mehmet tuturor. „Mehmet, tu vei fi cel mai isteț dintre toți copiii din cetate!” El cerea pe un ton hotărât „Vreau și eu un cal și o tambură, vreau să cânt și eu când mă fac mare, vreau să mă lupt și eu cu lupii și cu urșii din pădure. Mă duci și pe mine acolo, departe, sus pe munte, să văd de acolo apa?” De multe ori băiatul ascultase aceeași frază: „Apa aceea mare, Mehmet, e Marea Neagră. Numai dacă vei fi și tu un soldat adevărat, ai să pleci înarmat cu o armată întreagă, într-o corabie adevărată. Acum nu

Iulia Șchiopu

ai voie și e periculos pentru tine. Dar până atunci trebuie să înveți să deprinzi toate meșteșugurile, să știi să faci de toate, ca să te descurci în orice situație!”

Acum când Mehmet împlinise treisprezece ani, Abdulazis își amintea ca prin ceață câte lucruri l-a învățat și cât de repede trece timpul. Lăsa la o parte faptul că băiatul părea ciudat și venea parcă din altă lume. Nici nu-i venea a crede ce auzea despre el. Le pune pe seama năzdrăvăniilor pe care le fac băieții la vârsta asta. Totuși un lucru era sigur: trebuia să aibă grijă de el până îl va vedea capabil să se descurce. Îi va fi profesor până va înțelege că e destul de matur. Se uita la el cu drag și-i spunea:

– Băiete, de astăzi vom învăța dintr-o carte toate învățăturile pe care trebuie să le știe un băiat de vârsta ta. Vreau să fii neîntrecut la povestit, vreau să deprinzi toate aceste reguli de a trăi după modelul *sharia*. Măine poimăine vei împlini vârsta de paisprezece ani și trebuie să fii cel mai bun.

– Dacă tu ești profesorul meu și vrei să mă înveți de toate, atunci te rog, ajută-mă să fiu și eu războinic așa cum a fost tatăl meu. Seravil mi-a spus că unchiul lui era Batal Gazi, cel mai viteaz, care s-a luptat cu dragonul și cu cel mai mare balaur cu șapte capete din pădurile Capadociei. De acum sunt și eu băiat mare!

– Mehmet, a venit vremea să studiezi. Tu ești nepot al vestitului Ahmet Yesevi. Când vei fi suficient de instruit pentru a deveni *derviș*, vei primi sabia de lemn de la Ahmet Yesevi, care a lăsat după moartea lui acest ritual de investire a celor care vor ajunge *derviși*, să fie purtătorii credinței și ai răspândirii islamului prin lume. Dar până atunci mai ai multe de descoperit pentru a fi demn de sabia de lemn! Ai o minte strălucitoare, dragul meu! Vreau să te dau la cele mai bune școli. Eu umblu peste tot, Mehmet, aflu care este situația politică. Anatolia nu mai e ce-a fost. Se fărâmițează pe zi ce trece, nu sunt bune vremurile pe care le trăim. Tot mai mulți selgiucizi își iau familiile și pleacă în lume. Ne amenință bizantinii, deși puterea lor a cam slăbit. La rândul lor și ei sunt amenințați. Toate aceste lucruri trebuie să le știi, băiatul meu, tu vei fi acela care vei alege ce să faci mai târziu.

– Dar cine sunt bizantinii, unchiule?

– O să afli mai multe când vei umbla prin lume. Bizantinii au fost o mare forță, un Imperiu faimos, dar cum toate se termină într-o zi, nici ei nu mai au garanția tronului. Joacă pe două fronturi ca să supraviețuiască, pentru că nu mai au măreția de altădată. Succesorii la tron urzesc tot felul de intrigi, se mănâncă precum câinii. Așa s-a întâmplat întotdeauna. Din cauza acestor urzeli, intrigi, trădări

de tot felul, s-au prăbușit, au venit alții peste ei și i-au supus cu voia sau fără voia lor.

– Professore al meu, pe mine nu mă interesează toate aceste dezbinări, cine cu cine s-a luptat pentru tron, eu vreau să citesc, să aflu cât mai multe învățături, dar vreau să stau lângă tribul meu. Dăunăzi, cum stăteam noi așa în jurul unui foc mare în fața corturilor noastre, l-am auzit pe unchiul meu din partea tatălui, care este cel mai bătrân, că eu voi fi șef de trib, ca să continui tradiția familiei mele.

– Așa va fi, băiete, cum va dori inima ta. Însă eu aș vrea să cunoști câți mai mulți învățați. Eu sunt negustor, băiete, vin și plec, asta-mi este meseria, dar preoții voștri budiști, au trecut acum la islam, au alte preocupări, sunt alte vremuri.

– Unchiule Abdulazis, voi ajunge și eu odată să fiu în mijlocul celor puternici.

– Poate vei ajunge acolo, poate nu, dar ține minte un lucru: nu e ușor să-i slujești pe cei mari. Într-o zi sfârșești și tu în groapa leilor. Tu urmează-ți drumul tău, chemarea ta va fi *credința*. Până atunci păstrează tradiția familiei tale. Voi sunteți un neam șamanic și, indiferent pe ce drum vei apuca, indiferent ce credință vei îmbrățișa până la urmă, să nu uiți legăturile tale invizibile cu natura. Pentru că tu, fiul meu, știi să ascuți glasul munților, al pădurii cu toate misterele ei. Ea te va proteja, la fel și păsările cerului și ale pământului. Animalele de peste tot pe unde vei da ochii cu ele, îți vor fi alături și le vei înțelege limbajul. Tu, Mehmet, vei aduce pacea și ordinea lucrurilor, vei învinge răul oriunde vei ajunge. Dar până atunci trebuie să studiezi. Asta va fi puterea ta.

Iulia Șchiopu

O AMINTIRE DUREROASĂ

MARTA ȘI FOTOGRAFIA UCIGAȘĂ

Fabuloasa poveste a Martei Vasiliu, adolescența care a trăit 10 ani în iadul siberian, doar fiindcă a apărut într-o fotografie

► Marta VASILIU

Cum de trăiesc?

„În fiecare zi, în fiecare clipă, mă miram: «Cum de mai trăiesc? De ce eu și ceilalți nu?...». Mureau toți în jurul meu. Dimineată, când plecam la muncă, ieșeau cu noi prin poarta lagărului și căruțele cu morți. Mă uitam și mă întrebam: «Îmi vine și mie rândul?». Dar tot eu îmi răspundeam: «Nu, eu n-o să mor. Că am doar 16 ani, ei sunt bătrâni...». 95% din cei care-au fost acolo au murit. Am stat între ei 10 ani de zile. În lagărele de la capătul lumii, la țărmurile Oceanului Înghețat. Locul acela a fost ladul pe pământ”. Marta Vasiliu are un zâmbet de fetiță. Stă-n mijlocul unei sufragerii largi, din mijlocul unui apartament curat și pustiu, aflat la etajul zece al unui bloc de unde vede orașul Constanța, până departe în orizontul mării, orașul unde s-a născut acum 90 de ani. Îmbrăcată într-o rochie albastră, vorbește despre destin. Despre cum se poate schimba în orice secundă. Asta încă o uimește. Cum ar trebui să-ți trăiești viața, știind că-n următoarea secundă ai putea muri. „Mie, la 15 ani, mi s-a rupt craca de sub picioare. Brusc. Totul a pornit de la o fotografie. Mult timp m-am întrebat ce-ar fi fost dacă nu s-ar fi făcut acea fotografie, în amiaza aia însoțită din vara anului 1941. Secunda aia... Îmi aduc aminte totul. Ce-ar fi fost dacă fotograficul n-ar fi apăsat pe buton. Din acel moment, vreme de 50 de ani, viața mea a fost doar chin și frică”. Marta Vasiliu s-a născut în Constanța. Părinții se mutaseră aici din Bălți (Basarabia), deoarece tatăl era navigator. În 1935, el a murit într-un accident pe mare. Marta îl ține minte. Avea 6 ani și stătea lângă sicriul lui. După cinci ani, mama s-a recăsătorit. Tatăl vitreg fusese însurat cu o nemțoaică și a avut cu ea trei copii: doi băieți și o fată. Divorțase, fiindcă n-a vrut să plece cu ea în Germania, la începutul războiului. Au plecat copiii cu mama. În Germania, cei doi băieți s-au înrolat în armata lui Hitler și au plecat pe front. În drum spre Rusia, s-a întâmplat ca regimentul lor să se oprească trei-patru zile la Constanța. Evident, au

vrut să își vadă tatăl și sora vitregă. Înainte să plece, au făcut toți cinci o fotografie.

Bunica din Basarabia

Îmi descrie din memorie fotografia. Părinții, șezând pe două jilțuri ușor întoarse spre centrul imaginii. În spatele lor, băieții, în picioare, de-o parte și de alta. Iar în față, ținându-și mama de mână, ea, Marta Vasiliu. Micuță, îmbrăcată într-o rochie albă, cu dantelă. „Eu aveam 11 ani, ei 20. Erau frumoși, înalți. Foarte mândri de uniforma lor, că făceau parte dintr-o armată așa mare și puternică, precum cea germană. N-au fost supărați că tatăl lor s-a recăsătorit, ba chiar erau bucuroși pentru el. Mie mi-au adus bomboane, bunătăți. În ultima seară, m-au învățat în germană rugăciunea «Tatăl Nostru». Doar două zile i-am văzut, atât. Au plecat veseli, cu armata germană, convinși că vor câștiga războiul. După nici un an, tata a primit telegramă că au murit amândoi la Stalingrad. Țin minte că stătea pe un scaun, tăcut, și tot citea telegrama aia. Spre seară, i-a cedat inima. Acolo, pe scaun, cu foia cea albă în mână”. Au rămas singure, mamă și fiică. În iarna lui '43, au plecat în vacanță, la bunica din Basarabia. Marta a luat cu ea și albumul cu fotografii, ca să i-i arate bunicii pe chipeșii ei frați germani. Au petrecut acolo Crăciunul și Anul Nou. Înainte de Bobotează,

bunica i-a propus mamei să nu se mai întoarcă în România. „Țin minte cum îi zicea: «Ce rost mai are să rămâneți acolo singure, străine? E război, bărbații ți-au murit. Constanța-i oraș mare, port, poate să fie oricând bombardat. Aici vă e rostul, să fim împreună...». Până la urmă, mama a zis da. A spus că se duce la Constanța doar pentru câteva zile, să rezolve cu niște acte, apoi se întoarce. Am dus-o până la gară, la Bălți. Am iubit-o mult pe mama mea. Atunci a fost ultima oară când am văzut-o”. Frontul s-a întors cu o rapiditate incredibilă. Rușii au ocupat Basarabia și granița s-a închis. Mama n-a mai putut să se întoarcă. Sovieticii au pornit din casă în casă, făcând percheziții sălbătice, arzând în mijlocul ogrăzilor orice cârtică în limba română. Din casa bunicii au luat mai multe documente, puse într-o cutie. Printre ele, albumul cu poza celor doi frați germani. În nici trei zile, au chemat-o la primărie doar pe fetiță. „Acolo mă așteptau doi polițai rusnaci. Bunica mă strângea de mână, îi întreba mereu de ce vor să mă ia cu ei. Nu i-au răspuns. Țin minte cum se îndepărta mașina și, prin geamul din spate, o vedeam pe bunica împietrită în praful din curtea aceea goală a primăriei. Nu plângea. Doar se uita la mine așa, cu gura întredeschisă. A fost ultima oară când am văzut-o. Ziua aia, n-o s-o uit niciodată: era exact 9 mai, 1945. Ziua când s-a terminat războiul. Chiar în acea zi au început să mă tortureze. Aveam 15 ani. De atunci, mi s-a terminat viața”.

„Pui de năpârcă nazistă!”

Marta Vasiliu nu are boli. N-a avut niciodată. La 90 de ani, e foarte vânjoasă-n mișcări. Poate fotografiile n-o arată, dar pe mine m-a uluit. Când m-a așteptat jos, în stradă, crezusem c-am greșit persoana. Chiar n-o poți numi „o bătrână”. Pielea chipului i-e bine întinsă, rozalie chiar. Dinți mici și încă buni, părul des, cu rădăcină puternică. Doar pe brațe și gambe poți vedea urmele torturilor de acum 75 de ani. Cicatricile acelea (mi le arată) încă săpate în carne sunt făcute de... bocanci. Tălpile unor bărbați ce loveau din toate părțile o fetiță de 15 ani. „Purtam două cozi împletite pe atunci, fiindcă eram

elevă. Imediat ce-am intrat în sediul Securității, m-au apucat de cozi și m-au izbit cu fața de un zid: «Pui de năpârcă nazistă!...». Marta Vasiliu nu vrea să detalieze ororile. Nu fiindcă s-ar ține puternică. Nici din motiv că traumele-s prea dureroase și nu mai vrea să își amintească. Pentru ea contează doar adevărul. Înțelesul destinului. Încercând, cumva, să-i găsească sensul. „Ce-aș putea zice? M-au bătut cu bestialitate în fiecare zi, timp de jumătate de an, fără măcar să pricep de ce. Asta-i”. I-au adus

Un soț pentru eternitate

traducător și-au schingiuit-o să vorbească în limba germană, deși ea nu știa deloc limba. Doar „Das Vaterunser”, acea mică rugăciune învățată de la frați. Nici rusește nu știa deloc. Ce voiau de la ea? Abia după vreo săptămână a înțeles: fotografia!... Aproape că uitase. „Rușii nu i-au iertat niciodată pe români, fiindcă le-au încălcat teritoriul alături de armatele lui Hitler... Niciodată, până azi”, zice. Au ținut-o jumătate de an în arestul din Bălți, așteptând să împlinească 16 ani. Așa era la sovietici majoratul. Imediat ce-a făcut vârsta, au judecat-o în grabă, tot în limba rusă, de către Sovietul Suprem al URSS. Singura

probă: aceea poză, care a fost arătată cu strigăte de mânie, întregii instanțe. Translatorul român doar i-a comunicat sentința: 10 ani de muncă silnică. Și gata. „În miez de noapte, ne-au trezit pe toți deținuții. Eram adunați la penitenciarul central din Chișinău. Începuse frigul de toamnă târzie. Deodată, un gardian a dat ordinul, țipând: «Scularea! Încolonarea! Hai, repede, repede!...». Ne-au împins pe toți spre poarta închisorii: «Repede, hai, mai repede!...». Fiecare am primit câte o boccea. Eram sute, mii de oameni. Ușile mari s-au deschis și am fost duși pe jos, în pas alergător, până la gara din Chișinău. Acolo am văzut trenul. 14 vagoane de vite. Peste 100 de oameni ne-au băgat în câte un vagon. Înainte de a urca, ni s-a poruncit ca, până la destinație, să nu se audă nicio șoaptă. «Înțeles?!», a mai strigat o dată santinela, în rusește. Toată lumea amuțise. Nimeni, absolut nimeni, nu știa unde o să ne ducă...”. Drumul a durat aproape trei săptămâni. Prima oprire a fost într-un oraș, Iaroslavl, unde au stat o zi și o noapte. Au crezut că îi vor elibera. Apoi a început să fie mai frig și trenul nu se mai oprea. Întreg vagonul avea o singură ferestruică, fără geam, doar cu

gratii. „Ningea și zăpada-i acoperea pe oamenii ce dormeau sub fereastră. Începuseră să moară. Mă uitam prin pătrățelul cu gratii la stelele de pe cerul înghețat. Pierdusem șirul zilelor. Ce căutam eu acolo? Un copil. Singură, între toți oamenii ăia flămânzi și murdari... Ce ar trebui să fac acum? Mi-am zis că trebuie să iubesc oamenii. Dacă vreau să scap cu viață. Să nu mă cert niciodată de la un polonic de mâncare. Să mă gândesc că mâine poate mă vor elibera. Mâine, mereu mâine. Așa am gândit...”

La minus 50 de grade

Într-un târziu, trenul s-a oprit. Ușile vagoanelor s-au deschis, pe rând. Oamenii se uitau uluiți: peste tot în jur, doar zăpezi fără sfârșit. Gardienii i-au încolonat pe singurul drum existent, abia schițat prin ghețuri, ce pornea spre un orizont cu păduri încețoșate. Se aflau în capătul Siberiei, sub ultimele piscuri de miazănoapte ale Uralilor. Locul de unde nimeni nu avea șanse să se întoarcă viu. „Lagărul nostru era așa: 10 000 de oameni înghesuiți în niște barăci lungi, din lemn, înconjurate cu garduri înalte de sârmă ghimpată. Nici nu era nevoie de garduri, că n-aveai unde să fugi. Pe mii de kilometri erau doar pustietăți polare. În fiecare zi, la 6 dimineață fix, plecam la locul de muncă. Cam o oră-două făceam până acolo, flancați de jandarmi cu câini. Prin viscol, ger de -40°. Am prins deseori și -50°C, la frigul ăsta, simți că te sufoci, te ustură aerul pe care-l tragi în piept. Noi, femeile, mai întâi am construit o «cale ferată din lemn». Pe aceste șine trăgeam niște vagoane imense (tot din lemn), plini

cu arbori tăiați din pădurile siberiene. Copaci, uite-așa de groși (deschide cât poate brațele) și înalți, pe care-i dăramam cu joagărul, câte două femei. Când cădea un copac din ăla uriaș, producea un suflu ca și când ar fi căzut o bombă. Cine era prins de suflul ăla, nu se mai ridica de jos. Luam pe umeri buștenii de 6 metri lungime – două femei de-un capăt, două din celălalt – și îi căram prin zăpezi câțiva kilometri, până la vagoane. De acolo, șase femei împingeam aceste vagoane, până pe malul unui lac curgător, numit Peciora. Și-o luam iar de la cap. Totul contra-timp, că trebuia să faci norma. Altfel nu primeai mâncare toată ziua și asta însemna că ești mort. Masa venea la locul de muncă – un terci de arpacaș căruia-i ziceau «cașă», o coajă de pâine neagră. Eram slabi ca la Auschwitz, abia ne mai țineam pe picioare. Eu mereu făceam norma. Mi-am dat seama de un secret al lor: dacă vrei să supraviețuiești, trebuie să muncești continuu. Dacă te odihneai doar cinci minute și te așezai jos, erai mort. Trebuia să fii mereu în mișcare, să nu ți se relaxeze gândurile. Altfel, înghețai imediat, ca într-un somn plăcut. Am văzut oameni care s-au dezbrăcat de haine și ni le-au dat cadou. Apoi se așezau goi pe zăpadă. Ca niște statui vinete. «Plec să mă odihnesc», ziceau. Nu era zi să nu moară oameni. La sfârșitul programului, trebuia să ne luăm morții în spate și să-i ducem înapoi în lagăr. Asta era important: să vină același număr înapoi. Vii sau morți, nu le păsa. Voiau doar să-i numere. Eu am cărat în spate sute de femei. Cu unele devenisem chiar prietene. Vă spun, toți cei pe care i-am cunoscut acolo, toți au murit. Toți! Nici n-apucam să-i cunosc bine. Nici nu am de cine să îmi amintesc...”

Trenurile morții

Condamnare la tăcere și teamă

După 10 ani, rușii au socotit că poate pleca. Dar nu i-au dat drumul din Siberia încă vreo trei luni. Marta le-a spus că nu e legal (învățase bine rusește), că ea și-a ispășit pedepsa. N-o băgau în seamă. Într-un final, au trimis-o cu domiciliu forțat tot în Rusia, într-un sătuc la 80 de km de Odessa. Acolo au mai ținut-o doi ani. Au băgat-o să muncească într-un colhoz, să locuiască la o „gazdă” ce dădea zilnic raportul despre

ea la KGB...Iar într-o dimineață, a fugit. A zis că merge la muncă, dar s-a dus direct la „rată”, spre Moscova. Cu greu a obținut audiență la Ambasada României, după trei zile de așteptări pe străzi. În fața ambadorului, s-a străduit să nu plângă, motivând că e unicul copil al unei mame care de 12 ani nici nu știe dacă mai trăiește. Ambadorul i-a spus să se întorcă de unde a plecat. Să fie cuminte, să rămână în acel sătuc și să aștepte pașaportul, că ei „se vor ocupa”. Și după patru luni, chiar a venit. Un securist o aștepta la primărie, cu pașaportul în mână. „Mi s-au umezit ochii de lacrimi. Am întins mâna să îl iau, dar rusnacul l-a tras: «Nț, nț! Trebuie să mai aștepți și viza de ieșire din URSS!...». Am mai așteptat 6 luni. Munceam zi de zi la colhoz, nu mă mai gândeam la nimic. Într-o dimineață, m-au strigat de pe câmp: «Haide, bă, că ți-au ștampilat și pașaportu' ăla al tău!...». Înainte să mi-l dea, mi-au întins o foaie de hârtie și un stilou. M-au pus să scriu, cuvânt cu cuvânt, ceea ce îmi dictează ei. Țin minte și acum acea declarație: «Subsemnata Marta Vasiliu, declar că, în clipa când voi trece frontiera României, niciodată, nicăieri, nici prietenilor, nici rudelor celor mai apropiate și nici în biografiile ce vor urma, nu voi pomeni despre închisorile și lagărele prin care am trecut...». După ce am semnat, un bărbat s-a apropiat de mine și m-a avertizat: «Ai grijă, sper că nu vrei să te întorci de unde ai plecat. Poate fi și mai rău. Noi stăpânim la voi tot ce mișcă. Și e păcat de tine, că ești încă tânără». Și mi-a dat pașaportul: «Gata, ești liberă!». Am înțeles încă de-atunci că ceea ce iscălisem era ca un pact cu Diavolul. Condamnarea la teamă și tăcere, până la sfârșitul vieții. Înainte de a pleca, am rugat o prietenă din sătucul ăla rusesc să trimită o scrisoare pe adresa unor vecini de-ai mamei. Eu n-aveam voie să scriu, așa cum îmi fusese interzis în toți anii de lagăr. I-am scris: «Mamă, vin acasă, în câteva zile. Probabil că n-ai să mă mai recunoști. Mă întorc în țară». Am plecat cu trenul Odessa-București-Constanța. În același compartiment mai erau două persoane în vârstă, români, soț și soție, care veneau tot de la Odessa. Cam 65-70 de ani aveau. Când am trecut granița, am ieșit pe culoar, mi-am lipit fața de geam și am început să plâng, că văd pământul țării. Doamna din compartiment a observat și a ieșit după mine, crezând că-mi este rău. Mușcam din pumn și mă străduiam să nu mai plâng, dar nu mă puteam abține. Doamna tot insistă, întreba cu ce poate să mă ajute. I-am spus că plâng fiindcă bunica mea rusoaică a murit deunăzi într-un spital din Odessa. Aceasta a fost prima minciună. De atunci am tot mințit, toată viața...”

Mormântul proaspăt al mamei

Au așteptat-o la gară cei mai buni prieteni de familie. Cei cărora le trimisese scrisoarea. N-au recunoscut-o nici când s-au apropiat la doi pași de ei. Apoi au luat-o în brațe și au sărutat-o. „Dar mama unde e?”, întreba mereu. Oamenii au dus-o acasă la ei. Abia a doua zi i-au spus adevărul: „Marta, trebuie să-ți spunem că mama ta a murit de atac de cord, când a primit scrisoarea ta. Ne pare rău. Emoția a fost prea mare, pentru ea”. A citit și i s-a oprit inima.

Nunta părinților

Marta a căzut în genunchi și a țipat. Tare. O dată, de două ori, de zeci de ori... „Pe moment, am crezut că îmi pierd mințile. Am simțit așa, ca o lovitură puternică în cap, și nu mai găseam niciun sens, să fac sau să spun ceva. Treisprezece ani supraviețuisem doar cu un singur gând: să o văd. Atât. Venisem de la capătul lumii doar să o mai văd...”. A treia zi, cei mai buni prieteni de familie i-au spus: „Marta, de mâine nu vei mai putea locui la noi. Deja am riscat. Avem o fiică de crescut, iartă-ne!”. Ea i-a înțeles și nu i-a judecat. Era normal să le fie frică. S-a trezit în mijlocul străzii. Nu mai avea absolut pe nimeni. Mama sa trăise până atunci în chirie, așteptând-o. Așadar nici casă n-avea. Nici măcar vreun amic îndepărat. Și oricum nu putea apela la cineva, fără a-i face probleme. „Ca o ciumată, așa mă simțeam. Exclusă total din lume. M-am dus vis-à-vis într-un

părculeț, pe o bancă, gândindu-mă ce aş putea face. Era soare, câțiva copii se zbenguiau înaintea mea. Mă uitam la ei și, deodată, parcă așa, m-am înveselit cumva. Mi-am zis: «Ha, ha, după atâtea prin câte am trecut, oare chiar n-o să mă pot descurca tocmai aceea, în țara mea?...».

Găsirea iubirii

Marta s-a descurcat foarte greu. A trăit ani de zile într-un bordei, cât timp și-a terminat liceul. Apoi s-a înscris la o școală tehnică de contabilitate. L-a întâlnit pe medicul Nicolae Vasiliu, care s-a îndrăgostit de ea și a cerut-o de soție. „Și azi mă emoționez de cât de mult a putut să mă iubească acest om. Nu i-a păsat de gura lumii, de nimic. Nici de prieteni, nici de maică-sa, care-i zicea mereu: «Nicu, tu chiar nu vezi că fata asta nu are pe NIMENI!? Tu ești medic, ai o «situație», cum să te înhăitezi așa cu una luată de pe stradă?...» A venit după mine, oriunde m-am dus. S-a mutat cu mine la București. M-a ajutat la fiecare pas. S-a însurat cu mine fără să-i pese de acordul părinților. Când a văzut că se împotrivesc, nici nu i-a mai chemat la nuntă. Aveam 46 de ani când m-am căsătorit. Târziu, prea târziu pentru a mai avea copii. Înainte de cununie, am vrut să îi spun, totuși, povestea mea. Dar el mi-a pus mâna la gură și a zis: «Nu mă interesează nimic din trecutul tău. Eu te iubesc și îmi e de ajuns. Să nu mai vorbim despre asta niciodată». Bărbatul meu a murit în anul 2008, la vârsta de 84 de ani. Înainte de asta, ne mutasem înapoi, la Constanța, ca să fim amândoi aproape de mormintele părinților noștri. Eu ascusesem în casă un dosar în care era trecută toată tragedia mea – aici, în spatele bibliotecii. Nu-l descoperise nimeni timp de peste 30 de ani. Într-o zi, când m-am întors acasă de la cumpărături, l-am găsit pe soțul meu cu dosarul

în mână. Îl găsisse din întâmplare, făcând curățenie. Stătea în picioare, aici, în mijlocul sufrageriei, și citea. Nu îi venea să creadă. Când m-a observat, în ochi i-a apărut o duiosie cum nu mai văzusem în viața mea. El nu plângea de obicei, nu era un sentimental. Nu știam ce-o să facă, cum o să reacționeze. «Asta ai vrut să îmi spui atunci și eu nu te-am lăsat?», m-a întrebat. Până să primească răspunsul, m-a luat în brațe și m-a strâns cu atâta tandrețe, că nu se poate uita: «Doamne, Marta!...», a zis, hohotind. «Săraca de tine, Marta. Doamne, săraca de tine...». Și parcă mi se făcea și mie milă. De mine, de el, de toată viața mea. Dar de atunci m-am simțit liberă. Am început să vorbesc...».

Secretul supraviețuirii

Marta nu mai iese din casă. Doar uneori, când e vremea plăcută, merge împreună cu o prietenă, fosta colegă a soțului ei, la un restaurant de pe faleză, aproape de Cazinou. Stau amândouă la o masă și privesc marea. Mereu se gândește la tatăl ei, navigatorul. La chipul lui, pe care și-l amintește de dinainte de a avea 6 ani. E convinsă că puterea de a rezista a moștenit-o de la acest părinte. Nu de la mamă. „De unde știu? Mi-l amintesc. Cum l-au adus pe o targă de la malul mării, cum și-a dat sufletul pe patul din casă. Eram lângă el. Și simțeam cum voia să trăiască. Se agăța de fiecare fărâmbă de viață, să mai stea cu noi. Mai țin minte și cum mergeam cu mama să îl așteptăm în port, când se întorcea de pe mare. Cum mă lua în brațe când mă vedea. Simțeam dragostea din el. Nu știu cum. Dar vă spun: nu există forță mai mare în om, decât atunci când e departe și vrea să se întoarcă la cei dragi. Atunci, nimica nu-ți stă în cale. Cine n-a simțit dorul ăsta, cam degeaba a trăit”.

Muncă de exterminare

RESTITUTIO

MOARTEA SENATORULUI A. CINCU *

► Daniel DOJAN

„Din Tecuci
Moartea Senatorului A. Cincu

(5 august 1894) Aseară la 11 ore a încetat din viață cel mai ilustru fruntaș al orașului nostru. Emoțiunea e adâncă, căci o stea conducătoare a apus. A. Cincu a avut suprema fericire de a vedea încununată de succes uriașa sa muncă, de a culege roadele activității sale neobosite, energiei sale fără seamăn, și patriotismului său înfocat, lăsând demnilor săi fii un nume nepătat și glorios.

Român și patriot cu toate puterea cuvântului de 40 și mai bine ani numele lui era podoaba și fala orașului. Senator, fost deputat, Comandor al Coroanei și oficer al Steii României, fost primar al orașului între anii '64-'69, A. Cincu a făcut parte din acele generațiuni, cari deapănarea vor rămânea neperitori în inimile cetățenilor săi. Înainte d-ași da ultima suflare, A. Cincu n-a uitat orașul său și prin o donațiune de 200.000 lei, orașul Tecuciu va fi împodobit cu un spital și o bae. Pe moșia Carăpcesci, defunctul a donat locuința sa splendidă pentru o școală de băieți.

În târgul Nicoreșci, locul său natal, a zidit un spital, care poartă chiar numele său. În fine o mulțime de nenumărate donațiuni, care vor face neperitor numele său. În fața dar a faptelor filantropice, ce anima pe acest bărbat de inimă și de caracter, orașul Tecuciu deplânge pierderea unui cetățean distins și iubit și transmite încercatei sale familii condoleanțele sale respectoase.

N. Theodor.
6 august, 1894 Tecuciu”

* Lupta, An. XI, nr. 2362, 9 august 1894, p.2 dacoromanica.ro

► Ghiță NAZARE

PAGINI DE ISTORIE

MONUMENTE ALE EROILOR GĂLĂȚENI ETERNIZAȚI ÎN PIATRĂ

În vară anului 2017, am comemorat 100 de ani de la marile bătălii de la Oituz, Mărăști și Mărășești, unde soldații români au dovedit spirit de sacrificiu, abnegație și patriotism. Românii s-au sacrificat în acel an 1917, în războiul pentru întregirea patriei, pentru realizarea idealului unității naționale. Gălățenii s-au ridicat atunci, alături de întregul popor, la înălțimea momentului istoric. Articolul nostru își propune să pună în evidență recunoștința pe care urmașii și-au manifestat-o pentru faptele de glorie săvârșite de soldații proveniți din toate localitățile județului pentru întregirea neamului românesc. Pentru a dovedi acest fapt, vom apela la memoria pietrei, a zecilor de monumente existente în localitățile județului, ridicate în memoria celor căzuți pe fronturile de luptă acum mai bine de 100 de ani.

Monumentul eroilor din Cimitirul „Eternitatea”- Galați este ridicat din inițiativa oficialităților locale și a lui F. Celino căruia, probabil, îi aparține și proiectul, în memoria ostașilor gălățeni morți pe diferite fronturi din Primul Război Mondial. Monumentul are două nivele, unul la demisol iar celălalt în forma unei

terase împrejmuită de un zid făcut din cărămidă și mozaic. La demisol se găsește o încăpere de formă rotundă, cu o nișă patrată în partea de răsărit. Pereții sunt împărțiți în mai multe registre, dispuse vertical, placate cu marmură cenușie, pe care sunt săpate numele eroilor din fostul județ Covurlui căzuți în războiul pentru întregirea patriei, precum și

fotografiile în medaliaoane de porțelan ale unora dintre ei. Pereții nișei laterale sunt pictați în frescă, conținutul compozițiilor fiind religios.

Nivelul superior are formă de cruce, prezentând două abside laterale circulare prevăzute cu scări și cu câte o secțiune pentru accesul în interior. Accesul principal se face pe latura vestică. Pe latura de est se găsește un pridvor deschis format din 12 coloane care susțin un acoperiș masiv lucrat din cărămidă și mozaic. Între cele patru grupări de coloane se găsește câte un arc în plin centru, pe care sunt scrise diferite texte. Bolta interioară a pridvorului este pictată în frescă. Deasupra acoperișului se află un grup statuar din piatră artificială a cărui compoziție cuprinde două personaje alegorice, simbol al vitejiei și recunoștinței, steaguri de luptă și elemente din echipamentul de război. Pe frontispiciul monumentului se află următoarea inscripție: „Eroilor neamului veșnică cinstire!”. De asemenea, pe peretele exterior al nivelului superior, la suprafața solului, sunt inscripționate localitățile/zonelor în care au avut loc bătăliile în care au murit ostașii gălățeni: Mărăști - Mărășești - Turtucaia - Dobrogea - Jiu - Oituz (1916), Galați (1918), Târgul-Ocna (1917), București-Cerna-Carpați-Ardeal (1916).

Monumentul dedicat memoriei Apărătorilor orașului Galați a fost ridicat în anul 1923 din inițiativa Societății Apărătorii Patriei, a Demobilizaților Ofițeri și Grade Inferioare din Galați. Monumentul respectiv, amplasat în zona centrală a orașului, pe partea dreaptă a arterei principale care traversează

urbea gălățeană, de la est la vest, a fost realizat de către Ioanis N. Renieris. Din nefericire, monumentul *Apărătorii orașului Galați* a fost demolat în anul 1962 din rațiuni edilitare, așa cum precizează directorul Muzeului de Istorie, profesorul Cristian Dragoș Căldăraru. Ideea refacerii acestui monument a aparținut istoricului gălățean Paul Păltănea, încă de la începutul anului 1990. Din păcate, au trebuit să treacă aproape 30 de ani până când inițiativa istoricului Păltănea să se materializeze, abia la 20 ianuarie 2018, când s-au împlinit 100 de ani de la „teribila confruntare româno-rusă”, fiind inaugurat monumental respectiv. La dezvelirea monumentului, într-o atmosferă emoțională, au rostit alocuțiuni: prof. Cristian Dragoș Căldăraru, pr. Eugen Drăgoi, Ionuț Pucheanu, primarul Galațiului, Costel Fotea, președintele Consiliului Județean Galați, deputatul Nicolae Bacalbașa și mai mulți reprezentanți ai Armatei.

Monumentul, orientat cu fața spre răsărit, este compus din trei părți: un soclu dreptunghiular, din granit, o arhitravă, din marmoră, și vulturul, cu aripile deschise și cu o ramură de stejar în cioc, din bronz. Înălțimea monumentului este de peste 5m. Pe fața dinspre răsărit a soclului sunt așezate două plăci metalice. Pe cea din partea de sus a soclului este inscripția: „Apărătorii Orașului Galați. 7/20-9/22 ianuarie 1918”, iar pe cea din partea de jos sunt inscripționate numele gălățenilor care s-au jertfit pentru apărarea orașului: sublocotenentul Ionescu Traian și soldații Stanciu D., State Costache, Dinu Ioan, Dan Tudor, Iancu Marin, din Regimentul 6 Infanterie, sergentul Duda Ioan, caporal Rădulescu S. și soldații Ștefan Ștefan, Voicu Dumitru și Ioniță A. Gheorghe, din Regimentul 50/64 Infanterie.

Monumental închinat eroilor tecuceni căzuți în războiul din 1916-1918 este situat în fața Gării de Sud a Municipiului Tecuci. Monumentul, ridicat din

inițiativa unui grup de tecuceni, în majoritate ceferiști, sub coordonarea lui George Ghițulescu, are soclul din granit-piatră mozaicată, pe care sunt montate Stema Moldovei, Stema României, emblema CFR și o inscripție cu textul „Funcționarii CFR morți pentru întregirea patriei”. Sunt inscripționate peste 40 de nume (șef de gară, șef de depou, impiegați de mișcare, mecanici, fochiști, magazioneri, șefi de tren, șefi de echipă, conductor, manevranți, frânari, containieri etc.).

Monumentul eroilor din Tg. Bujor este un obelisc, cu o înălțime de peste 10-12 m, care în partea centrală/ din față are următoarea inscripție: „Pentru veșnică amintire Eroilor/ Din Comuna Tg. Bujor/ Căzuți pentru patrie/ În războiul de întregire a neamului.”. Pe părțile laterale ale monumentului sunt montate două plăci pe care sunt trecute numele tutoror eroilor din localitate, peste 120. Primul pe această listă este generalul Eremia Grigorescu, eroul de la Mărășești. Monumentul a fost inaugurat în anul 1922, în prezența unei mulțimi impresionante.

Monumentul eroilor de la Berești este situat în centrul orașului. A fost ridicat în memoria eroilor

căzuți în luptele pentru apărarea patriei din Primul Război Mondial, 1916-1918, din inițiativa unui comitet local, prin subscripție publică și cu sprijinul Comitetului Central al Societății Mormintelor Eroilor, la 9 septembrie 1923. Monumentul este confecționat din bronz și este compus dintr-un postament piramidal, pe ale

cărui laturi sunt basoreliefuli reprezentând scene de luptă, pe care este așezată statuia unui soldat în poziție de atac. Inscripția pusă pe monument cuprinde numele ofițerilor și soldaților din Berești căzuți în războiul din 1916-1918 (doi căpitani, un plutonier, doi sergenți, un caporal și 72 de soldați).

Monumentul închinat ostașilor din Bălăbănești căzuți în timpul Primului Război Mondial a fost ridicat în anul 1921 din inițiativa oficialităților locale și plasat în apropierea bifurcației Bălăbănești-Bălășești. În timp, datorită indiferenței și neglijenței, monumentul s-a ruinat. În anul 1975, din inițiativa profesorului Neculai Pământ, cu sprijinul locuitorilor satului, a fost refăcut și mutat în apropierea Școlii Gimnaziale din localitate, acolo unde există și astăzi. Monumentul a fost ridicat în memoria bălăbăneștenilor morți în războiul pentru reîntregirea neamului, 1916-1918. De menționat că la refacere s-au adăugat

pe soclul monumentului și numele eroilor locali căzuți în cel de Al Doilea Război Mondial. Monumentul este făcut din beton mozaicat, iar placa pe care se află inscripția este din marmoră. Monumentul are forma unui obelisc, înalt de 1,70 m, așezat pe un pedestal înalt de 70 cm. Inscripția are următorul conținut: „Sătenii recunoscători ridică acest monument în cinstea eroilor căzuți pentru patrie și neam. Comuna Bălăbănești. Morți pentru Patrie și Neam. 1916-1918.”, după care urmează lista celor 19 eroi morți în Primul Război Mondial și a celor 53 morți în cel de Al Doilea Război Mondial.

Monumentul eroilor din Brăhășești este plasat în centrul localității, în preajma sediului Consiliului

Local Brăhășești. A fost ridicat în anul 1936, din inițiativa și cu contribuția sătenilor C. Groza și N. Chirvăsuță, pentru „Gloria și onoarea eroilor de la 1916-1918”. Monumentul, făcut din piatră, are formă de coloană

trapezoidală, având în vârf vulturul cu aripile deschise. În partea de jos, se găsesc trei trepte, iar pe mai multe panouri dispuse pe coloană sunt înscrise numele celor aproape 70 eroi brăhășeșteni căzuți la datorie în timpul Primului Război Mondial.

Monumentul eroilor din Cosmești, ridicat în amintirea eroilor căzuți în luptele din Primul Război Mondial, a fost dezvelit în anul 1931, din inițiativa comandantului Diviziei 51, locotenentului Nică Nicolae. Semnificativă este inscripția așezată pe monument: „În amintirea ostașilor din satul Cosmești Deal, morți pentru patrie în războiul din 1916-1918”. Monumentul este plasat în apropierea sediului Consiliului Local Cosmești, în fața Magazinului Universal. Este construit din piatră, are formă piramidală, cu șapte trepte la bază și încă patru în partea superioară. Are o înălțime de 4,80 metri.

Monumentul eroilor din Cudalbi a fost ridicat în anul 1941, în timpul primarului Alexandru Drăguș, în memoria eroilor cudălbeni care au murit pentru apărarea patriei în luptele din Primul Război Mondial. Monumentul este construit din beton și are forma unui trunchi de piramidă. Pe cele patru fețe ale piramidei sunt gravate următoarele compoziții: un ostaș român (pe latura de est), harta României

Mari (pe latura de vest), arme de cavalerie și infanterie (pe latura de nord), două tunuri încrucișate (pe latura de sud). Ca ornament este vulturul din vârful monumentului. La inaugurare, în anul 1941, vulturul avea crucea în plisc și coroana regală, care în perioada comunistă au fost scoase. În anul 1946, în timpul primarului Ștefan Mihail, s-au atașat patru plăci comemorative, pe care sunt inscripționate numele eroilor cudălbeni căzuți în

Primul Război Mondial.

Monumentul eroilor din Drăgănești este situat în partea dreaptă a sediului Primăriei din localitate. A fost ridicat „În amintirea eroilor din comuna Drăgănești morți în războiul pentru întregirea neamului, 1916-1918” și inaugurat cu ocazia sărbătoririi Zilei Eroilor, în anul 1935. Monumentul, executat de Buliga Gr. Nicolae, este confecționat din piatră și ciment și are următoarele componente: temelia, de formă patrată cu trei scări; soclul, o coloană patrată având înălțimea de 2,15 metri; element ornamental, în vârful coloanei este așezat un vultur cu o cruce în cioc. Pe soclu, sunt inscripționate numele celor 18 săteni din Drăgănești căzuți la datorie în luptele din Primul Război Mondial.

Monumentul de la Foltești, care se află în curtea școlii, a fost ridicat în anul 1922, în „Memoria eroilor ce și-au jertfit viața pentru întregirea neamului în războiul din 1916-1918”. Monumentul este confecționat din granit, are formă de obelisc-coloană, fără elemente ornamentale. Numele celor 55 de eroi sunt inscripționate pe părțile din față și din spate ale monumentului (un maior-T. Teodorescu; un căpitan-I. Zaharescu; cinci segenți-Bujeniță L., Popa M., Dumitriu C., Spiridonescu H. și Țocu I.; nouă caporali și 39 de soldați) cu gradele pe care le dețineau, din Foltești,

Stoicani și Fântănele, căzuți în luptele din Primul Război Mondial.

Monumentul eroilor din Ghidigeni, situat lângă Primăria din localitate, a fost ridicat în anul 1933 din inițiativa cetățenilor comunei și a veteranilor războiului pentru întregirea patriei din anii 1916-1918. Monumentul este confecționat din stâncă, are o înălțime de patru metri și o lățime de doi metri. Este alcătuit

dintr-un soclu și un grup statuar. Grupul statuar înfățișează un soldat rănit aflat sub îngrijirea unui medic și a unei asistente medicale. De asemenea, pe monument sunt aplicate două plăci, una reprezentând o scenă de război, iar cealaltă reprezintă o scenă privind acordarea primului ajutor răniților. Sub inscripția „Morți pentru patrie!” sunt înscrise numele celor 44 de militari (soldați, caporali, sergenți, locotenenți și căpitani) din Ghidigeni căzuți în luptele din Primul Război Mondial.

Placa omagială din comuna Grivița a fost așezată în localul școlii gimnaziale, în anul 1920, din inițiativa învățătorului Nicolae Lungu, fiind închinată învățătorului erou Gheorghe P. Dragomir, „mort pentru patrie în războiul pentru întregirea neamului 1916-1918”. Placa este din marmoră, are formă dreptunghiulară (40 cm./50 cm), având în partea superioară portretul învățătorului erou.

Monumentul eroilor din Independența, ridicat în amintirea eroilor căzuți în Primul Război Mondial, este situat în fața Căminului Cultural din localitate, orientat către DJ Galați-Tecuci, construit din ciment, având un soclu de formă pătrată, de aproximativ 2m înălțime, pe fețele căruia sunt aplicate patru plăci pe care sunt inscripționate numele eroilor căzuți în luptele pentru întregirea patriei, din anii 1916-1918. Pe placa-fațadă a monumentului, spre apus, sunt inscripționate, pe

trei coloane, numele a 79 de eroi (căpitani, plutonieri, sergenți, caporali și soldați) din Independența „căzuți pentru patrie”, iar pe plăcile atașate pe fețele dinspre nord și dinspre sud ale monumentului sunt inscripționate, pe câte două coloane, numele a câte 42 de soldați care și-au jertfit viața în timpul războiului. În total, sunt inscripționate numele a 163 de eroi din Independența. Placa atașată pe partea de răsărit a soclului conține inscripția „Ridicat-am acest monument în amintirea eroilor fii ai Comunei Independența căzuți pe câmpul de luptă în războiul din 1916-1918”, sub care sunt inscripționate numele membrilor Comitetului de inițiativă privind ridicarea monumentului: Alexandru Buluc, președinte initiator, Grigore Banea, vicepreședinte, Alexandru N. Mihai, secretar, Ene Mihalcea, Costin Matei, Enache T. Costin, Iordache Ionescu, Vasile Șorcaru și Costică T. Matei, membri. De asemenea, se face mențiunea că monumentul a fost renovat de A.V.S.A.P. Independența, în anul 1959. Acest soclu se continuă cu un altul cu laturile mai reduse, având o înălțime de aproximativ trei metri, iar pe fața dinspre apus un basorelief reprezentând un soldat infanterist. Pe acest al doilea soclu, este așezat un vulture cu aripi deschise, cu privirea spre apus.

Monumentul eroilor din Nămolosa, ridicat în anul 1935, este situat în centrul comunei, în apropierea sediului Consiliului Local, în fața Magazinului

universal. Monumentul a fost construit prin contribuția văduvelor și invalizilor de război, cu sprijinul Primăriei comunei, și a fost închinat memoriei ostașilor din Nămolosa căzuți în luptele din timpul Primului Război Mondial. Este construit din ciment, are formă paralelipipedică și este compus din două părți: *soclu*, pe care este așezată inscripția „Slavă eroilor neamului”, după care sunt înscrise numele a 15 eroi, și *statuia* unui ostaș infanterist. Înălțimea totală a monumentului este de 3,6 metri.

Monumentul eroilor din satul Nârtești, comuna Gohor, a fost ridicat în anul 1939, prin contribuția Băncii Populare „Albina” din localitate, a Primăriei Nârtești și a săteanului Ioan Negruț, în memoria sătenilor căzuți în războiul

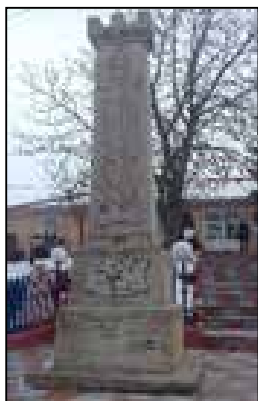

pentru cucerirea independenței de stat a României, din anii 1877-1878, și în războiul pentru făurirea României Mari, 1916-1918. Monumentul se află în partea de nord a satului Nârtești, în fața Căminului Cultural, este construit din beton mozaicat, are formă de piramidă, iar în vârf are vulturul cu aripile desfăcute.

Monumentul eroilor din Poiana, ridicat cu cheltuiala locuitorilor din comună și executat de D. Colios, din Galați, a fost inaugurat în ziua de Duminică Mare, la 26 mai 1919. Este sub forma unui obelisc din marmoră în formă de piramidă trapezoidală. În partea superioară cade desfășurat un drapel tot din marmoră. În vârful obeliscului, un mic glob pământesc este ținut în gheare de un vultur. De asemenea, obeliscul este ornăt cu cununi de lauri tot din marmoră. Monumentul este înconjurat de un grilaj de fier, susținut cu stâlpi de ciment. Pe cele patru fețe ale monumentului (răsărit, apus, nord, sud) dedicat „Eroilor căzuți pe câmpul de onoare în războiului pentru întregirea neamului, 1816-1918” sunt inscripționate numele a peste 60 de săteni din Poiana care și-au pierdut viața pentru patrie în Primul Război Mondial.

Monumentul eroilor din Smulți este așezat în fața sediului Primăriei comunale, a fost realizat de către Lipanel Sechin, din Bârlad, ridicat în anul 1923 din inițiativa obștii satului și este închinat eroilor din Războiul de Independență (1877-1878) și din Primul Război Mondial (1916-1918). Monumentul este confecționat din piatră ornamentală, granit, de formă dreptunghiulară. Pe fețele din față și din spate ale monumentului sunt fixate două plăci, cu lungimea de 4,5 metri și cu lățimea de un metru, fiecare. Pe monument se află următoarea inscripție: „Acestia sunt fiii națiunii care și-au jertfit viața pentru întregirea neamului. Pentru veșnică amintire.”. În continuare, sunt inscripționate numele celor care au murit în cele două războaie: patru în Războiul din 1877-1978 și 89 în Primul Război mondial (soldați, caporali, sergenți și plutonieri).

Monumentul eroilor din satul Tălpigi este situat pe maidanul dintre cele două localități ale Școlii Gimnaziale din Tălpigi și a fost ridicat în anul 1927 din inițiativa unui grup de cetățeni, în frunte cu boierul Karol Schribe. Monumentul a fost ridicat în cinstea eroilor căzuți în războiul din 1916-1918. În anul 1940 monumentul a fost distrus de cutremur, dar refăcut în vremea primarului Costică Tăbăcaru. Monumentul este făcut din ciment cu mozaic și are forma unei prisme dreptunghiulare, terminată cu o cruce, cu înălțimea de 4 m. Ca elemente ornamentale: la est este prezentată o caschetă; la nord sunt două săbii încrucișate, iar la sud un steag și o armă încrucișate. Pe cele patru fețe ale monumentului, există câte o inscripție. La est: „Eroilor din comuna Tălpigi morți în războiului pentru întregirea neamului”; la nord: „Cea mai mare glorie e a muri pentru patrie”; la vest: „Vitejia din timpul marilor voveozi Ștefan și Mihai s-a arătat și la Mărăști, Mărășești, Oituz și Jiu”; la sud: „Vitejilor, fiți mândri de jertfa voastră!”. Pe monument sunt inscripționate numele a peste 30 de săteni căzuți pentru patrie în Primul Război Mondial.

Monumentul eroilor din comuna Țepu a fost ridicat din inițiativa unui grup de săteni, din care făceau parte și membri ai autorităților locale.

Monumentul, făcut din ciment și fier betonat, este așezat pe o platformă pătrată, are formă paralelipipedică, iar în vârf are un vultur cu aripile desfăcute. Una dintre inscripțiile montate pe monument are următorul conținut: „Ridicatu-sa acest monument în anul 1936. În amintirea eroilor din comuna Țepu, Județul Tecuci, jertfiți pentru patrie în Războiul pentru întregirea neamului, 1916-1919.”, după care sunt inscripționate numele membrilor Comitetului de inițiativă și a 24 de săteni căzuți în război; o altă inscripție cuprinde 31 de nume și este intitulată „Prin lupte eroice și sânge scump vărsat s-au apărat hotarele și s-a întregit neamul.”; cea de-a treia inscripție se poate constitui într-un adevărat mesaj transmis generațiilor viitoare: „Slăvind pe eroii neamului sădim în sufletele generațiilor viitoare cultul patriei”, după care sunt înscrise numele a 41 de eroi. În concluzie, comuna Țepu a

dat aproape 100 de jertfe pentru întregirea neamului românesc.

Monumentul eroilor din satul Vârlezi, situat în apropierea sediului Consiliului Local, a fost ridicat în anul 1921, în amintirea ostașilor care și-au jertfit viața pentru patrie, în timpul Războiului pentru cucerirea independenței de stat a României, 1877-1878, și în timpul Primului Război Mondial, 1916-

1918. Monumentul este construit din beton și mozaic, are formă de prismă patrulateră suprapusă, cu baza mare de un metru și baza mică de 60 cm. Sunt inscripționate peste 70 de nume de eroi, soldați, plutonieri, segenți, sublocotenenți și locotenenți.

Monumentul cercetașilor din Tecuci. În anul 1925, tecucenii au ridicat prima statuie din lume în memoria cercetașilor eroi. În România, primele formațiuni cercetășești s-au înființat în anul 1912, prin Decret Regal, datorită efortului unor personalități precum Mircea Eliade, Gh. Munteanu Murgoci, Nicolae Titulescu, Gr. Antipa, Simion Mehedinți ș.a., pentru ca, un an mai târziu, să ia ființă Asociația „Cercetașii României”.

Cohorta „Oltea Doamna” din Tecuci s-a înființat printre primele din țară, în anul 1915, în fruntea

inițiatorilor situându-se Ovid Gherghel, prefectul Județului Tecuci, institutorul-instructor V. Buhociu, oamenii politici Alecu P. Anastasiu, Nestor Cincu, Ionel Georgiade ș.a. Proba de foc a cercetășiei a reprezentat-o Primul Război Mondial. Spre exemplu, la sfârșitul lunii decembrie a anului 1916, sute de cercetași din toată țara, copii între 14-16 ani, au venit la Tecuci, în spatele frontului, pentru a sprijini autoritățile administrative și militare în lupta împotriva inamicului.

Inaugurarea statuii, realizată de sculptorul A. Constantinescu, s-a făcut pe 16 iunie 1925, plăcile de marmoră de pe soclul statuii având inscripționate următoarele texte: „În amintirea cercetașilor morți pentru țară în 1916-1918” și „Acest monument s-a ridicat sub D-nia Majestății Sale Ferdinand I Regele tuturor românilor și a Augustei sale soții, Regina Maria”.

După Al Doilea Război Mondial, în timpul regimului comunist, statuia a fost dislocată și distrusă. Abia în 1996 a fost amplasată pe locul actual noua statuie a cercetașilor, realizată de sculptorul Dan Mateescu.

Studiul prezent evocă eroismul ostașilor gălățeni căzuți în războiul pentru întregirea patriei (1916-1918), în acel an istoric 1917. Subiectul Studiului, *Monumente ale eroilor gălățeni eternizați în piatră*, pune în evidență actele de recunoștință pe care urmașii eroilor de la Mărăști, Mărășești și Oituz și-au manifestat-o pentru faptele de glorie săvârșite de soldații proveniți din toate localitățile județului nostru. Este un omagiu adus celor care s-au jertfit atunci pentru înfățișarea secularului ideal național.

Materialul oferă o bogată informație privind cunoașterea istoriei locale, transmițând un puternic mesaj patriotic tinerilor din localitățile județului nostru. În cuprinsul materialului sunt inserate 22 de monumente istorice (foto și succinte descrieri).

Francisc Șirato,
Tânăra în interior

PAGINI DE ISTORIE

REGELE CAROL LA TECUCI

► Daniel DOJAN

În lucrarea îngrijită de Constantin C. Giurescu, „Cuvântările Regelui Carol I, 1887-1914 II”, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1939, p.127-128, regăsim discursurile Regelui Carol I rostite la Tecuci în anul 1893 cu prilejul manevrelor militare.

„Toast pentru orașul Tecuci
Tecuci 27 Sept./9 Oct. 1893

Manevre de cadre la Tecuci. Asistă M.S. Regele și Principele Moștenitor. Seara la masa ce s-a dat, Cuza, Primarul orașului, a închinat în sănătatea M.M. L.L., iar M.S. Regele, mulțumind pentru primirea ce i-au făcut cetățenii, închină pentru viitorul orașului și în sănătatea locuitorilor lui. Tecuciul are de mult strânse legături cu armata. [Este aproape un sfert de veac, când orașul era un centru militar prin tabăra dela Furceni. Astăzi, sunt tocmai 11 ani de când am petrecut câteva zile, cu ocaziunea marilor manevre, în mijlocul d-voastre, primit atunci, ca și acuma, cu cea mai mare căldură. În curând o garnizoană însemnată de cavalerie va aduce aci o nouă viață. Astfel orașul vostru a crescut și se dezvoltă împreună cu armata. Sunt fericit că sub Domnia Mea, Tecuciul s-a ridicat și a prosperat și că cetățenii îmi arată recunoștința lor, întâmpinându-mă totdeauna cu dragoste și bucurie.

Mulțumindu-vă pentru bunele urări ce-mi exprimați, închin acest pahar pentru viitorul orașului și în sănătatea locuitorilor lui!]

(M.O., 1893, nr. 146, p. 3989).

Toastul Regelui în onoarea ofițerilor
Tecuci, 28 Sept./10 Oct. 1893

După încetarea manevrelor de cadre, Ministerul de Războiu dă un banchet în hala Infanteriei. Ia parte și M.S. Regele, care, la sfârșitul banchetului, ridică un toast în onoarea armatei și în deosebi în sănătatea ofițerilor Corpurilor II și III de Armată.

[Sunt întotdeauna fericit când pot fi împreună cu armata pe câmpul de manevre, locul cel mai priincios spre a judeca dacă ostașul este pregătit pentru mândra sa chemare. Din nenorocire, împrejurări neprevăzute au împiedicat cu câțiva ani, marile con-

centrări de toamnă, așa de necesare pentru dezvoltarea noastră militară și care trebuie să fie privite de corpul ofițeresc ca răsplata muncii sale în cursul anului. Salutăm dar, cu vie mulțumire școala practică, ce am făcut în zilele acestea cu cadrele trupelor. Această întrunire militară a fost o mică despăgubire pentru suspendarea manevrelor și totodată o mare plăcere, fiindcă mă pot găsi azi în mijlocul d-voastre. Urând că să ne întâlnim anul viitor cu trupa pe câmpul de manevre, ridic acest pahar în onorul armatei și în deosebi în sănătatea ofițerilor Corpurilor II și III de armată.]

(M.O., 1893, nr. 147, p. 4018-9)”

PAGINI DE ISTORIE

BĂTĂLIA DE LA MĂRĂȘEȘTI

„O zi plină de semnificații, cu o puternică încărcătură emoțională. A fost ziua care a decis în mod covârșitor soarta României. Dragostea față de țară și credința că vor reuși i-au îndemnat pe militarii noștri să continue să lupte cu demnitate și să strige cu toată puterea „PE AICI NU SE TRECE”, oferind astfel o victorie marcantă României în timpul Primului Război Mondial. Le mulțumim tuturor militarilor care au luptat cu demnitate și onoare să apere România.”, este mesajul prin care Ministerul Apărării Naționale comemorează astăzi Bătălia de la Mărășești.

Din întreaga istorie românească a Primului Război mondial, victoriile de la Mărăști și Mărășești din vara lui 1917 sunt invocate cel mai des. După ofensiva de la Mărăști de la jumătatea lui iulie, pe 6 august forțele româno-ruse resping un puternic atac al trupelor germane și austro-ungare la Mărășești.

„Aci cunosc generalul german Mackensen ce este înfrângerea. Mărășești fu mormântul iluziilor germane”, nota în ordinul de zi Generalul Eremia Grigorescu, comandantul Armatei a I-a.

Bătălia de la Mărășești, de la care se împlinesc 103 de ani, a durat 28 de zile, dintre acestea, 15 zile au fost crâncene, cu pierderi masive pentru toate armatele implicate.

Armata I Română a pierdut, conform revista Historia, 27.410 oameni, adică 16% din efectivul pe care îl avea la începutul ofensivei: 5.125 au murit, 9.818 au fost dați dispăruți și 12.467 au fost răniți.

Astăzi redăm mărturia emoționantă fizicianului Cristian Presură, postată în urmă cu trei ani pe pagina de socializare și citată de pressoane.ro:

Trăgeai să îți alungi frica

„Străbunicul meu a luptat la Mărăști. Când îmi povestea, era bătrân (peste 90 de ani) și umbla aproape toată ziua în izmene, pe prisma de la țară. «Cel mai greu este primul glonț», îmi spunea.

«Mergeam prin pădure și nu se auzea nimic. Știam însă că inamicul va trage în noi. Ne cuprindea

o frică imensă, aproape că eram paralizați. După ce se auzea primul glonț al inamicului și se pornea iadul, ne ușuram. Trăgeai să îți alungi frica».

Îl întrebam: «Și? Erau mulți morți?».

«Odată am trecut un râu, în grabă. Făcuseră un pod din soldații morți, și noi călcam pe ei cum calc eu acum pe pământ».

De câte ori era să mori? «Mai știi? Muream și de foame. Noroc că am făcut o gaură într-un depozit, furam prin ea».

După ani, a venit în sat. Jumătate din satul oltenesc murise de ciumă. Străbunica era singură, cheală și nebună. Murise toată familia ei, inclusiv unchi, și urma să moară și ea. Vecinii îi mai dădeau doar două săptămâni.

Străbunicul intră pe poartă. Nevastă-sa se uită la el și, în nebunia ei, nu-l recunoaște.

«Cine ești?»

«Fă, Mărie, sunt eu, Gheorghe, omul tău!»

«Care Gheorghe? Eu nu am om, pleacă de-aici!»

Două luni de îngrijiri i-au luat străbunicului să-și scoată nevasta din ghearele morții. După câțiva ani s-a născut bunica și, în felul ăsta, a ajuns la viață și povestitorul, ca să vă spună povestea.

Văzute după 100 de ani, bătălii precum cele de la Mărăști și Mărășești sunt fapte eroice, necesare pentru a atinge un scop istoric. Văzute de soldați, orice bătălii sunt inumane, pentru că îi răpesc omului ce are mai drag: dreptul la viață și la cei pe care îi iubește.”

IMPRESII DE CĂLĂTORIE DIN ITALIA

SIENA, CEA DE A DOUA EMBLEMĂ ARTISTICĂ A TOSCANEI

► Ștefan ANDRONACHE

Călătoria mea la Siena, atât la dus cât și la întors, a fost înțesată cu tot felul de peripeții.

Deși vroisem să mă deplasez de unul singur spre acest oraș situat în sudul provinciei Toscana, în ajunul plecării, aflând că merg într-acolo și niște prieteni mai vechi din Florența, m-am pomenit dând curs invitației acestora de a-i însoți.

Conform înțelegerii, a doua zi, pe la ora unsprezece, urma să mă întâlnesc cu Monica și Marcelo Materassi. Din neatenție, din gara Santa Maria Novella, am luat autobuzul - ce urma să mă transporte pe strada Aretino, unde locuiau cei doi - exact în sens opus din care motiv, implicându-mă

într-un adevărat tur al orașului de pe fluviul Arno, am ajuns la ei acasă cu o întârziere de aproape o oră. Norocul meu a fost că i-am prins, pe aceștia, tocmai în momentul când, plictisiți de atâta așteptare, se pregăteau să iasă din apartament. Cu ei se mai aflau și trei belgieni pasionați de arta fotografică care veniseră, în mod cu totul special, pentru a immortaliza imagini inedite din zona montană atât de pitorească a Toscanei.

Așadar, drumul spre Siena l-am parcurs cu mașina lui Marcelo pe o autostradă excesiv de încinsă din cauza căldurii. De la radio aflasem că, în acel moment, termometrul înregistrase deja peste 39 grade la umbră. După aproape o oră de mers, am fost debarcat undeva pe linia de centură, de acolo eu urmând a escalada dealul din stânga pentru a pătrunde sus, în cetate.

Inițial, de jos, drumul - străjuit de chiparoși sau măslini - mi se părea a fi destul de scurt, dar până în Siena am avut o cale lungă de mers. Cum șoseaua tot urca în serpentină, printre grădini de zarzavat sau livezi, iar soarele dogorea puternic bronzându-mi fața și mâinile, m-am trezit, dintr-o dată, cuprins de transpirație. Nici nu se putea altfel pentru că, pe umeri, purtam o geantă de voiaj în care îngrămadisem întreaga aparatură foto pe care o cărasem cu mine în Italia, inclusiv un bidon de doi litri cu apă minerală, greutatea acestora apropiindu-se de zece kilograme.

Pătrunzând totuși în Siena, care este situată la altitudinea de 325 metri, am avut impresia că am descins în plin Ev Mediu. La mai bine de două ore după prânz, aproape că nu prea mai întâlneai oameni de-ai locului pe stradă ci doar pâlcuri răzlețe de turiști toropiți de caniculă. Casele vechi, în marea lor majoritate din cărămidă, păreau să-și poarte cu mândrie povara secolelor. Printre ele se strecurau, ici-colo, străduțe înguste și întortochiate care se pliau după configurația dealului. Deasupra acestora, pe cerul limpede, se profilau

Fața Domului din Siena

arcele butante ce împiedicau pereții destul de fragili ai clădirilor să se încline prea tare.

După ce mi-am potolit foamea de lup, în prima trattoria întâlnită în cale, am parcurs drumul, pur și simplu la întâmplare, pentru că mă pomenisem aici fără a avea nici un plan al așezării, din care motiv am nimerit (culmea!) chiar acolo unde mi-aș fi dorit să ajung de la bun început, adică în piața Domului, locul unde tronează, de mai multe veacuri, una dintre cele mai frumoase biserici ale Italiei sau, cum avea să se exprime undeva Hyppolite Taine, „cel mai frumos templu al creștinătății“.

Edificiul - care domină întreg orașul - a fost înălțat între anul 1229 și prima jumătate a secolului al XV-lea peste ruinele unui templu antic închinat zeiței Minerva. Statura sa bine proporționată etalează, în cadrul superbe fațade plină de strălucire și căldură, două stiluri distincte: romanic de influență cisterciană (Niccolo și Giovanni Pisano) și gotic flamboyant (Giovanni di Cecco), care se completează unul pe celălalt asigurând monumentului de arhitectură, destinat parcă eternității, o viziune unitară și armonioasă.

Campanila înaltă – ce datează din 1313 – este și ea în deplin acord cu linia preponderent romanică a întregului ansamblu. Marmura în două culori (alb și negru) menită să-i mascheze zidăria formează benzi continue până spre vârf.

Interiorul bisericii cu lumea sa de splendori încremenite în piatră te determină să-ți pierzi glasul. Comentariile, dacă ar fi să i le poți face cuiva, ar fi, desigur, numai la superlativ! Practic, nu știi ce să admiri mai întâi: policromia marmurei dispusă pe pereții laterali ai navei, busturile celor 71 de papi și a 36 de împărați romani - executate în teracotă și etalate pe frizele cornișelor - sau pavimentul unic în lume (1372-1562), conceput numai din marmură colorată de mai multe generații de artiști și considerat, de specialiști, drept o capodoperă a genului!

Pavimentul redă prin intermediul bucăților mici de marmură policromă 49 de scene inspirate din mitologie sau Vechiul Testament. Cele mai reușite mozaicuri sunt: Sacrificiul lui Avram, Muntele Sinai, Masacrul inocenților, cărora li se adaugă superbe Sibyle și Socrate. O mare parte a pavimentului era acoperită, aceasta urmând să fie arătată curioșilor doar o scurtă perioadă din an, mai precis spus între 10 – 20 august, atunci când se desfășoară manifestările prilejuite de sărbătorirea Sfintei Marii, patronul spiritual al orașului.

La fel de interesante mi s-au părut și cele două lucrări („Fecioara Maria“ sau „Ingerii“) ale lui Bernini din capela Chigi, statuia delicată din bronz a lui Donatello din austera Capelă a Sf. Ioan Botezătorul, ori vitraliul de formă circulară executat de sienezul Duccio di Buoninsegna ce reconstituie cu multă delicatețe și sensibilitate aspectele cele mai importante din viața Fecioarei.

Muzeul Catedralei păstrează și altarul „La Maestà“ pictat de Duccio di Buoninsegna care, atunci când a fost terminat, în 1311, a fost adus de înalții reprezentanți ai bisericii în cadrul unei procesiuni triumfale de neuitat. Opera aceasta pare să fi depășit nivelul la care ajunsese arta bizantină din epocă, atuurile sale forte fiind coloritul splendid, vioiciunea culorilor (roșu, verde, violet) și, nu în ultimul rând, subtilitatea efectelor.

Și tot din interiorul Catedralei, printr-o ușă mare din preajma altui altar, se pătrunde în faimoasa Bibliotecă Piccolomini ai cărei pereți au fost ornați cu zece fresce ale pictorului plin de fantezie care a fost Pinturicchio. Ele ilustrează viața și opera inconfundabilă a papei Pius al II-lea. Instituția a fost concepută în anul 1495 de

Piazza del Campo - Siena

cardinalul Francesco Piccolomini, viitorul Pius al III-lea, cu scopul de a adăposti colecția valoroasă de incunabile a unchiului său, cunoscut mai degrabă sub numele de papa Piccolomini și care, în lucrarea „Cosmografia” (apărută postum, în anul 1501), după ce prezintă câteva informații prețioase despre români, susține și originea latină a acestora.

Pentru că înăuntru, din cauza luminii insuficiente, nu am putut immortaliza pe peliculă nici măcar un cadru, mi-am rezervat această plăcere în exteriorul Domului. Și, cum era și firesc, am început investigația fotografică cu cadrele împovărate de sculpturi ale porților și cu întreaga dantelărie de

Palatul Public- Siena

deasupra lor. Sub impulsul emoției, mi-am abandonat, pe una din treptele soclului din marmură, bidonul cu apă proaspătă, șapca care mă incomoda în momentul vizării și, bineînțeles, ochelarii de vedere pentru distanță. N-am apucat să apăs decât de două ori pe declanșator că o rafală puternică de vânt (Catedrala - fiind ceva mai înaltă decât restul clădirilor din jur - se afla permanent la discreția curenților de aer) a făcut să se rostogolească, pe trepte, absolut toate obiectele dispuse în jurul genții. Când am ridicat ochelarii de pe jos, mi-am dat seama că aceștia deveniseră complet inutilizabili. Ambele lentile fuseseră făcute praf. Pe moment aproape că nu am conștientizat importanța lor dar, după numai două zile, atunci când m-am aflat la Roma, în fața „Stanțelor” lui Rafael de la Vatican, mi-am dat seama cât de necesari mi-ar fi fost aceștia pentru a-mi împrăștia permanenta senzație de ceață de dinaintea ochilor.

Lăsând la o parte această întâmplare neplăcută, mi-am continuat nestingherit periplul prin Siena admirând, la o încrucișare de străzi (unde am descoperit și o binevenită cișmea cu apă rece), o replică modernă a celebrei lupoalice cu pui gemeni, grupul statuar - cocoțat în vârful unei coloane destul de înalte - îndeplinind rolul de simbol al vechii colonii militare romane Sena Julia (istoricii susțin că fiul lui Remus ar fi chiar fondatorul orașului) sau vitrinele curate ale magazinelor cu suveniruri care etalau o diversitate de obiecte din ceramică policromă specifică ținutului, cristaluri rafinate, mobile încrustate ori broderii albe de mare finețe.

Principala arteră, via di Città - pe ale cărei laturi am întâlnit mai multe palate între care Piccolomini (azi sediul Băncii Italiei), Chigi (în care se află instalată Academia de Muzică) sau Loggia negustorilor, construcții ce ilustrează trecerea de la stilul gotic la cel renesanțist - m-a condus, spre satisfacția mea, într-un alt punct de maxim interes.

Piazza del Campo (150x102 metri) are forma unui evantai larg deschis, merit să se înscrie unei rigori edilitare inspirate, spre care converg unsprezece străzi ale orașului, îți dirijează privirea către fântâna Gaia (bucurie). Aceasta ocupă spațiul

central al amfiteatrului ce dă spre Palazzo Pubblico care, în lumina blândă a soarelui de după-amiază, s-a transformat într-un superb decor pentru o piesă shakespeariană. Apele limpezi ale celei mai importante dintre puținele fântâni ale Sienei sunt aduse, printr-un apeduct, de la niște izvoare aflate la 25 km distanță, ele țâșnind printre cele unsprezece scene ornamentale dăltuite cu multă finețe, între anii 1409-1419, de Jacopo Della Quercia (basoreliefurile originalele din marmură se păstrează acum la Muzeul Civic din Palatul Public), copiile fidele atașate acum fântânii purtând semnătura lui Tito Sarrocchi.

Palatul Public (ridicat între 1295-1327, după planul arhitecților Agnolo și Agostino) se află situat la baza planului înclinat al Campo-ului, masivitatea și frumusețea sa marcându-ți puternic privirea. Pentru a sparge monotonia celor două etaje ale fațadei cu ferestre în ogivă și într-un deplin acord cu crenelurile de la cel de al treilea nivel - de pe

centrul zidăriei masive din cărămidă - limitat ca dimensiuni, turnul Mangia (numele său a fost preluat de la primul clopotar al acestuia) își evidențiază, din 1348, suplețea impresionantă dată de înălțimea celor 102 metri, precum și coronamentul din marmură albă din vârful crenelat.

În afara monumentului de arhitectură gotică civilă, exact pe direcția bazei turnului, tronează o loggie albă din perioada Renașterii care mă trimite imediat cu gândul la baldachinul din marmură din pictura narativă „Propăvăduirea Sf. Bernardino la Campo-ul din Siena“ a lui Sanno di Pietro, pictor din Quattrocento. Sub acesta stau, de obicei, notabilitățile orașului cu prilejul ceremoniilor tradiționale ce au loc pe timpul verii, în mod cu totul special pe 2 iulie și 16 august, atunci când se desfășoară binecunoscutul „il Palio delle contrade“, marea sărbătoare populară plină de veselie și pitoresc a întregii comunități sienzeze în care se implică cu vădită emoție și pasiune reprezentanții costumați ai celor 17 cartiere ale orașului.

Cortegiul multicolor al tinerilor îmbrăcați în costume specifice secolului al XV-lea, jocul stindardelor și cursele de cai (cea din anul 1581 a fost câștigată de o fată curajoasă pe nume Virginia și de calul său Barbara), obiceiuri moștenite din timpul Evului Mediu, la care se adaugă nelipsitul banchet nocturn cu calul victorios așezat, conform obiceiului, chiar în capul mesei, sunt câteva din elementele distincte ale insolitului eveniment ce reușește să atragă, de fiecare dată, zeci de mii de turiști veniți aici din toate colțurile Peninsulei și chiar ale lumii.

Revenind la Palatul Public trebuie reținut faptul că la construcția sa în formă de fortăreață s-a lucrat vreme de 22 de ani (între 1288 și 1310). Interiorul - care adăpostește azi birourile Primăriei, dar și Muzeul Civic - păstrează mai multe încăperi frumos decorate între care Sala Păcii în care pictorul Ambrogio Lorenzetti a realizat o suită de fresce încărcate de puternice conotații politice, „Efectele bune sau relei guvernări“, alegorie menită să atragă atenția Consiliului celor nouă bărbați buni că preferabile sunt înaltele valori morale: credința, dragostea, speranța, dreptatea, vitejia, pacea și înțelepciunea și nicidecum avariția, mândria, cruzimea, înșelăciunea, trădarea sau războiul, tare specifice mai mult tiraniei. Bine ar fi dacă aceste simboluri extrem de actuale și-ar găsi locul, firește într-o interpretare contemporană, și în palatul Guvernului României al cărui șef se pretinde a fi și un mare iubitor al artelor! Deși maniera de lucru a artistului este vădit gotică, fluiditatea liniei,

detaaliile fermecătoare și coloritul luminos - care anticipă etapa înfloritoare a Renașterii - asigură operei o delicatețe și o armonie deosebită fapt ce te face să nu uiți într-atât de ușor cele două ipostaze de manifestare ale societății medievale.

O atenție deosebită o merită și fresca „La Maestà“ a primitivului Simone Martini (și el un autentic pictor al sufletului omenesc, dar mult mai decorativ decât Duccio) din Sala de Consiliu care-l înfățișează, într-o latură, pe bravul cavaler Guido Ricci da Fogliano în drumul său spre Montemassi, cetatea asediată din împrejurimi.

În încăperile de la ultimul etaj se găsesc expuse roadele școlii de pictură sienză care a marcat atât de puternic Duecento, Trecento și Quattrocento-ul italian, tablourile distingându-se prin eleganța căutată a liniilor, prin emoția poetică și prin acordul rafinat al culorilor

Tezaurul artistic al glorioasei Siene mai include, desigur, și alte valori demne de văzut, precum bisericile Sf. Dominic și Sf. Francisc, casa natală a Sf. Ecaterina din Siena, Loggia Papală, fântâni sau porți ale incintei fortificate de vreo șapte kilometri lungime de unde se pot admira, pe îndelete, colinele ușor acuareluate de nuanțele de

Loggia renescentistă din fața Palatului Public

verde sau roșu cafeneiu (culoarea inconfundabilă a „pământului de Siena“, încă utilizat de pictorii lumii), ambele esențe rarissime purtând pecetea și ambiția originalității atât de caracteristică sienezilor, inclusiv înălțimile Chianti, dinspre răsărit, renumite pentru vinul care le-a făcut cunoscut numele în lumea întreagă.

După ce am terminat de vizitat tot ceea ce îmi propusesem, la acest prim contact al meu cu Siena, profitând de faptul că mă aflam din nou în il Campo, m-am adresat unei tinere polițiste rugând-o să-mi indice drumul cel mai scurt posibil spre gară. Pe hartă, itinerariul - marcat cu multă bunăvoință de aceasta - nu părea să fie dificil de parcurs. În realitate însă, el s-a dovedit a avea pe puțin cinci kilometri!

Știind că mai parcursesem deja o distanță impresionantă și că trebuia neapărat să prind și trenul de dinainte de șapte seara, în ciuda oboseii excesive pe care o acumulasem, atât la Florența cât și la Siena, am mers cât se poate de repede reușind să parcurg întreaga distanță, adică lungile străzi Montanini, Garibaldi și Giuseppe Mazini, toate străjuite numai de locuințe moderne, în mai puțin de 50 de minute, antrenându-mă, fără să mi-o fi dorit, pentru apropiatul maraton prin Roma. Firește că dacă aș fi putut anticipa ceea ce avea să mi se întâmple, mi-aș fi cumpărat cu siguranță un bilet și aș fi mers mult mai comod cu autobuzul.

Ajuns în clădirea modernă a gării, m-am oprit la primul ghișeu întâlnit în cale unde am cerut în grabă un bilet pentru Florența. Nu a durat nici un minut și trenul dinspre Chiusi a și sosit în dreptul peronului. În vagonul în care m-am urcat eram doar câteva persoane. Vecinul meu s-a nimerit să fie un tânăr ceh care acum lucra la München. Pentru că el nu cunoștea deloc franceza, iar eu nu prea mă descurcam în limba germană, am

convenit, totuși, să comunicăm prin intermediul limbii italiene! Deși amândoi aveam puține cunoștințe din această limbă, ne-am descurcat cât se poate de bine. Ne-am depănat impresiile extrem de pozitive despre cele văzute în după-amiaza zilei și, în plus, ne-am dezvăluit, unul celuilalt, și proiectele pentru a doua zi. El urma să viziteze faimoasele turnuri din San Gimignano, iar eu îmi propusesem să plec cu trenul spre Perugia. Din nefericire, discuția noastră a fost brusc întreruptă de apariția conductorului. După ce acesta mi-a văzut biletul, pe care-l cumpărasem la repezeală în gară, mi-a mai cerut un altul precizându-mi că acesta nu-i valabil pentru tren în ciuda faptului că pe el scria, negru pe alb, „tra-in“ (ulterior aveam să aflu că acest cuvânt reprezenta prescurtarea denumirii de „transport interurban“!). Zadarnic am încercat să obțin vreo clemență, conductorul - care mi-a înțeles situația (tot el mi-a mărturisit că nu este cursă în care să nu aibă măcar un caz similar!) - nu a ezitat să se folosească de prerogativele legii. Până la urmă nu am avut ce face, a trebuit să plătesc, încă o dată, același preț! Deci, degeaba m-am bucurat că reușisem să ajung, pe gratis, la Siena pentru că, la întoarcere, drumul spre Florența m-a costat dublu!

În ciuda cumulului de ghinioane pe care am reușit să le înregistrez în acea zi de ... marți(!), trebuie să recunosc că m-am ales, totuși, și cu un mare câștig, adică cu satisfacția deosebită pe care mi-au pricinuit-o cele peste patru ore de fast pentru ochi și nespusă bucurie pentru suflet pe care le-am petrecut la Siena, autentic oraș-muzeu ce a știut să marcheze alianța benefică între lumea romană și Occidentul gotic și să-și „deschidă inima chiar mai mult“ decât părea să indice inscripția laconică încrustată pe arcul din marmură al uneia din porțile sale, Camollia.

Turiste în fața unei prăvălii de suveniruri

LIMBA NOASTRĂ-I O COMOARĂ...

UNELE PROBLEME ALE EXPRIMĂRII CORECTE (VII)

► Gh. N. VASILACHE

Ca și în numerele anterioare ale revistei, continuăm să selectăm alte aspecte referitoare la folosirea unor părți de vorbire, care generează destul de multe dificultăți în exprimare, cărora încercăm să le dăm răspunsuri, bazându-ne pe normele gramaticale cuprinse în lucrările de specialitate în vigoare. Pentru prezentul număr, am selectat trei situații ale unor **adverbe**, care creează dubii, incertitudini în folosirea lor în scriere sau în vorbire.

1. Greșeli de topică în folosirea unor semiadverbe

*Nu mai îmi convin noile decizii guvernamentale?;
L.O. cam s-a grăbit în luarea unor hotărâri
importante?*

În limba română, adverbele reprezintă o clasă lexicală foarte bogată, care cuprinde: **adverbele propriu-zise** (*astăzi, sus, bine, frecvent* etc.) al căror sens este bine precizat și **nu au topică fixă** față de regent: *vin mîine/măine vin; merge repede/ repede merge; acolo m-am născut/ m-am născut acolo* etc. și **semiadverbele** (structuri lexicale cu un corp fonetic monosilabic, care nuanțează caracteristicile unei acțiuni, ale unei stări sau ale unei însușiri): **mai, cam, prea, tot, și, nici** etc. Ca determinate ale unui verb, acestea **au topică fixă**, stînd numai înaintea verbului și sunt singurele care se pot intercala în structura formelor verbale compuse din auxiliar și verbul de conjugat (*A și venit pe la noi., Ar tot dormi ceasuri întregi., S-ar cam grăbi să ajungă la destinație până la lăsarea serii., Dacă n-ar fi, nu s-ar mai povesti. S-a prea lăudat cu realizările sale.*), precum și în îmbinările alcătuite din negația adverbială *nu* și verb (*Nu prea răspunde.*) sau în cazul pronumelor personale și reflexive neaccentuate + verb (*Mă cam deranjează vecinii de bloc., Se cam încurcă la lecție.*).

Se observă însă, în ultima vreme, încălcarea acestor norme ale limbii literare referitoare la topică, în special în exprimarea orală (mai ales la vorbitorii

din sudul țării), dar uneori și în presa scrisă. Cele mai frecvente erori sunt cele referitoare la întrebuintarea greșită a semiadverbului **mai** ca în exemplele: **Mai a răspuns mereu., Nu mai mă împac. Nu mai îmi place. Mai mi-au trebuit niște bani. Nu mai mă dor oasele, nu mai îmi pocnesc genunchii.**, în care ar fi fost corect ca **mai** să ocupe poziția cea mai apropiată de verb: *A mai răspuns mereu., Nu mă mai împac. Nu îmi mai place. Mi-am mai pus o haină. Îl mai las o zi. Mi-au mai trebuit niște bani. Nu mă mai dor oasele, nu îmi mai pocnesc genunchii.* Însă e bine de știut că, atunci când o formă verbală conține două auxiliare (sau morfemul să și un auxiliar, în cazul conjunctivului/ optativului perfect), corectă este intercalarea lui **mai** între primele două componente: *aș mai fi rămas, să mai fi cerut, o mai fi existat, aș mai fi vrut* etc. Firește, neglijarea normelor referitoare la ordinea cuvintelor într-o structură sugerează o exprimare neîngrijită și chiar condamabilă mai ales în cazul oamenilor cu pretenții ridicate de pregătire.

Obs. Semiadverbul **mai** poate fi plasat la începutul enunțurilor pentru a exprima: **continuitatea** (*Mai așteaptă câteva minute, poate va sosi și doctorul.*), **adaosul** (*Mai am de împărțit câteva cadouri pentru cei mici.*), **aproximarea** (*Mai încolo, pe dreapta, este stația de tramvai.*) sau **incertitudinea** (*Mai nu vrea și mai se lasă așteptată.*)

În ceea ce privește semiadverbul **cam**, trebuie spus că el poate fi plasat în poziție inițială sau mediană în cadrul enunțurilor. În poziție inițială, el apare destul de des în enunțuri din care lipsește verbul, cum ar fi: **Cam proastă vestea adusă despre cei plecați.** sau **Cam ciudat raționamentul folosit în argumentația ta.** Determinând un verb, acest semiadverb trebuie plasat în vecinătatea acestuia, așa cum s-a prevăzut în cazul lui **mai**. Cu alte cuvinte, este greșit să spunem/să scriem: *Se înnoptează curând, deci cam m-aș duce acasă.*, ci **M-aș cam duce acasă, deoarece se face târziu.**

La fel, vom avea grijă să evităm enunțurile de tipul *Ion cam s-a săturat de de necazurile pe care le are la serviciu* și să spunem *Ion s-a cam săturat de necazurile pe care le are la serviciu*.

Semiadverbul tot (a nu se confunda cu adjectivul pronominal *tot* din enunțuri precum *Tot focul inimii sale s-a topit foarte repede.*) poate fi plasat oriunde în propoziție: la început, în centru sau la final. În funcție de amplasamentul în cadrul enunțului, dobândește sensuri noi. Iată, pentru exemplificare, două enunțuri care se deosebesc unul de celălalt doar prin poziția semiadverbului **tot**: **G.D.tot o să mărturisească cele întâmplate. (cu sensul de până la urmă, oricât ar fi de încăpățânat sau de reticent, tot o să-și dea drumul la gură, tot o să vorbească).** **Când va începe, o să tot spună ce are pe suflet.**(cu sensul de o să vorbească și n-o să-l mai poți opri, o să fie greu de stăvilit).

2. *Maxim* vs *maximum*; *Minim* vs *minimum*

Deși formal par similare, având semnificații asemănătoare, cuvintele *maxim/maximum* și perechile *minim/minimum* nu sunt substituibile și, în consecință, nu pot fi folosite unul în locul altuia într-un enunț. Fiecare dintre ele are reguli specifice de întrebuintare. Forma corectă a acestor cuvinte depinde de statutul de adjectiv, de adverb sau chiar de substantiv, pe care îl au în propoziții sau fraze. Cu valoare de **adjectiv**, se folosesc **numai** formele *maxim/minim* însoțind un substantiv cu care se acordă, ca orice adjectiv, în gen, număr și caz. Sensurile lor, conform DEX (*Dicționarul explicativ al limbii române*) sunt: **maxim** – « în gradul cel mai înalt, care are cea mai mare dimensiune, durată, intensitate etc.; foarte mare », iar **minim** – « care are dimensiunile, durata, intensitatea, valoarea cea mai mică; foarte mic, neglijabil, neînsemnat. Așadar, corect putem zice și scrie: *interesul maxim al societății civile, nivelul maxim al majorărilor salariale, valoarea maximă a temperaturilor, rezultate maxime în agricultură, respectiv, nivelul minim al apei, valoarea minimă a câștigurilor, randamente minime la unii muncitori, parametri minimi constatați* etc.

Cu **valoare substantivală**, cuvintele analizate sunt prezentate în DOOM2 sub două forme: **maxim/minim**, respectiv, **maximum/minimum**, formele articulate fiind **maximul-/minimul; maximumul/minimumul**: *Maximul/minimul istoric al monedei naționale a fost atins astăzi. Mulți angajați sunt plătiți cu minimul pe economie. Un maxim/ un minim de efort ar fi necesar, pentru rezolvarea acestei probleme.* etc. De reținut că formele substanti-vale articulate hotărât **maximumul/ minimumul** sunt

foarte rar utilizate atât în scris, cât și, în exprimarea orală, mai ales, probabil din cauza lungimii, dar și a aglomerării consonantice a acestora.

Cu valoare de adverb, este folosită **numai** forma invariabilă **maximum**, sinonimă cu cea substantivală menționată anterior și care apare pe lângă un verb (mai rar): *m-am ener-vat maximum, suferă maximum* sau pe lângă un numeral (foarte frecvent): *La prima vedere, individul părea să aibă maximum treizeci de ani. El bea maximum două cani de ceai pe zi. Are voie să vorbească maximum cinci minute. Prietenii noștri au plecat cu maximum trei ore înaintea noastră la mare.* Această regulă se aplică și pentru **minimum**: *Teza ce se va prezenta va avea minimum trei pagini. Pentru o viață sănătoasă, trebuie să bem minimum doi litri de apă. În fiecare dimineață, Ion aleargă minimum trei kilometri. Dan trebuie să împrumute minimum zece mii de euro ca să-și termine casa.* Precizăm faptul că **substantivele maximum/minimum** intră în componența **locuțiunilor adverbiale la maximum/ la minimum, ca în exemplele: Șansele să obținem contractul au scăzut la minimum. Zilele de concediu sunt pe sfârșite, așa că trebuie să profităm de ele la maximum.**

Deși regulile stabilite mai sus sunt foarte clare, sunt mulți vorbitori care le ignoră, din neștiință sau din grabă, folosind, în mod absolut greșit, formele **maxim/minim** în construcții care impun utilizarea adverbilor **maximum/minimum** ca în exemplele: *În maxim 5 luni, firma lui va intra în insolvență.; G.D. va rămâne în arest maxim 6 luni. La alegerile locale primarii se vor mobiliza maxim. Aceeași greșeală se constată și în cazul locuțiunilor adverbiale la maximum/la minimum ca în situațiile următoare: Am trăit la maxim toate clipele vieții. Ploile abundente solicită la maxim canalizarea orașului. Nivelul de alertă a fost ridicat la maxim în toate țările europene. Negustorii recunosc faptul că au redus la minim prețul produselor. Șoferul avea în cască muzica dată la maxim. Televizorul era dat la maxim/ la minim* etc.

3. DOAR vs NUMAI

Cuvintele *decât, doar, numai* sunt adverbe de mod care au multiple semnificații precizate în DEX. Deși se pare că au un sens comun, anume acela de restricție, de exclusivitate, totuși utilizarea lor în comunicarea orală sau scrisă nu este întâmplătoare. Conform normelor limbii literare, sinonimele *doar și numai* (cu sensuri restrictive) se folosesc **numai în enunțuri afirmative**: *Am doar/numai o dorință. Am văzut doar/numai trei filme semnate de același regizor. Mihai a rămas la bunici doar /numai o*

săptămână. Sportiva a alergat **doar/numai** doi kilometri și apoi a abandonat.

Obs. Aceste două adverbe pot fi folosite și în enunțuri negative, dar în această situație sensul lor se schimbă, ele nemaiaivând sens restrictiv, ci **cumulativ**: enunțul *Nu mănâncă doar/numai carne*. înseamnă că *Mănâncă și altceva în afară de carne*.

Conform aceluiași norme, adverbul **decât** se utilizează doar în propoziții cu **forma negativă** a verbului: *Trenul nu a întârziat decât cinci minute*. *Pentru acest proiect nu au fost selectați decât cinci muncitori*. *Minerii nu au stat în grevă decât trei zile*. *Ion nu a citit în vacanță decât două cărți*. *Nu a învățat suficient și, de aceea, nu a promovat decât patru din cele șapte examene*. Deși aceste reguli sunt foarte clare, sunt mulți vorbitori care nu respectă această distribuție proprie limbii literare, folosindu-l, probabil din deprinderi regionale, pe **decât** în construcții care impun utilizarea lui **doar/numai**: *Mihai a rămas la bunici decât o săptămână*. *Ion a citit decât două cărți în vacanță*. *Parlamentul a adoptat decât două legi importante în această sesiune*. *Trenul a întârziat decât cinci minute*. Numărul celor care comit această eroare crește de la o zi la alta. La un moment dat, greșeala poate să devină normă și poate vom fi nevoiți s-o aplicăm. Până atunci însă, mai precizăm încă o dată faptul că **doar și numai se folosesc în enunțurile afirmative, iar decât în enunțurile negative**.

Observații: Afirmativa anterioară în legătură cu semiadverbul **decât** trebuie nuanțată într-o oarecare

măsură. Există **enunțuri cu subînțeles negativ**, dar cu **formă afirmativă**, în care folosirea lui **decât** este corectă. În aceste cazuri **decât** apare la începutul enunțului și poate fi înlocuit prin **în loc să** ca în exemplele: **Decât să stau acasă și să mă uit la televizor, prefer să mă plimb cu prietenii**. **Decât să citesc cartea, mai bine văd filmul**. **Decât să vă bateți gura de pomană, mai bine puneți mâna și faceți ceva concret**. Enunțurile echivalente, și marcate negativ, ar fi următoarele: *Nu vreau să stau acasă și să mă uit la televizor, prefer să mă plimb cu prietenii*. *N-am chef să citesc cartea, mai bine văd filmul*. *N-are rost să vă bateți gura de pomană, mai bine puneți mâna și faceți ceva concret*. O situație asemănătoare întâlnim în expresiile mai puțin academice din categoria **Decât să moară mama, mai bine să moară mă-sa**. Și aici întâlnim un **subînțeles negativ**, iar enunțul echivalent, și marcat negativ este: *Nu vreau să moară mama, mai bine să moară mă-sa*. Același lucru este valabil și pentru enunțul **Decât codaș la oraș, mai bine în satul tău fruntaș**, al cărui echivalent marcat negativ este *Nu vreau să fiu codaș la oraș, prefer să rămân în satul meu fruntaș*.

* **Prin arborele nostru genealogic, crescute din altoirea mlădiței latine pe trunchiul dacic, curge seva limbii române. Suntem români prin datul sorții, din porunca rădăcinii. Iar ramul care își reneagă rădăcina este sortit pieirii.** (Arcadie Sucevean)

Iulia Șchiopu

TECUCI 585

O DECLARAȚIE POETICĂ DE DRAGOSTE

► Vladimir RADU

Poeta **Eleonora Stamate**, concitadina noastră, continuă să ne surprindă prin aparițiile sale editoriale, mereu ingenioase ca tematică și resurse lirice de abordare.

După un **Laus Domini** cucernic, volum publicat în 2019, purtând mențiunea „*Antologie a gândurilor mele divine*”, iată că pandemicul an 2020 i-a oferit răgazul de a înmănunchea într-un buchet omagial gânduri, sentimente, imagini fugare sau trăiri profunde, despre orașul Tecuci. Devenită de

vreo patru decenii spațiul familiar și familial de viață al poetei, urbea aceasta de la poalele podișului moldav a constituit un topos generos pentru logosul turnat în versuri. Și nu credem că i-a fost ușor unei oltence născute, crescute, școlite și debutate în Cetatea Băniei, Craiova, să achieseze la valori locale impuse în cultura națională precum poetul Costache Conachi, simbolistul Ștefan Petică, romanciera Hortensia Papadat Bengescu, lingvistul Iorgu Iordan, o întregă pleiadă de filozofi, pictori, sculptori, scriitori.

„**Tecuci – mon amour**”, volum editat exclusiv pe cheltuială proprie, din pensia personală, este o patetică declarație pornită nu ca o datorie, ci ca o recunoaștere a existenței în timp, pe care vatra aceasta de cultură a consolidat-o de la un secol la altul, de la o generație la alta.

Nu este un „*laudatio*” de la un capăt la celălalt al volumului care numără 105 poezii și poeme în proză. Viața la Tecuci se scurge ca în mai toate orașele de provincie, cu bune și cu rele, cu peisaje și gesturi sublime dar și cu scene grotești, cu eleganță și rafinament intelectual dar și cu manifestări de subcultură crasă. Cunoscând toate aceste realități contrastante, iată că o profesoară-poetă, aflată la al zecelea volum publicat, a pus (arghezi-an) condeiul și slova „*când să-mbie, când să-njure*”. Astfel a îmbinat *amorul* de la Conachi citire,

cu *tăcutele „vioare”* ale lui Petică, amărăciunea „*provincialei*” Hortensia, cu imagini ale *solitarelor* parcuri bacoviene, într-un sadovenian „loc” în care aparent *nu s-ar întâmpla nimic*.

Tușe în spirit duios-critic regăsim în poeziile *Un târg oarecare*, *La Tecuci* sau *În orașu-n care plouă* (parodiere deloc întâmplătoare după „Acuarela” lui Minulescu); atmosfera apăsătoare a târgului o regăsim în două poezii intitulate *Provincială*.

În schimb, paginile volumului devin adânci spații de meditație poetică cu teme și motive recurente în creațiile Eleonorei Stamate.

Anotimpurile sau momente ale zilei sunt prilejuri de adânci reflecții lirice: *sufletul bolnav de primăvară*, *verde tânăr*, *verde de mai*, *August*, *În lanuri sângerii*, *Sub ochii nopții* etc. Toamna rămâne predilecția tablourilor conturate ca pasteluri îmbinând cromatici variate cu inovații poetice precum: *Toamnei prinos*, *Ce tristă toamnă*, ori *De partea toamnă*.

Am avut onoarea și plăcerea estetică de a formula opinii și asupra altor volume ale autoarei. De fiecare dată regăsesc ori descopăr un alai de motive recurente între care *meditația nocturnă*, *amintirile*, *starea de reverie*, *lumina*, *fluturii*, *morile de vânt*, *clepsidra*, *strada* ș.a. Ca dascăl în slujba cultivării limbii și literaturii naționale, insist să consemnez câteva dintre excelentele metafore care dau savoare, eleganță și profunzime demersului liric: *iernile violete*, *plâng fluturii*, *plânge lumina*, *case cenușii*, *ființe străvezii*, *tăcerea se dezbracă în fața icoanelor*, *o clipă logodită cu clepsidra*, *îmi vuiesc a tristețe copacii solitari*, *au încărunțit cu-vintele/de-atâta așteptare* ș.a.

Insistența cu care se repetă sintagmele cu derivate lexicale ale numelui orașului poate deveni redundantă pentru un lector oarecare (*altar tecucean*, *gutuile tecucene*, *sub un felinar tecucean*, *vis liliachiu de mai tecucean*, *iubirile mele tecucene* etc.) Pentru poetă, însă, este un exercițiu de

admirație pe care îl exercită prin toate fibrele, cu toate mijloacele lexical-artistice și disponibilitățile talentului versificator. După celebrul și nedreptul vers „*Un om din Tecuci avea un motor...*” trebuia o mână de femeie-poet care să mângâie obrazul acestei străvechi așezări moldave.

Tecuciul împlinește anul acesta venerabila vârstă de 585 de ani de la prima atestare documentară în 1435. Volumul poate fi apreciat și în această cheie omagială. În vremurile ace-

tea mai puțin receptive față de actul de cultură, „*niște oameni din Tecuci*” - și nu numai - scriu și trimit către țară și lume, o apreciată revistă trimestrială pe care o conduce cu fermitate poeta Eleonora Stamate surmontând toate dificultățile unui

asemenea demers editorial cu susținere din partea Primăriei și a unor concitadini cu respect pentru valorile autentice. Este vorba despre **revista Tecuciul literar-artistic**, ajunsă la numărul 57, pe care vă invităm să-l citiți și online.

Îndrăznesc să vă propun o întoarcere la vechile distihuri care făceau cunoscut orașul nostru oriunde în țară:

„ - *Un' te duci?/ - La Tecuci./- Ce să faci?/ - Cozonaci/...*”

Spre surprinderea mea, versurile acestea le știau mulți copii din Căușenii Basarabiei, lângă malul Nistrului când i-am întâlnit cu câțiva ani în urmă...

Așteptam de mult timp o replică actualizată: și iată cum prezentul volum de versuri dedicat acestui târg pe care noi îl iubim, înscrie Tecuciul între locurile care i-au inspirat pe artiști.

Aprecierile unor personalități de renume în spațiul cultural românesc: C.D.Zeletin și Cezarina Adamescu, prefața semnată de Andrei Petruș, o cuprinzătoare Fișă de autor, imaginile foto alb-negru inserate și excelența realizare tipografică mă îndeamnă să recomand tecucenilor de orice vârstă, lectura volumului pe care profesoara de limba franceză Eleonora Stamate l-a intitulat (cum altfel?!), „Tecuci – mon amour”/ „Tecuci – dragostea mea”.

Iulia Șchiopu

CRONICĂ

LIBER PERENNIS

► Doru SCĂRLĂTESCU

Două evenimente majore la care am participat într-o vreme când încă mai era posibilă o întâlnire a noastră *față către față*, mai întâi, o ediție a Salonului Internațional de carte, *Bookfest*, ce a avut loc într-un însorit sfârșit de vară 2019, la Chișinău, un nou și minunat prilej pentru consolidarea podului de frăție, peste Prut, dintre România și Basarabia (sau, cu o expresie mai fericită „România de Est”), cu prezența a zeci de edituri de prestigiu din cele două (deocamdată, până se vor împlini în una singură) țări megieșe, apoi, un Târg de carte pentru copii și adolescenți *CoșBook*, de la Bistrița-Năsăud, organizat la mijlocul lui septembrie, din același an, în incinta Bibliotecii Județene „George Coșbuc”, avându-l ca amfitrion pe directorul ei, reputatul poet și om de cultură Ioan Pinteș, ne-au determinat să medităm din nou asupra destinului cărții în lumea contemporană. De altfel, la Bistrița a avut loc și

o dezbatere propusă de poetul Lucian Vasiliu și susținută de echipa Editurii Junimea cu această temă generoasă, incitantă, complexă și de mare actualitate: *Cartea între a fi și a citi*. Problemele discutate acolo preocupă desigur factorii de resort de la noi și din lumea întreagă și au, dincolo de dimensiunea lor practică, privind industria „nucleară” a cărții, și o distinctă componentă filosofică. Dovadă că spiritele elevate se întâlnesc peste distanțe de loc și de timp, iată un titlu asemănător, *Moduri de a citi, modalități de a fi*, propus de doamna Marielle Macé, directriță de studii la *Centre national de la recherche scientifique (CNRS)*, profesor universitar de teorie și istorie literară modernă la *Sorbonne Nouvelle*, Paris, pentru o carte care a făcut destule valuri în mediile academice (recenzii supelative, discuții pasionate în ateliere studentești de lectură) și în cele de masă (emisiuni de radio și televiziune, dezbateri, interviuri). Pornind de la o experiență de lectură mărturisită de Sartre privind retrăirea în tinerețe, înarmat cu o „săbie imaginară” de panoplie livrescă, a aventurilor cavalerului Pardaillan, tânăra cercetătoare franceză pune în centrul de interes al cărții sale necesitatea reînscrisurii lecturii, cu o expresie „seducătoare și enigmatică” a lui Michel Foucault, într-o vastă „stilistică a existenței”. Nu există, ne asigură domnia-sa, două realități opuse, literatura și viața, într-un „face-à-face” brutal, în care lectura e dezavuată ca generatoare de „confuzie între realitate și ficțiune”, ca „o renunțare la acțiune, o umilire a realului și, prin urmare, o slăbire a capacității noastre de a trăi”. Nu devenim nici9 prizonierii cărților. „Mai degrabă, în viața însăși, există forme, impulsuri, imagini și moduri de a fi, circulând între receptori și opere, pe care le definesc, le animă, le influențează”. Cititul nu este un act de refugiu ori de competiție cu viața reală, ci unul din comportamentele prin care oferim „o formă, o aromă și chiar un stil” existenței de

Antonio Vidal Rolland, *Lectura*

zi cu zi. Dincolo de doctele trimiteri la scriitori și filosofi ai secolului XX, cu propriile lor experiențe și soluții de lectură (Proust, mai cu seamă Proust, Apollinaire, Sartre, Ponge, Michaux, Barthes, Auerbach, Deguy, Gracq, Paulhan...), demersul lui Marielle Macé se înscrie într-o caldă pledoarie personală în favoarea cărții și a lecturii, esențiale în existența omului contemporan. Ce înseamnă a da un stil acestei existențe?, întreabă retoric autoarea în primul capitol al cărții, *La lecture, dans la vie*, bănuind oarecari spaime în fața unor obligații prea împovărătoare pentru viața noastră comodă. În nici un caz, ne liniștește domnia-sa, nu presupune un monopol apăsător al artiștilor, al esteticienilor sau al marilor eroi, ci, dimpotrivă, o caracteristică a umanului în general. Un stil, așadar, nu pentru a da un anume lustru de eleganță comportamentului nostru, ci pentru a-l integra, pragmatic, în toate formulele noastre de viață. „Experiența obișnuită și extraordinară a literaturii își ocupă astfel locul în aventura individuală, unde fiecare își poate reapropria relația cu sine însuși, cu propriul limbaj, cu posibilitățile sale: deoarece stilurile literare se propun în actul lecturii ca veritabile forme de viață, promovând comportamente, procese, forțe formatoare și valori existențiale” (op. cit., p. 10.).

Opțiunea autoarei este pentru o lectură activă, în conformitate cu dinamica precipitată a vremurilor noastre. De aceea apar curent în lucrare termeni precum „aventura lecturii”, „aventura personală a lecturii”, aceasta înțeleasă, desigur, ca un act de individualizare dar și ca o „quête d'un apprivoisement de l'altérité”. Este o idee care reiterează în intervențiile sale publice ulterioare. Departe de a reprezenta un moment autonom, izolat, susține domnia-sa într-un interviu, lectura se circumscrie unei permanente „aventuri estetice” (din nou aventură!) ce mobilizează „toate acțiunile noastre, toate întâlnirile noastre, toate formalitățile vieții”. S-a observat de către comentatori intenția autoarei de a face din lectură „un motor al responsabilizării politice, cetățenești, de participare activă la societatea în care citim”. Desigur, chiar în contextul unor mari și solide colectivități, lectura este un act trăit la persoana întâi, la modul individual. Autoarea nu ignoră faptul că lectura, ca act solitar, silențios, încă ne apare ca o „alegorie a individualizării”. Dar lectura face în același timp din individul care citește „un individ printre alții”, îl transformă și-l „eliberează” de propria-i individualitate. De altfel, conform filosofiei, antropologiei și sociologiei moderne,

noțiunea de *individualizare* nu mai desemnează un triumf al persoanei (conform devizei *be yourself!*), ci „un proces de modelare infinită a unei ființe care se luptă cu cu forțe exterioare, precum cele ale operelor – dar și cu obiceiuri, instituții, întâlniri și evenimente de tot felul”. Un proces complex făcut din „dezechilibre și reechilibrări, din aventuri și pierderi”, căci „individualizarea” e însoțită în mod necesar și de o „dezindividualizare”. În consecință, pentru autoarea franceză, lectura nu rămâne o experiență fatalmente subiectivă, ireductibilă, ci devine „o experiență deopotrivă subiectivă și desubiectivă, ofertantă de figuri și de ocazii complexe și contradictorii, în înțelesul «meseriei de a trăi», dacă putem spune astfel” (**Raphaël Baroni et Antonio Rodriguez**, *La lecture, les formes et la vie : Entretien avec Marielle Macé*, „*Études de lettres*”, nr.1, 2014).

De la abordarea filosofică, autoarea face astfel o trecere utilă și necesară la o „pragmatică a lecturii” care ține de abordarea sociologică a fenomenului. Ea a format în Franța obiectul a numeroase cercetări. Cu diverse ocazii, numele doamnei Macé apare alături de cel al colegului, din aceeași generație, de la CNRS, universitarul elvețian Yves Citton, autor al unei cărți incitante din 2007 (*Lire, interpréter, actualiser. Pourquoi des études littéraires ?*), propunând înțelegerea experienței literare ca un laborator al unor „noi forme de viață socială” iar cea a practicii de lectură ca un permanent proces de „actualizare”, mergând până la dobândirea unei radicale funcționalități *politice*, în sensul presiunii exercitate de carte asupra comportamentului nostru social. „Lecturile actualizante”, se explică autorul în *Introducere*, sunt înțelese ca „un mijloc de *politizare*” asigurând perpetuarea în viața de zi cu zi a modurilor noastre de producție și a modurilor noastre de viață. „Citește, selectează, alege, interpretează, actualizează, decodează autorul titlul și sensul cărții sale, aceasta înseamnă întotdeauna să accepți sau să pui în criză (implicit sau explicit, conștient sau nu), criteriile comune care fac dintr-o multitudine de ființe o colectivitate, adică o colecție de indivizi care împărtășesc o anume înțelegere comună a lucrurilor singulare care îi antrenează și îi constituie” (*Lire, interpréter, actualiser. Pourquoi des études littéraires ?*, Paris, Éditions Amsterdam, 2007, p. 295).

O abordare mai permisivă, didactică am putea spune, a lecturii, ne propune, tot în 2007, cartea *Sociologie de la lecture*, scrisă de alți doi cercetători de la CNRS, Chantal Horellou-Lafarge,

și Monique Segré, cu o clară punere în temă de la primele ei linii : „Cititul este o activitate care face parte din viața de zi cu zi a tuturor. Citim fără să știm, fără să vrem, fără o preocupare specială, citim neîncetat panouri, pliante publicitare, afișe, titluri ale cotidianelor. Suntem invitați constant să citim texte mai scurte sau mai lungi. Citirea este esențială ca activitate devenită naturală, la fel de esențială precum mâncarea sau îmbrăcatul” (p. 3). Pornind de aici, lucrarea se deschide cu o colecție de interogații, valabile pentru o practică a lecturii de pretutindeni. Capitolului introductiv ne pune în gardă. Aparent, astăzi, cartea și-a pierdut supremația ca instrument unic în actul lecturii, de aici o anime îngrijorare în mediile culturale. Suntem în preziua dispariției ei, ca unic și infailibil simbol al culturii? Prin anii 50 – 60 producția editorială a explodat „înfricoșător” prin apariția exemplarelor accesibile „tuturor buzunarelor” (celebrele colecții *Le Livre de poche* de la Hachette). Era acest fenomen un semnal al hegemoniei unei culturi secunde, „de buzunar”, cum avertizau filosofi precum Hubert Damisch sau Jean-Paul Sartre ? Dar azi, confrunțați cu indiferența și rarefierea publicului cititor, asistăm la o apocalipsă a cărții ? Sfârșitul lecturii literare poate fi asociat în mod tradițional cu cartea ? Polimorfismul lumii actuale, cu variate coduri și sisteme de comunicare (în principal cele ale audiovizualului și ale computerelor) conduce la apariția unui „polimorfism de gradul doi”, social și cultural, al lecturii (Teză susținută de filosoful și sociologul francez Jean-Claude Passeron , în *Le raisonnement sociologique. L'espace non-popperien du raisonnement naturel*, Paris, Nathan, 1991). Este ea afectată, îmbogățită sau sărăcită din cauza acestei dispersii? Asistăm la o prezență abundentă a textelor și la o diversificare a cititorilor și a modalităților de citire : lecturi practice, utilitare, academice, de divertisment... Ce și cum se mai citește astăzi? Ce forme noi are acum această practică accesibilă tuturor, în ciuda procentului de analfabeți care continuă să existe? Cum se adaptează citirea la mediul social, vârsta, identitatea de gen, nivelul de educație al cititorilor? Textul scris ne solicită permanent, potrivit dorințelor, gusturilor, intereselor noastre. Tot ceea ce e în viața de zi cu zi necesită citire, toată lumea este plasată în fața nevoii de a citi. Dar cititul, ca „practică culturală” (Jean-Claude Passeron) implică totuși cunoștințe și competențe, un set de reguli, indispensabile, „mereu dezbătute, niciodată încheiate”. Din nou

întrebări. Adoptăm întotdeauna același mod de citire, indiferent de text? Fiecare text necesită un mod de citire specific? Dacă da, cum variază lectura de la un text la altul? Când atinge ea un anumit grad de complexitate ? Scrisul și lectura pot fi activități agreabile, dar ele capătă și nuanțe și semnificații oculte, subversive, revoluționare, venind uneori în conflict cu autoritățile, cu Statul sau Biserica, instituții care în trecut au acționat represiv, chiar violent, instituind cenzura. Condițiile legale ale supraviețuirii ei au dispărut astăzi. Cu toate acestea, alte legi, legile pieței, care impun nevoia de a produce mai mult și mai repede, apoi de a vinde la cel mai bun preț, nu creează o formă de cenzură difuză, cu atât mai insidioasă și mai penetrantă cu cât este mai necunoscută și mai evazivă? Nu se exercită ea în același timp asupra celui care scrie (scriitorul), asupra celui care vinde (editorul, librarul) sau a celui care doar împrumută (bibliotecarul)? Textele nepromovate, condamnate la tăcere, adesea nedreptățite fac obiectul unei cenzuri indirecte, dar foarte reale ?

Sunt, acestea, doar câteva întrebări din noianul întrebărilor lansate în spațiul de manevră al cărții și al cititorului din lumea modernă. La o sumară trecere în revistă a acțiunilor decise, concertate, constante, de apărare și promovare a cărții, credem că modelul francez poate fi luat în considerație. Numărul de lucrări teoretice (e de ajuns să parcurgem informațiile oferite generos de internet, cataloagele editurilor și listele bibliografice de la finele lucrărilor discutate de noi), este copleșitor. La ele se adaugă demersuri ample și amănunțite de anchetă în orizontul complex, multiform, mișcător, al lecturii, de analiză statistică a producției și difuzării de carte, de interpretare a dinamicii ei, cu efect individual și social totodată. Întrucât ne-am propus ca în cadrul acestui articol să urmărim doar „filierea franceză” a politicii de carte, urmând ca în viitoare intervenții să extindem cercetarea la alte arii geografice și, desigur, la realitatea românească, iată, succint, prin apelul la aparițiile editoriale ale ultimilor ani, o seamă de titluri semnificative privind sfera de preocupări în domeniu, la ruda noastră de gintă latină. Le înșirăm aici doar ca o provocare penru viitoare cercetări, poate chiar o teză de doctorat la una din Facultățile de Litere, Sociologie ori Științe ale comunicării din țară. Le semnalăm pentru început pe cele privind o cercetare diacronică a fenomenului : *L'ordre des livres. Lecteurs, auteurs, bibliothèques en Europe entre le XIV et le XVIIIe siècle*, 1992, *Histoires de la lecture*,

Un bilan des recherches, 1995, *Histoire de la lecture*, *Histoire de l'édition*, 1995, *Une histoire de la lecture*, 1996, *Histoire de la lecture dans le monde occidental*, 1997, *Les mutations du livre et de l'édition dans le monde du XVIIIe siècle à l'An 2000*, 2001, *Méthodes et problèmes*, *Histoire de la lecture*, 2003. Numeroase, cum era de așteptat, se referă la mecanismele și rolul lecturii în lumea contemporană. Nu lipsesc elogiile și semnalele de alarmă : *Pratiques de lecture*, 1985, *La lecture comme jeu*, 1986, *Lire : un braconnage*, 1990, *Lire en France aujourd'hui*, 1993, *La lecture en situation d'urgence*, 1995, *Discours sur la lecture*, 2000, *Éloge de la lecture. La construction de soi*, 2002, *Pratiques de la lecture*, 2003, *L'Art de lire, ou comment résister à l'adversité*, 2008. De o mare atenție se bucură cartea în sine: *Le livre et la lecture en France aujourd'hui*, 1984, *Le Livre, la fin d'un règne*, 1995, *Du papyrus à l'hypertexte*, 1999, *Où va le livre ? La Dispute*, 2002, *Le Livre, mutations d'une industrie culturelle*, 2007, și, mai cu seamă cititorul ei : *Les genres et leurs lecteurs*, 1986, *La Lecture et ses publics à l'époque contemporaine*, 2001, *Ces lecteurs sont-ils des lecteurs ?*, 1992, *Profession : lecteur*, 1994 *Lecteurs captifs*, 1995, *Sociabilités du livre et communautés de lecteurs*, 1996, *Le lecteur humaniste*, 1997, *Le Lecteur, textes choisis et présentés par N. Piégay-Gros*, 2002. O mențiune specială merită interesul enorm al factorilor de cultură și de învățământ pentru lectura tinerilor studioși, de la preșcolari la studențime : *Rôle du collège dans le développement des lectures de l'enfant à l'adolescent*, 1990, *La lecture scolaire entre pédagogie et sociologie*, 1993, *Les Étudiants et la lecture*, 1993, *Les Jeunes et la lecture*, *Dossier Éducation et Formations*, 1993, *L'enfant et la lecture*, 1998, *La Lecture du collège à l'Université*, 1998, *Lectures des magazines chez les étudiants, lecture loisir, lecture scolaire*, 1998, *La Joie par les livres*, *Escales en littérature de jeunesse*, 2001, *Formes de la lecture étudiante et catégories scolaires de l'entendement lectoral*, 2002, *Pourquoi inciter des adolescents à lire de la littérature ?*, 2003, *Pratiques lectorales et rapport à la lecture des jeunes en voie de marginalisation*, *Rapport de recherche*, 2005, *Une enfance au pays des livres*, 2007, *Les adolescents et la lecture, quinze ans après*, 2011, *À la recherche de la lecture perdue ? Les adolescents et la lecture en France aujourd'hui*, 2016. Strâns legat de acest important bazin de cititori, este intersul față de mutațiile la nivelul lecturii în era revoluției

informaționale : *Livre et télévision. Concurrence et interaction*, 1992, *Les bibliothèques doivent-elles craindre le développement de l'Internet ?*, 2003, *La Lecture électronique*, 2004, *L'avenir du livre et de la lecture à l'ère d'internet*, 2010, *Lectures et lecteurs à l'heure d'Internet. Livre, presse, bibliothèques*, 2011, *Nouveaux modes de lecture, les codes ont changé*, 2013. *La lecture à l'ère numérique, Au commencement était le livre. Et à la fin le texte*, 2013.

Ne oprim aici cu enumerările, cu mențiunea că numeroase alte titluri trimit la statutul bibliotecii, al librăriei, al editurii, formând obiectul unor eseuri, colocvii, anchete, dispute, trădând o efervescență favorabilă unei politici salutare a lecturii în lumea contemporană. Există un efort vizibil de îndrumare și promovare a cărții în presa scrisă și în audiovizual, din care, ca să dăm un exemplu, am aminti animatele întâlniri din cadrul săptămânilor tematice inițate de *Radio France Culture*. Una din aceste săptămâni, sub genericul *La lecture comme forme de vie*, începe (14 martie 2016) având ca invitat o autoritate în materie, d-na Marielle Macé, cu care am deschis și noi intervenția de față.

Berth Morisot, *Julie Manet cu cartea*

► Lina CODREANU

CRONICĂ LITERARĂ

PORTRETE POLIEDRICE

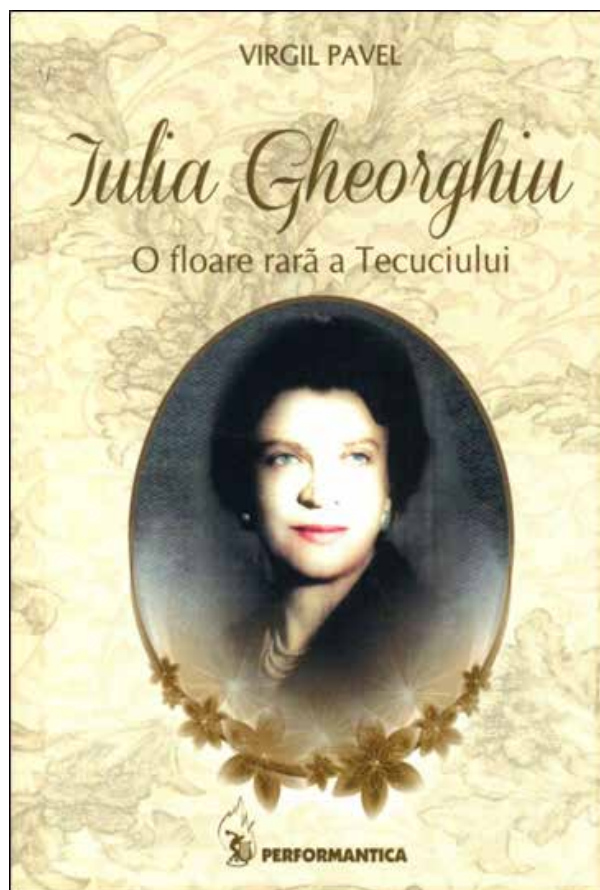
Am citit în ultimul timp două cărți apărute la Editura Performantica din Iași, aparținând aceluiași autor – Virgil Pavel, învăluită de o stare emoțională specială, alta decât detașarea necesară unei judecăți critice. Din pagini se iveau peisaje, portrete, nume și prenume, relatări și medalioane care mi-au răscolit amintirile despre anii de liceu, ani de o incontestabilă importanță în traseul inițiativ al oricărui tânăr.

Din diferite considerente, s-a întâmplat să nu ajung niciodată la „întâlnirile de promoție” organizate în cadrul Liceului Nr. 1, actualmente Colegiul Național „Spiru Haret” din orașul Tecuci, județul Galați. Asta a accentuat curmarea unor raporturi cu profesorii și colegii din vremea „liceului meu”. Niciodată însă n-am trecut prin fața școlii fără tresăriri nostalgice, unde cred că și azi aș putea desluși ecouri de voci tinere, care parcă ar fi ale colegilor și profesorilor mei de demult.

Într-un ianuarie al anului 2016, când, într-un simpozion organizat la Casa de Cultură, ne omagiam Poetul național, s-a derulat un moment fast pentru biografia mea spirituală: reîntâlnirea cu profesorul de matematică, Virgil Pavel. Aproape același, puțin topit de ani, deschis faptelor culturale, prietenos și volubil, interesat de destinele generațiilor de discipoli pe care i-a format. De atunci, îl tot așez ca profesor la catedra și tabla imaginare, ca director adjunct în „prezidiul” careului și la festivitățile specifice... Dascălul e peste tot, fiindcă patruzeci de ani a susținut cu verticalitate și profesionalism, în aceeași instituție, dezvoltarea învățământului tecucean, implicit a celui național.

Vrâncean prin origine, Virgil Pavel s-a statornicit în orașul Tecuci din anul 1960, ca profesor la Liceul nr. 1. Până la pensionarea din anul 2000 a îndeplinit varii funcții: profesor pentru diferite discipline tangente cu matematica, director adjunct, metodist la IȘJ-Galați, director de liceu.

Spirit efervescent, Virgil Pavel a pus în pagini de carte idei, experiența de dascăl, aspirații, elaborând (în conlucrări cu prof. Lidia Pavel ori în ediții de autor) volumele: *Manual de Algebră* pentru clasa a VIII-a (1974, în colaborare); *Geometrie* pentru clasa a VI-a (1974, în colaborare); *Întoarcere în timp* (2015, în colaborare); *80 de ani în jurul vieții mele* (2016); *75 de ani Nicolae Pavel. România-America. Via Matematica* (2017); *Iulia*

Gheorghiu. O floare rară a Tecuciului (2018); *La răspântie de vremuri* (2020).

Din convorbiri, dar și prin fapte, Virgil Pavel se dovedește un român de factură tradiționalistă, care-și prețuiește familia, colegii, învățăceii, satul de obârșie și orașul în care trăiește. De aceea nu e întâmplătoare metafora din titlul cărții omagiale – „*Via Matematica*”, despre prof. dr. Nicolae Pavel – fratele său, universitar în Iași și în Ohio.

Prețuirea colegei, profesoară de limba franceză, este ilustrată prin altă metaforă de titlu, descinsă dintr-o dedicație inspirată a renumitului om de știință – Anghel Rugină: *Iulia Gheorghiu. O floare rară a Tecuciului*. Imboldul acestei scrieri derivă din „datoria morală” de a lăsa urmașilor „gânduri, impresii” despre un dascăl-etalon, un distins om al școlii, după cum argumentează autorul în *Cuvânt înainte*. Înscriindu-se în genul monografic, după încadrarea imaginea

protagonistei în geografia și istoria orașului natal – Tecuci, autorul derulează livresc traseul cronologic pe etape esențiale ale vieții profesoarei: ramuri din genealogia familiei Gheorghiu, anii de formare, activitatea de profesor de limba franceză / director desfășurată la Liceul Nr. 2, apoi la Liceul Nr. 1 din Tecuci.

Profilul dascăliței e realizat în oglinzi paralele din perspective felurite în trei capitole distincte: *Iulia Gheorghiu în amintirea foștilor elevi de la Liceul Nr. 2 Tecuci, (...) în amintirea colegilor din cancelaria Liceului Nr. 1, (...) în amintirea foștilor elevi de la Liceul Nr. 1 Tecuci*. Portretul se întregeste *crescendo* și, prin această metodă aproape nicio latură a personalității nu e omisă. În frânturi portretistice, Iulia Gheorghiu e surprinsă ca profesoară, dirigintă, director de instituție, colegă. Cu toate acestea, moralmente, opiniile converg spre unanimitatea de păreri, în care poate fi regăsit *profesorul-model* din școala secolului trecut.

Cea de-a doua carte a lui Virgil Pavel, despre care facem vorbire, este *La răspântie de vremuri* și poartă un subtitlu explicit: *Promoția revoluției: 1986-1990. Liceul Industrial Nr. 1 Tecuci*, fiind dedicată colegilor „de cancelarie” și generației liceenilor din anii 1986-1990. Și aici, în preambul, autorul reface memorialistic și sentimental un traseu al mersului împreună cu elevii cărora le-a fost profesor-diriginte și cu care s-a revăzut ritmic, chiar și după trei decenii. Din adâncă prețuire pentru colegii de cancelarie, le menționează numele. Și e de datoria mea să amintesc numele unora dintre minunații mei profesori / diriginți menționați în cartea-omagiu: Eliza Băicoianu, Antoaneta Balan, Virgil Pavel, Gheorghe Moraru, Dragomir Hrubaru.

Compoziția cărții este concepută pe mai multe paliere: orașul văzut prin prismă istorică și culturală, figuri memorabile din educația liceală, momentul de cotitură socială din 1989, promoții și (auto)portrete de absolvenți ai Liceului Nr. 1 din Tecuci. Pare natural ca viziunea să fie egocentrică, atâta vreme cât profesorul Virgil Pavel a crescut odată cu istoria recentă a orașului, a fost implicat activ în vălmășagul manifestărilor din educație, i-a cunoscut îndeaproape și pe colegi și pe învățăcei.

De real interes este capitolul *Tecuciul în haina istoriei*, care cuprinde cele mai importante date din istoria orașului (atestat documentar la 1 septembrie 1435), despre evoluția învățământului, obiectivele și personalitățile culturale, încât constituie *in nuce o micromonografie a orașului Tecuci*.

Printr-un buchet cu fișe biografice din cap. *Medalioane – corp didactic în perioada 1986-1990*, atenția cititorului este dirijată asupra unor prestigioși profesori. Prezentarea se bazează pe aceeași reflectare în oglinzi paralele, fiindcă autorul atașează propriilor expuneri, mărturii și opinii ale foștilor elevi raportate la aceeași persoană (v. portretizările pentru Nadejda Decuseară, Georgeta Andronache, Doina Nicolau). Din gruparea prezentată, față de profesoara de fizică, Teodora Bostan, îmi exprim și eu gratitudinea pentru

conștiința profesională, exigența și vigoarea cu care ne cataliza gândirea în cunoașterea fizicii, deși eram la o clasă de umanistică. Părea aspră, dar atât cât să păstreze distanța de la catedră la bancă, altfel, aprecia corect rezultatele și nu lăsa loc pentru confuzii noționale. În miezul altor amintiri stă profesorul Gheorghe Moraru, care m-a selecționat într-un lot de gimnastică și în echipa de handbal, cu care am avut o reprezentare pe scenă și un meci cu brăilencele.

Ultima generație de elevi rămâne cea mai apropiată de sufletul dirigintelui (o știu din propria-mi experiență), asemenea mezinului într-o familie. E ceea ce se vede și în tenacitatea cu care dirigintele și-a făcut însemnările despre „povestea clasei a XII-a A”, redată în *Crâmpeie din caietul dirigintelui*.

Între cele două entități – maestru-discipoli – s-au arhitecturat punți de cunoaștere, încât comunicarea n-a încetat nicicum. O dovedesc paginile învăluite în aura amintirilor din cap. *Medalioane – absolvenți*. Structura compozită a textului permite alăturarea datelor oficializate de evocările încărcate de aura atmosferei de liceu, romantice și ireversibile. Impresia de autenticitate o dă aspectul interactiv al notațiilor, scrișorilor, discuțiilor telefonice, aforismelor, încât e lesne de imaginat o sală de clasă în care ora de diriginție nu se termină niciodată. Subiectele nu pot fi premeditate, ele sunt povestiri de viață, curg sfios, cu emoție, în cascade din una într-alta, revărsându-se în unica și fascinantă *poveste a clasei*, pe care protagoniștii o vor continua încă mulți ani de-acum înainte.

Din tot ce se creionează în carte face parte și autoportretul auctorial, realizat poliedric prin linii transparente culese din amintiri, întâmplări, sfaturi, maxime și cuvinte de învățătură, secvențe fotografice... În amintirile îi păstrez profesorului meu de matematică imaginea de om afectuos, profesor cu prestanță, director cu viziune, cetățean responsabil al urbei, personalitate deschisă actului educațional și cultural. Spre finalul volumului *La răspântie de vremuri*, fascicula cu *Itinerarul biografic* al profesorului vine să întregască prin date civile *cine, cum și ce* este Virgil Pavel. Cumulate, ele alcătuiesc profilul unei personalități emerite a învățământului românesc.

Pornind de la o situație de excepție similară, mă întreb dacă nu e necesar ca, la nivel instituțional, amfiteatrele, laboratoarele, sălile de clasă ori sălile de sport să poarte denumiri ale profesorilor emeriți ai școlii. Aidoma, așa cum, în orașe / comune, personalităților le sunt atribuite diplome de *Cetățean de Onoare* pentru contribuții esențiale în varii domenii artistice sau științifice, ar fi oportună distincția de *Profesor de Onoare* al școlii. Virgil Pavel le merită cu prisosință pe ambele, căci, pe lângă neîntrerupta activitate de dascăl, rămâne în aria spirituală tecuceană prin cărți didactice, memorialistice, monografice-evocatoare despre semnificația Liceului Nr. 1 / Colegiului Național „Spiru Haret” în istoria învățământului din orașul Tecuci.

CRONICĂ LITERARĂ

O CARTE SCRISĂ LA LUMINA INIMII „LA RĂSPÂNTIE DE VREMURI” – VIRGIL PAVEL

► Tase DĂNĂILĂ

Motto: *Nimeni nu poate să măsoare alte lucruri, dacă nu se poate măsura pe sine.*

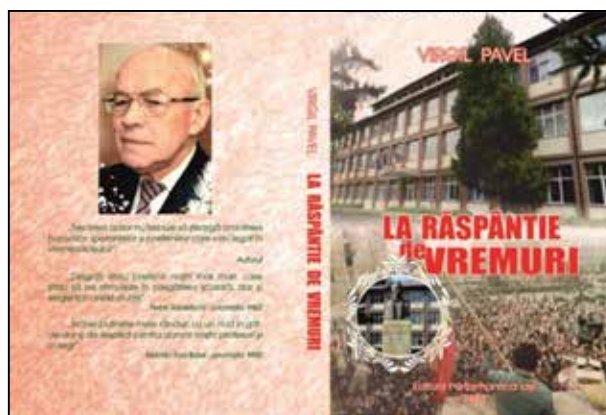
Pliniu cel Tânăr

Un om cu frumoase calități nu poate trăi niciodată numai pentru dânsul, cum o rază de soare nu-și poate da numai ei lumină ne spune acest vulcan al simțirii neamului nostru N. Iorga, Această înțeleaptă reflexie îmi cade bine în contextul acestor gânduri pe care le așez în pagină, sub blânda tortură că nu voi reuși să surprind esența din acest manuscris pe care îl țin în mână, palpându-i temperatura.

Iată o carte memorialist-evocatoare prin care dascălul cu aură în limpezi culori Virgil Pavel, coboară în timp, coboară în oameni pentru a le simți pulsul, anulând depărtările și aducându-i în lumina prezentului pentru a ne fi nouă ospăț sufletului și cugetului.

Nimic în această carte nu este ficțiune. Este viața adevărată, procesată în fondul lăuntric al autorului, îmbrăcată într-un veșmânt lexical ce îi dă armonie și rotund, bine infuzată cu diluția simțirii. *Ca să măsoari distanțele trebuie să le străbați* ne spune fosforescentul scriitor Tudor Mușatescu. Da, distanțele până la precizia de microni au fost străbătute de profesorul Virgil Pavel și apoi măsurate. Pentru că acest dascăl și om de o specială natură, nu a stat nici o secundă pe marginea vieții contemplând detașat și calm de la distanță nebuloasele vremurilor.

Dimpotrivă, prin acțiune și gând neperversit i-a imprimat acalmie, seninătate. Atitudinea aceasta a creat în mod necesar o apropiere strânsă, o înfrățire adâncă cu lumea exterioară, cu oamenii și faptele lor. Acum când lumea aleargă dezlănțuită, depărtându-se de sine și de lucrurile perene, acest neobosit tâlcuitor al vremurilor din urmă insistă să scormonească în istoria parcursă pentru a o retrăi cu foștii săi colegi și elevi. Și, de ce nu, pentru a o oferi virtualilor cititori care nu s-au născut încă, ca o mărturie că, la această

Răspântie de vremuri, au existat oameni care au sfințit prin gând și faptă, locul și clipa.

De la acest amvon numit catedră el nu a predat ci a oficiat actul didactic. Alături de colegii săi pe care cu venerație îi evocă a făcut din această instituție nu un nume ci un renume. Cel mai longeviv din această geografie tecuceană în activitatea managerială el nu a căutat nicicând să dezbine colectivul ci să îl adune sub semnul toleranței și înțelepciunii. Numeroasele distincții și diplome profesionale reprezintă o câțime din urcușul său didactic și implicarea sa în social și în cultura locală, prin care a devenit un om total. Pentru că a înțeles că elevii care au studiat în acest colegiu nu trebuie să dobândească doar cunoștințe sterile ci și arta de a trăi frumos. Elevii, cei care au fost dați culturii și științei nu doar în țară ci în imensitatea lumii, ei, sunt caratele care-i confirmă valoarea.

Și, ce este mai înălțător pentru un dascăl decât să cobori în noaptea omului să faci lumină în toate pliurile sufletului și cugetului lor și să îi înveți zborul? Bradul pe care l-a sădit la începutul carierei sale se înalță viguros confirmând simbolic că pe pământul din jurul său s-au întâmplat și se întâmplă mărețe fapte la care a fost martor.

Mă întreb eu însumi, aflat sub semnul unei emoții, ce fior adânc va răscoli simțurile foștilor colegi, foștilor elevi trecuți prin acest templu sacru, prestigiosul *Colegiu Spiru Haret*, acum oameni mari risipiți prin lume pentru a-și da vieții un sens, când le va fi inundată ființa cu aceste clipe pline de romantism și nostalgie. Va rămâne în ei ca o lumină ce nu se stinge când se vor regăsi adunați între copertile acestei cărți în care își va privi fiecare icoana propriei vieți și icoana istoriei la răscruce de veacuri, la răscruce de milenii, la răscruce de destin.

Cartea aceasta este o antologie a unui timp astral, lucrată cu migală de giuvaer dar și o antologie a sufletelor celor evocați în ea. Scrisă de un om din interiorul faptelor, un apologet al credinței, despuiat de formalism, de artificii. Prin tot ce a făcut în viață autorul mărturisește aici, cheamă, speră, iartă și iată, varsă o lacrimă. O lacrimă nu de tânguire, o lacrimă nu de învins ci, o lacrimă de învingător. Practic, profesorul Pavel și-a

trăit cuvintele semănate pe ogorul acestor pagini, până la ultima celulă când patetic, când biblic, când pilduitor, când tainic dar, deloc înverșunat.

Primește cititorule și, mai ales domniile voastre, profesori și foști elevi care vă veți regăsi adunați de gândul frumos și osteneala fostului coleg și profesor, primiți-i mesajul și lăsați-l să vă intre fluid în ființă, bucurați-vă de sublimul regăsirii și de aurul din propriile vieți.

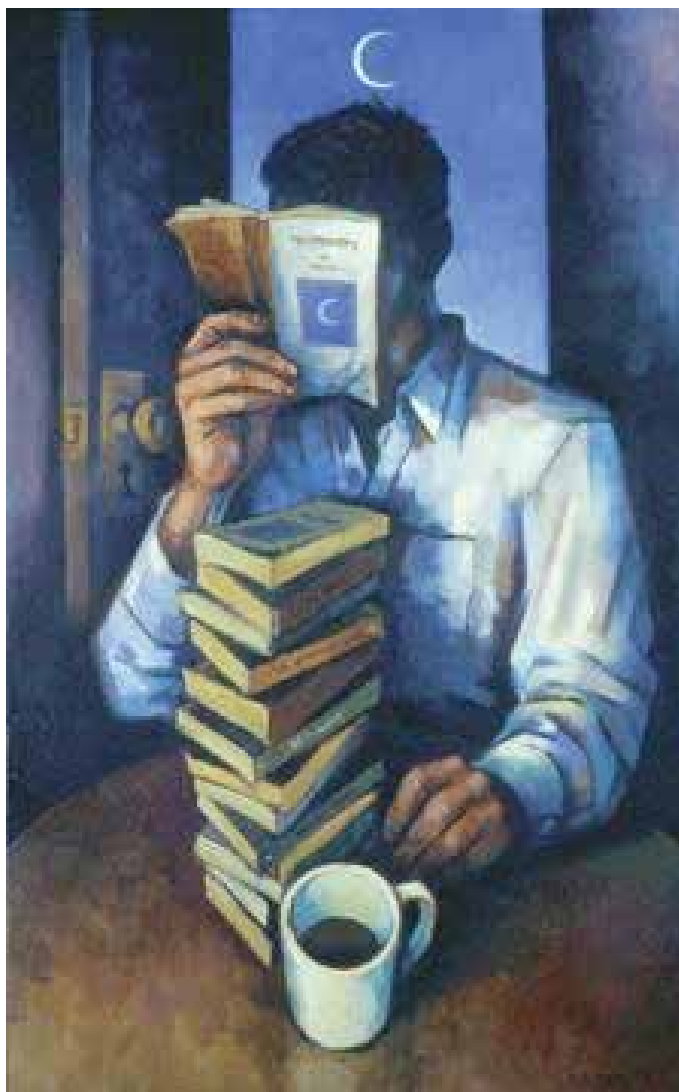
Și, mai ales, nu uitați că oriunde vă v-a purta destinul, nimic nu este mai de preț, mai înălțător, decât să ai un loc, o matcă la care să te întorci cu gândul pentru a vă aerisi și revigora ființa, și poate, uneori a vă salva sufletul de la ruină. Și nu uitați: purtați-vă în suflet unul altuia, profesori, colegi, prieteni, timpuri și locuri pe care le-ați avut sub tălpi. Și se înțelege, *cu voia dumneavoastră, ultimul pe listă*, pe omul și profesorul Virgil Pavel, pentru că meritul de a trăi noi înșine în sufletul altuia, e singura adevărată valoare omenească.

„Citește! Citind mereu, creierul tău va deveni un laborator de idei și imagini, din care vei întocmi înțelesul și filosofia vieții.”

M. Eminescu

„Ce este cartea? O trebuință de singurătate a omului neliniștit și curios, însușirile insului militant. Înainte de a deveni o filosofică amărăciune, cartea e o făgăduință, o bucurie, o călătorie prin suflete, gânduri și frumuseți.”

T. Arghezi

Elsie Arizona, *Bărbat citind*

CRONICĂ LITERARĂ

DESPRE CREDINȚĂ ȘI CULTURĂ ÎN SOCIETATEA ACTUALĂ

► Livia CIUPERCĂ

În grila postului Trinitas TV ființează câteva emisiuni („Credință și cultură”, „Europa Christiana”, „Cuvânt pentru suflet”, „Valoarea faptei” etc.), îndrăgite, adevărate exerciții de trezie spirituală.

Conștientizând că noi, spectatori fideli, suntem creaturi de esență divină, formatorii și coordonatorii acestor emisiuni tocmai aceste deziderate iau în calcul, anume, respectul pentru marile virtuți morale și teologale ale umanității. Firesc, pentru ca fiecare dintre noi să evoluăm frumos și cu simț estetic.

E drept, putem revizualiza (de câte ori dorim) oricare dintre aceste emisiuni tv, prin intermediul prietenosului *google*. Dar când unele dintre dialoguri se vor transpuse în literă de carte, bucuria este și mai mare. Și un exemplu plin de încântare ni-l oferă recenta apariție editorială, *Homo religios și simulacrele realității* (Eikon, București, 2019), prin cele douăsprezece abordări tematice cărora le recunoaștem același numitor comun – raționalul creștin.

Protagoniștii sunt domnii Vasile Bănescu (Purtătorul de cuvânt al Patriarhiei Române) – în calitate de amfitrion, și prof. univ. dr. Nicu Gavriluță (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași) – un încântător interlocutor; ambii, restauratori și promotori ai marilor valori ale spiritualității românești, păstrate (le-am dori) neîntinate din străfundurile istoriei, adică de la străvechea civilizație traco-dacă.

Prin lectura acestui volum, avem marea plăcere de a reînvia dialogurile, din perioada octombrie 2016 – mai 2019, din cadrul emisiunii

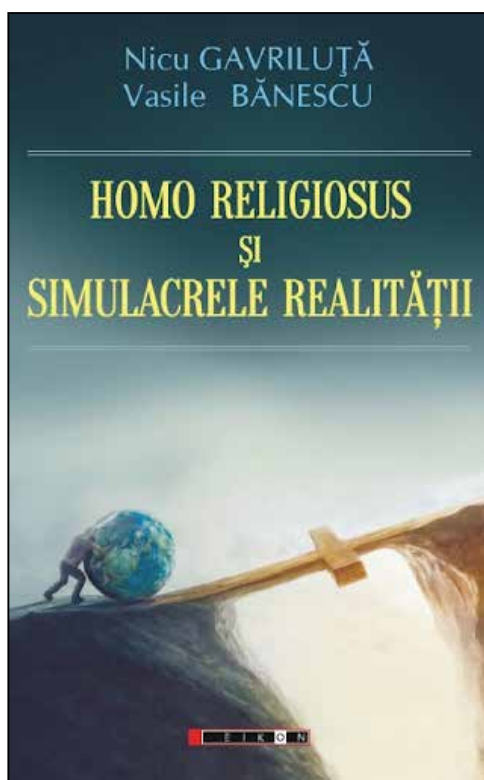
„Credință și cultură”, mai precis, subiecte incitante și extrem de actuale, în viziunea celor două figuri reprezentative din arealul cultural contemporan, un „teolog erudit” și un „mirean intelectual” (Pr. Dr. Constantin Sturzu).

Și având ca punct de plecare „relieful spiritual european” cu al său „declin spiritual și moral” manifestat prin secularism, violență, vulgarism etc., în fapt un subtil proces de vitriolare a conștiințelor, cei doi protagoniști doresc să conștientizăm pericolul care ne înconjoară – cu repeziciune. E dureros să constatăm că am devenit martorii tăcuți, îngăduitori și toleranți în fața maleficului.

Invitația este generoasă. Dezbateră se bazează pe studiu de specialitate, cu trimitere la o amplă biobibliografie.

În fapt, o generoasă invitație pentru tineretul nostru studios într-o iluminare și aprofundare. Și-un înțelept exemplu, în „educația de ordin spiritual” (Vasile Bănescu), ar fi studiile filosofului francez Jacques Maritain (1882-1973), pentru a înțelege cum este posibilă „armonizarea” dintre știință și religie. Și pentru a „roști” „adevărul până la capăt”, Profesorul Nicu Gavriluță recomandă și cartea contemporanului nostru Fernando Savater – *Curajul de a educa*. Este important a înțelege că „înghețarea” relației dintre om și Dumnezeu, prin renunțarea, treptat, la simbolurile și valorile creștine, „afectează în timp societatea, cultura veritabilă, familia” (Vasile Bănescu).

Și totuși, în situații de criză, accentuază Profesorul Nicu Gavriluță, „oamenii uită de indiferența religioasă, de ateism” etc. și „se roagă”. O rază de soare care ne încurajează a face front

comun, nu doar neacceptând „ironizarea mediatică a faptului religios” (Vasile Bănescu), care intoxica viața noastră, ci argumentând și contraargumentând.

Să-i ajutăm pe cei din jurul nostru să conștientizeze care sunt diferențele între Întinericul – „slăbiciunea inteligenței omenești” (Origen) și Lumina Trinității!

Ca o completare la frământările privind acest accentuat proces de „disoluție a valorilor” și de „promovare a non-sensului” (Vasile Bănescu) în societatea modernă, „reîntâlnirea” cu unul dintre „profeții” culturii noastre naționale va deveni un moment de revelație, amintindu-ne de o temă predilectă a marelui profesor al religiilor Mircea Eliade, „homo religiosus”. E drept, acesta va rămâne și marele său regret, acela de a nu fi aprofundat un studiu special despre „omul ca simbol”, ființa capabilă să „conștientizează poziția sa în univers” (*Mefistofel și Androgenul*, Madrid, 1969).

Multe sunt temele care frământă pe sociologii și psihologii lumii. Una dintre acestea, este manipularea. Despre „strategiile” care „pustiesc” lumea contemporană (Vasile Bănescu) și despre „metodele insidioase” (care se manifestă în limbaj, privire, gestică, mimică etc.), un rol esențial îl va constitui și studiul domnului profesor Nicu Gavriluță, *Mit, magie și manipulare politică*.

Dacă vom lua seama la modul cum „zidim” (verbal sau factic), pe acest „ogor” al lui Dumnezeu, nu numai că ne vom elibera de acele voit mesaje false (alarmiste sau liniștitoare), dar vom putea ajunge la un țel suprem, numit „corectitudine politică” (Vasile Bănescu).

În adevăr, mare atenție la „criza valorilor, disoluția elitelor, ura și resentimentul față de excelență” (Nicu Gavriluță). O vinovată „răsturnare a valorilor” care „provoacă derivă axiologică” (Vasile Bănescu). Și cât de dăunătoare sunt formele de „persuasiune și de manipulare” a elevilor și studenților noștri! Se impune atenție sporită, în confruntarea cu multitudinea de „anormalisme militante”. Tocmai de aceea, important ar fi pentru noi să păstrăm, cu sfințenie, „valorile clasice”, anume „familia nucleară” și „credința creștină” (Nicu Gavriluță).

E drept, au dispărut „vechii aristocrați ai spiritului”, dar ne-au rămas de la ei opera (și judecățile lor de valoare). Experimentele actuale, ne îndreptățesc să sperăm într-o regrupare, inteligentă, calmă, dar verticală și perseverentă, pentru a îndepărta maleficul din societatea românească. Avem nevoie de mai multe „voci” care să ne determine să vibrăm într-o împlinire. Să nu uităm, „numai cei care urmează calea lui Dumnezeu își vor păzi curată calea vieții lor” (Alexandru Lascarov-Moldovanu).

Cei doi distinși interlocutori se adresează fiecăruia dintre noi. Menirea? Perenitatea sacralului. Însă, depinde numai ce dorim fiecare, pentru ca Bunul Dumnezeu să ne releveze – ca „lumină” sau ca „foc mistuitor”.

Drama zilelor noastre (gândind la marile sărbători de peste an) este că mulți dintre noi nu mai avem puterea, energia, chiar priceperea necesare de a vibra la prezența sacralului în lume”. Și mai grav, „denaturăm” fiecare sfânt moment creștin, îl „simplificăm la nivelul gustului obișnuit, comun, banal” (Nicu Gavriluță). Nu vrem să înțelegem adevăratul sens al preceptului creștin: „Fericii cei săraci cu duhul...”. „Omul nu mai pune în legătură ceea ce obține prin muncă și Dumnezeu” (Vasile Bănescu), pentru că „se închină zeului profit” (Nicu Gavriluță).

Găsim vreo justificare? În parte. Prea mult timp petrecut în fața vreunui post de televiziune comercial deformează!

De ce nu vrem a înțelege că fiecare moment creștin e un „miracol”?! Această insensibilitate o putem îndepărta, dar e nevoie de răbdare, până ne vom convinge că „a fi simplu” înseamnă a trăi în curăție. Și acest „gest de grație” se poate dobândi doar prin „întoarcere la nevinovăție” (Constantin Noica).

Dar „Fericirile”? „Tot atâtea cărări de aur prin care putem urca Muntele vieții” (găsim scris cu litere înlăcrimate, în manuscrisul ce așteaptă, cuminte, de zeci de ani, în Arhiva Bibliotecii Sfântului Sinod, *Fericiri și vaiuri în Sfânta Scriptură*, autor, scriitorul creștin Alexandru Lascarov-Moldovanu)!

„Fericii cei săraci cu duhul” exprimă „gradul de conștiință lăuntrică legat de propria noastră sărăcie morală” (Vasile Bănescu). Numai cei care urmează Legea lui Dumnezeu (Vă amintiți? „Trei voi, trei noi, miluiește-ne pre noi!”) ating credința curată. Puterea rugăciunii nu stă în cuvinte multe, ci în „puterea stării de rugăciune”.

Conform judecății lui Mircea Eliade, „criza culturii autentice” seamănă cu o „coborâre în Infern” (Nicu Gavriluță). Sau – de ce, nu?! – cu un măr putred. Aceasta-mi amintește de o reflecție a Sfântului Paisie Aghioritul care spunea că mărul putred este acceptat de credincios, pentru că are bucuria de a „se îndulci” cu Hristos. Pe când (așazisul) necredincios vrea doar dulceața mărului copt.

Câtă profunzime, cât spirit revelatoriu în cele douăsprezece „dialoguri” – superlative lecții de morală creștină! Între copertele acestui volum *Homo religiosus și simulacrele realității*, negreșit, vom găsi răspunsuri la multele necunoscute sau întrebări ce ne frământă.

Lectură plăcută și instructivă!

CRONICĂ LITERARĂ

EBOȘELE LUI DAN MOVILEANU SAU UN (POST)MODERN „BUTOI AL DANAIDELOR” *

► Petre ISACHI

Moto:

„În textul de plăcere, forțele contrare nu mai sunt în stare de refulare, ci de devenire: nimic nu este cu adevărat antagonist, totul este plural.”

(Roland Barthes)

Dan Movileanu, patriarhul-filosof de Movilița/Vrancea, „uitat în turn”. de Uniunea Scriitorilor – Filiala Bacău – (nu știu cum se face, dar sunt uitați tocmai poeții poeții!) mi-a trimis în august, 2020 (Mii de mulțumiri!) un volum apărut în 2015, **MITOLOGICA ARHITECTURĂ A FRIGULUI – EBOȘE RECUPERATE** – în care a transfigurat într-o viziune suprarealist-expresionistă, în trei ipostaze: * *De veghe în hamacul unui curcubeu* – 33 de eboșe; * *Vopsind pe aer balustrade pentru fluturi* – 33 de eboșe; * *Capcane de fluturi pentru deriziuni cotidiene* – 33 de eboșe, portretul interior în palimpsest, a unui **homo significans**, complex, inefabil, mascat în „subiectul propriului poem”. Semnele/ simbolurile numerice (de la 1, 2, 3, ... 7, ..., la 33) cu pluralitatea sensurilor lor mitologice, religioase, cosmologice, filosofice, matematice, psiho-sociologice, fizice etc., îi potențează autorului, proteismul, cameleonismul estetic și stările comportamentale. Poetul-filosof simte „enorm” și vede cu ochi de Argus „mitologica” (citește eterna, predestinată, fatală...) *arhitectură a frigului*” existențial.

Arta redactorului-șef adjunct, de la cunoscuta revistă **Tecuțiul Literar și Artistic**, care-i unicizează scriitura și-i configurează sapiențial, pluralitatea mesajelor, constă în interferența liberă de prejudecăți poetice/ filosofice, între semnele exoterice și semnele esoterice/ criptice: „**Eu te-am rugat să meditezi/ la zâmbetul subțire/ ca ața unei plase de pescar orb,/ firav mesaj de pace pentru șobolani și cârțițe./ Am inventat cu acest prilej magnific,/ limba zoolandeză./ Pe sub arcade hipnotice umbrele noastre umede/ se profilau de-a stânga de-a dreapta intrării/ în subteranele seminței care plutea frenetic/ să le închidă între paranteze**” (16 – *De veghe în hamacul unui curcubeu*). Vă mai amintiți când actuala „americancă”, Nina Casian, descoperise cu puțin noroc, „limba spargă”?

Cei ce cunosc și traduc criptica limbă „zoolandeză” au observat deja, că plăcerea textului nu ține seama de ideologie, că, prin perversiune, Textul

și lectura sa sunt clivate. Ceea ce este călcat, strivit este *unitatea morală* pe care societatea o pretinde de la orice produs uman, fie el din Zoolanda – topos mitico-poetic comunistoid, care nu se confundă, totuși, nici cu Talibania lui Dan Sandu, nici cu Cretinozauria lui Viorel Savin, nici cu spațiul totalitar din Kakania lui Robert Musil și nici cu Baaadul borgesiano-cioranian al lui Cezar Ivănescu etc. Originală mi se pare voința scriitorului vrâncean, adoptat de aristocraticul Tecuci, de a împăca contagiunea judecăților de valoare, cu metonimia mulțumirilor, plăcerilor/ satisfacțiilor cognitive, estetice, filosofice ale scriiturii. Să înțelegem că doar plăcerea estetică te face să devii obiectiv în ceea ce privește receptarea eboșelor și a textelor dislalice? Mai ales că „*A început o nouă eră glaciară.*” (33), iar autorul a stat/ stă și cugetă „*față-n față cu un daimon de porțelan*” (30)... Mă-ntreb care-ar putea fi reacția lui Goethe?

Să încerce oare autorul care privește Lumea din „hamacul unui curcubeu”, suspendat „dincolo de bine și de rău” să ne facă să ne pătrundem nu doar de ideea că „totul este plural”, ci să ne sugereze sisific, camusian, că eboșele „recuperate” dintr-o Zoolandă, cetate arhetipală/ thanatică. aflată în ultimul grad al alienării, reconfigurează Mitul Femeii/ Omului fără Umbră? De remarcat cum sensul simbolic, filosofic-existențial, ca stare activă informațională, optimă a semnului, asigură ermetismul și originalitatea eboșelor/ scriiturii: „**Tu mi-ai spus să fiu atent/ la gestul mașinal și ditirambic de-a scoate flăcări pe ochi/ când îmi fumam pipa în hamacul curcubeului./ Toate trestile dormeau buștean într-un acvariu înghețat./ Mai bine să mă dezbrac de umbră într-o oglindă,/ mi-ai spus,/ curând va suna alarma în oasele de fluturi,/ curând îmi vei tatua obrazul ultimului chemat la festin.**” (28 – *De veghe în hamacul unui curcubeu*). Simbolul este semnul care reușește să sugereze cel mai bine perspectiva „inepuizabilului informațional” al

Lumii și al elementelor sale, aflate în devenire și derivă spiritual-morală.

Autorul pare convins că Lumea nu poate fi reprezentată decât prin simbol, pe care-l consideră un element superior de structurare a informației, spre care tind, într-un fel sau altul, toate semnele care deservesc cultura, poezia/ arta. Cuvântul, simbolul, metafora, alegoria, semnele (iconice, indiciale, simbolice, sonore, vizuale, cromatice, numerologice etc.) au menirea de a vizualiza prin particular, material și concret, idei, sensuri și valori ce se ridică deasupra trăirilor individuale, deasupra concretului fenomenologic: „**Casa natală încă respira/ Abia o auzeam de-atâta frig./ Pereții de paie mă susțineau de umeri,/ ca niște femei torcând o lână aurie/ Vorbeau despre zgomotele ciudate/ din urechile populate cu sepia pe la colțuri,/ Mama îmi făcea cu ochiul ștregărește,/ tata zâmbea/ Eram subiectul propriului poem/ Totul funcționa ca un fel de contrapunct./ Niște vestale gureșe se plimbau pe acoperiș**” (9 – *Vopsind pe aer balustrade pentru fluturi*). Lirismul gnomic, reflexiv, ermetic (în spiritul lui Nichita Stănescu din **Noduri și semne**), dimoviano-barbian, păstrat în „subiectul propriului poem” potențează camusiano-ionescian, teroarea istoriei, absurdul „frigului” provocat de ciuma roșie (de ce nu, și de alte culori ideologice?), prin „verbul dintr-o diateză pasivă” (vă amintiți: cere subiectul logic/ complementul de agent...) ce tulbură cu nuanțe mitico-poetice (ce amintesc, ici-acolo, de paradigma mitică a lui Cezar Ivănescu), „*limpezimea imaginii/ din farfuria goală ca o gheșă*”.

Eboșa – o primă formă a operei de artă/ schiță/ crochiu etc – îi permite în cele 3 ori 33 de crochiuri (re)inventate postmodern, să figureze, particularizând scriitura, deosebirea calitativă dintre simbol și alegorie, în maniera teoretizată de Tz. Teodorov: „**Sensul alegoriei este finit, cel al simbolului este infinit, nepuizabil**”.../ în alegorie sensul este încheiat, terminat și, într-un anume fel mort; el este activ și viu în simbol”. Deși spațiul nu-mi permite, voi cita din memorie, câteva simboluri ce configurează oniric, triangulația volumului: **Mesagerul, Clar-văzătorul, orașul de turtă dulce, pescarul orb, cocoșul fatidic, femeia-faraon, femeia-lyră, gheșă, zoolanda, daimonul de porțelan, mistagogul de serviciu, kitul, cârțița, gândacul-pistol, capcana pentru fluturi, Unghia lui Dumnezeu, femeia de nisip, femeia-șarpe, pasărea septentrională, bărbatul-clopot, femeia-vulpe, fântâna, fluturele, oglinda** etc.

Saltul calitativ al unui cuvânt/ semn în zona simbolicului nu este o simplă operație de comutare de la denotativ la conotativ, ci o urcare semantică în sfera nedeterminării și o eliberare de nereușita ambiguității: „**Vasul de lut,/ în care locuiam cu o certă vocație de victimă./ s-a zguduit când din pământ/ a izbucnit în plâns o cârțiță cu-n ochi în frunte./ Unghia lui Dumnezeu/ mi-a dat avântul necesar de a-mi păstra în raniță/ doi neuroni integri**” (20 – *Capcane de*

fluturi pentru deriziuni cotidiene). De observat mutațiile estetice: când un număr devine o entitate simbolică, el manifestă o iradiere semantică spre toate nivelele existenței. Decodificarea numerelor 1 – 33 (vârsta chistică) cere din partea lectorului, nu doar cunoștințe de numerologie, ci și o viziune transdisciplinară. Se știe de la Pytagora că simbolul numeric este un semn cu o maximă deschidere informațională. Atributul multivalenței semnificative este propriu oricărui alt tip de simbol: „**Tu mi-ai spus să fiu atent/ când vine frigul/ (s-a anunțat la radio că va avea loc o întârziere de vreo șapte/ ore, ca orice tren zolandez)/ Atunci, să jucăm de-a hoții și vardiștii la șapte capete,/ cu numeroase arme de ascuțit creioane./ Să ne consumăm cafeaua cu mult năut pentru un nechezat/ durabil**”. (23 – *Vopsind pe aer balustrade pentru fluturi*). Ingenioasă inserția ludicului care atenuează grațios și face suportabilă atmosfera tragico-absurdă.

Simbolistica numărului șapte poate deveni dezvoltată, o micromonografie, încât îi lăsăm cititorului plăcerea să descopere cum simbolul 7 își extrage seva semnificativă din proiecția sa ontologică, din „umbră” sa, dar și din variantele formale ale simbolizantului. Așa se creează trans-simbolurile, încât (de ex.) casa părintească a scriitorului din Movilița/ Vrancea devine un „axis mundi”, ca și bojdeuca lui Creangă: „**Pe centaurul înflăcărat/ (ardea de viu într-un cuib antic)/ nimfele din Zăbrăuți l-au alungat c-un pumn de apă./ El a plutit,/ apoi s-a așezat pe vatra sobei din bucătăria de vară./ mama dădea cu var cuptorul pentru pâine./ Cerberul casei își făcea siesta sub corcodușul curții/ lângă covata în care eu vorbeam fluent zolandeză**” (21 – „*Vopsind pe aer...*). Vocația poetului-filosof Dan Movileanu este gândirea mitico-simbolică, interdisciplinară, ce-i alimentează permanent lirismul suprealist, ermetic, gnomic, acuzator. Hermeneutica volumului **MITOLOGICA ARHITECTURĂ A FRIGULUI** cere ca lectorul să fie pătruns de importanța gnoseologică și estetică a triumghiului Cuvânt – Simbol – Mit, de distanța mișcătoare dintre semnificativ și semnat, de corelația dintre simbolizant și simbolizat, de faptul că, în sinea lui, autorul cultivă baudelairean, plăcerea aristocratică de a displace. Ca orice filosof-poet de sorginte nietzscheană este convins de ideea că „*tot ce poate fi înțeles nu merită să fie înțeles*” (Cioran), încât potențează mitic, „neînțelesul”, pentru a nu ucide corola de absurd a lumii. Citim în realitate o mitografie a frigului.

Pentru a vă convinge de gândirea poetico-simbolico-filosofică a lui Dan Movileanu, vă rog să urmăriți – simplu, doar să vreți – un traiect eficient, tradus de subsemnatul, după tratate din limba zolandeză, de fapt, un „ars poetica” adresat lectorului de elită, ce nu stăpânește încă limbajul poetului și mai ales nu vede umbra Textului:

* să observați că simbolul apare în toate cele patru secțiuni ale cărții (nu uitați: **Șapte texte dislalice**), în simultaneitatea sensurilor sale;

* același simbol tinde să-și păstreze polivalența și ambiguitatea semantică în orice eboșă/ context, în întreaga scriitură (v. *Mesagerul*, *Zoolada*, *Clarvăzătorul*, *numerele 1 – 33* etc.);

* semn cu o vădită marcă reprezentativă, simbolul răspunde nevoii de a vizualiza abstractul și de a transcende vizibilul, cum sublinia undeva, G. Liiceanu;

* fetișismul simbolului propriu-zis, ce aparține nu doar societăților arhaice, ci și celor (post)moderne, pornește și de la faptul că este un semn ce se identifică cu obiectul simbolizat, semn ce vizează laturile fundamentale ale existenței; în eboșele lui D. M. - simbolistica scriiturii indică tragicul, esențialul, absurdul, starea conflictuală perpetuă, tensionalul și „frigul interior” generat de orice sistem; scriitorul stăpânește nu doar poetica privirii, ci și poetica atmosferei, încât încifrează/ codifică realități absolute, în simboluri arhetipale (recitiți de curiozitate, din **Textele dislalice: Despre ultimul atlant, Sperietoarea, Masa îngerilor și efectul de bumerang** etc.);

* semn activ și paradigmatic, simbolul – principiu, model, lege - folosit de Dan Movileanu este profund marcat axiologic (deformație profesională!) și, în același timp, marcat de o puternică încărcătură afectivă; se adresează simultan conștiinței și inconștientului, rațiunii și sensibilității, sufletului, minții și inimii;

* puternic centrat antropologic, simbolul este un semn ambivalent/ polivalent, unificator și totalizator. Simbolic este asigurată unitatea de simfonie absurdă a destinului.

Îmi dați voie să ofer cititorilor revistei de cultură **13 Plus, Nr. 198/ decembrie 2020**, parabola ionesciano-borghesiană, **FÂNTÂNA**, din cele **Șapte texte dislalice**, în pandant, poate, și cu voința utopică a poetului-filosof, de a umple miticul și modernul „Butoi al Danaidelor”, cu Ideea că în fiecare cuvânt/ simbol/ mit zac o pluralitate de prejudecăți și de sensuri pierdute. **Fântâna** pare să fie „ars poetică” scriitorului tecucean - după modelul oferit și de Ștefan Augustin Doinaș în **Mistrețul cu colți de argint**, sau, de ce nu, Alexandru Macedonski în **Noapte de decembrie**. Muzica celor trei Texte rămâne însă inconfundabilă și diferențiat revelatoare prin cromatica sublimo-tragică și prin fatalitatea absurdului ce pare să guverneze Lumea:

„A venit într-o dimineață/ Când norii se retrăgeau spre somn, / cu fața arsă de sete, cu mâini de pe care se prelingeau/ pulbere fină de nisip și var,/ cu ochii din care fășneau flăcări./ Respira greu ca un cal de curse: „să mergem, mi-a zis, să căutăm un loc bun, un loc adevărat, să săpăm o fântână! Cei ce execută această lucrare vor avea în veci porția personală de apă”. Câteva voci ne-am încurajat din complezență, alte voci din convingere mistică./ Cineva s-a simțit îndreptățit să ne dirijeze: acolo să nu săpați, ne-a spus, acolo a plouat un secol și e prea multă apă sălcie./ acolo s-a înecat cândva un înger gri și nu veți găsi decât oase îngerești./ acolo a dormit noapte de noapte bețivul satului și locul

miroase a viță de vie./ acolo pauperul poet Ehcilub și-a scris epitaful,/ acolo doarme profund un monstru antic,/ acolo s-a înălțat la cer o mireasă de rouă./ pe-acolo n-au trecut niciodată profeții, nici magii, nici/ măcar un fachir/ acolo lutul miroase a îndoială și petrol,/ acolo țin sfat nocturn arlechinii și paiatele,/ acolo e prea multă rugină./ acolo nu trăiesc nici oameni, nici animale, nici copaci, nici/ flori/ acolo e osuarul satului, n-ar fi indicat să tulburați liniștea/ morților/ și oricum lucrarea aceasta e inutilă./ sunt prea multe fântâni pe pământ și în aer care miros/ puternic a praf de pușcă de culoare roșie” (**Fântâna**)

Și azi se caută un loc de fântână, și astăzi miroase puternic a praf de pușcă, și astăzi ne bucurăm „de efectul de bumerang al erorii” și astăzi frigul, frica și prostia conduc lumea... Ce face Poetul? „Doarme” (auto)exilat „în frigul acesta interior” și visează întrebându-se, în spiritul lui Noica, dacă să fie/ fim în adevăr sau să fie/ fim în istorie? Consecvent cu sine însuși, poetul Dan **Movileanu** ne sugerează heraclitian, că nu există altă libertate decât cea pe care individul și-o cucerește singur. Recitind **MITOLOGICA ARHITECTURĂ A FRIGULUI** veți observa că sensurile acestei cărți de referință, sunt deja în noi, și, mai ales că orice operă literară/ de artă este o expresie a unei realități incomunicabile. Cine poate să comunice frigul existențial pe care-l trăiesc astăzi, oamenii Pământului?

Personal cred că noua/ vechea „eră glaciară” va fi învinsă! Rămânem eminesciano-blagienii! „Veșnicia” s-a născut și la Movileni/ Tecuci/ Focșani etc. Și azi „se scutur frunzele de nuc/ se-așează bruma peste vii”... Și acum, aici, aceeași interogație elegiacă, mitică, sublimo-tragică străbate Noua Zoolandă: „de ce nu-mi vii? de ce nu-mi vii?”... Chiar acum se sapă o fântână... mitologică, de cel „uitat în turn”, Dan Movileanu. Desigur și de cititorii săi/ noștri. Mulțumim!

*Dan MOVILEANU, *Mitologica arhitectură a frigului*, - eboșe recuperate -. Editura InfoRapArt, Galați, 2015

Paul Surugiu - Fuego

► Dan MOVILEANU

REVISTA REVISTELOR

13 PLUS nr. 196/2020, red. șef PETRE ISACHI, red. șef adj. ALEX OKO

Remarcabil efortul maestrului Petre Isachi de-a menține în viață (moral și financiar) o revistă de cultură demnă de toată lauda. În timp ce, probabil, reprezentanții politici ai culturii băcăuane cheltuiesc banii publici pe cine știe ce, sinecuriștii – bugetari cu ștaif de mahala, Petre Isachi face acte de caritate editorială, din pensia de profesor secundar, pentru a scoate la lumină nestemate literare, întru gloria urmașilor lui Alecsandri și Bacovia.

Acest număr se deschide cu o cronică la teza de doctorat (pe bune) a Anei Maria Cornilă-Norocea „Ficțiunea biografică și rescrierea. Reconfigurări ale autorului și cititorului în romanul postbelic” (Tracus Arte, Buc. 2019), despre care Petre Isachi crede că „autoarea argumentează...cum romanul postbelic autohton și european reconfigurează în bioficțiuni și palimtexte, autorul și cititorul...” invitându-ne la lectura acestui „roman al romanului postbelic configurat postmodern...”. Cu real folos se citește și eseul filosofic „A treia cale – Ștefan Lupașcu, Hegel, Nietzsche” de Ion Dinvale. Sorina-Roxana Constandache, în „Pentru următoarele generații, scriind despre lansarea cărții „Știință și destin – Gorge Pascu” de Ioan Dănilă și Corina Tîrnăveanu, ne amintește că distinsul univ. dr. Ioan Dănilă a împlinit ...70 de ani. La mai mulți ...îi urăm și noi, tecucenii! Mihai Botez ne invită la o relectură a cărții portughezului Jose Saramago „eseu despre orbire” (trad. Mioara Caragea), mai ales că „răul se actualizează în proporție covârșitor majoritară față de binele dorit de toată lumea...”.

În „Soldatul nimănu”, Cornelia Ichim-Pompiliu ne reamintește că pe 25 martie 2020, la Paris, infectat cu Covid-19, a murit Paul Goma „soldat al propriei conștiințe”, cel mai mare disident român, căruia i s-a luat cetățenia română și a plecat la cele veșnice ca doar cetățean al lumii.

Inepuizabilul și inenarabilul Petre Isachi scrie cu aceeași dezinvoltură despre „Nihilismul lui Eugen Ionescu – rău necesar și posibil remediu”, despre imaginarul poetei-pictorițe Mihaela Roxana Boboc în „Alchimia poeziei”, despre docuficțiunea parabolă „Efectele Cain-Abel” de Stanomir Petrovici (obsedat de povestea tragică a destrămării Iugoslaviei) și, în fine „Conversații în oglindă cu Mircea Eliade – roman polifonic pe care urmează Mihaela Roxana Boboc (picto-iubiri), Mihai Stîncaru, Adrian Lungu (pseudojurnal de vacanță), Mirela Bălan și Ion Dinvale,

Alexandru Jurcan, Nicolae Vălăreanu Sârbu, Alex Oko, Emil Butnaru, Ștefan Dincescu, Adrian Voica (poezie).

De câte ori citesc sau răsfoiesc o revistă de cultură de calitate, ca 13 PLUS, scoasă pe speze proprii, mă întreb unde se duc banii alocați din buget pentru cultură, în timp ce „o sumă de cretini mai mult sau mai puțin guvernamentali” îi tratează pe scriitorii români ca pe niște paraziți (aprecia Petre Isachi). Așa cum, în comuna mea natală, primarul și-a angajat soția pe post de „referent cultural”, cu un salariu de invidiat pentru un prof. universitar, soția care n-a citit în viața ei o revistă literară, cred că se întâmplă în fiecare localitate din această țară din ce în ce mai sărăcită și mai umilită. În condițiile în care, scriitorii români, de toată mâna, nu cer case gratuite, ca în Bulgaria, nici regim de Paradis, ca în Rusia, ci doar respect pentru cultura scrisă. Aude sau citește cineva de la...centru? Sau e mereu valabilă spusa lui Victor Hugo (18 februarie 1848): „Mizeria împinge poporul la revoluții și revoluțiile îl readuc în mizerie”. Unde a ajuns poporul român după 1989? Nu se poate ca această „clică de cretini” să răspundă doar în fața Istoriei!

ANTOLOGIA TECUCIUL LITERAR ARTISTIC

MASCA DE FIER

! să nu ne pară goală de esență
viața noastră o umplem
cu-un masacru-ntradevăr...

și de departe
dacă le privești îți pare
că chipurile lor surd, că se distrează

dar dacă te apropii
le vezi crisparea
urletul și groaza, patima sumbră,

spectacolul, carnajul, suferința.
nu ieși din cort până
pe față masca nu ți-ai tras!

Cezar Ivănescu

(din vol. *La Baaad*, Ed. Cartea Românească, București, 1979)

PICTURI DE PAUL SURUGIU - FUEGO

